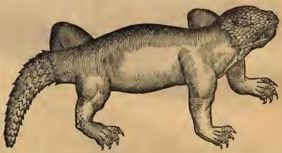
CONR. GESNERI TIGVRINI, MEDICINÆ ET PHILOSOPHIAE PROFESSORIS in Schola Tigurina, Hiſtoriæ Animalium Liber II. qui eſt de Quadrupedibus Ouiparis.

NVNC DENVO RECOGNITVS AC PLVRIBVS IN locis ab ipſo authore ante obitum emendatus & auctus, atq; aliquot nouis Iconibus & deſcriptionibus locupletatus, ac denique breuibus in margine Annotationibus illuſtratus.

ADIECTI SVNT INDICES ALPHABETICI VNDECIM ſuper nominibus Ouiparorum quadrupedum in totidem linguis diuerſis: & ante illos Enumeratio eo ordine quo in hoc volumine continentur.

FRANCOFVRDI

Ex officina Typographica Ioannis Wecheli,

Impenſis Roberti Cambieri.

MDLXXXVI.

Cum gratia & priuilegio S. Cæſareæ Maieſtatis ad decennium.

CLARISSIMO VIRO D. VALENTINO GRAVIO DECIMARIO ET SENATORI FRIBERGENSI, Conradus Geſnerus S. P. D.

AD CONDENDAM Animalium hiſtoriam, clariſſime GRAVI,
cùm animum appuliſſem, viderem q; minimam eſſe cognitionem
in me eorum animalium quorum naturas ſcribere aggreſſus eram:
neque veterum duntaxat ſcripta coaggerare liberet, ſed mea quo-
que induſtria aliquid addendum ſtatuiſſem, inops ab initio ferè
conſilij eram. Nam peregrinationem longius, res varias plenius ex-
plorandi gratia aut indagandi nouas, quod maximè cupiebã, propter ſumptus quàm
pro meis fortunis maiores, ſuſcipere mihi non licebat. Reliquum erat, vt ab amicis &
viris eruditis, quos vel de facie vel fama per diuerſa Europæ loca noueram, varias ani-
mantium formas hiſtoriasq; ad me mitti peterẽ: ſed hoc quoq; ne facerem, quoniam
hæc ſine ſumptu curari non poſſunt, verecundia retrahebat. Interim dum iſta medi-
tor, & omnem ferè ſpem de peregrinis animalium figuris, marinis aliisq; acquirendis
abiicio, & in veterũ huius argumẽti ſcriptis legẽdis inq; ſuos locos & ordines deſcribẽ-
dis pergo, paulatim factũ eſt vt egregij quidam viri & ad literas illuſtrãdas literatosq;
iuuandos nati, alij ſpõte, alij à me pudore poſito rogati, liberaliter multa cõmunica-
rint. Aliorum igitur beneficẽtiæ aliás, ſi vixero, omnẽ grati (vt par eſt) animi ſignifica
tionem declarabo. In præſentia verò tuæ, vir ornatiſſime, hoc ſecũdo Hiſtoriæ noſtræ
libro in nomen tuum inſcripto, eximiæ in me liberalitati gratias agere volui. Multas
enim & raras animantium volucrium, nantium & terreſtrium figuras, tuo beneficio,
cum deſcriptionibus & hiſtoriis etiam plerorũq;, optimus & doctiſſimus ille in omni
literarum genere GEORGIVS FABRICIVS, præclarum Germaniæ noſtræ de-
cus, iam aliquoties ad me miſit. Porrò præter gratitudinis officiũ, quod omnino præ-
ſtare debebam, hoc etiam obiter lucrari me video gaudeoq;, quòd inclyti nominis tui
patrocinio & authoritate, ſplendoris & dignitatis non mediocre ornamentum Ope-
ri noſtro ſit acceſſurum. Id enim mihi certo polliceor, qui vt eruditum in optimis lite-
ris te virum eſſe, grauiſſimo Georg. Fabricij teſtimonio, ita & humaniſſimum ac ſtu-
dioſorum hominum Mæcenatem ſingularem, eodem & ipſa in me beneficentia tua
adductus, facile & libenter agnoſcam. Poſtremo hanc veluti coronidẽ & corollarium
lucri mei mihi fore aliquando perſuadeo, vt tua cura, induſtria & liberalitate, Oceani
Germanici Balthiciq; aliquot piſcium & belluarum, pręter illas quas iam prius miſiſti,
icones ac corporis naturęq; ipſorum deſcriptiones accipiam. Hanc equidẽ ſpem quaſi
vigilans ſomnio (vt ſuos quiſque amores ſolet) & opto hoc mihi ſomnium ratum ali-
quando & hypar, vt Græcè dicã, euenire. Nec dubito quin ad hoc conandum Georg.
Fabricius noſter tum excitare te, tum ad perficiendum viam oſtendere & velit & poſ-
ſit. Verum tu mihi ignoſces humaniſſime GRAVI, quòd plura etiã quàm hactenus
contuliſti in ignotum ac nihil de te bene meritum hominem, beneficia poſtulare vi-
dear. Siquidem illa non vni mihi, ſed vniuerſæ Reipub. literariæ, Philologiæ præcipuè
& Phyſiologiæ peto: quibus ego excolẽdis hac præſertim in parte Naturæ, iãdudum
me (vt vides) totum aſtrinxi. Partim verò etiam tibi & nomini tuo. Quid enim hone-
ſtius inter omnia maximi illius Alexãdri facta legitur, legeturq; perpetuò quàm quòd
Ariſtotelem vt omnem animaliũ naturã quàm pleniſſimè traderet, & omnia in hac
pulcherrima naturę parte miracula, vel terris remota, vel in aquis & mari toto abdita,
in apertum educeret, proponeretq; ſpectanda, liberaliſſimè iuuit? Cætera eius, vt ple-

rorunq; principũ virorum geſta, bellis, ſanguine, cædibus, iniuriis, ambitione, libidine, aliisq́; malis & vitiis referta, ita literis prodita ſunt, vt magna cum ignominia apud omnes bonos & cordatos homines hæc eorum fama perennet. Sed hæc ego fruſtra tibi, nec omnino commemoraſſem, niſi alios etiã hæc fortè lecturos ſperaſſem. Optârim enim quàmplurimos penitus intelligere, rem longè honeſtiſſimam eſſe, circa optima & pulcherrima mortalium ſtudia bene merendo, famam & gloriam ſibi immortalem comparare. Quippe hoc nobiliſſimum gloriæ præmium viros bonos & vtilitatem doctrinamq́; publicam promouentes, etiam ſponte ſua, veluti vmbra corpus, conſequitur. Verum hæc omnia tanquam extra propoſitum à me dicta exiſtimare te velim. Vnum enim hoc huiuſce dedicationis inſtitutum mihi fuit, vt pro illis quorum hactenus mihi author fuiſti beneficiis, non eſſem planè ingratus. Quòd ſi in poſterum etiam (vt viri boni ſemper ſui ſimiles ſunt) eodem me meosq́; lucubrandi in quibus conſeneſco labores animo fouere, ac promouere perrexeris, per abundantiam quidem bonitatis ac liberalitatis tuæ id fieri interpretabor. Vale & viue vir ampliſſime animo & corpore beatus in Domino noſtro Ieſu Chriſto, vt eius inprimis gloriam deinde bonas literas omnes ornare & colere, vt cœpiſti, pergas.

Tiguri anno Salutis M. D. LIIII.
tertio Idus Februarij.

ENVMERATIO QVADRVPEDVM OVIPARORVM EO ORDINE QVO IN HOC volumine deſcribuntur.

Chalcis ſeu chalcidica lacerta, quam & ſepa nominant, pag. 1
Chamæleon 2
Crocodilus 9
Scincus, quem aliqui crocodilũ terreſtrem vocant 24
Phattage 31
Lacertus aquaticus 31
Lacertus 32
Lacertus viridis 40
Lacerti alij diuerſi 43
Rana aquatica & in genere 50
Rana temporaria 60
Ranunculus viridis, vel rana calamites aut dryopetes ibid.
Rana ſiue rubeta gibboſa, & alia rana muta in genere 63
Rana rubeta tum paluſtres tum terreſtres, & remedia contra omnes venenatas ranas 64
Rana venenata foſſilis 79
Cordula ſiue cordulus 80
Salamandra 81
Stellio 91
Teſtudines in genere 97
Teſtudo terreſtris 107
Teſtudines quæ in aqua dulci viuunt ſiue paluſtri ſiue fluente 110
Teſtudo marina 112
Teſtudo polypus 119

FINIS.

EORVN-

EORVNDEM ANIMALIVM INDEX
ALPHABETICVS, ET COPIOSIOR.

Adare 45
Ballecola vel ballecara, vox barbara pro genere lacertæ 25
Barchora nomen barbarum 112
Bardari 45
Borax 65
Bufo cornutus Ibid.
Chalcidica lacerta 1
Chalcis 1
Chamæleon 2
Cordula ſiue cordulus 52
Craſſa vel craſſantium barbaris pro ranunculo viridi 66
Crocodilus 9
Crocodil. terreſtris 23
Lacertus 32
Lacerti diuerſi 43
Lacertæ craſſiſſimæ ibi. bicubitales, & peregrinæ diuerſæ 43,44
Lacertus aquaticus 31
Lacerta chalcidica 1
Lacertus Martenſis 43
Lacerta Facetana ibid.
Lacerta piſſinna ibid.
Lacerta ſolaris 45
Lacerta venenaria vel pharmacis 44
Lacerta vermicularis 45
Lacertus viridis 43
Miles 110
Mus aquatilis 111
Mus marinus 112,114
Ophiomachus 40
Ophionicus ibid.
Rana 46
Rana calamites 66
Ranæ citrinæ 66
Rana cornuta 65
Rana dryopetes 60
Rana gibboſa 63
Ranæ lacunales virides 66
Rana lurida ibid.
Ranæ mutæ 63
Ranæ marinæ 61. marinæ rubeæ ibid.
Ranæ rubetæ paluſtres & terreſtres 64
Ranæ ſcincoides 65
Ranæ temporariæ 60
Rana venenata foſſilis 79
Ranunculus viridis 60
Rimatrix 82
Rubeta æſtiua 64
Rubeta gibboſa 63
Salamandra 81
Scincoides ranæ 65
Scincus 23
Seps 1
Stellio 90
Stellio tranſmarinus 91 & 95
Tarãtula barbaris pro ſtellione 90
Tartuca barbaris 98
Teſtudines in genere 97
Teſtudines quæ in aqua dulci ſiue paluſtri ſiue fluẽte degunt 110
Teſtudo lutaria ibid.
Teſtudo marina 112
Teſtudo polypus 119
Teſtudo terreſtris 119
Zamia 61
Zytyron 112

INDEX NOMINVM Hebraicorum, quibus etiam Arabica & Chaldaica adiunximus. Arabica quædam *al* articulum præfixum habent, quem (quod ad alphabeti ordinem) neglexímus. Sunt quæ *a* tantum pro *al* habent.

אקירקא 46
Dab, vel *aldab* Ar. 9,23
Dafda Ar. 46
Albaya Ar. 29 aliâs *albadaie*
Diphdaba Ar. 46
Vaſga Ar. 92
חרבא Ar. 33
חומטא Chald. ibid.
חלטתא Chald. ibid.
חמט 33,98
Alhadaie vel *Alhathaie* Arabice. 29. vide עטאיא inferius.
ברח 23,66
כרבר 33
לטאק ibid.
משקר 46
עלוקה, *aluka* 10
Vrdea Arab. 46
עררעבא Ar. ibid.
עררעניא Chald. 9
Vrel vel *alurel* Ar. 43,92 cõiicio autẽ primam huius vocis literã eſſe *ain*. nã & *guaril* à multis ſcribitur, & video in aliis etiam *ain* ſæpe in *gu* conuerti.
Vrel aquaticus 25
Guaril Ar. 24,42,92,98 vide paulo antè *Vrel*.
Alguaſgon Ar. 43
עטאיא Ar. vide ſupra in Daleth *Alhadaie*. 29
פגרליירא Ar. 9
פליית 33
צב 24,46,61
צמארע Arab. 9
צפרדע 428
קימר 98
Saambras Ar. ab aliis *ſamabras* ſcribitur, *ſamãbras*, *ſenabras* 33,43, 45,79
שבלול 97
Selhaſe Ar. 98
Samabras, vide *Saãbras*
Samambras, vide *Saambras*
שממית 92
Scen Ar. 45
Schanchur vel *aſchanchur* Ar. 25
Senabras, vide *Saambras*
Thab Ar. 9
Altahaul 47
תיבללא Ch. 98
תמסח *timſach* Ar. 10 alij aliter ſcribũt, *Tiſma*, *Theſarach*, *Temſa*, *Altenſa*.
Tenchea Ar. 9

VOCES QVÆDAM Hebraicis literis ſcriptæ, quas Rabini aut recentiores Iudæi ex diuerſis linguis, Hiſpanica præſertim, & Gallica mutuati ſunt.

גריניליירא 9
ליישרוח 33
לימסא *limax* ibid.
לימצא *pro limace* 102
לניגרמושא 33
עיגלעש *à Germanica voce eglos, qua lacertum ſignificat* 33

VOCABVLA Perſica.

אןגז 33
סיספר ibid.
צקזהא, *zakſaha*, Perſ. à *zakſe ſingulari* 9
אורסן ibid.

GRÆCA.

Ἀμὺς 110
Ἀσκάλαβος 91
Ἀσκαλαβώτης 33,91
Βάτραχος 46
Βάτραχος ἢ φρῦνος ἕλειος 65
Βάτραχος καλαμίτης ἢ δρυοπέτης 61
Βάτραχος χλωρὸς 60
Βάτραχος ἕλειος, λιμναῖος, τελματιαῖος 46
Ἑλειοβάτραχος 63
Βρέξαντες 60
Γαλεώτης 91
Ἑλειὸς 45
Ἐμὺς 110
Καλαβώτης 33
Κίκρος 25
Κολισαύρα Græcè vulgò 33
Κόρδυλος ἢ κορδύλη 80
Λάλαγες 7
Κωλώτης 91
Μάντις 61
Μῦς 111
Ξυλοβάτης 91
Ὀφιόμαχος 40
Ὀφιώνικος ibid.
Πυρίφρυνος 80
Σαλαμάνδρα ibid.
Σαῦρος 32
Σαῦρος ἔνυδρος 31
Σαύρα ἡλιακή 45
Σαύρα χαλκῆ ibid.
Σαύρα χαλκιδική 1
Σαύρα χλωρά 40
Σώικη 45
Σκίγκος 25

Σὴψ 1
Τοιχοβάτης 91
Φρῦνος 65
Φρῦνος ἢ βάτραχος ἕλειος ibid.
Πυρίφρυνος 79
Χαλκὶς ἢ χαλκιδικὴ σαῦρα 1
Χάμψαι 9
Χελώνη 97
Χελώνη λιμναία 110
Χελώνη χερσαία ἢ ὀρεία 107
Χλωροσαῦρα 40
Ὠμὺς 110,118
¶ Λιαχάνι vocabulum recentioris Græciæ 45,92

ITALICA.

Biſca ſcutellaria 98
Boffa 66
Botta ibid.
Boug circa Neocomum buffo ibid.
Buffo, buffa, buffone ibid.
Chiatto ibid.
Chatt Rhætis buffo ibid.
Coforona 98
Cufuruma ibid.
Gaiandre de aqua 111
Gallana 98
Gez 40
Leguro 33
Liguro ibid.
Lucerta ibid.
Lucertula ibid.
Maraſandola 31
Racanella 66
Racano 33
Racula 61
Ramarro 33
Rana 47
Ranauoto 61
Ranocchio ibid.
Ranonchia de rubetto ibid.
Roſpo 66
Salamandra 81
Tarantula 90
Tartocha 98
Tartuca ibid.
Tartugella ibid.
Teſtudine ibid.
Teſtugine ibid.
Teſtunia ibid.
Tatto 66

HISPANICA.

Cagado 110
Gagado 98,111
Galapago 98,111
Lagardixa 33
Lagartiſa ibid.
Lagarto ibid.
Rana 47
Salamantegua 81
Sapo eſcuerco 66
Tartaruga 112
Tartuga 98

GALLICA.

Alebrenne 81
Arraſſade ibid.
Boug coupe circa Neocomum 98
Blande 81
Chamelyon 2
Crapault 66
Crocodile 7
Croiſſet 61
Graiſſet ibid.
Grenouille 47
Lyſaide 33
Lyſarde verde 40
Muron Normannis 81
Renogle 61
Sourd 81
Stinco 24
Tartue 98
Taſſot 31
That Neocomi 81
Tortue 98
Tortue des boys 107
Tortue de mer 112
Verdier 61

GERMANICA.

Ader 33
Waſſerader 31
Aketiſſe Flandris 33
Crocodill 7
Egles 33
Egochs ibid.
Eydetſch ibid.
Fröſch/froſch 47
Gartenfröſch 63
Graßfröſch ibid.
Laubfröſch 61
Reinfröſchlin 60
Fürtkrott 79
Gartenfröſch 63
Gartenkrot / rubeta terreſtris 66
Graßfröſch 47
Gſchertzenſider 98
gruner Heydox 40
Güllenkröttle 65
Hoptzger 47
Krott 65
Fürkrott 79
Gartenkrott 66
Güllenkröttle 65
Schiltkrott / Süch im S.
Tällerkrott 98
Laubfröſch 61
Maal 81
Puntermaal ibid.
Mönle 65
Molch 81
Moldwurm ibid.
Moll ibid.
Waſſermoll 31
Olm 81
Padde Flandris 66
Puntermaal 81
Püdt Flandris 47
Quapp Saxonicè 66
Quatterteiſch 81
Reinfröſchle 61
Schiltkrott 98
Schiltkrot im ſüſſen waſſer 111
Im meer 112
Schiltpadde Flandris 98
Tällerkrott 98
Vorſch Flandris 47
Waſſerader 31
Waſſermoll ibid.

ANGLICA.

Frogg 47
Luſard 34
Lyſard ibid.
Schelcrabb 98
Tode 64
Torteyſe 98

ILLYRICA.

Geſſcierka 34
Geſſlier ibid.
Zaba 47
Zaba trawna 61

FINIS.

CONRA-

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIAE ANIMALIVM LIBER II, DE QVADRVPEDIBVS OVIPARIS.

DE CHALCIDE SEV CHALCIDICA LACERTA, QVAM ET SEPA NOMINANT.

A.

LACERTA quam hi ſêpa, alii chalcidem vocant, in vino pota morſus ſuos ſanat, Plinius. & ſimiliter Dioſcorides & Galenus, qui non chalcidem, ſed chalcidicam lacertam (σαῦρα χαλκιδικὴν) vocant: Ariſtoteles, Nicandri Scholiaſtes, vt Dioſcorides, χαλκίδα. Hermolaus Barbarus aliam chalcidem, aliam chalcidicam lacertam eſſe putat in Caſtigationibus Plinij lib. 32. cap. 3. & 4. non alio argumento impulſus, quàm quòd apud Plinium 32. 4 legitur, Salſamentorum (piſcium ſalſorum) cibus prodeſt à ſerpente percuſſis, &c. peculiariter à chalcide, ceraſte, aut quas ſepas vocant, aut elope dipſadéve percuſſis Ego ſêpas hoc in loco non lacertorum, ſed ſerpentium generis accipio, de quibus in ſerpentium hiſtoria plura dicam. Idem ſerpentis genus Nicander non ſêpem, vt Aetius & Lucanus, ſed *ſepedóna* nominat. Apparet autem tum lacerto ſepi, tum ſerpenti hoc nomen à vi venenoſa factũ, quod vim habeant ſepticam, hoc eſt exedendi, & tabem atq; putredinem quandam corporibus morſu ſuo inferendi. Nam & Nicandri Scholiaſtes de ſepe lacerto ſcribit, ſic vocari παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας. Chalcidis vocabulum inde natum eſt, quòd virgis quibuſdam ærei coloris diſtinguatur hæc lacerta: *vide* in *B.* Lacertam hanc vero & antiquo nomine chalcidem à colore dictam fuiſſe credimus, & ex eo deinde nomine, cuius rationem non nouiſſent omnes ad adiectiuum gentis & loci nomen translatam eius appellationem fuiſſe, dictamq; chalcidicam, quaſi in Chalcide Eubœæ plurima inueniretur, quod falſum eſt: cum in Libya & Cypro naſci præcipuè dicatur. Factum ob id etiam eſt, vt in antiquis ſcriptoribus modò chalcis, modò chalcidica lacerta inueniatur, eorumq; authoritate diuerſum (notat Hermolaus) non idem creditum hoc atum al fuerit, Marcellus Vergilius in Dioſ. Chalcis, alij ζιγνίδα (Gaza *dygnidam* vertit) ſuo morſu aut interimit aut vehementẽ dolorem mouet, Ariſtot. Ζίγνις, (in vtraq; ſyllaba per iota,) ἡ χαλκῆ σαῦρα, Heſych. & Varinus: qui ζίγλας etiam κῶλα interpretantur, qua voce Græci artus, hoc eſt manus & pedes intelligunt, vnde ſtellio dictus κωλώτης: & forſan ζίγνις etiam παρὰ τὰς ζίγλας, & apud Latinos lacertus ab ijſdem partibus. Πιταλίς, ἡ παρά ποι χαλκίς, παρὰ δὲ ἐνίοις σαῦρα, Heſych. Varin. Sed quærendum an πιταλίς vox, forte à ζιγνὶς corrupta ſit. Πίγγαλος, σαῦρος ὁ χελύμενος χαλκίς, Iidem. ¶ Lacerti alij maiores ſunt, qui virides cognominantur, minores alij qui & chalcides, Io. Rauiſius & Fr. Alunnus. Atqui ego vulgarem lacertam minorem, quæ paſſim apud nos ruri inter fruteta & ſæpes & per parietes repit, ſimpliciter lacertam vocandam affirmârim, non etiam chalcidem: quæ quidem peregrina & alte-

Nomina diuerſa.

Cur ſeps dicta ſit.

Cur chalcis dicta.

Cur ζιγνὶς dicta.

rius orbis videtur, nobis ignota. Georgius Agricola Græcam vocem chalcis ab ære factam imitando Germanicum nomen fingit kupfferadex, id eſt, ærea lacerta.

B.

Chalcis ſeu zygnis, ſimilis paruis lacertis eſt: ſed colore ſerpentis quam cæciliam nominant, Ariſtot. Σηπὰ γε μὴν πεδανοῖσι δέμας σαύροισιν ἀλύξεις, Nicander in Theriacis, hoc eſt, *Vitabis etiam ſepem corpore ſimilem humilibus lacertis.* Scholiaſtes δέμας corpus interpretatur. λείπει δὲ τὸ ὁμοίαν. Seps ideo etiam chalcis appellatur, quod quibuſdam lineis (virgis) æris ſpeciem gerentibus, eius dorſum diſtinguatur. ad octo palmorum (παλαιστῶν) longitudinem accedit. naſcitur in Syria, Libya & Cypro, Nicandri Scholiaſtes. ¶ Ge. Agricola lacertam chalcidicam à viridi non corporis figura differre ſcribit, ſed colore tantum. Ego communi & paruæ lacertæ potius, vt Ariſtoteles, quàm viridi, quæ maior eſt eam comparârim.

Figura corporis.

C.

Saxa incolit, Nicandri Scholia.

G.

Medicamenta & remedia quæ ex lacerta chalcide conſici poſſunt.

Suo morſu aut interimit, aut vehementem dolorem infert, Ariſtot. In vino pota morſus ſuos ſanat, Dioſcorid. & Plinius. Lacertam chalcidicam (diſſectam) proprio morſui imponunt, & ex vino propinant, Galenus lib. 11. de ſimplic. Qui à lacerta chalcide appellata percuſſi ſunt, eos tumor pellucidus conſequitur, veluti nigrore in ambitu plagæ relucente. conſequitur autem & putrefactio. Curatio verò eadem illis accommodata eſt, quæ ad muris aranei morſum referetur, Aetius 13. 13. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ, ſalſamentorumque cibus prodeſt à ſerpente percuſſis, & contra beſtiarum ictus, mero ſubinde hauſto, ita vt ad veſperam cibus vomitione reddatur. peculiariter à chalcide, ceraſte, aut quas ſepas vocant, percuſſis, Plin. Et alibi, Caſtorea aduerſus phalangia & araneos ex mulſo bibuntur, ita vt vomitione reddantur: aut vt retineantur, cum ruta: aduerſus chalcidas (aliâs chalcidicas) cum myrtite (vino.)

Remedia aduerſus eius morſus.

H.

Ομώνυμα.

4. Eſt & tuberculi maioris ac peſtilentis nomen ſeps apud Hippocratem, ab erodendo impoſitum, Hermolaus. Meminit Hippocrates libro 3. Epidemiorum ſectione 3. circa principium: Ἄνθρακες πολλοὶ κατὰ θέρος, καὶ ἄλλα ἃ σὴψ καλέεται, ἐκθύματα μεγάλα. Et rurſus lib. 6. (ſecundum diuiſionem Græci codicis) ſect. 8. Lumbos dolenti (inquit) recurſus ad latus, & puſtulæ quæ ſeps vocantur. ¶ Κατὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τοῦ ἀσπάρματος φύσιν (locus obſcurus, quod ex abrupto citetur) ὁ χελύδρος σὴψ, καὶ τὸ τοῦ σταφυλίνου σπέρμα, Phanias, vt citat Athenæus libro 9. vnde hoc ſaltem apparet quòd ſeps plantæ cuiuſdam nomen ſit. ¶ Chalcidicam Ælianus, ſi quis inquit habeat in tritico, fore vt incorruptum ſeruetur: de ſerpente (imò lacerto) intelligat, an de piſce chalcidico, qui & chalcis dicitur, non conſtat, Hermolaus. Atqui Varro lib. 1. de re ruſtica idem hoc ſcribens, terræ aut cretæ genus Chalcidicam intelligere videtur, vbi de tritico condendo agit, his verbis: Quidam ipſum triticum conſpergunt quum addant in circiter mille modiûm quadrantal amurcæ: item alius aliud affriat aut aſpergit, vt Chalcidicam, aut Caricam cretam, aut abſinthium. Chalcidica herba & amygdala optimè faciunt ad mellificium. Plurimum enim fœtum (γόνον) ex eis fieri aiunt, Ariſtot. in Mirabilibus. Eſt & chalcis accipitrum generis. Millepedam ſiue ſcolopendram, inſectum ſiue vermem oblongum, piloſis pedibus, pecori præcipue nociuum, millepedam Latini. Græci ſcolopendram & ſepa vocant, Plinio teſte (duobus locis) nec immeritò, quoniam morſum, vt idem ſcribit, tumor inſequitur & putreſcit locus. quare non placet vetus lectio, quæ *ipa* pro *ſepa* habet. ips enim aliud genus vermis eſt.

Millepes vermis.

Circa Cairum Ægypti, veſperi apparere ſolet parui lacerti genus muros perreptans, & muſcas deuorans, quod à Græcis vulgo *Samamitos* appellatur, ab Italis TARENTOLA, vel *terrantula* potius à terra, à veteribus CHALCINICA LACERTA. Bellonius.

DE CHAMÆLEONTE.

A.

Nomina diuerſa.

CHAMÆLEONEM Latino an chamæleontem Græco more proferas, parum intereſt: (ego tamen Græcorum more, quoniam dictio Græca eſt, chamæleontem potius dixerim:) & in recto ſimiliter chamæleo, vt Gaza dixit, vel chamæleon. Nomen à Græcis ei datum videtur, quod aliqua ex parte leonem, grandem & ferocem beſtiam, ſuo corpore repræſentet: ſonat enim chamæleon humilem & veluti per terram repentem leonem. Simili ratione plurimas herbas ab aliqua maiorum arborum ſimilitudine dixerunt, vt chamæceraſum, chamæcypariſſum, chamædryn, chamæpityn. Cauda ſanè huius animantis, leonis alcæam quodammodo repræſentat. *Harbe* vel *alharbe*, animal eſt quadrupes, quod Plinius chamæleontem vocat, cuius meminit Auic. 2. can. cap. harbe, Andreas Bellunen. Idem *alarbian* animal aquaticum de genere ſcinci (id eſt, crocodili terreſtris) declinans ad colorem citrinum, nonnullos interpretari ſcribit. Auicenna lib. 2. cap. 350. de re medica, harbe vel

Cur chamæleõ ſit dicta.

Harbe vel alharbe.

vel harba nominat hoc animal. In hiſtoria verò animalium, Ariſtotelis locum de chamæleoote transferens, Credo (inquit) quod ſit *balarce* vel *barcon* (ſic enim habent codices impreſſi.) Et paulò poſt, Sed reuera non eſt ardon, ſed ſimilis ei, Hæc ille. Docent autem peritiores Hebræi *hardon* vel *hardun*, ſpeciem eſſe *alzab*, id eſt crocodili. Dioſcoridis etiam lonchitis herba ab Auicenna harbe vocatur, lonchirides duas in vnam confundente. Vetus Auiceonæ gloſſographus *harbe* bubonem interpretatur, *alharba* lanceam, quam Græci lonchen appellãt. Serapioni in libro de ſimplic. cap. 421. *harbe* αἴλυρον, id eſt, ſelem, aut σίλυρον, id eſt, ſilurum piſcem ſignificat: nam quæ adfert Galeni verba, apud illum de felium carne leguntur lib. 11. Simplicium: quæ verò Dioſcoridis, de ſiluro, lib. 2. & ſanè facilis erat error, præſertim in Græcis dictionibus: oam ſi pro α legas σ, aut contra, αἴλυρος & σίλυρος, in ſe cõmutabuntur: quin & hodie excuſi quidam codices Dioſeoridis Græci pro Σίλυρος inepte habent αἴλυρος. Ego apud Galenum etiam errorem eſſe conijcio lib. 11. Simplic. & σιλύρου non αἰλύρου legendum: (apparet enim hæc verba à Dioſcoride eum mutuatũ,) & Serapionem apud vtrumq; malè ælurum legiſſe, & vna voce tranſtuliſſe harbe: quaſi æluros & chamæleon vnũ eſſet animal, quales multi Arabum medicorum errores ſunt. כוח, *koah*, vel *koach*, Leuitici 11. R. Kimhi docet genus eſſe *hazab*, id eſt crocodili. Rabi Iona dicit Arabice vocari חרדון, *hardun*. (Auicenna *hardun* facit ſpeciem *aldab*: vide infra hoc in capite in verbis Alberti, & in Lacerto *A.* de voce *hardun*) R. Salomõ לרזירט, id eſt, lacertam interpretatur, Sanctes rubetam. Chaldæus reddit *koaha*. Arabs *hardun*, Perſa אן סנגא *an ſanga* (*an* articulus eſt, *ſanga* vox ad ſcincum alludit, qui eſt crocodilus terreſtris.) Septuaginta & Hieronymus, chamæleoo. Eadem vox koah repetitur Numeri 14. Iudæus quidam teſtudinem mihi ioterpretabatur: ego planè ſcincum ſignificari crediderim. Huic finitima vox eſt אוח *oah* vel *oach*: Hieronymus draconem vertit, Iudæi cercopithecum exponunt: R. Iſaac *koph*, id eſt, ſimiam, vel *chuldah*, id eſt, muſtelam. Kimhi Hiſpanicè vocat *furon*, id eſt, viuerram. Syluaticus vocem *oac* ſalamandram ioterpretatur. קאת, *kaath*, in ſacris literis alij aliter transferunt, cuculum Iudæi: Hieronymus mergulum, pelicanum, onocrotalum, Septuaginta pelecãna, & catarrhacten alibi, & Sophooiæ 2. chamæleontes, oimirũ vocis affinitate decepti: oam *coach* quoq; Leuit. 11. chamæleontem interpretantur. *Lilith* Hebraicam vocem alij aliud ſignificare doceot, (vt pluribus dixi in Onocentauro poſt Aſini hiſtoriam:) ſunt qui auem magoam ioterpreteotur vento victitaotem, quam vocant, גמליון, *gamalion*, quæ quidem ridicula eſt interpretatio: chamæleon enim quem nonnulli aere victitare falſò putant, non auis, ſed quadrupes ouipara eſt. ¶ Χαμαιλέων, ζῶον ᾠοτόκον καὶ πεζόν, id eſt, Chamæleon animal ouiparum & greſſile. Pro chamæleon recentiores quidam barbari corruptè ſcribunt *gamaleon*, *zameleon*, *aamelon*, *hamaleon*, *meleon*. Iſidorus, Albertus & huius farinæ authores, chamæleontem cum ſalamandra & ſtellione ineptiſſimè confundunt. *Hamaleon* eſt animal quod nos ſtellionem vocamus maiorem: hoc enim eſt ſimile corporis ſui figura lacertulo magno, cui etiam ſimilis eſt ille crocodilus qui *bardon* Græcè vocatur, Lannè autem *hamaleon*, Albertus de animal. 2. 1. 5. Et circa finem eius capitis, cum chamæleootem Ariſtotelis verbis copioſè deſcripſiſſet, ſubijcit: Hoc autem animal certò eſt de genere ſtellionis, illud ſcilicet quòd vulgò draconem vocant, noſtrates lindtwurm / hoc eſt vermem tiliæ aut vermem ſyluæ. Sed hæc omnia magnam Alberti inſcitiam arguunt. Peregrinum eſt

animal, quamobrem nullum ex alijs linguis nomen ſuppetit, quod Latinis etiam deeſt. Germanicum fingo ein rattader/ ex ratto mure quem magnitudine & cauda refert, & crurium altitudine (altior tamen eo) & lacerto, quem reliqua ſpecie bona ex parte repræſentat, compoſito nomine, ac ſi murilacertum dicas.

B.

Quibus in regionibus reperiatur.

Chamæleontem & Africa gignit, quanquam frequentiorem India, Plinius. Per omnem Aſiam chamæleon plurimus, Solin. Indiæ animal eſſe Ælianus ſcribit. ¶ Similis & magnitudine eſt (lego *figura & magnitudine*) ſupradicto (terreſtri ſcilicet) crocodilo chamæleon, ſpinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine diſtans, Plinius. Figura totius corporis lacertam planè repræſentat:

De figura corporis.

latera deorſum ducta ventri iunguntur, ❀ piſcibus: & ſpina (dorſi) modo piſcium eminet, Ariſtot. Figura & magnitudo erat lacerti (ſtellionis, Arnoldus) niſi crura eſſent recta & excelſiora: latera ventri iunguntur vt piſcibus, & ſpina ſimili modo, Plinius. Animal eſt quadrupes, facie qua lacertæ, niſi crura recta & longiora ventri iungerentur, Solinus: apparet autem locum mutilum eſſe, ex Plinio & Ariſtot. reſtituendum: non enim crura in eo ventri iunguntur, ſed latera. Elatior à terra eſt quam lacerta, Ariſtot. Ipſe celſus, hianti ſemper ore, Plinius. Corpus aſperum totum, vt crocodilo, Ariſtot. & Plin. Aſperum cute, qualem in crocodilis deprehendimus, Solinus. Squamoſum, Arnoldus de Villanoua. Longitudo à ſummo roſtro ad initium caudæ, digiti ſeptem vel octo. Proceritas ſiue altitudo, digiti ferè quinq;: crurum per ſe, tres cum dimidio. Caudæ longitudo, digiti octo vel nouem. Spina dorſi eminens & acuta, & quodammodo criſtata eſt, per dorſum & caudam totam: iuxta quam proximè, ſed humilius, vtrinq; ad ſingula coſtarum initia tuberculis eminentibus oſſeis, linea deſcendit, & per caudam quoq; extenditur vtrinq;. Quòd niſi tuberculis iſtis trium, quos dixi, verſuum: & aliorum trium in ima parte, quæ planior eſt, exaſperaretur, eſſet planè magnitudine & figura rattorum, id eſt, maiorum murium caudæ ſimilis. Medius locus inter imum ventrem & ſummum dorſum, flexum ſiue angulum coſtarum circiter ſedecim continet, ad Λ literæ Græcæ formam, ſed angulo patentiore, qui retrò ad caudam ſpectat: repletur autem his coſtis totus corporis alueus, ac venter totus, integro vbiq; ambitu, vt ipſe obſeruaui. Mutat ſuum colorem inflatus. Verum & niger nõ longè diſſimilis crocodilo eſt: & pallidus, vt lacertæ: maculis diſtinctus, vt pardus, nigris. Mutatur color toto in corpore: nam & oculi concolores reliquo corpori redduntur, & cauda eundem colorem accipit: palleſcit cum moritur, defunctusq; colorem eundem ſeruat, Ariſtot.

Quemcunq; colorem attingit reddit, præter rubrũ & candidum.

Mutat colorem ſubinde, & oculis, & cauda, & toto corpore: redditque ſemper quemcunque proximè attingit, præter rubrum candidumque. defuncto pallor eſt, Plinius. Ex duobus quidem ſceletis, quos habeo, alter pallidi coloris, alter nigricantis eſt. Color varius & in momento mutabilis, ita vt cuicunque rei ſe coniunxerit, concolor ei fiat: colores duo ſunt quos fingere non valet, rubrus & candidus, (aliqui candidum tantum excipiunt. Marc. Verg. nos id apud Philem legimus & Suidam:) cæteros facile mentitur, Solinus. Non vno colore ſpectatur, ſed ſeſe furtim ſubducit, & videntium oculos veluti perſtringit: nam nigro colore ſi eum offendis, mutat ſe ipſe, ac ſe citò in viriditatem inuertit: alius rurſus viſus album colorem (hunc Plinius & Solinus ei negant)

Animal pauidum eſt, ideo verſicolore.

tanquam aliam perſonam hiſtrio induit, Ælianus. Nullum animal pauidius exiſtimatur, & ideo verſicoloris eſſe mutationis, Plinius. Solinus cutim glabram & læuem ſpeculi modo proxima æmulantem, in chamæleonte & polypo, mutationis colorum in eis cauſam aſſignat, vt in Tarando recitaui. *Id quoque quod ventis animal nutritur & aura, Protinus aſſimilat, tetigit quoſcunq; colores,* Ouidius 15. Metam. Colores ſuos multiſaria qualitate commutat, modo veneta, modo blattea,

Quæ ſit mutationis colorum cauſa.

modo praſina, modo cyanea, Caſſiodorus in epiſt. de chamæleonte. *Non timor, imò cibus, nimirum limpidus aer, Ambo ſimul vario membra colore nouant*, Io. Vrſinus. Ego tenuiſſimam cutem (qualem eſſe in ſceleto animaduerti) inſtar tenuis laminæ corneæ colores facile reddere puto, præſertim cum neque ſanguis impediat, neque viſcera admodum, cum ſolus ferè pulmo manifeſtus in eo ſit. Tertullianus in libello de Pallio: Hoc ſoli (inquit) chamæleoni datum, quod vulgò di-

De ſuo, & de alieno corio ludere. Prouerbia. Chamæleonte mutabilior.

ctum eſt, de ſuo corio ludere: ſentiens chamæleonem pro ſuo arbitrio vertere colorem cutis: Quod annotauit Deſ. Eraſmus in prouerbio, *De alieno corio ludere*, quo in eos vtemur, qui ſecurius agunt ſed alieno periculo. Hinc etiam prouerbium, *Chamæleonte mutabilior*, Χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος, quadrabit in hominem verſipellem, varium, ac inconſtantem, ac pro tempore ſeſe vertentem in omnem habitum: vel, vt aliis verbis dicam, qui ad omnia commodè atque commodiſſimè ſe habeat: quod in Athenienſem Alcibiadem relatum eſt. Ariſtoteles etiam libro primo de moribus ad Nicomachum, chamæleontis vocem vſurpat ad exprimendum inconſtantiæ vitium. Chamæleon ouiparorum terreſtrium omnium tenuiſsimus eſt: quippe qui omnium maxime inopia ſanguinis rigeat: cauſa ad mores animæ eius referenda eſt: præ nimio nanque metu multiformis efficitur. Metus enim refrigeratio per inopiam ſanguinis caloriſque eſt, Ariſtoteles. Plutarchus etiam meticuloſum & trepidum natura hoc animal eſſe ſcribit:

bit:

bit: eaq; ſolum de cauſa colorem variare, non quod conſulto quicquam ſtruere latitaréve inſtituat. Chamæleon ſingulis horis diei mutat colorem, Kiranides. ¶ Faciem habet leonis, pedes, & caudam crocodili, colorem varium, à capite vſq; ad caudam neruum vnum ſolidum, Idem. Carnem nuſquam niſi in capite & maxillis, & poſtremo caudæ (περὶ ἄκραν τὴν τῆς κέρκου πρόσφυσιν, id eſt, circa principium caudæ, qua corpori committitur) admodum exiguam poſſidet: nec alibi ſanguinem quàm in corde, & oculis, & loco à corde ſuperiore, & venulis hinc tendentibus. Verum nec in ijs quidem vlla copia, ſed pauxillum habetur ſanguinis, Ariſtot. Caro in capite & maxillis, & ad commiſſuram caudæ admodum exigua: nec alibi toto corpore. Sanguis in corde & circa oculos tantum, Plinius. Corpus penè ſine carne, Solinus. Membranæ in omnes ferè corporis partes multæ ac validæ, longeq; firmiores quàm in cæteris tendunt, Ariſtot. A medio capite retrorſum oſſea pars triquetra eminen reliqua pars antrorſum colligitur caua & quaſi canaliculata, eminentibus vtrinque oſſeis marginibus, aſperis & leuiter ſerratis. Cerebrum paulò ſuperius oculis poſitum eſt, & propè ijs contiguum. Cute autem exteriore detracta oculis, quiddam lucens veluti anulus æneus tenuis, (Gaza addit, nulla pelle interceptus, Niphus pro pelle legit *palla*, quæ pars eſt in annulo gemmam recipiens, vt annulus ſine palla intelligatur æqualis & continuus) cingit, Ariſtot. Oculi in receſſu cauo intus recepti, prægrandes, (maiores quàm pro portione, vt in ſceletis mihi apparet) rotundi, cute ſimili, atq; reliquum corpus obducti, media ſui parte perquam exigua detecti, qua videant: quæ quidem videndi ſedes nunquam cute operitur: nec pupillæ motu, ſed totius oculi verſatione in orbem mutationeq; quoquo verſus aſpicit, quæ velit, Idem. Chamæleonis oculos circumagi totos tradunt, Plinius. Et rurſus, Oculi in receſſu cauo, tenui diſcrimine, prægrandes, & corpori concolores: nunquam eos operit nec pupillæ motu, ſed totius oculi verſatione circumaſpicit. Subducti oculi, & receſſu concauo introrſum recepti, quos nunquam nictatione obnubit. Viſum deniq; non circumlatis pupillis, ſed obtutu rigidi orbis intentat, Solinus. Roſtrum ſimiæ porcariæ (χοιροπιθήκῳ) ſimillimum, Ariſtot. Eodem modo Albertus etiam legit, vel potius Auicenna quem ſequitur. Plinius verò aliter: ſic enim reddit, Eminet roſtrum, vt in paruo haud abſimile ſuillo. Ipſe celſus, hianti ſemper ore, Plin. Hiatus æternus, ac ſine vllius vſus miniſterio: quippe cum neq; cibum capiat, &c. Solinus. Dentium & gingiuarum loco os continuum ſupra infraq; labra ambiens ſerratum eſt: labrum ſuperius breuius & reductius. Gulam atque arteriam ſitu eodem continet, quo lacerta, Ariſtot. Pulmo ei portione maximus, & nihil aliud intus, Plin. Theophraſtus parum abeſſe ſcribit, Plutarcho teſte, quin corpus totum pulmo expleat: vnde aura viuere, & mutationibus perquam obnoxium eſſe conijcit. Sic enim Latinus interpres Simon Grynæus reddidit hæc verba, ἔθει τεκμαίρεται τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ. Non niſi in corculo pauxilli ſanguinis deprehenditur, Solinus: Plinij & Ariſtotelis eadem de re verba paulò ante retuli. Viſcera ſine ſplene, Plin. & Solinus. Lienem conſpicuum nuſquam continet, Ariſtot. Cauda prælonga, in tenuitatem deſinens, & (in vertiginem torta, Solin.) longis (viperinis, Plin.) implicata in ſe orbibus lori modo permultis, Ariſtot. Pedes ſinguli bipartito ſecantur, parteſque talem inter ſe habent ſitum, qualem pollex ad manus reliquam partem obiectus: Sed ipſæ etiam reliquæ partes paulotenus in digitos quoſdam finduntur: videlicet primores, triplici fiſſura interius, duplici exterius: poſteriores interius duplici, exterius triplici, Ariſtot. Vola (vt ſic appellem) inter digitos ſatis ampla eſt, à qua ceu calcaria quædam enata parum prominent, in poſterioribus tantum cruribus. Crura recta, & longiora quàm lacertæ, ſed inflexus eorum ſimilis, Ariſtot. Vngues (Vnguiculi) adunci, Ariſtot. Plinius: hamati ſubtili aduncitate, Solinus. Et hæc quidem partim ex veterum, partim ex noſtra obſeruatione chamæleontis deſcriptio eſt, mirabilis certe animantis, & quo Ariſtoteles nullum ferè inter omnia diligentius deſcripſit. Addam etiam hic quæ Petrus Bellonius de eodem ſcribit his verbis. Dictum eſt ranam ad chamæleonem hoc ipſo accedere, quod in capiendo cibo eadem ferè nitatur induſtria. Hoc autem vt certius ex ſcripto ac pictura appareat, de chamæleone etiam inter aquatilia dicere inſtituimus, eſt enim paludibus etiam frequens animal. Chamæleon igitur duplex à nobis conſpectus eſt. Alter in Arabia puſillus, lacertam viridem non excedens, colore albicante, ſubfuluis ac rubentibus maculis diſtinctus: alter in Ægypti æſtuarijs frequens, corpore, duplo quàm Arabicus, maiori: colore inter indicum & viridem ambiguo, quem ex luteo in fuluum variè commutare ſolet: vnde verſicolorem chamæleonem antiqui appellauerunt. Vterque autem chamæleon capite eſt criſtato in camelopardalis modum, duobus vtrinque oſſiculis in ſumma fronte prominentibus: lucidiſſimis oculis, piſi magnitudine, ſola pelle contectis, vt quod ab ea extet, milij magnitudinem non excedat: admodum flexilibus, vt altero ſurſum aut deorſum inſpiciente, alter, præter cæterorum animalium morem, aliò intentus eſſe poſſit. Iners eſt animal vt & ſalamandra, neque currere vt lacerta poteſt. Quamobrem hominum conſpectum non refugit, nec facilè terretur, imò nec morſu hominem appetit. Arbuſta conſcendit ob viperarum ac ceraſtarum metum. Famem octo menſes, atque interdum annum ferè integrum tolerat. Vnde falſò creditum eſt, cum nihil edere, ac vento ali. nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis præditus ſit, ventum intrò magno impetu attrahit, eoque intumeſcit. Foramina ad nares & auditum habet. Oris rictum amplum, maxillas dentibus ſerratis ſupra & infra communitas, quales in typhlon ſerpente videas. lin-

Deſcriptio partium corporis.

Deſcriptio ex Bellonio.

guam teretem, ſeſqui palmum longam: quam à longè in inſecta, quibus maximè veſcitur, vibrat: & mucore, quem in extremo ſpongioſum habet, muſcas, ſcarabeos, locuſtas, formicas ad ſe adducit. Lineam habet ſub ventre ſquamulis denticulatam, albam, ad caudam vſq; protenſam. adeoq; artificioſe in huius animalis pedibus natura luſit, vt anteriores eius pedes à poſterioribus, maximè diſſideant. Anterioribus enim ternos intrà digitos, extrà binos: poſterioribus autem ternos extrà, intrà binos poſuit. Duodecim oua excludit, longa, lacertarum modo. Cor habet muris domeſtici magnitudine, hepatis lobos duos, quorum ſiniſter maior eſt. Folliculus fellis grani hordei magnitudinem non excedit, ſiniſtro hepatis lobo inhærens, Bellonius.

Deſcriptio altera ex Scaligero.

Hic etiam aſcribendum duxi, quæ Scaliger de eodem animali ſcribit in libro de Subtilitate ad Cardanum his verbis: Ioannes Landius in vltima Syria cum eſſet, ait, ſe vidiſſe vnum è quinque quos emerat, Chamæleonibus linguæ repentino, momentaneoq; iaculatu muſcam, quæ in eius eſſet pectore, legiſſe. Propterea illius à ſe diſſecti linguam narrabat inuentam palmi longitudine, cauam, ſinanem. In ſumma tanquam acetabulum cum mucco, quo prædã tolleret. Id nouum ſane iis, qui ſolo vento viuere hactenus exiſtimarunt. Dorſum ei incuruum & tanquam ſerratum. Tergus variatur maculoſis quaſi tuberculis, vt in Rhombo. Venter depreſſioribus clauiculis aſperatur. Oculi pulcherrimi, quos ſine colli flexu circumuertit. Color eſt albus eis, viridis, luteus. Naturalis viridis, admodum dilutus in tergo: at ſub ventre dilutior, albicantiq; propior. Variatur tamen totus rubris, & cæruleis, atq; albis punctis. In quoſlibet mutari colores verum non eſt. Super viridi viriditas vegetatur, ſuper luteo temperatur ad luteum. Super cæruleo, aut rubro, aut albo non vincitur viriditas natiua: ſed puncta cærulea, & rubra & alba, viuidiorem, validioremq; ſui ſpeciem dant. Super nigro ſubnigreſcunt, manet tamen tenor ille viredinis atro confuſus. Etiam haud mutato ſuppoſito colore, mutat ipſe ſuum, vel metu, vel moleſtia, aut oppreſſus aut ſolutus. Quòd aër illi pro cibo ſit aliquandiu, ex eo patet: quod & annum integrum aiunt inediam tolerare: & vbi excepit hiatu auram, & occluſit malas, turget ei venter. Etiam inueni qui diceret: obuerſum ad ſolem haurire radios, eoſq; conuerſione hiantem ſequi. Quinq; digitos in pedibus habere dicitur, quibus ſtet paſſis. Vbi teretibus incumbit ſurculis, curuare eos, atq; ramos amplecti, quo Pſittaci modo ſolent, vtrinq; binis: non vt aues cæteræ, tribus vna ex parte, vnico altrinſecus. Sic Pſittaci. At Chamæleo, quia habet impares, ternos, & binos, explicat, ac diſpertit, ſed ordine inuerſo. Namq; eos, qui in pedibus ſunt poſterioribus, ita diſponit, vt extrorſum ternos ſtatuat, introrſum binos. Anteriorum contrarius ſitus eſt. *Hæc* ex Landio accepi.

C.

De naturalibus corporis actionibus. Viſus. Inceſſus. Cibus, aer vel ros.

Diſſectus hic totus ſpirare præterea diu poteſt, motu admodum exiguo adhuc circa cordis ſedem extante. Et cum omnes corporis partes contrahit, tum vel maxime coſtas cogere atq; adducere poteſt, Ariſtot. ¶ Viſus ei, non circunlatis pupillis, ſed totius oculi verſatione, vt in B. dixi. ¶ Motus (inceſſus) ei piger admodum, vt teſtudinis, eſt, Ariſtot. Plin. Solinus. Audio eum per arborum ramos lento gradu reptare. ¶ Ipſe celſus, hianti ſemper ore ſolus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento, Plinius. Et alibi, Chamæleonum ſtelliones quodammodo naturam habent, rore tamen viuentes, præterq; araneis. Similis cicadis vita. (Viuunt enim cicadæ & ſtelliones rore, qui ex aere deſcendit.) Hiatus æternus, ac ſine vllius vſus miniſterio: quippe cum neq; cibum capiat, neq; potu alatur, nec alimento alio quàm hauſtu aeris viuat, Solinus. *Id quoq; quod ventis animal nutritur & aura, Protinus aſſimilat, tetigit quoſcunq; colores,* Ouidius lib. 15. Metam. Chamæleontem ſolo aere nutriri falſum eſt: quoniam interiora, vt Ariſtoteles inquit, ſimilia omnia habet lacertæ, quam non ſolo aere nutriri conſtat: quare melius puto chamæleonem rore enutriri ac viuere, vt Theophraſtus ait. Videntur autem illi decepti, quoniam longo tempore viuit ſine cibo & rore: nam propter exiguum calorem diu ſine alimento degere poteſt, Niphus. Ipſe à quodam qui viuum habuerat, cuius ſceleton mihi tradidit, audiui obſeruatum ſibi aliquoties muſcas ab eo deuorari, quas longa lingua exerta inuolutas (aut forte transfixas, vt iynx ſua lingua formicas figit) arriperet. Num quæ animalia odoribus & ſpiritu ali poſſint, diſputat Cælius Rhodig. Lectionum Antiq. 24.21.

Generatio.

¶ Gignunt & quadrupedes oua, chamæleontes, lacertæ, Plinius. Chamæleon animal eſt ouiparum & greſſile, Heſych.

Verſatur in cauernis.

¶ Subit cauernas, & latitat more lacertarum, Ariſtot. Hybernis menſibus latet vt lacerta, Plinius. Latet hyeme, producitur vere, Solinus.

De animi affectibus

D.

Pauidum eſt animal.

Nullum animal pauidius exiſtimatur, & ideo verſicoloris eſſe mutationis, Plin. Sed coloris mutationem alij in alias cauſas reijciunt, vt in B. dixi. Circa caprificos ferus, innoxius alioqui, Plin.

Quomodo ſeſe aduerſus ſerpentem muniat.

¶ Alexander Myndius chamæleontem contra famelici ſerpentis impetum hoc modo munire ſe ait: Feſtucam bene latam & validam mordicus tenet, ſub qua ceu clypeo ſe verſans contra hoſtem ſerpentem venit. Serpens quia feſtuca latior eſt, quàm oris hiatu ſuperari ab eo poſſit: & chamæleontis reliqua membra firmiora, quàm vt morſibus lædantur, fruſtra laborat ac ſe fatigat, Hæc Ælianus & Philes. Venenatorum ſerpentum eſſe hoſtem acerrimum chamæleonem aiunt. Is ex illis vnum quempiam ſpeculatus in vmbra captantem auras, aut in radiis apricantem, in eam ſcandit arborem, quæ illi im-

minet:

minet: vnde ex ore filum demittit araneorum more: in cuius fili extremo guttula ſit, margaritæ ſplendore. Ea tactum in vertice ſerpentem, mori. Illud etiam admirabilius. Si ad perpendiculum nequeat filum demittere: quòd minus ad amuſſim reſpondeat ramus, in quo eſt, inferiori loco, vbi cubat ſerpens: ita filum corrigere pedibus anterioribus, atq; eius tractum temperare, vt ad lineam quaſi catheton deſcendat. Scaliger de Subtil. ad Cardanum. ¶ Coruus occiſo chamæleonte, qui etiam victori nocet, lauro infeſtum virus extinguit, Plinius. Chamæleo impetibilis eſt coraci, à quo cum interfectus eſt, victorem ſuum perimit interemptus: nam ſi vel modicum ales ex eo ederit, illico moritur: ſed corax habet præſidium ad medelam, natura manum porrigente: nam cum afflictum ſe intelligit, ſumpta fronde laurea, recuperat ſanitatem, Solinus. Elephas chamæleonte concolore frondi deuorato (caſu,) occurrit oleaſtro huic veneno ſuo, Plin. & Solin. Vis eius maxima contra accipitrum genus: detrahere enim ſupra volantem ad ſe traditur, & voluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus, Plinius. ¶ Recentiores quidam chamæleontem animal fraudulentum, rapax, & ingluuioſum, ideoq; ſecundum legem impurum eſſe ſcripſerunt: quodq; per aduerſam valetudinem manſuetum ſe fingat, perquam efferatum alioquin.

Antipathia chamæleontis & corui.

Accipitri infenſiſſimum animal.

Fraudulentū, rapax, ingluuioſum.

G.

Chamæleontem peculiari volumine dignum exiſtimauit Democritus, per ſingula membra deſecratum, (vnde nos quædam depromemus,) non ſine magna voluptate noſtra cognitis proditisque mendaciis Græcæ vanitatis, Plinius. Deinde cum multa ſuperſtitioſa ex hoc animali, authore Democrito, recenſuiſſet, addit: Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi, propè creditur, tridui inunctione. (reliqua, quoniam ſuperſtitioſa videntur omnia, ad *H. e.* differo.) Chamæleontis fel tantam vim habere creditur, vt hypochyſes intra triduum inunctionibus ſanet, Marcellus. Galenus lib. 4. cap. 8. de compoſ. ſec. locos medicamento cuidam ad tollendos pilos inutiles & pungentes in palpebris chamæleontis etiam fel admixtum ab Archigene meminit: qui vſus feliis huius etiam apud Auicennam legitur. Pro felle cameli fel *aſcalabotæ*, id eſt, ſtellionis ſubſtituendum ad remedia legimus inter Antiballomena Ægiotæ. vbi ego pro camelo *chamæleontem* potius legerim: nam cum camelo nihil commune videtur habere ſtellio, cum chamæleonte multa. Fel eius dulcificatum (forte cum dulci aliquo mixtum) ornat quotidianum, (forte, curat quotidianam,) Kiranides. ¶ Creduntur depilari palpebræ chamæleontis ſanguine illitæ, Dioſcor. & Auicenna. *Vide* infra in Ranunculo viridi. Inunctio temporum cum ſanguine *harbe* animalis (vulpam ipſe interpretatur, veſpertilionem, ni fallor, intelligens) ſomnia terrifica inducit, Arnoldus de Villanoua. Lingua eius ſuſpenſa ſuper obliuioſum, memoriam ei reſtituit, Idem & Raſis. Chamæleo à capite vſq; ad caudam habet vnum ſolum neruum ſolidum, qui abſtractus nomine ægrotantis, & collo alligatus, opiſthotonum ſanat, Kiranides. Cæteræ eius partes eadem præſtant quæ phocæ vel hyænæ partes, Idem. ¶ Ad comitialem, Chamæleontem in olla coquito, donec intabuerit, & oleum ſpiſſeſcat: conſumpto autem animali, oſſa ipſius ſelecta in locum Solis expertem reponito, ac comitialem collapſum in ventrem conuertito, oleoq; dorſum à ſacro oſſe vſq; ad primam vertebram inungito, ac ſtatim excitabitur: hoc vbi ſepties feceris, ex toto ægrum liberabis: oleum autem pyxide reponito, Trallianus. Ad podagram quæ nodum contraxit nodos, admirabile & probatum remedium: Chamæleontis caput & pedes ipſius, extimaq; pedum, vel genuum præſcindito, & quæ ex dextro pede habentur, ſeorſim ſeruato: & ruſus à ſiniſtro pede extrema ſimiliter præſcindito, ſeruatoq; & ipſa priuatim, ac vbi duos digitos dextræ manus impreſſeris, pollicem & annularem vngue chamæleontis, inquinans ſanguine digitorum dextræ manus extrema, dextra chamæleontis: ſiniſtræ autem manus ſanguine, ſiniſtra animantis extrema: in exiguum canalem includito, ac geſtato dextra quidem animantis extrema dextro pede, ſiniſtra autem ſiniſtro, vſq; dum æger curatus fuerit. At chamæleontem præciſis extremitatibus adhuc viuentem panniculo lineo puro inuolutum attingito, ad Solis exortum. Sic autem contingat manus quoq; prædicto affectu cruciari, attingito etiam manus, ac in exiguos canales indito, curabisq; ipſas: facito autem hoc Luna deſinente, Trallianus.

Fraudulentū, rapax, ingluuioſum.

De vſu ex chamæleonte percipiendo.

Fel glaucomata & ſuffuſiones corrigit.

Vſus ſanguinis.

Lingua.

Neruus.

Medicamenta ex chamæleonte ad comitialē morbum.

Ad podagram.

¶ *Alharbe* (Arnoldus ex hoc loco non rectè lacertam vertit, ego chamæleontem intelligo: nam & ſupra lib. 2. cap. 350. de harba ſcribens ea quæ chamæleontis ſunt, de ouo eius venenato libro 4. dicturum ſe promiſit: quanquam alibi verſpertilionem ſignificat, vt in *A.* retuli) venenoſa eſt, proxima ſtellioni: ouum quidem eius intra horæ ſpatium interimere fertur. Curatur autem tum huius tum ſtellionis (in cibum aut potum illapſi, mixtive) venenum, cura communi, & ſimiliter vt cantharidum, Auicenna 4. 6. 2. 5. Oua alharbe, vt quidam putant, in corpus ſumpta, mortem ſtatim inferunt, niſi remedia accelerentur. Detur igitur in potu ſtercus accipitris (*falconis*, Belluneñ.) è vino, vt vomitus integer ſequatur, inungaturq; corpus butyro bubulo cocto, & capiti ſal cataplaſmatis inſtar imponatur: & veſcatur ficubus ſiccis, & oleo (aliâs butyro crudo) & gentiana. ¶ Elephas chamæleonte concolore frondi deuorato (caſu, Solin.) occurrit oleaſtro huic veneno ſuo, Plin. Impetibilis eſt coraci (coruo, Plinius) à quo cum interfectus eſt, victorem ſuum perimit interemptus: nam ſi vel modicum ales ex eo ederit, illico moritur: ſed corax habet præſidium ad medelam, natura manum porrigente: nam cum afflictum ſe intelligit, ſumpta fronde laurea recuperat ſanitatem, Solinus: & Plinius vt in *D.*

Remedia aduerſus chamæleontis venenum.

recitaui. Ego ex hoc animali vtcunq; veneno ſo, nonnullos (in Africa) pararum quoddam remedium equis exhibere audiui.

H.

Philologica. Aulici chamæleontes. Chamæleon herba.

¶ a. Chamæleontes aulicos nominat Budæus libro quinto de Aſſe, eos qui egregiè ſimulare norunt, & reconcinnare ſe identidem ad mores aulicæ potentiæ. Ariſtoteles Ethicorum 1. chamæleontem pro homine mutabili ponit. Per Chamæleontem verſipellem hominem ſignificari aiunt, Pierius in Hieroglyphicis. ¶ Eſt & chamæleon herba in carduorum cenſu, ſic dicta, vt Plinius ſcribit, à varietate coloris: mutat enim cum terra colores, hic niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atq; aliis coloribus. Iſtam quidem colorum varietatem Dioſcorides nigro priuatim attribuit: vt albus forte idem nomen habeat, non quod ſimiliter colores mutet, ſed à ſimilitudine partium ſuarum cum nigro. Statuuntur enim duo hæc genera, album & nigrum, à radicis colore vocata. Miror quòd Plinius ſcribit 21. 16. chamæleontem in folijs non habere aculeos, quum res ipſa aliter nos doceat. Memini in Gallia & alibi genus quoddam cardui videre folijs diuiſis, albicantibus, amaris, non aculeatis, capitibus ſpinoſis multis ſtellatim (vt ita dicam) aut muricum ferreorum inſtar radiatis, candidis, ſed à chamæleonte diuerſum vt iudico. Plura de his carduis ſcripſi in Cane C. inter morbos canum. Arabes Græcum nomen ſeruant: ſcribunt enim *kameleonta, kemalun, chamalun. Fenuchia alkemelion*, Vetus gloſſographus Auicennæ. Arnoldus de Villanoua in Breuiario 3. 21. florem chamæleontis coaguli vſum præſtare ſcribit. Atqui ſpina illa, cuius floribus in multis Galliæ locis hodie ad lac coagulandum vtuntur, ſpina alba Græcorum eſt, quod & Ruellio placuit. Chamæleontum generis eſſe dixerim *carlinam* hodie medicis appellatam, quaſi cardinam: carduus enim humilis eſt, cuius itidem duæ vel tres differentiæ ſunt. Viſcum, id eſt, humorem concretum & glutinoſum, maſtichæ aut thuri ſimilem, circa radices chamæleonis albi quandoque reperiri aiunt: & tum peculiariter chamæleontem ixiam, id eſt, viſcarium aut viſcigerum nuncupari, magiſq; venenoſum eſſe: quanquam & ſine viſco & ſimpliciter vtriq; vis venenoſa attribuatur, nigro præſertim, quamobrem ne inter corpus quidem datur, vt Galenus ſcribit: apud Aetium tamen libro 3. iſij corticem inuenio dari ad pituitam euacuandam præcipuè: cæterum libro 12. cap. 46. in antidoto purgatorio quodam *iſion* interpretatur chamæleonem nigrum. Galenus in Gloſſis Hippocratis ἰξίον, folium chamæleontis albi interpretatur. Inter nomenclaturas apud Dioſcoridem ixias cognomen tum albo tum nigro attribuitur: cum Dioſcorides circa albi tantum radices viſcum reperiri meminerit: *Plinius*, Ruellio teſte, circa vtrumque. Chamæleontem vtrumq; quibuſdam locis circa folia ſua dicunt viſcum emittere, Author de ſimplic. ad Paternianũ. Ferunt & nigri viſcũ, ſed quod pro maſtiche non ſit vt ex albo, Hermolaus. Nec refert an circa folia aut circa radicem dicas, quoniã folia in terra tantum ſtrata habent, circa radicẽ radiata. Coagulum hœdi remedio eſt contra viſcum & chamæleontem album, Plinius. Idem alibi ſæpe viſcum ſimpliciter pro chamæleonte viſcario nominat, ineptè quidem & imperitè. Sed hac de re plura leges in Hermolai Corollario & Caſtigationibus Plinianis, & Ruellij hiſtoria ſtirpium, &c. Chamæleon niger *vlophyton* (al. *vlophonon*, Sipontinus *buphonon* legit,) quoniam anginæ modo iuuencas necet, Hermolaus. Eſt & inter dipſaci nomenclaturas, chamæleon apud Dioſcor. Arabes chamæleontem & chamelæam, quam & *mezereon* vocant, nulla ratione confundunt: quanquam & inter Dioſcoridis nomenclaturas, Cnidios coccos tum chamelææ tum chamæleonti nigri adſcribatur, qui neutrius iſtorum, ſed thymelææ proprie fructus eſt. Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figuram habet, &c. Plinius. ¶ Mygale Chamæleonti ſimilis eſſe dicitur, Obſcurus: atqui mygale mus araneus eſt, qui minimum aut nihil cum chamæleonte ſimilitudinis habet. ¶ Chamæleontis Heracleotæ ſcriptoris libri diuerſi paſſim ab Athenæo citantur.

Mygale chamæleonti ſimilis. Chamæleon. Heracleota ſcriptor. Superſtitioſi chamæleontis vſus.

¶ e Hunc in locum referre libuit ſuperſtitioſis quoſdam tum medicos tum alios magicos vſus ex chamæleonte, vt apud Plinium leguntur, his verbis: Caput eius & guttur ſi roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concurſus facere, Democritus narrat: Item iecur in tegulis vſtum. Reliqua ad veneficia pertinentia quæ dicit, quanquam falſa exiſtimantes, omittemus, præterquam vbi irriſu coarguendum. Dextro oculo, ſi viuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: Lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus ſi ſit domi: Si vero inferatur, pernicioſiſſimum. Linguam ſi viuenti exempta ſit, ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana primæ tonſuræ. Pedem è prioribus dextrum, genæ pelle illigatum ſiniſtro brachio, contra latrocinia terroreſq; nocturnos pollere. Item dextram mammillam contra formidines pauoreſq;. Siniſtrum vero pedem torreri in furno cum herba, quæ etiam chamæleon vocetur, additoq; vnguento in paſtillos digeri: eos in ligneo vaſe conditos, præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab alijs qui habeat. Armum dextrum ad vinciendos aduerſarios, vel hoſtes valere, vtique ſi abiectos eiuſdem neruos calcauerint. Siniſtrum, mirum, quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia quæ velis, & quibus velis mittantur, pudet referre. Omnia è dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capitis dolores, inſperſo vino; in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari. Feminis ſiniſtri vel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillum, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi prope creditur, tridui inunctione: Serpentes fugari

ignibus

ignibus inſtillato: Muſtellas contrahi in aquam coniecto. Corpore vero illito, detrahi pilos. Idem præſtare narrant iecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præter ea iocinere amatoria diſſolui. Melancholicos autem ſanari, ſi ex corio chamæleontis herbæ ſuccus bibatur. Inteſtina & fimum eorum, cum id animal nullo cibo viuat, cum ſimiarum vrina illita inimicorum ianuæ, odium omnium hominum his conciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus ſiſti, ſerpentes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataq; gemino ramo palmæ, percuſſam aquam diſcuti, vt quæ intus ſint omnia appareant: vtinamq; eo ramo contactus eſſet Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promiſit inhiberi: Palamq; eſt, virum aliâs ſagacem & vitæ vtiliſſimum nimio iuuandi mortales ſtudio prolapſum, Hucuſq; Plinius. Lingua chamæleontis geſtata cum radice herbæ chamæleontis & cynogloſſæ, obmuteſcere facit inimicos efficaciter, Kiranides. Dixerunt quidam *alharbe* (id eſt, chamæleontis) decocto ſparſo in aquam balnei, viridi colore infici illum qui immoratur in balneo illo aliquantiſper, & deinde paulatim priſtinum colorem recuperare, quod quidem ego verum eſſe non affirmârim, Auicenna 4. 6. 2. 5.

¶ *b* Chamæleonte mutabilior, *Χαμαιλέοντος μεταβολώτερος*, prouerbium, ſupra in *B.* explicatum eſt.

¶ Alciati Emblema in adulatores: *Emblema in adulatores.*

Semper hiat, ſemper tenuem qua veſcitur auram, *Reciprocat Chamæleon,*
Et mutat faciem, varios ſumitq; colores, *Præter rubrum vel candidum.*
Sic & adulator popularis veſcitur aura, *Hianſq; cuncta deuorat.*
Et ſolum mores imitatur principis atros. *Albi & pudici neſcius.*

DE CROCODILO.

A.

CROCODILVS genus non eſt, ſed ſpecies ſimplex intelligitur, vt etiam ſerpens: quod ad proximum genus anonymon eſt, Ariſtot. Atqui Palladius crocodilum lacertam quaſi generis vocabulo nominat. Et ſanè videtur omne genus quadrupedis ouipari, aut lacerti aut ranæ aut teſtudinis genere rectè comprehendi. *De nominibus diuerſis.* Hebraicam vocem, כוח *koah*, Leuit. 11. Dauid Kimhi interpretatur genus *hazab*, id eſt, crocodili, quod Arabicè *hardun* vocetur, Perſa tranſtulit *ſanga*, (quæ vox ad ſcincum, crocodilum terreſtrem accedit,) Septuaginta & Hieronymus chamæleon. צב, *zab*, Leuit. 11. crocodilum interpretatur D. Kimhi *gereſchnit*, גרשׁנייט: & R. Salomon, *ſaget*, סגייט, animal ſimile, *zephardea*, id eſt, ranæ, bufonem forte intelligens: quod quidam hodie congruere putant, quotiam nomen ab intumeſcendo factum ſit. Chaldæus *zaba* vertit, Perſa אן רסו *an raſu*. Septuaginta crocodilus terreſtris, (malim crocodilus ſimpliciter, quoniam additur iuxta genus ſuum,) Hieronymus ſimpliciter crocodilus. Arabes (aut Chaldæi,) pro *zab* videntur *thab* dicere: nam apud Auicennam legitur lacertum (*hardun*) eſſe *aldab*, vt Bellunenſis legit, vetus codex non rectè habet *athab*: (ego non *aldab*, ſed ſpeciem *aldab* eſſe dixerim: nam & in Chamæleonte *A. hardun* ſpeciem *alzab*, id eſt, crocodili eſſe docui ex R. Kimhi. צפרדע, *Zephardea*, Exodi 8. ſunt qui piſcem dicant, vt ſcribit R. Abraham) qui exiens è flumine rapit homines, (qui nimirum crocodilus fuerit) qui Arabicè vocetur אל תמסח *altimſach*. Ipſe magis probat ranas ſignificari. Salomon *paqulera*, פגולירא, & *grenolera*, גרינולירא: Septuaginta, Ioſephus & Hieronymus βάτραχοι, ranæ. Chaldæus *vrdeania*, עורדעניא. Arabs *zephada*, צפארע. Perſa *zakſaha*, צקזחא, in ſingulari *zakſe*. Chaldæus & Arabs Hebraicum nomen relinquunt, Pſalmo 78. Chaldæus ſimiliter interpretatur: Arabs *alzephada*, vt ſupra. *Laaluka*, לעלוקה, duas habet filias (clamantes) affer affer, Prouerb. 30. *Aluka* Iudæi interpretantur ſanguiſugam: Kimhi videtur crocodilum intelligere: dicit enim eſſe vermem magnum, qui iuxta fluuios reſideat, & prætereuntes homines iumentaq; capiat quorum ſanguinem exugat, Munſterus: locus is eſt de rebus quæ non ſaturantur. Crocodili quædam ſpecies vocatur *tenchea*, (de qua voce paulò mox) alia *hardon*, (de qua in Chamæleonte *A.*) alia *theſerach*, (huic ſimilis eſt Arabica *themſach* paulò ante dicta,) Auicenna 2. 2. 1. Coruo & crocodili generi quod hardeos ſiue hardon Græci vocant, amicitia intercedit, Albertus, ſed imperitè. Ariſtotelis enim verba quæ illic tranſtuli, de cornicis & ardeolę amicitia ſunt: ardeola autem Græcè herodiòs vocatur, vnde corrupta vox *hardeos*, quam crocodili genus interpretatur, deceptus Arabicæ vocis hardon ſimilitudine. *Tiſma*, Auicennæ 2. 706. crocodilus eſt, Syluaticus. Idem alibi voces *tiſma* & *alinſa*, crocodilum exponit: Andreas Bellunenſis *altenſa*, (aliâs *temſa*.) Cum ſint multa genera crocodilorum, omnia maxillam inferiorē mouent præter *tencheam*, Albertus. Idem alibi tencheam non communem crocodilum, ſed aliam quandam ſpeciem eius in Ægypto eſſe ait, quod non probo: quæcunq; enim Ariſtoteles de crocodilo ſimpliciter, eadē omnia de tenchea ipſe (ex Auicenna nimirum) ſcribit. Addit, tenchea Ægyptiæ linguæ vocabulum eſſe. In Arſinoitica pręfectura mirum in modum colitur crocodilus, & eſt ſacer apud eos in lacu quodam ſeorſum nutritus, & ſacerdotibus manſuetus, & *ſuchus* vocatur, Strabo. Dubitet autē aliquis ſacrine tantum, an cuiuſuis crocodili nomen apud illos ſuchus ſit: ſed commune videtur vel inde quòd vox ſimilis eſt ſcincus, qua Græci crocodilum terreſtrem nominant: à qua *tinſa* etiam & ſimiles

Arabicæ prædictæ non abludunt. Crocodili Ægyptij *champſæ* (χάμψαι, ſi θάμψαι legeres, accederet vox ad Arabicam *temſa*) vocantur: Iones appellauêre crocodilos, illi generi crocodilorum quod apud eos in ſepibus gignitur, quantum ad corporis ſpeciem, comparantes, Herodotus. Cum legiſſem apud Herodotum in Euterpe, ab Ægyptijs olim *champſas* appellatos: rogaui Turcum quendã, ecquid ei nunc eſſet nominis? Reſpondit: *Kımpſac.* Iul. Scaliger. Videtur autem Herodotus loco citato per crocodilos in ſepibus naſcentes, ſcincos, id eſt, crocodilos terreſtres, aut ſtelliones, aut aliud lacerti genus intelligere: vt & Varinus, aut quiſquis eſt à quo ille deſumpſit hæc verba, Crocodilus animalculum paruum eſt. Scribitur autem Græcè Κροκόδειλος, & quandoque Κορκόδειλος, per enallagen literarum, Idem. Apud Paulũ Æginetam ποταμοκροκοδείλους legimus, hoc eſt fluuiatiles è Nilo, ad differentiam terreſtrium quos proximè nominarat. Δειλίπτης, crocodilus, Heſychius & Varinus. In Nilo ſunt animalia quædam ad ſimilitudinem draconis, vulgò *Cocatrix* vocant, Haithonus Armenus: ſubijcit autem ſtatim crocodili deſcriptionem. Albertus & alij Barbari ſcriptores *Cocodrillum* nominant. Germani, Illyrij, & aliæ gentes, Europæ ſaltem, pleræq; omnes crocodili nomen retinent.

B.

Quibus in regionibus reperiantur crocodili. *In Nilo.* *Bamboto Africæ fluuio,* *Darat Mauritaniæ flumine.*

Crocodilum Ægyptus fert, Ariſtot. Crocodilum habet Nilus, terra pariter ac flumine infeſtum, Plinius. eſt enim amphibius, vt in C. dicam. Nilus hippopotamos, crocodiloſq; vaſtas beluas gignit, Mela. Ingens eorum multitudo eſt in Nilo & ſtagnis propinquis, Diodorus Siculus. Mauritaniæ flumina crocodilos habent, Strabo. Bambotum amnis iuxta Atlantem Africæ montem, crocodilis & hippopotamis refertus eſt, Plinius lib. 5. cap. 1. & Solin. cap. 27. Ibidem Plinius Darat Mauritaniæ flumen memorat, in quo crocodili gignãtur. Scincos in Libya duos cubitos excedere Pauſanias exiſtimat, Hermolaus. atqui Pauſaniæ locus in Atticis hic eſt, Aqua iuxta Atlantẽ turbida eſt, καὶ πρὸς τῇ πηγῇ κροκόδειλοι πήχεων (videtur numerus deeſſe in excuſis codicibus, Hermolaus legit δυοῖν) οὐκ ἐλάσσους. id eſt, & iuxta fontẽ crocodili erant non minores duobus cubitis. (Abrahamus Lœſcherus vertit, *cubito vno non minores*) accedentibus autem hominibus mergebantur in fontem.

In Bithynia. *In inſula Syagro Africæ promontorio propinqua.* *In Indiæ fluuiis.*

Vnde apparet Pauſaniam hîc crocodilis propriè dictis, id eſt aquaticis vel amphibijs loqui, non autem de ſcincis qui terreſtres crocodili ſunt. In Bithynia Chalcedonis agro ferè, crocodilos minutos quodam fonte naſci qui *Azaritia* dicatur, Strabo meminit, fortaſſeq; pro ſcincis accipit, quoniam paruos eſſe tradat, Hermolaus ſimili vt ſupra errore lapſus. Syagro maximo totius orbis promontorio in Arabia thurifera, propinqua eſt inſula Dioſcoridis (cuius & Stephanus meminit) in qua crocodili & viperæ plurimæ ſunt, Arrianus. Crocodili in Nilo & alijs quibuſdam & Indiæ fluuijs verſantur, Albertus. Apollonius & ſocij cum per flumen Indum nauigio veherentur, equos fluuiales complures ferunt ſibi occurriſſe, multos etiam crocodilos illis ſimillimos qui in Nilo reperiuntur, Philoſtratus.

Species duæ.

¶ Crocodilum maiorem quanquam amphibium, authores tamen (Ariſtoteles) ſæpe fluuiatilem cognominant, ad differentiam terreſtris, qui in terra tantum agit, multo minor, & ſcincus etiam vocatur.

amphibius, & ſcincus terreſtris.

catur. aliqui tamen, Plinio teſte, ſcincum à crocodilo terreſtri diſtinguunt, quòd cutis ei candidior ac tenuior ſit, & ſquamarum ſeta à cauda ad caput verſa. Crocodilus, ſecundum Arabes, ſi pepererit oua in aqua, generatur alius crocodilus (ſimilis ei:) ſi verò in ripis iuxta aquam, ſcincus naſcitur. quamobrem fertur ſcincum eſſe de ſemine crocodili, Andreas Bellunenſis. Duo crocodilorum genera Ganges fluuius generat. horum alteri nihil nocent, alteri inexorabili atq; immiſericordi in quidlibet voragine carniuori ſunt. In eorum ſummo roſtro quiddam tanquam cornu eminet, Ælianus. Plura de generibus crocodilorum dixi in *A.* præſertim ex Alberto ſeu Auicenna.

Duo genera in Gange.

Deſcriptio crocodili.

Longitudo decem vel quadecim cubitorum & amplius.

¶ Crocodilus lacertam per omnia refert, cauda tantum differt, Albertus. ¶ Ad cubitorum longitudinem decem interdum extenditur, Marcellinus. Ouum non maius quàm anſeris edit: maximumq; animal minima hac origine euadit. creſcit enim ad quindecim cubita. Sunt qui eum tandiu augeri, quandiu viuat, confirment, Ariſtot. Quidam hoc vnum animal (aliqui etiam vrſam, recentiores obſcuri) quandiu viuat, creſcere arbitrantur, Plin. Amometus in quadam Libyca vrbe dicit ſacerdotes ex lacu quodam cantionum illecebris præſtrictos crocodilos decem & ſeptem cubitorum educere, Ælianus. Excretus ad decem & ſeptem & amplius cubitos peruenit, Herodotus. Magnitudine excedit plerunq; duodeuiginti cubita, Plinius. Plerunque ad viginti vlnas magnitudine coaleſcit, Solinus. Iſidorus quidem pleraq; ex Solino mutuatus, non vlnarum ſed cubitorum viginti longitudine plerunque videri ſcribit. In tantam magnitudinem ſæpe excreſcit, vt Pſammitichi Ægyptiorum regis tempore Philarchus viginti quinque cubitorum dicat viſum fuiſſe: regnante Amaſide, ſex & viginti cubita exceſſiſſe, Ælianus. Albertus ſcribit duos à ſe viſos, vnum ſedecim cubitorum, alterum decem & octo. Ipſe Viennæ vidi Venetijs aduectos complures crocodilos cubitorum ſex, & tenellos etiamnum vnius cubiti, lacertis noſtratibus grandiuſculis admodum ſimiles, niſi quod colore plerunq; ſunt flauo, Vadianus in Melam. Petrus Martyr colorem eis flauum tribuit, ſed ventrem ſubalbidum. Crocodilus à crocco colore dictus eſt, Iſidorus & Arnoldus. Colorem chamæleo mutat, & niger non longè diſſimilis crocodilo eſt, Ariſtot. ¶ Corpus ei totum aſperum, Idē. Chamæleonti aſperum cute corpus eſt, quale in crocodilis deprehendimus, Solinus. Crocodilo fluuiatili cutis eſt corticoſa, contra omnem ictum inuicta, Ariſtoteles. Alibi etiam cortice cum tegi ſcribit, eoq; tam duro & rigido, vt firmior oſſe euadat. Herodotus pellem eis circa tergum impenetrabilem eſſe prodidit, Valla interprete: Græce legitur, δέρμα λεπιδωτὸν ἄῤῥηκτον. Squamis præduris oſtreorum modo totus obducitur, Volaterranus. Cute eſt contra omnes ictus inuicta, Plin. Et alibi, crocodilis & duritia tergoris tribuitur, & ſolertia. Pellis eorum rugoſa, (aſpera, corticoſa,) & adeo firma vt ea quaſi clypeo muniantur, Albertus. Circundatur maxima cutis firmitate, in tantum vt ictus quouis tormento adactos, tergore repercutiat, Solin. Cutim ita validam gerit, vt eius terga cataphracta, vix tormentorum ictibus perforentur, Marcel. Venter tantum ei mollior, (quod & Petrus Martyr teſtatur) qua parte à delphinorum quodam genere ſauciantur, vt dicam in *D.* Dorſum ſquamis duriſſimis, conchylij ferè duritie, vt neq; ſagittis transfigi poſſit, armatur, Petrus Martyr. Tergum & cauda, imò tota pars prona, vt ipſe obſeruaui, multis corticibus ſubrotundis ſquamarum compingitur, & eminentibus ijs ſecundum longitudinem exaſperatur. Iidem ad latera minores ſunt, minusq; eminent, in ventre candicant læuesq; ſunt, hoc eſt nihil omnino eminent. Tergum & caudam eis ab omni ictu inuictas partes, & armatas ſquamarum robore teſtis cruſtisve haud diſſimilium: ventrem verò molli & tenui eſſe cute Tentyritæ ſciunt, Ælianus. ¶ Crocodili (forte abundat hæc vox) veſpa volans, aut ſanguis crocodili, hominem noxium aut cædem (percuſſorem aut ſanguinem) ſignificant, Orus 2.25. vt ipſe transfero: Mercerus & Trebatius interpretes aliter.

Crocodilus à croceo colore dictus.

Cutis aſpera.

Deſcriptio partium corporis.

Oculi.

Maxilla ſuperioris motus.

¶ Crocodilo fluuiatili oculi ſunt ſuis, (ſuilli) Ariſtot. & Herodotus. Oculi hebetes, Ælianus. Viſus in aqua hebes, extra acerrimus, Ariſtot. Quadrupedes quæ oua pariunt, vt teſtudines, crocodili, palpebram inferiorem tantum habent ſine vlla nictatione, propter oculos præduros, Plinius. Ægyptij crocodilum ſolum ex ijs quæ degunt in humido, à fronte tenuem ac perſpicuam quandam pelliculam deducere tradunt, & viſum obtegere, Cælius Calcagninus ex Plutarcho ni fallor. Lati capitis eſt, Kiranides. Roſtro porcino, Petrus Martyr. ¶ Crocodilus fluuiatilis ſolus animalium maxillam ſuperiorem mouet, Ariſtot. Reddit autem huius rei cauſam de partib. animal. 4.11. quoniam pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum ſunt. itaque ad hunc vſum natura os ei pro pedibus vtile condidit. ad retinendum verò, vnde ictus inferri vehementius poteſt, inde motus commodius agitur. infertur autem vehementius deſuper, quàm de parte inferiore. Ergo cum vtriuſq; tum capiendi tum mordendi vſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui neq; manus ſint, nec pedes idonei, commodius huic eſt mouere ſuperiorem maxillam, quàm inferiorem, Hæc ille. Inferiorem maxillam ſolus animalium non mouet, ſed ſuperiorem inferiori admouet, Herodotus, Plinius, Solinus, Marcellinus. Vnum hoc animal ſuperiore mobili maxilla imprimit morſum, Plinius. Cum ſint multa genera crocodilorum, omnia mouent mandibulam inferiorem præter tencheam: & ideo hoc animal eſt fortiſſimi morſus, Albertus. Idem alibi viſos ſibi ſcribit duos crocodilos qui mandibulam inferiorem mouerint. Et rurſus alibi crocodilum marinum (non fluuiatilem) ſe vidiſſe, maxilla inferiore mobili. Ad marini

quidem crocodili differentiam Niphus etiam ab Alberto perſuaſus, crocodilum fluuiatilem aliquãdo ab Ariſtotele cognominari putat: Ego verò non quia marinus ſit vllus crocodilus, (niſi quod fortè crocodilo ſimile in mari eſt animal, alterius generis,) ſed ad differentiam terreſtris fluuiatilem ab Ariſtotele dici cenſeo. Crocodilo vnico animalium ſuperior maxilla mobilis viſitur, inferiori interim cum temporum oſſibus adeò vnita, vt ne tantillum quidem moueri queat, ipſaque duos ſinus nanciſcatur, quibus ſuperior ſingulis vtrinq; tuberculis latis nec noſtris admodum diſſimilibus inarticulatur, magna ex parte lacertarum teſtudinumque inferiori maxillæ eleganter reſpondens: quemadmodum etiam totus crocodilus imagine (non autem magnitudine & geniculatis caudæ tuberibus) lacertæ ſimilis viſitur, And. Veſalius.

Lingua. ¶ Crocodilus fluuiat. lingua caret, Ariſtot. Diodorus Siculus, Marcellinus. Linguam non habet, Solinus: neq; vllum eius ſignum, Albert. Soli crocodilo ex omnibus feris lingua innata non eſt, Herod. Vnum hoc animal terreſtre linguæ vſu caret, Plin. Et alibi, Crocodilis lingua tota adhæret. Aquatile genus (inquit Ariſtot. de partibus animal. 2. 17.) breui tempore ſentit ſapores, hinc fit vt pro ſui vſus breuitate linguam parum diſcretam habeant. raptim enim ſummaq; celeritate cibus ad ventrem ingeritur, quod immorari ſaporibus perfruendis nequeant, humore interlabente. Crocodilis nonnihil cauſæ ad eius partis vitiationem affert etiam immobilitas maxillæ inferioris. lingua enim inferiori annectitur maxillæ, quam illi quaſi contra habent ſuperiorem. Cæteris enim ſuperior immobilis eſt. Itaq; vt ad ſuperiorem non habent, quòd cibi aditus tollitur: ſic ad inferiorem carent, quod ſuperior quaſi translata in locum inferioris eſt. Accedit ad hæc genus vitæ, quam more piſcium agit, cum tamen ipſe terreſtre ſit. itaq; vel ob eam rem inexplanatam hanc partem habeat neceſſe eſt. Et rurſus eiuſdem operis 4. 15. Quadrupedes omnes linguam in ore continent, excepto vno crocodilo fluuiatili. hunc enim non niſi locum tantummodo linguæ habere putaueris. cuius rei cauſa eſt, quod idem & terreſtris & aquatilis quodammodo eſt. ergo vt terreſtris locum obtinet linguæ, vt aquaticus elinguis eſt.

Dentes. ¶ Dentes habet magnos exertosq́;, Ariſtot. Diodorus Siculus, & Herodotus. Valla pro voce χαυλιόδοντας, reddit prominentes atque ſerratos, cum vox Græca prominentes tantum ſiue exertos ſignificet, quales in apris ſpectantur. quanquam in his duo tantum extra os eminent ſurſum: vt in talpa totidem deorſum, in crocodilis vero plures è ſuperiore maxilla deorſum prominent, ita vt etiam ore clauſo foris ſpectentur, & quidem anteriores omnes, poſtremi aliquot non item. Verum eſt tamen ſimul etiam καρχαρόδοντας eſſe, id eſt ſerratis præditos dentibus crocodilos: quanquam ſcio Ariſtotelem ſcribere nullum animal ſimul & ſerratis & exertis dentibus eſſe. Dentes crocodilo albent, feri, oblongi, Petrus Martyr. Dentes habet magnos pro portione corporis & prominentes, Herodotus. Canini dentes crocodili febres ſtatas arcent, thure repleti. ſunt enim caui, Plin. Vnũ hoc animal ſuperiore mobili maxilla imprimit morſum, aliâs terribile, pectinatim ſtipante ſe dentiũ ſerie, Plin. Solinus. Ordine dentium pectinato, pernicioſis morſibus quicquid tetigerit pertinaciter tenet, Marcellinus. Dentes eius fortiſſimi ſunt, Albertus: nec non acutiſſimi, & modicè recurui, vt in catulo animaduerti. Herculem Ion Chius inquit habuiſſe dentium tres ordines, ὀδόντων τριστοίχων θέσιν, multi etiam crocodilum, quidam verò & cete, Io. Tzetzes Chiliade 3. 115. Ego nihil tale in crocodilo reperio. Dentes poſſident ſexaginta, Ælianus, & rectè quidem, vt & ipſe numeraui.

Spina. ¶ Sexaginta vertebras in ſpina habent, quam totidem neruis alligatam eſſe ferunt, Ælianus.

Rictus oris. ¶ Rictus oris eius vſque ad locum aurium patet, ſi aures haberet, Albertus. Crocodilis quibuſdam in Gange fluuio in ſummo roſtro quiddam tanquam cornu eminet, Ælianus.

Lien. ¶ Crocodilus minimum habet lienem, Ariſtot. Lienem quidam putant ineſſe oua parientibus admodum exiguum: Ita certè apparet in teſtudine & crocodilo, & lacertis & ranis, Plinius. ¶ Crocodilo teſtes intus adhærent lumbis, Ariſtoteles.

Cauda. ¶ Caudam habet oblongam, eadem ferè qua reliquum corpus longitudine, quod in catulo obſeruatum mihi eſt. Eam ſimiliter vt dorſum cortices validi & eminentes exaſperant muniuntq́; parte prona & ad latera: nam infernè læues tenuioresq́; ſunt. Crocodilus lacertam refert, niſi quod caudam non habet adeò rotundam (non ita geniculatis tuberibus diſtinctam, Veſalius,) & pinnas in eadem habet, Albertus. Ego pinnam ineſſe vidi in catulo per ſex aut ſeptem digitos extenſam vſq; ad partem poſtremam. Crocodilus (aliâs Cordula, Κορδύλη, quod magis placet, hæc enim parua ad ſilurum dici poteſt, non crocodilus) natat pedibus & cauda, quam ſimilem ſiluro haber, quoad paruum magno licet conferre, Ariſtot. Crocodilus eſt cauda breui, (longa, vt Kiranides ſcribit,) craſſa, in turbinem à corpore deſinenti, non vti in cæteris quadrupedibus, ſed vti in piſcibus cernimus:

Anus. *Pedes & crura.* lacertis breuibus, vnguibus rapaciſſimis. Vrſinas diceres crocodili manus pedeſque, niſi huic eſſent ſquammei, illi autem villoſi, Petrus Martyr. Non habere eum vnde egerat niſi per os, quidam tradiderunt, Idem. Crocodilum habet Nilus quadrupes malum, Plinius & alij. Ouiparis quadrupedibus, vt crocodilo, lacertæ, & reliquis generis eiuſdem, crura tum priora, tum etiam poſteriora retroflectuntur, paulum in latus vergentia, Ariſtot. Homini genua & cubita contraria: item vrſis & ſimiarum generi, ob id minimè pernicibus: oua parientibus quadrupedum crocodilo, Plin.

Vngues. ¶ Vnguibus (vnguium immanitate, Solinus) armatus eſt, Plinius. Vngues robuſtos habet, Ariſtot. & Herodotus. Quòd ſi vt armatus eſt vnguibus, haberet etiam pollices, ad euertendas quoq; naues ſufficeret, viribus magnis, Marcellinus.

C.

De naturalibus corporis actionibus.

Crocodilus quanquam ambigentis ſiue ambigui victus animal eſt, ab Ariſtotele tamen & alijs fluuiatilis ferè cognominatur, ad differentiam terreſtris, qui perpetuò in terra degit. Terreſtris & aquatilis eſt, Herodotus. Aſſuetus elementis ambobus, Marcellinus. Vita ei in aqua terraq́; communis, Plinius. Quadrupes eſt malum, & terra pariter ac flumine infeſtum, Idem. In terra & in flumine pariter valet, Solinus. Crocodilus greſſilis eſt, & degit quidem in fluido, victumq́; inde emolitur: ſed aerem non humorem recipit, & foris parere ſolet, Ariſtot. Humore vt nec prorſus carêre poſſunt, ita niſi aliquando reſpirant, in ipſo ſuffocantur, Idem. Dies in terra parte maxima agit, noctes in aqua teporis ratione: tepidiorem enim aquam experitur quàm aerem, Ariſtot. Dies in terra agit, noctes in aqua, vtrunque ratione teporis, Plin. Plerunque diei in ſiccoagit, ſed totam noctem in flumine, quod calidior aqua ſit quàm nocturnus aer ſerenus & roſcidus. (θερμότερον γάρ ἐστι τὸ ὕδωρ τῆς τ' αἰθρίης καὶ τῆς δρόσου,) Herodotus. Noctibus quieſcit per vndas, diebus humi veſcitur, confidentia cutis validiſſimæ, Marcellinus. Noctibus in aqua degit, per diem humi acquieſcit, Solinus.

Crocodilus ἀμφίβιος.

¶ Per diem in terra quieſcit, & ad Solem iacet adeò immobilis, vt qui conſuetudinem eius neſcit, mortuum putet, Liber de nat. rerum & Albertus.

Ægyptij ſolis ortũ per geminos oculos crocodili ſignificãt, & occaſum per caput eius inclinatum.

¶ Ægyptij Solis ortum ſignificantes, geminos oculos crocodili pingunt. ἐπειδήπερ (lego, ἐπειδὴ περ) παντὸς σώματος ζώου οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀναφαίνονται. hoc eſt, vt ego interpretor, Quoniam ante omne reliquum corpus oculi huius ſeræ ex profundo aquæ emicant, (emergunt.) Aliter Mercerus, & aliter quam ille Trebatius vertit, vterq; (meo iudicio) deceptus. Leguntur autem hæc in Hieroglyphicis Hori. Et rurſus, Occaſum ſignificantes, crocodilum capite inclinato pingunt: αὐτότοκον γὰρ καὶ κατωφερὲς τὸ ζῶον. Trebatius ineptè vertit: Eſt enim hoc animal rotundum & promiſcuè parit. Decepit enim vox κατωφερὴς, libidinoſum aliâs ſignificans: quæ hoc in loco idem quod κατωφὴς eſt, id eſt capite deorſum inclinato. Mercerus quoq; non minus ineptè, Ad partum enim facile, & ad Venerem procliue eſt hoc animal. Atqui αὐτότοκον vox corrupta videtur, pro qua legerim κατώποον aut κατωπὸν, vel aliquid ſimile. tali enim ſitu, (nempe capite decliuiure, aquam verſus, reliquo verò corpore altiore & ab aqua auerſo,) in ripis crocodilum iacere conijcio, vt facilius & promptius cùm res poſtulat in aquam mergatur. Et ſanè cum vt Orientem ſignificent caput eius & oculos ſuperiore quam reliquum corpus ſitu ex aqua emergentis pingant, par eſt ad Occidentem denotandum eo habitu pingi quo viſitur cum ſe mergere parat.

Viſus.

¶ Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi viſus, Ariſtoteles & Plin. Inter aquas cæcus, ſub dio (ἐν τῇ αἰθρίῃ) perſpicaciſſimus, Herodotus. In aqua obtuſius videt, in terra acutiſſimè, Marcellinus & Solinus. Faba naſcitur & in Ægypto ſpinoſo caule: qua de cauſa crocodili oculis timentes refugiunt, Plinius.

Inceſſus.

¶ Propter breuitatem pedum piger eſt, Albertus. Si perſequantur quempiam, vertere ſe non poſſunt, ſed ſolum recta procedere queunt, vnde pluribus occaſio fugæ haud dubia, Cardanus. Ex cauernas ſubeuntibus quadrupeda eademque ouipara, (vt crocodili, lacertæ, ſtelliones, & teſtudinum genera,) omnia à latere crura adiuncta, & ſummam terram obradentia habent, eademq́; in obliquum detorquent, quoniam ita formata vtiles ſunt ad commodius ſubeundum, & ad ouorum incubatum atque cuſtodiam peragendam. Cum igitur extrorſum pateant, neceſſe eſt vt femoribus contrahendis, & ſub ſe condendis toto corpore in ſublime ſeſe efferant. quod quidem corpus cum ita ſe moueat, fieri non poteſt vt crura aliter inflectantur quàm extrorſum, Ariſtoteles in libro De communi anim. greſſu.

φωλεία.

¶ Menſibus quatuor frigidiſſimis latent crocodili, nec interim quicquam edunt, Ariſtoteles. Quatuor menſes hyemis inedia ſemper tranſmittere dicitur hoc animal in ſpecu, Plin. Quatuor menſibus hybernis (a cœptu brumæ, Solinus) nihil omnino edit, Herodotus, Marcellinus. Crocodilus latet quadraginta dies, Suidas in φωλεύοντι. Ælianus ſexaginta dies eum quotannis in latibulo ſine vllo cibo quieſcere prodidit, eundem numerum ſexagenarium in multis etiam alijs ei attribuens. Crocodilus & teſtudo latibulis quidem ſe condunt, ſed ſenectam non exuunt, Ælianus & Suidas in φωλεύοντι.

Ægyptij ad ſignificandas tenebras, crocodili caudam pingunt.

¶ Ægyptij cum ſignificant tenebras, crocodili caudam pingunt. neque enim aliter ad exitium & interniecionem perducit crocodilus quodcunq; apprehenderit animal, niſi cauda prius cæſum, inualidum reddiderit. nanq; in hac corporis parte præcipua eſt crocodili vis ac robur, Orus. Non ſolum homines comedit, ſed & cætera terreſtria animantia flumini appropinquantia vnguibus grauiter diſcerpit, Diod. Deuorant equos & homines, & quodcunq; animal in flumine aut ſuper ripam inuenerint, Obſcurus. Crocodilus vitulum aliquando matri (vaccæ) ereptum in fluuium defert, Syluat.

Inſidiatio aliorum animaliũ & voracitas.

Nealces aſellum in littore (ripa Nili) bibentem pinxit, & crocodilum inſidiantem ei, Plinius. Satiati piſcibus quaſi ſomnolenti caput ingerunt ripis, Albertus. Hunc ſatiatum cibo piſcium, & ſemper eſculento ore in littore ſomno datum, trochilus parua auis inuitat ad hiandum, &c. Plinius. Canes crocodilorum metu è Nilo in tranſcurſu tantum rapiunt potum, vnde natum prouerbium, Vt canis è Nilo bibit & fugit. Luto paſcitur, Arnoldus de Villanoua.

Cibus.

In Arſinoitica præfectura crocodilus ſacer a ſacerdotibus nutritur pane, carne & vino, quæ a peregrinis afferuntur ad eiuſmodi ſpectaculum venientibus. Sunt qui placentas etiam, & carnes aſſas & mulſum eis afferant, Strabo. Ægyptij hominem comedentem ſignificant crocodilo hiante picto, Orus.

Fœcunditas.

¶ Crocodilus fœcunditate ex-

Incubitus & excluſio ouorũ. cedit, & ſingulis annis parit, Diodorus Siculus. Ægyptij rum aliâs, tum fœcundum ſignificantes, crocodilum pingunt. eſt enim fœcundum (πολύτοκον) animal, Orus. Pariunt educantq; in ſicco, Ariſtot. Teſtudines & crocodilos dicunt cum in terra partũ ediderint, obruere oua, deinde diſcedere, ita & per ſe naſcuntur & educantur, Gillius non citato authore. Illi quidem quos nos legimus, non ſponte ſed incubitu, oua crocodilorum excludi teſtantur. Oua parit in terra crocodilus excluditq;, Herodotus. Tam terreſtres quàm fluuiatiles crocodili ſua oua terræ gremio committunt, Ariſtot. Sexaginta dies ventrem ferunt, ſexaginta oua totidem diebus ex ſeſe pariunt, totidemq; dies hæc fouent. Curatio partus ab eiſdem ſexaginta diebus peragitur, Ælianus. Crocodili vicibus incubant mas & fœmina, Plinius. In partu fouendo mas & fœmina vices ſeruant, Solinus. Crocodili oua tempore anni (calore ſcilicet mediocri) concoquuntur & perficiuntur: vt etiam ſtirpes non germinant niſi tempus idoneum, quo concoquatur alimentum, accedat, Ariſtot. Problem. 2. 26. *Oua.* Oua ſexaginta complurimum parit, maximumq; animal minima hac origine euadit. ouum enim non maius quàm anſeris, & fœtus inde excluſus proportione eſt. Sunt qui cum tandiu augeri, quandiu viuat, confirment, Ariſtot. Parit oua quanta anſeres (quod Solinus etiam & Marcellinus ſcribunt) nec aliud animal ex minori origine in maiorem creſcit magnitudinem, Plinius. *Incrementum.* Ex omnibus cognitis animalibus hoc maximum exiſtit ex minimo: ſi quidem oua gignit haud multò maiora anſerinis, & proportione oui fœtus excluditur. excretus ad decem & ſeptem & amplius cubitos peruenit, Herodotus & Diodorus. Inter aquarilia crocodilus ex minimo maximus euadit, vt ex volucribus magna ſtruthio, ex quadrupedibus elephantus, Ælianus. Quidam hoc vnũ animal quandiu viuat creſcere arbitrantur. viuit autem longo tempore, Plinius. *Nidi vbi incubant.* Oua excluſa extra eum locum transferens, ſemper incubat, præ diuinatione quadam, ad quem ſummo auctu eo anno egreſſurus eſt Nilus. Metatur locum nido naturali prouidentia: nec alibi fœtus premit, (vide an *promit* legendum. quanquam Plinius alibi excluſa transferri ait,) quàm quò creſcentis Nili aquæ non poſſunt peruenire, Solinus. Crocodilorum partus (inquit Plutarchus in libro Vtra anim.) cætera quidem ſimilia habet teſtudinum partui marinarum: locum verò quem excubatui deſignat quibúſnam conijciat modis, ratiocinio humano nullo deprehendi poteſt. vnde nec humanæ ſed fatidicæ cuiuſdam facultatis illam beſtiæ prædictionem eſſe putant. Nec altius enim nec inferius, ſed eo præſertim loco ponit oua, quo ſummo Nilus auctu, eo quidẽ anno terram abluturus condituruſq; peruadet. Itaq; qui ruſticus prior incidit, locum notat, ac ſummum cæteris nunciat fluminis incrementum. Adeò vero locum commetitur, vt eo aquis operto, non opertus ipſe incubet, Hæc ille. Noſtrates ſimilia quædam de fibri domicilio ſcribunt, quod ita ſtruat, vt pars dimidia aquam contineat, altera ſupra aquam extet. quod ſi agricolæ domicilia eorum altius poſita viderint, in montibus ferunt: ſin humilius, in vallibus. *Catuli.* Excluſis crocodili catulis quiſquis emergit protinus, nihil autem arripit eorum quæ fortè occurrerunt, ac neque vel ranam vel limacem vel feſtucam vel herbulam populatur, ore lanians, eum morſu mater repente necat: feroces contra ac ſtrenuos amat colitq;, iudicio, quod mortalium ſapientiſſimi conſueuerunt, non amans affectu, Plutarchus in eodem libro, & Ælianus cuius verba in *D.* referam. Eſt etiam admiratio in beſtijs aquatilibus his quæ gignuntur in terra, veluti crocodili, aquatileſque teſtudines. ortæ enim extra aquam, ſimul ac primum niti poſſunt, aquam perſequuntur, Gillius. *Vere pariunt.* Crocodilorum ὠοτοκία, id eſt ouorum partus circa Nilum, vernum tempus indicat, Heliodorus. Oua plurima (Ὠοτοκεῖν) crocod. parit: quæ vt primum excluſa ſunt, aculeatus quidam ſcorpius ab eis (ex ipſo crocodilo, Ælianus) prorepit, à quo ille letaliter ictus interit, Philes. *Scorpius ex ouis.* Crocodili multiplicarentur nimis pluribus ouis editis: ſed non niſi iuxta aquas viuere queunt: amphibij enim ſunt, & præter id iniurijs aquarum obnoxij, Cardanus. Scincus eſt *guaril* (lacertus) Nili: & putarunt aliqui hunc eſſe fœtum crocodili in campos, (terreſtrem,) Auicenna. ¶ Crocodilus longo tempore viuit, Ariſtot. & Plinius. *Vitæ longitudo.* Longitudine vitæ hominis fermè eſt, Diodorus Siculus. Annos viuit ſexaginta, Ælianus.

D.

De animi affectibus & morib. Crocodylus natura timidus, improbus, malitioſus, fallax cum ad rapinas faciendas, tum ad comparandas inſidias acerrimus & promptiſſimus exiſtit, Ælianus. Sunt qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent, ſed cute operimentiſq; corporum magis aut minus bruta eſſe, &c. ceu verò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur, & ſolertia, Plin. *Tim. diũ animal & improbũ.* Crocodilus diuinatione quadam oua ſua extra eum locum transferens, ad quem ſummo auctu eo anno egreſſurus eſt Nilus, ſemper incubat, vt pluribus dixi in *C.* Cum ex ſeſe pepererunt, hoc experimento legitimum ab ſpurio internoſcunt, vt ſi quid ſimulatque excluſus eſt, rapuerit, in reliquum tempus in crocodilini generis numero locoq; à parentibus ducatur: ſin ignauia eum ipſum tardauerit, ad comprehendendam alicunde aut muſcam aut lacertulas (culicem, muſcam, aut locuſtam, Io. Tzetzes) cum parens tanquam à ſe degenerantem, nihilq; ad ſe pertinentem lacerat: atq; tanquam ad ſolis radios aquilæ ſuorum ingenuitatem experiuntur, ſic celeri alacritate prædam capiendi ij ſuos probant, Ælianus & Plutarchus, cuius verba præcedenti capite recitaui. *Quomodo legitimos catulos ſuos à ſpuriis internoſcãt.* Idem aſpides etiam, cancros, & teſtudines in

Ægypto

Ægypto facere Ælianus alibi ſcribit. *Eſt in eis pietas crocodili, aſtutia hyænæ*, Mantuanus. In partu fouendo mas & fœmina vices ſeruant, Plin. & Solinus.

Pietas crocodili & aſtutia hyænæ.

¶ Crocodilis hiantibus trochili aues inuolantes (à carunculis quæ inhæſerint, roſtro) dentes depurgant. & crocodilus ſentiens ſecum commodè agi, nihil nocet: ſed cum egredi auem vult, ceruices mouet ne comprimat, Ariſtot. in hiſtoria anim. & in Mirabilibus. Crocodilus ita immobilis ad Solem iacet vt videatur mortuus, (ſomnum ſimulans aues hiatu ſuo pabuli gratia inuitat) quo tempore ei hianti auiculæ quædam dentes purgant, quas os concludens deglutit, Albertus & Author libri de nat. rerum ex Ariſtotelis verbis (vt apparet) non intellectis. Trochilus auicula breuis eſt. ea dum reduuias (reliquias. reduuias conchyliorum ſupra dixerat Marcellinus minutias) eſcarum affectat, os belluæ huiuſce paulatim ſcalpit, & ſenſim ſcalpurigine blandiente aditum ſibi in vſque fauces facit: quod enhydrus conſpicatus, alterum icbneumonum genus, penetrat belluam, populatiſque vitalibus, eroſa, exit aluo, Solinus, & alij vt in Ichneumone recitaui. Ab omni maximè commercio abhorrens, marinorum fluuiatilium lacuſtriumq́ue omnium maxime ferus crocodilus, vltro ſe tam mitanda cum gratia trochili congreſſibus præbet. Auicula trochilus eſt circum paludibus & fluuijs vicinos locos agitans, crocodili ſatelles paraſitusq́ue, non domi, ſed reliquijs huius victitare conſueta. Hæc vbi ſtertenti crocodilo ab Ichneumone luto in hoc ſe pugilis inſtar armante, parari inſidias animaduertit, aduolat, ſomnum diſcutit, voce partim, partim vellicatu roſtri. Hoc ille officio ſic demulcetur. patefacto deinde rictu intra fauces admittit, titillari & inter ſepta dentium carnes roſtro leniter excerpi mirifice gaudens. cuius voluptatis cum ſatur eſt, ac os colligere iam & rictum claudere parat, inclinata paulum ſuperiore mandibula præmonet, totam vero non ante demittit, quàm euolare trochilo quoq́ue collubitum videatur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. & Ælianus de animal. 8. 25. Crocodilus cum in aqua vitam degat, os fert introrſum hirudinibus refertum. Poſtquam igitur ex aqua in terram egreſſus eſt, ac deinde hiauit: ſemper enim ferè hoc ad zephyrum (Solis radios intuens aduerſos maximè, Ælianus) facere ſolet: tunc in eius os trochilus penetrans deuorat ſanguiſugas. qua vtilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit, Herodotus, Ælianus, Philes. Sed cum multa ſint trochilorum genera & nomina, haudquaquam cum ijs omnibus amicitiam colit crocodilus, ſed cum ſolo nuncupato cladoryncho, (cladaroryncbum legit Hermolaus in Plinium 8. 25.) qui nulla offenſione hirudines ei legere poteſt, Ælianus. Vlterius nauigantes, quam plurimos crocodilos ad Inſularum ripas in medio Nili ad ſolem aperto rictu apricantes conſpeximus, quos auiculæ turdi ferè magnitudinis inuolantes, poſt breue temporis ſpatium euolabant. Mihi vero eius rei occaſionem inquirenti reſponſum fuit, faucibus ac dentibus Crocodili ex continua animalium ac piſcium voratione perpetuo remanere defixæ carnis reliquias, quæ putrefacta vermiculos creat, à quibus magno cruciatu afficitur. Auiculæ autem vbi inter volandum vermes conſpiciunt, ijs ventrem expleturæ rictum inuolitant. At crocodilus vt vermes exeſos percipit, contracto rictu volucres abſorbere nititur, ſed acuta quam ſupra caput geſtant ſpina punctus rictum diducit, ſimul ac dimittit. Leo Africanus.

Sympathia crocodili cum trochilo.

¶ Crocodili qui in paludibus manu Ombitarum factis nutriuntur, eis domeſtici & vernaculi ſunt, & ſe appellantes intelligunt. Capita idcirco hoſtiarum eis edenda obijciunt, quod ea ipſi non comedunt, Ælianus. Alibi tamen, In Ombitis (inquit) vel Coptitis, vel Arſinoitis tutum non eſt aut pedes lauare, aut aquam haurire: ſed neq́ue in ripis inambulare, niſi ſumma cautione, liberum eſt. Et rurſus, Belluas etiam in eos ipſos à quibus beneficium acceperint, vehementer gratas eſſe, teſtimonio ſunt vel Ægypti admodum fera animalia, feles, ichneumones, crocodili. Crocodili locis quibuſdam Ægypti ſacerdoti manſuetos ſe exhibent, propter cibi curam quæ ibi inſumitur, Ariſtoteles. Sacerdotum clamantum non ſolum vocem agnoſcunt, contrectariq́ue ſuſtinent, ſed aperto rictu purgandos manibus dentes & linteolo detergendos præbent, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Sæuientes ſemper hæ feræ, quaſi pacto fœdere quodam caſtrenſi per ſeptem ceremonioſos dies miteſcunt ab omni ſæuitia deſciſcentes, quibus ſacerdotes Memphi natales celebrant Apis, Marcellinus & Plin. Vide plura in *h.* quàm familiariter crocodili a ſacerdotibus in Ægypto tractentur. Plutarcbus (in libro Vtra animalium, &c.) commemorat quendam nomine Philinum, qui Ægyptum obiuerat, ſibi narraſſe, ſe in oppido Anteo (Antæi) nuncupato, aniculam inſpexiſſe, ſimul cum crocodilo in lectulo dormire, eidemq́ue hunc porrectum adiacere, Gillius. ¶ Ægyptij rapacem aut inſanum ſignificantes, crocodilum pingunt. is enim ſiquando a petita rapina prohibeatur, in ſe ipſum iratus furit, Orus. ¶ Ad hanc rationem de Nilo aquã haurientibus crocodili abſtruſas inſidias inſtruunt: nam per virgulta, quibus ſunt tecti, & inuentur, & ſubter ea ipſa natantes, & ſic operti, ſe ad littus magnis ſaltibus incitant, confeſtimq́ue ex virgultorum latebris erumpentes, aquatores dum aquam hauriunt violento raptu interceptos deuorant: quod quidem ipſum crocodilorum malitiam & fraudem facile oſtendit, Ælianus. Et rurſus, Ad comprehendendos homines, aliaſve beſtias, crocodilo hæc eſt malitia & veteratoria, vt quà nouerit eos in flumen deſcendere, vel ad aquationem, vel ad conſcenſionem in naues, viam ore, quod quidem ipſum multa compleuerit aqua, de nocte madefaciat, præcipitem efficere ſtudens, quo faciliorem ſibi captu prædam reddat. ij ſanè

Crocodili apud Ombitas & Ægyptios domeſtici & manſueti.

Ægyptij rapacem aut inſanum ſignificantes, crocodilum pingunt.

Crocodili rapacitas & verſutia.

Crocodili lachrymæ. Prouerbium.

quoniam lubricum gradum ſuſtinere non queant, præcipites aguntur, & crocodili impetu corripiuntur, & deuorantur. Crocodili lachrymæ, Κροκοδείλου δάκρυα, prouerbium eſt de ijs qui ſeſe ſimulant grauiter angi incommodo cuiuſpiam, cui perniciem attulerint ipſi, cuive magnum aliquod malum moliantur. Sunt qui ſcribant, crocodilum conſpecto procul homine, lachrymas emittere, atq; eundem mox deuorare. Alij narrant hanc eſſe crocodili naturam, vt cum fame ſtimulatur, & inſidias machinatur, os hauſta impleat aqua, quam effundit in ſemita, qua nouit aut alia quæpiam animantia, aut homines aquatum venturos, quo lapſos ob lubricum deſcenſum, neq; valentes aufugere, corripiat, correptosq; deuoret. deinde reliquo deuorato corpore, caput lachrymis effuſis macerat, itaq; deuorat hoc quoq;, Eraſmus. Crocodilus hominem quoque cum poteſt interficit, ſed eundem poſtea, vt dicunt quidam, deplangit, Albertus. Crocodilum ſolum ex brutis lachrymari quidam tradunt, Petrus Martyr. Ipſi, quorum vanitas ridetur, Ægyptij, nullam belluam, niſi ob aliquam vtilitatem, conſecrauerunt: velut crocodilum, quòd terrore arceat latrones, &c. Cicero.

Crocodili timiditas.

¶ Crocodilus omnem ſtrepitum perhorreſcit, humanam vocem contenuorem exhimeſcit: eos à quibus paulò confidentius inuaditur, reformidat, Ælianus. Audax monſtrum fugacibus, vbi audacem ſenſerit timidiſſimum, Marcellinus. Tradiderunt aliqui fugere crocodilum ſi recto oculo inſpiciatur: ſequi verò ſi meticuloſum obuium ſenſerit, ac interimere, Pet. Martyr. Fugax animal audaci, audaciſſimum timido. Nec illos Tentyritæ (dicti ab inſula Tentyri quam habitant, Hermolaus) generis aut ſanguinis propinquitate ſuperant, ſed contemptu & temeritate. Vltro enim inſequuntur, fugientesq; iniecto trahunt laqueo: pleriq; pereunt quibus minus præſens animus ad perſequendum fuit, Seneca lib. 4. Natur. quæſt.

De Tentyritis crocodilorum victoribus.

In inſula Nili Tentyri naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori, vt vocem quoque eorum fugiant, Plinius. Et alibi, Quin & gens hominum eſt huic beluæ aduerſa in ipſo Nilo Tentyritæ, ab inſula in qua habitat appellata. Menſura eorum parua, ſed præſentia animi in hoc tantum vſu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua eſt, fugax contra inſequentes: ſed aduerſum ire ſoli hi audent. Quin etiam flumini innatant, dorſoq; equitantium modo impoſiti, hiantibus reſupino capite ad morſum addita in os claua, dextra ac læua tenentes extrema eius vtrinque, vt frenis in terram agunt captiuos: ac voce etiam ſola territos, cogunt euomere recentia corpora ad ſepulturam. Itaq; ei vni inſulæ crocodili non adnatant: olfactuq; eius generis hominum, vt Pſyllorum ſerpentes fugantur, Hæc ille & Solinus. Tentyritæ omnibus modis crocodilum exoſum habent, inueſtigant atq; occidunt. Sunt qui dicant quod quemadmodum Pſylli apud Cyrenaicam regionem naturalem quandam vim habent contra ſerpentes, ſic & Tentyritæ contra crocodilos, vt nihil ab eis patiantur, ſed intrepidè natent, & aquam tranent, alio nemine audente. Cumque crocodili Romam allati eſſent vt viderentur, Tentyritæ eos ſequebantur. facta eſt illis piſcina quædam, & foramen in vno laterum, vt ex aqua in apricum egredi poſſent. Tentyritæ aderant, qui eos interdum rete educebant ad Solem, vt a ſpectatoribus viderentur, interdum in aquam intrantes rurſum eos in piſcinam retrahebant, Strabo. Teteryntæ (Tentyritæ) ſic nuncupati Ægyptij, qua ex parte comprehenſibilis atque expugnabilis ſit, præclare intelligunt. Etenim eius oculos, quòd ſint hebetes, planè ſciunt peropportunos eſſe ad vulnus accipiendum: atq; etiam eiuſdem ventrem, quia molli & tenui ſit cute, idcirco commode feriri poſſe. Contra vero tergum & caudam ab omni ictu inuicta ideo exiſtere, quod tecta ſint, & quaſi armata ſquammarum robore, teſtis, cruſtisve haud diſſimilium. Ij igitur quos modo dixi populi, eos comprehendere ſoliti, tam valde ijs ipſis inimico inſenſoq; animo ſunt, vt illic fluuius à crocodilis tantopere conquieſcat & liber ſit, vt fidenter ibidem natatio exerceri poſſit, Ælianus. Calepinus Tentyritas ineptè genus animalis veneneſi interpretatur.

Cur inferiores ſint crocodili in vno Nili loco quam in altero.

¶ De crocodilis quæ inter nauigandum ab accolis nautis noua perdidici, (inquit Petrus Martyr. lib. 3. legationis Babylonicæ) mens eſt diſſerere. Ab vrbe Cairo ad mare vſq; non ſemper noxios eſſe crocodilos referunt: ab vrbe autem aduerſo Nilo quantò altius verſus montana nauigatur, tantò violentiores ferocioresq; aqua & terris eſſe aiunt. Pleraſq; eius rei cauſas mihi interroganti adduxerunt in medium. Primum, quod ea Nili pars quæ inter vrbem & mare iacet, piſcibus tum in Nilo enutritis, tum ex mari prodeuntibus, quibus crocodili veſcuntur, ſemper abundet: propterea piſcibus contentos, in terram illos non longe à ripa deſcendere hominibus aut quadrupedibus damna illaturos, prædicant. Cum autem & inferiores crocodili, & piſcatorum ingens multitudo, piſcium turbas ad ſuperna tranſire, quin illos retibus intercipiant, paucas patiantur: crocodili qui ſuperiores Nili partes incolunt, atrociori fame vrgentur: ita famelica rabie arreptos, in terram deſcendere illos inquiunt, adoririq; ac perimere quicquid obuium ſit. Quædam præterea præmij ſpes magnos crocodilos capientibus propoſita facit, vt multò pauciores audeant à Nili ripis longius prodire. Cuique enim ad vrbem Cairum crocodilum grandiorem afferenti, aurei nummi de fiſco præbentur decem. quamobrem crocodilis grandibus circa vrbem, vt alibi leonibus, vrſis, cæteriſque brutis animalibus violentis ac rapacibus, dulci habendæ pecuniæ ſpe multæ inſidiæ parantur. Tunc autem crocodili nocentiores ſunt, damnaq; ad vicina rura exeuntes maiora inferunt, quando redijt ad alueum Nilus: cum tanque ſint eo tempore Nili oſtia magis arenoſa, ob humiliorem aquæ in ipſis fauci-

fructibus profunditatem, minor marinorum piſcium copia per fluenta Nili aſcendit. Inde fame compulſos, cum Niliaci piſces illis ad ſaturitatem non ſuppetant, victum ipſos terra quæritare aiunt. Hîc eueniſſe prædicant accolæ, quod Nilo ad alueum deducto, ſæpe lateant in inſidijs obuoluti cœno crocodili in ripæ ora, in eorum locorum vicinia ad quæ Niliaci rurales aut oppidani fœminas aquæ hauriendæ gratia mittunt, immiſſoq́; per ancillam cantharo in aquæ decurſum, crocodilum, inquiunt, tranſilire, & fœminam dentibus, quos habet rapaciſſimos, manu, qua cantharum immiſit, rapere, ac in fluuium in caput tractam dilacerare. Camelum, equum, iuuencam, & quodcunq; genus quadrupedis ei occurrit, cum in terram famelicus exit crocodilus grandior, ictu caudæ adeò acriter ferit, vt illud cruribus fractis proſternat ac demum interimat. Tanta eſt enim illius caudæ vis, vt fregiſſe quatuor vno ictu grandioris animalis crura repertus ſit aliquando. Emergit aliud imminens periculum decrementi tempore Nilum pernauigantibus. Cum enim contra Nili torrentem aſcenditur, deficiente vento, ſæpius contis quam remis agitur: nauemq́; aſcendentem crocodili latenter ſequuntur: & nautam cum crocodilus videat conto ad expungendam nauem totum fixo pectore inhærere, ictu caudæ conto acriter diſcuſſo præcipitem cadere in fluuium facit: ac vix delapſum rapit & vorat. Sponda etiam manibus apprehenſa ingreſſum plerunq; tentaſſe, aut nauim deuoluere fuiſſe conatos, aſſerunt. Tanta eſt eorum rabies fame vrgente, Hæc omnia Pet. Martyr.

Caudæ vis.

¶ Et paulò poſt, Crocodilos præterea zelotypos & amantiſſimos vxorum, aiunt Ægyptij: quod hoc experimento comprobarunt. Iiſdem ferè temporibus, quibus ego regiones illas peragrabam, nautæ quidam adnauigando cum cernerent crocodilos coeuntes in inſula Niliaca, quam fluuij decrementum ſiccam reliquerat, ad eos cum ingenti ſtrepitu ac minitantibus ſimiles deſcendunt. Inde maſculus primo impetu perterritus, relicta vxore reſupina, ſeſe præcipitem in fluuium dedit. Reſupinat enim illam maſculus, & in ventrem deuoluit: cum ipſa ob crurum breuitatem per ſe minimè queat. Atq; ita relictam eius vxorē nautæ interimunt auferuntq́;. Cum verò maſculus rediſſet, vxore non reperta, conſpectoq́; in arena ſanguine, peremptam & ablatam coniectatus, ad nauim aduerſo Nilo ira concitus, veluti rabidus, deſpumans natando percurrit: ratem vnguibus tenaciſſime comprehendit, omni conatu nititur ſui oblitus nautas perempturus intra nauim proſilire. Verum enim fuſtibus ac telis nautæ illum in caput alij, alij in digitos quibus ſeſe ſuſpendebat, ita concuſſerunt, vt attritis manibus, capite quaſſato, linquere prouinciam quam ſumpſerat coactus fuerit, timuêre tamen nautæ non mediocriter, Hucuſq; Pet. Martyr.

Crocodilorum Zelotypia.

¶ Sui & crocodilo natura eam conciliauit amicitiam, vt impune ſues circa Nili ripas obuerſentur, neq; à crocodilis offenſam vllam patiantur, Calcagninus. ¶ Ichneumon oua crocodili inquirens conterit, nulla vtilitate ſua: nec enim comedit illa, ſed natura duce, Diodorus Siculus. Ichneumones crocodilis apricantibus inſidiantes in oris hiatum intrant, & exeſis viſceribus è ventre mortuorum egrediuntur, Strabo. Sed amica crocodilo trochilus auicula, excitat eum & admonet cum propinquum viderit ichneumonem, vt ſuperius retuli. Plura leges in Ichneumone *D.* inter quadrupedes viuiparas. ¶ Cercopitheci crocodilos oderunt, vt in ipſorum hiſtoria dictum eſt. ¶ Buffalus vulgò dictus, aut bos quidam ſylueſtris apud Parthos, crocodilum habet inimicum, quem ſi inuenerit extra aquam, conculcando proſternit, Albertus de animalib. 2.1.3. Et alibi, Omnibus animalibus inſidiatur crocodilus maximè, & è conuerſo crocodilum bubalus conculcat in arena. ¶ Accipitres crocodilorum hoſtes ſunt, Ælianus. ¶ Author eſt Ariſtobolus nullum piſcem ex mari in Nilum aſcendere, præter mugilem, aloſam, (thriſſam:) & delphinos crocodilorum gratia, quibus præſtantiores ſunt, Strabo lib. 17. In crocodilo maior erat peſtis, quàm vt vno eſſet eius hoſte natura contenta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorſo tanquam ad hunc vſum cultellata ineſt pinna, (ſpina) abigentes eos præda, ac velut in ſuo tantum amne regnantes, alioquin impares viribus ipſi, aſtu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, ſciuntq́; non modo ſua commoda, verum & hoſtium aduerſa: norunt ſua tela, norunt occaſiones, parteſq́; diſſidentium imbelles. In ventre mollis eſt tenuiſq́; cutis crocodilo: ideo ſe vt territi immergunt delphini, ſubeunteſq́; aluum illam (aliâs *illa*) ſecant ſpina, Plinius. Eſt & delphinum genus in Nilo, quorum dorſa ſerratas habent criſtas. hi delphines crocodilos ſtudio eliciunt ad natandum, demerſiq́; aſtu fraudulento tenera ventrium ſubternatantes ſecant & interimunt, Solinus. Ex crocodilis præter eos qui fortuita pereunt morte, alij diſrumpuntur ſuffoſſis aluis mollibus certis ferarum dorſualibus cruſtis (criſtis, ex Solino) quas delphinis ſimiles Nilus nutrit, Marcellinus. Babillus virorum optimus perfectuſq́; in omni literarum genere, rariſſimus author eſt, cum ipſe præfectus obtineret Ægyptum, Heracliotico oſtio Nili, quod eſt maximum, ſpectaculo ſibi fuiſſe delphinorum à mari occurrentium, & crocodilorum à flumine aduerſum agmen agentium, velut pro partibus prælium. Crocodilos ab animalibus placidis morſuq́; innoxijs victos. His ſuperior pars corporis dura & impenetrabilis eſt, etiam maiorum animalium dentibus, at inferior mollis ac tenera. hanc delphini ſpinis quas dorſo eminentes gerunt, ſubmerſi vulnerabant, & in aduerſum emerſi (emiſſi) diuidebant. Reciſis hoc modo pluribus, cæteri velut acie verſa refugerunt, Seneca lib. 4. natural. quæſtionum. ¶ Crocodili à porcis piſcibus abſtinent, qui cum rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant, periculum belluis afferunt, Strabo lib. 17.

Amicitia inter ſuem & crocodilum.

Crocodilorum hoſtes.

Ichneumones.

Cercopithecus.

Buffalus.

Accipitres.

Delphini.

Porci piſces.

Scorpius.

¶ Ægyptij inimicum cum pari congredientem inimico indicare volentes, ſcorpium & crocodilum pingunt. vterq; enim alteri mutuum affert exitium. Sin verò victorem alterum, quiq; inimicum ſuſtulerit innuant, aut crocodilum pingunt, aut ſcorpium. ſi celeriter quidem ſuſtulerit, crocodilum: ſi lentè, ſcorpium, ob eius difficilem tardumq; motum, Orus. Ab excluſis crocodili ouis mox ſcorpius prorepit aculeatus, à quo letali ictu afflictus interit, Philes. ¶ Ægyptij pro homine rapace & otioſo crocodilum pingunt cum ibidis penna in capite. hunc enim ſi ibidis penna tangas, immobilẽ reddes, Orus & Ælianus. ¶ Coluber eſt in aqua viuens, huius adipem & fel habentes qui crocodilos venantur, mirè adiuuari produntur, nihil contra bellua audente, (vide etiam in *E.* mox:) efficarius etiamnum ſi herba potamogeton miſceatur, Plinius. Et alibi, Potamogeton aduerſatur crocodilis: itaque ſecum habent eam qui venantur illos. Naſcitur in Ægypto faba ſpinoſa decem cubitos longa, quam crocodili fugiunt, timentes ne ſpinis oculos lædant, Creſcentienſis.

Ibidis penna. Coluber in aqua viuens. Potamogeton herba. Faba ſpinoſa.

E.

De ratione interficiendi vel capiendi crocodilos.

Crocodilum Ammianus Marcellinus exitiale quadrupes malum nominat. ¶ Si perſequantur quempiam, vertere ſe non poſſunt, ſed ſolum rectà procedere queunt, vnde pluribus occaſio fugæ haud dubia. aliqui etiam gnari huius naturæ plus rationi quàm terrori immanis beſtiæ tribuentes, pluribus ictibus conuerſi, cum illa minimè flectere ſe poſſit, in latus eam conficiunt, tametſi pelle duriſſima & impenetrabili, vnde cæſim fuſte melius agitur, quàm vel punctim, aut lancea aut gladio, Cardanus. Raró capitur, cum & incolæ quidam eum venerentur, & externis inutilis ſit labor ob carnes eſui malas, Diodorus Siculus. Capiebatur priſcis temporibus hamis, recenti carne appoſita: nunc quandoq; reti valido, prout & quidam piſces, quandoq; inſtrumento ferreo ex cimba ad caput iniecto, Idem. Suidas in Κογχέλη ſcribens vim odores tranſmittendi, non in aere ſolum, ſed etiam in aqua eſſe, ſubdit: καὶ οἱ κροκοδειλοθῆραι χρῶνται περὶ τὴν τοῦ ὕδατος ἐπιφάνειαν χρίματι ἰδίῳ, ἐφέπονται αὐτοῖς. Crocodilum capiendi cum complura & multiplicia genera, (ἄγραι πολλαί:) vnum tantum hoc quod mihi maximè dignum relatu videtur, puto ſcribendum. Vbi tergum ſuillum hamo circundatum, ad alliciendum crocodilum, pertulit in medium fluminis venator, ipſe ad ora fluminis porcellum, quem viuum tenet, verberat: cuius vocem crocodilus audiens, ſecundum illam tendit, nactusq; tergum deuorat. Et poſteaquam attractus eſt, ante omnia eius oculos venator cœno opplet. Hoc acto cætera facile ſanè obtinet, alioqui cum labore adepturus, Herodotus. Tentyritæ Ægypti populi quomodo crocodilos captent, diximus iam ſupra in *D.* Enydris ſerpens eſt maſculus & albus. huius adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. Et alibi, Coluber eſt in aqua viuens: huius adipem & fel habentes, qui crocodilos venantur, mirè adiuuari produntur, nihil contra bellua audente: efficatius etiamnum ſi herba potamogeton miſceatur.

De crocodilis Gangis fluminis.

¶ Poſſum de ichneumonum vtilitate, de crocodilorum, de felium dicere, ſed nolo eſſe longior, Cicero de Nat. lib. 1. & 5. Tuſcul. Primus hippopotamum & quinq; crocodilos Romæ ædilitatis ſuæ ludis M. Scaurus temporario euripo oſtendit, Plinius & Solinus. Edita munera in quibus crocodilos atque hippopotamos, &c. exhibuit, Capitolinus in Antonino Pio. Heliogabalus hippopotamos & crocodilum habuit, Lampridius. ¶ Duo crocodilorum genera Ganges fluuius generat. Horum alteri nihil nocent, alteri inexorabili atq; immiſericordi in quidlibet voragine carniuori ſunt. In eorum ſummo roſtro, quiddam tanquam cornu eminet. Iis ipſis adminiſtris ad vlciſcendos maleficos, turpiſſimis iudicijs conuictos, Indi vtuntur. nam eoſdem rerum capitalium damnatos eis obijciunt: neque ad percutiendos eos ſecuri, laqueóve ad frangendam ipſorum ceruicem carnifice egent, Ælianus. Scripſit aliquando Aurelius Feſtiuus, ille qui Aureliani libertus fuit, Firmum Ægypti tyrannum crocodilorum adipe perunctum, inter crocodilos impune innataſſe, id quod Spartianus adnotauit: vt veriſimile ſit, immanem ſæuitia beſtiam ſui generis odore ſeductam naturæ parcere, non homini, Vadianus in Melam. Sunt qui omnem venenatam fetam adipe eius perunctis abſtinere putent, vt legimus apud Aetium lib. 13. cap. 8. Plinius hoc etiam terreſtris crocodili adipi tribuit, vt eo peruncti ab aquaticis tuti ſint. Vide in Scinco *G.*

¶ Crocodilum hoc modo capiunt: Piſcatores craſſum & prolixum funem altera parte validæ arbori vel columnæ ad Nili ripam ea de cauſa ſtructæ, firmiter alligant: altera hamum ferreum cubitalis longitudinis, ac digitalis craſſitudinis, cui vel arietem vel capram nectunt, cuius balatu crocodilus ineſcatus, in ripam proſiliens, hamum cum ariete abſorbet, quo internè transfixus miris ſe modis agitat, ſolumq; diuerberat, piſcatoribus interim funem tum remittentibus, tum contrahentibus, donec tandem victus ceu exanimis concidat: tum certis haſtis gula, lacertis, coxiſq;, qua pellem habent tenerrimam perforatis, confodiunt. Leo Africanus.

¶ Eſt crocodilorum alia à quadrupedibus (inquit Petrus Martyr) in progreſſu natura. Cum enim è Nilo in terram longius proficiſcuntur, alia neſciunt regredi via, quàm per ea veſtigia quæ in arena venientes reliquerunt. propterea cum deſcendiſſe (exijſſe è flumine) crocodilum incolæ ſentiunt, celeri curſu cum ligonibus & ramorum faſcibus accurrunt: in eaq; ſemita foſſam profundam effodiunt, ac ramis illam ſuper impoſitis arena contegunt, ne rediens crocodilus inſidias ſentiat. dehinc per veſtigia crocodilum quæritant, ſic repertum ſtrepitu & lituorum æneorumq; tinnitu in fugam verſum

ſum inſequuntur. ita in foueam delabentem aut perimunt, aut laqueis irretitum ad vrbem (Cairum) portant. Diximus enim decem aureorum præmium eſſe grandes crocodilos viuos afferenti propoſitum. Paucis antequam ego adijſſem diebus, vnum allatum fuiſſe viuum mihi retulit magnus interpres, quem vix duo poſſent cameli ſimul, vti boues araturi, coniuncti tergo ſufferre. Alius eodem tempore magnæ molis crocodilus in regione quæ Nilo adiacet, nomine Saetum, tres infantes in quodam rure Niliaco è cunis raptos deglutiuit. Captus tamen, modo quo diximus capi ſolere, fuit interemptus: euulſosq́; infantes vix adhuc exanimos fuiſſe ſepultos, referebatur. Iiſdem diebus ex vtero alterius irretiti ac trucidati arietem ferè integrum voratum, ac vnà dilaceratæ mulieris manum, armilla adhuc extante ænea, ſe extraxiſſe quidam accolæ perhibebant. Habitos enim, quandocunq; curæ non eſt ad vrbem eos afferre, excoriant, cum vtile ad multa medicamenta crocodilorum abdomen eſſe didicerint: Nec deſunt etiam qui corium illorum quæritent, quod eſt adeò durum, vt neq; ſagitta transfigi poſſit.

Abdomen crocodili ad medicamenta vtile.

F.

De eſu crocodilorum.

Crocodilus rarò capitur, cum & incolæ quidam eum venerentur, & externis inutilis ſit labor ob carnes eſui malas, Diodorus. Qui circa Elephantinam in Ægypto incolunt, quod ſacros eſſe non cenſeant, etiam comedunt, Herodotus. In vrbe Apollonis ſancitum eſt vt quiſq; de crocodilo comedat, ablegata omni exceptione, Calcagninus. Apollonopolitæ crocodilos comprehenſos ex alto ſuſpendunt, & flebiliter gementes multis primum verberibus affligunt, deinde ijs conciſis veſcuntur; Ælianus. *Hazab* Leuit. 11. inter impura cibo animalia legitur, Septuaginta crocodilum terreſtrem vertunt. Plurimi in Ægypto crocodili carne veſcuntur, boniq́; ſaporis aſſerunt. Leo Africanus.

G.

Remedia ex crocodilis.

Ex ſanguine.

Crocodili ſanguinem aliqui morſibus ſerpentium auxiliari docent, Dioſcorid. 6.39. Idem communem curationem aduerſus omnes ictus virulentos docens, Eraſiſtratus (inquit) non immeritò reprehendit eos qui incognitas ad hunc vſum facultates conſcripſerunt, vt elephanti fel crocodileve ſanguinem, &c. Vtriuſq; crocodili (aquatici & terreſtris) ſanguis claritatem viſus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat, Plinius. Crocodili ſanguis hebetudinem curat perfectè, Kiranides. ¶ Si quis fixerit (lego, frixerit, vt in xylobate, id eſt ſtellione apud eundem) crocodilum, & vnxerit ſe inde, nulla vulnera vel ictus quæ receperit ſentiet, Kiranides.

Ex corio.

Crocodilus alius aquaticus, alius terreſtris eſt: corij vtriuſq; cinis ex aceto illitus his partibus quas ſecari opus ſit, aut nidor cremati, ſenſum omnem ſcalpelli aufert, Plinius. Vide in Scinco. Pellem crocodili tritam ſi quis inſperſerit membro vrendo vel incidendo, abſq; dolore fiet, Kiranides. Cor (lege, *corium*) lacertæ (ſic aliqui vocem *zab* vertunt, ſed Raſij interpres & alij, crocodili) crematum, aut (&) mixtum cum amurca olei, inunctum membro mutilando, mortificat id adeò vt ferrum non ſentiat, Arnold.

Ex adipe.

¶ Ægyptij ægros ſuos aduerſus febrium horrores crocodili adipe perungunt, Plinius. Crocodili adeps eandem facultatem habet, quam canis marini, vt in Succidaneis cum Ægineta publicatis legitur, & apud Raſim quoq;. A crocodilis morſos ipſorum adipe vulneribus impoſito, ſummopere iuuari ſcimus, Galenus ad Piſonem. Demorſos à crocodilo locos acri muria aut piſcium garo perfuſos ac fotos, adipe crocodili eliquato illinito, Aetius ex Apollonio. Ex adipe tinſa (temſa) emplaſtrum fit ſuper morſum eius, & dolor ſtatim ſedatur, Auicenna 2. 7c6. & Raſis. Si coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, tollit dolorem dentium. Decoctio eius opitulatur contra morſum vermium, muſcarum, aranearum, & huiuſmodi, Idem. Adipe crocodili (ſiue terreſtris ſiue aquatici, vide in Scinco) perunctos à morſu crocodili tutos eſſe perhibent. Adeps crocodili magno apud Alcairum venditur, quem aiunt vetuſtis vulneribus & carcinomate infectis conducere, Leo Africanus. Crocodili adipem ad Gangrænas optimum tradunt, Iul. Scaliger.

Ex dentibus.

¶ Crocodili è dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coitus (ſi credimus) ſtimulant. Canini eius dentes febres ſtatas arcent thure repleti. Sunt enim caui, ita ne diebus quinque ab ægro cernatur qui adalligauerit. Idem pollere & ventre exemptos lapillos, aduerſus febrium horrores venientes tradunt, Plinius. Et alibi, Concitat Venerem dens crocodili maxillaris annexus brachio. Crocodili dentes abſtracti, eo viuo dimiſſo, in geſtante tenſionem vel erectionem (membri pudendi) excitant: (ex dextra parte in viro:) ſiniſter mulieribus. Si verò vterque adaptentur, erunt inter ſe contrarij, Kiranides.

Ex Fimo.

¶ Fimum crocodili ad alopeciam commendatur à Sorano & Archigene apud Galenum, intelligo autem terreſtris: cuius etiam ad impetigines & alia multa vſus eſt. Vide in Scinco.

De morſu crocodili.

¶ Morſu eſt aſpero tetroq́;, vt quod dentibus laceret nunquam ſanetur, Diodorus Sic. Morſus eius horribili tenacitate conueuiunt, ſtipante ſe dentium ſerie pectinatim, Solinus. *vide* in *B.* Cum ſint multa genera crocodilorum, cætera mandibulam inferiorem mouent præter tencheam: & ideo hæc fortiſſimi morſus eſt, Albert.

De medendis morſibus crocodili.

¶ Quos crocodilus momordit (inquit Aetius 13. 6.) primum quàm tutiſſimè cuſtodire oportet, in domo concluſos feneſtras non habente. Etenim ob contrariam quandam affectionem ferè in totum ſylueſtres maxime feles ad demorſos accedere conſueuerunt. Remedia autem his eadem quæ ad morſos à cane (à cane rabido,) Arnoldus de Villanoua.

Morſus à crocodilo curetur ſimiliter illi, qui morſus eſt à cane non rabido, Auicenna) ac ad reliquos relata ſunt conueniunt. Propriè autem humanum ſtercus & miſy ſimul trita & impoſita ad eos faciunt. aut piſcium garum, aut carnium ſalſarum iuſculum morſui infunde. [Salſamenta (id eſt piſces ſalſos, Aggregator) ſcorpionum plagis imponere conuenit: contra crocodilorum quidem morſus non aliud præſentius habetur, Plinius.] Aut ſalem & myrrham æquali pondere in acerrimo aceto quàm tenuiſſimo contere, & cerato excepta impone. [Sal crocodilorum morſibus imponitur, tritus in linteolo & intinctus aceto, ita vt vinculis loca conſtringantur, Dioſcorid.] Aliud: Stercoris hyænæ drach. quatuor, æruginis drachmas nouem, adipis anſerini drachmas ſex, galbani drachmam vnam, ceræ drachmas octo, olei drachmas duodecim. Æruginem & ſtercus aceto terito, & liquefacta affundito. Quod ſi hyænæ ſtercus non adſit, porcino vtitor. Apollonius autem inquit, demorſos locos acrimuria aut piſcium garo perfuſos ac fotos, adipe crocodili eliquato illinito, & linamẽtis inditis obligato. Aut carnium ſalſarum pinguiores partes tuſas indito, aut melanthium cum aceti fæce tritum imponito. Hæc enim & vlcus ſerpens compeſcunt, & morſus è veſtigio ab inflammatione vindicãt. Poſt hæc autem lenticulam coctam cum melle tritam cataplaſmatis modo adhibeto. Erui verò farina cum melle ſubacta, aut iride cum melle morſum expleto. De cætero verò vlcera renutrito, & per communia auxilia ad cicatricem perducito, Hæc Aetius. Aduerſus crocodili morſus nitrum cum melle læuigatum tantiſper tum hulcus repurgetur, imponito: mox melle, butyro, medulla cerui, adipe anſerino impleto. (Eodem emplaſtro, niſi quod terebinthina additur, Aetius initio libri 13. contra hominis morſum vtitur.) Porrò Galenus teſtatur à crocodilo demorſos adipe ipſorum vulneribus impoſita, exactè periculo liberatos cognouiſſe, Ægineta. De remedio ex adipe, vide etiam ſupra in *E.* circa finem. Eruum datur contra ſerpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq́; morſum, Plinius. Auicenna 4. 6. 4. 11. eadem quæ Ægineta ſcribit. Laudantur præterea ad crocodili morſum à Plinio, vt Aggregator citat, garum piſcium lib. 31. & ſal cum aceto, ibidem. & fex aceti libro 23.

H.

Etymologia crocodili. a. Crocodilus à croceo colore dictus eſt, Iſidorus. Crocodilus nominatur quod crocum timeat. nam cum ad aluearia repens terreſtris crocodilus (ſcincus) mel vorat, apiarij foris crocum apponunt, quo ille conſpecto fugit. Marinus (fluuiatilis potius vel Niliacus, Euſtathius habet ἄνυδρος, non θαλάσσιος vt Varinus) verò ſic dictus videri poteſt, quòd crocas, id eſt littora (vel arenas littorum) timeat. in terra enim pauidus eſt, Varinus, & Cælius Rhodig. 15. 21. (qui etiam crocas [& crocalas, Euſtath.] Græcis dici ſcribit calculos frequenti motu in maris littore rotundatos, quos Latini vmbilicos appellent:) & Euſtathius in Homeri Iliados λ.

¶ Epitheta. Niliacus, improbus, Nilicola, apud Textorem.

Crocodilina, quæſtio ſophiſtarum ludicra. ¶ Eſt & crocodilea ſiue crocodilina & crocodilitis vocata, quæſtio ſophiſtarum ludrica, vt prion & ceratina, Hermolaus. Sapientem formantes non modo cognitione cœleſtium vel mortalium putant inſtituendum, ſed per quædam parua ſanè, ſi ipſa demum æſtimes, ducunt, ſicut exquiſitas interim ambiguitates: non quia ceratinæ aut crocodilinæ poſſint facere ſapientem, ſed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli, Quintilianus 1. 16. De crocodiline inuenimus (inquit Politianus in Miſcellaneis cap. 55.) apud Aphthonij Græcum enarratorem Doxapatrem, quamuis apud eum crocodilites potius quàm *crocodiline* vocatur, quod & verius puto. Verba ipſius ita Latinè interpretamur. Serra, inquit, & crocodilites, ſicuti eſt in Ægyptiaca fabula. Mulier quæpiam cum filio ſecundum fluminis ripas ambulabat: ei crocodilus filium abſtulit, redditurum dicens, ſi verum mulier reſponderet. Negauit illa fore vt redderetur, atq; ob id æquum aiebat reddi, Hactenus ille. Moxque idem, Crocoditen (inquit) hanc propoſitionem vocant, crocodili huius gratia, quam etiam πρίονα, id eſt, ſerram vocari à Græcis indicat. Adiuuat Lucianus in dialogo cui titulus Vitarum venditiones, ita fermè Chryſippum loquentem inducens, eiq́; reſpondentem quempiam, qui ſe profitetur emptorem: Conſidera igitur ita. Eſt ne tibi filius? Quorſum iſtud? Si fortè illum iuxta fluuium errabundum crocodilus inueniat rapiatq́;, dein redditurum polliceatur cum verum dixeris, vtrum reddendus ei videatur nec ne. Quid enim ſenіre dices? Rem ſanè perplexam interrogas. Ex his aut arbitror (inquit Politianus) liquet etiam crocodilitem, ſicuti ſupra ceratinen, ſophiſmatos eſſe parum explicabilis ſpeciem, quo dialectici veteres, potiſſimumq́; Stoici vterentur. *ὁμώνυμα.* ¶ Heſychius crocodilum etiam τύλην interpretatur. intelligo autem tomentum quo puluini & ſellæ quædam replentur. nam & κρωκύδες, γνάφαλα exponuntur: & κνέφαλον (pro γνάφαλον, vt conijcio) τύλη. Κροκοδίλου φολίδες εἴπε τὸ κάταγμα ἤτοι μάρυγμα, (πλινίον,) Pollux 7. 9. ¶ Cum crocodillis cruſculis, Plautus: Pompeius interpretatur valde exilibus.

Crocodilus pictus quid ſignificarit. ¶ Icon. Nealces cum prælium nauale Ægyptiorum & Perſarum pinxiſſet, quod in Nilo, cuius aqua eſt mari ſimilis, factum volebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Aſellum enim in littore (littus dixit pro ripa) bibentem pinxit, & crocodilum inſidiantem ei, Plinius. Crocodilus in hieroglyphicis literis malum ſignificat, Diodorus Sic. lib. 4. Biblioth. Ægyptiorum alij in nauigio, alij ſuper crocodilo Solem oſtendunt, ſic innuentes Solem iter ſuum per aerem

dulcem

dulcem & humidum peragendo, tempus generare, quod quidem per crocodilũ ſignificatur propter aliam quandam ſacram (ἱερατικὴν) hiſtoriam, Clemens lib. 5. ϛρωματ.

Crocodilion herba.

¶ Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figuram habet, radice longa, æqualiter craſſa, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis, &c. Plinius. Meminit & Dioſcorides, & Galenus in libro de ſimplicibus. Idem lib. 2. de compoſit. medic. ſecundum locos cap. 2. mentionem facit radicis crocodiliadis maximæ, quæ locis aquoſis naſcatur. Dioſcorides crocodilion ſuum ἐν δρυμώδεσιν, id eſt ſyluoſis naſci prodidit. Quin & dipſacus apud Dioſcoridem crocodilion cognominatur: & lilium ab Oſthane auram crocodili vocitari inter nomenclaturas eidem attributas legimus.

Chamſa. κροκόδιλος. *De ſerpentibus Indicis crocodilis ſimilibus.*

¶ Quos Ægyptij *champſas* vocant, Iones appellauêre crocodilos, illi generi crocodilorum quod apud eos in ſæpibus gignitur, quantum ad corporis ſpeciem, comparantes, Herodotus. Eſt & κροκόδιλος, (cum acuto in antepenultima, vel ſecundum alios in vltima, & ypſilo in antepenult.) paruum animaleculum apud Hipponactem, Euſtathius. Similis crocodilo, ſed minor etiam ichneumone, eſt in Nilo vocatus ſcincos, Plinius. Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ lib. 3. in loco quodam Cubæ appellatæ ab Hiſpanis inuentos ait ſerpentes octo pedum in verubus ligneis appoſitos igni vnà cum piſcium libris circiter centum: quos incolæ piſcatores ceperant vt regi ſuo conuiuium pro altero rege paranti afferrẽt, & conſpectis Hiſpanis accedentibus fugientes reliquerant. Tum Hiſpani (inquit) diſcumbunt, piſcibus læti fruuntur, ſerpentes relinquunt, quos nihilo penitus ab Ægyptiis crocodilis differre affirmant, præterquam magnitudine, cum maximi eorum octo pedes non excederent. Propinquum nemus poſtmodum iam ſaturi ingredientes ex ijs ſerpentibus, arboribus funiculis alligatos complures comperêre, quorum ora alij funibus aſtricta, dentes alij euulſos habebant. Demum per interpretem cognouerunt nihil eſſe inter edulia quod incolæ tanti faciant, quanti ſerpentes illos. popularibus eos comedere minus licet, quàm apud nos phaſianos aut pauones, Hæc Petrus Martyr. Non probo autem quòd ſerpentes appellat, quos à crocodilis ſola magnitudine differre ſcribit: lacertos enim potius, quòd quadrupedes ſint, nominari oportebat. Idem Decadis ſecundæ libro ſecundo, Beraguæ prouinciæ Noui orbis flumen quoddam eſſe ait, quod Hiſpani Lacertorum flumen vocarint, quia lacertos nutriat maximos, hominibus cæteriſq; animalibus noxios, Niliacos crocodilos æmulantes.

Crocodilon oppidum Phœnicia. *Crocodilorum ciuitas in Ægypto.* *Crocodilus mons.*

¶ Æſculapio templum conſecratum fuit in monte Libyæ circa Crocodilorum littus, vt ſcribit Hermes Triſmegiſtus in Aſclepij dialogo. ¶ In Phœnice fuit oppidum crocodilon, (crocodilorum,) Plinius 5. 19. non procul à Carmelo promontorio. Crocodilorum ciuitas in Ægypto eſt, Arſinoe dicta poſtea, Strabo. Hinc dictus puto Crocodilopolitæ nomos apud Plinium. Crocodilorum vrbs ſita eſt in Mœride palude * in Ægypto, vt meminit Herodotus lib. 2. Sic autem vocata eſt quòd cum * Minas rex (Diodorus Sic. vt interpres habet: Menes, vt Herodotus) equo vectus canes proprios perſequentes fugeret, equo in palude collapſo, ipſe à crocodilo exceptus & in vlteriorem ripam delatus ſit. quo in loco vrbe condita crocodili conſecrati & pro dijs habiti ſunt, eorumq; cæde omnibus interdictum. Ciuis, Crocodilopolites, Hæc Stephanus, cuius locum mutilum ſarcies ex Diodori Siculi de fabuloſis antiquorum geſtis lib. 2. quem Pogius interpres parum commodè reddidit. ¶ Crocodilus mons eſt in Ciliciæ vel Syriæ ora, Plinius 5. 27.

Superſtitioſa quædam de crocodilorum vſu.

¶ *e.* Grandini creditur obuiare ſi quis crocodili pellem, vel hyænæ, vel marini vituli per ſpacia poſſeſſionis circumferat, & in villæ aut cortis ſuſpendat ingreſſu, cum malum viderit imminere, Palladius. Corium crocodili, aut lupi claudi aut ſimiæ ſi circundetur ſerendo ipſum cum coaldea, & ſuperficies eius, nunquam cadet in ea grando, Raſis. apparet autem lupum claudum ab interprete poſitum pro hyæna: nam & apud Auicennam 4. 6. 4. 9. qui locus eſt de cura morſi à cane rabido, pro *aldabha*, id eſt hyæna, interpres reddit *adabacum* claudicantem. Cæterum ſimiæ nomen ab eodem poſitum ſuſpicor pro vitulo marino, qui Græce phoca dicitur, Hebræi autem ſimiam *koph* vocant, vnde per literarum metatheſin error committi potuit.

Hiſtoria de Artemidoro grammatico.

¶ *h.* Artemidorum grammaticum Appollonius memorat nitente greſſu crocodilum in harena iacentem expauiſſe, atq; eius motu perculſa mente, credidiſſe ſibi ſiniſtrum crus atque manum à ſerpente comeſtam, & literarũ memoria caruiſſe obliuione poſſeſſum, Cælius Aurelianus in Chronijs, capite de furore ſiue inſania.

Crocodili ab Ægyptiis culti.

¶ Ægyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatum erroribus, quamuis carnificinam potius ſubierint, quam ibim, aut aſpidem, aut crocodilum violent, Cicero. In diuerſis Ægypti locis coluntur ſcarabeus, crocodilus, feles, Plutarchus in Symp. 4. 5. *Crocodilon adorat Pars hæc* (Ægypti:) *illa pauet ſaturam ſerpentibus ibim*, Iuuenalis Sat. 15. Sed neq; crocodilus ſine cauſa veriſimili ac plena perſuaſionis honorem nactus eſt. Ad ſummum enim numen quandam habet imitationem, vtpote ex omnibus vnus elinguis. Neque enim ſermo diuinus voce indiget: & per mutam & ſilentem viam ac iuſtitiam aſcendens, ad vocalem iuſtitiam perducit mortalia, (καὶ δι' ἀψόφου βαίνων κελεύθου καὶ δίκης, τὰ θνητὰ ἄγει κατὰ δίκην.) Solum autem ex ijs quæ degunt in humido à fronte tenuem (λεῖον, læuem) ac perſpicuam quandam pelliculam deducere tradunt, & viſum obtegere, ita vt non viſus videat, quod primo numini planè congruit. Vbi verò crocodilus fœ-

Typhonem eius formam induiſſe. Alij non ob eam cauſam, ſed quòd Pſamniti regis iuſtiſſimi viri filiam crocodilus rapuerit, eius cladis recordatione ſuos poſteros vniuerſam eorum nationem odiſſe. In vrbe Apollinis ſancitum eſt, vt quiſque de crocodilo comedat ablegata omni exceptione: venanteſque ac enecantes quotquot poſſunt è crocodilis è regione templi proponunt, aſſerentes quòd Typhon factus crocodilus Horum aufugerit: omnia denique animalia infeſta, omnes affectus improbos, omnes motus peſtilentes Typhoni imputant, Calcagninus. Qui circa Elephantinam vrbem incolunt, quòd ſacros eſſe non cenſeant crocodilos etiam comedunt, Herodotus. Eſt in Ægypto Herculis ciuitas, vbi ab Heracleotis coluntur ichneumones qui crocodilis & aſpidibus (vide in Ichneumone *D.*) perniciem inferunt, Strabo. Tentyritæ populi (de quibus plura ſcripſi ſupra in *D.*) crocodilum reijciunt, captumq́; arbore ſuſpendunt: & multis prius affectum verberibus poſtmodum comedunt, Textor. Iidem (Æliano prodente) accipitres vt crocodilorum hoſtes ſanctiſſimè colunt.

¶ Prouerbia. Crocodili lachrymæ, Vide ſupra in *D.* ¶ Vt canis è Nilo bibit & fugit, (metu ſcilicet crocodilorum:) Vide inter prouerbia ex Cane. Certum eſt canes iuxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occaſionem præbeant, Plinius. *Prouerbia.*

DE CROCODILO NILOTICO.

CRocodilvs, nomine ac forma omnibus ex æquo notiſſimus: Niloticum animal eſt, amphibium, quadrupes, lacertoſi generis, ouiparum, piſciuorum, ex parua origine in maximam molem creſcens: dentibus longis, exertis, pectinatim vtriq; maxillæ infixis, quarum ſuperior tantum moueri conſpicitur: lingua pro corporis magnitudine adeò exigua, atq; inferiori maxillæ ita inhærente, vt ſolum eius veſtigium eſſe credas. Illi noctu diuq́; inſidiatur indigenæ, eiuſq́; carnem ſalitam ac tomento conditam noſtris mercatoribus diuendunt. Ea eſt rugoſa, multis in tergo tuberculis armata, ſubtus læuis, ſurſum verò ſeſſilibus ſquamis aſpera, ingenti cauda prædita, coloris vndecunque cinericij à qua vaſta ac breuiora crura emanant: pedibus in quinos digitos diffiſſis, robuſtiſſimis ac prælongis vnguibus communitis, quibus terreſtria animalia, atq; adeò humana corpora diſcerpere creditur. Huius figuram multa veterum numiſmata referunt, multæq́; vrbes pellem eius ad inſignem plebis admirationem, in palatiorum eminentioribus locis collocant: cuiuſmodi Lutetiæ in plæriſq; ſacris ædibus, atq; adeò aula forenſi maiore videmus, Bellonius.

DE CROCODILO TERRESTRI,
Ægyptiaco vel Arabico.

CRocodili genus terreſtre, haud ita procerum, Ægypto atque Arabiæ peculiare, reliquis animalibus infenſum, lacertam prouectiorem ac maximam eſſe dixeris: à qua tamen præter duritiem ac cutis firmitudinem hoc diſtat, quod caput crurumq́; articulos, atque adeò pedum digitos ſquamoſos gerat. Verumetiam à Nilotico crocodilo hoc differt, quod caudam habeat in clauæ modum tuberculis elatioribus aſperam: qua corpora quibus inſultat, atrociſſime diuerberare creditur, Bellonius. Hoc animal, ni fallor, pharmacopolæ quidam in Italia oſtentant, & *caudiuerberam* nuncupant.

DE CROCODILO TERRESTRI BRESILIENSI.

HÆc Crocodili terreſtris ſpecies hactenus nobis ignota, nuper ex Breſilia in noſtrum orbem allata fuit, talis figuræ, qualis hic ponitur. Longitudo eius vlna maior, latitudo decem digitorum tranſuerſorum, tibiæ anteriores decem digitos, poſteriores octo longitudine æquat: caudam prælongam albis & fuſcis notis diſtinctam gerit. Corpus totum multis paruis, ſplendidis & æqualibus ſquammis tegitur, quæ medio ventre maiores & albæ ſunt. Aquæ impatiens eſt, ita vt ſi quis in os aquam infundat, ſtatim moriatur. Venenatus non eſt, ſed à quouis ex cauis effoditur, capitur, ac in cibum ſumitur: nec alius eſt carnis eius guſtus quàm teſtudinis. Si poſt duos vel tres dies occiſus igni vel calori admoueatur, non aliter mouetur, ac ſi nouiſſime interfectus eſſet.

DE SCINCO, quem & CROCODILVM terreſtrem vocant.

A.

De nominibus varÿs huius animantis.

SCORPIONES ſcinci lacertiq́; vermibus non ſerpentibus adſcribuntur, Solinus cap. 30. Ego verò hæc animalia ἑρπετά, id eſt reptilia, non σκώληκας, id eſt vermes, rectè appellari dixerim. Scincum Dioſcorides eundem terreſtri crocodilo eſſe ſcribit. hinc & crocodileam fimum eius appellant, de terreſtri non aquatico crocodilo intelligentes. Auicenna confundit. Ex eadem (crocodili) ſimilitudine eſt ſcincus, quem quidam terreſtrem crocodilum eſſe dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à crocodilo, ſquammarum ſeta à cauda ad caput verſa, Plinius. Ego ſcincos quoſdam lacertis ſimiles, ac magnitudine ferè æquales, qui ex Ægypto afferuntur, vidi, cute quidem quàm crocodilorum candidiore tenuioreq́;, ſquammas verò, vt Plinius inquit, à cauda ad caput verti non potui in eis animaduertere, cum tamen veros illos ſcincos eſſe non dubitem. Quamobrem conijcio tria ſaltem genera crocodili ſtatuenda: vnum aquaticum, qui ſimpliciter ita nominatur: & duo terreſtria, vnum cognitum nobis, quod ſcinci nomine ex Ægypto adferri hodieq́; dixi: & tertium nobis ignotum, cuius ſquamæ ad caput vertantur. Non probant Bellunenſis ſententiam, qui in Meſuen commentarios ædiderunt monachi, nempe ex ouis crocodili in aqua æditis, crocodilum naſci: ex iiſdem in ripa iuxta aquam, ſcincum. Atqui hoc non aſſerit Bellunenſis, ſed ſecundũ Arabes ita exiſtimari ſcribit: & propterea (inquit) dicitur quod ſcincus ſit de ſemine crocodili. Certum eſt tamen crocodilum nunquam oua ſua in aqua parere, ſed ſemper in ſicco. Græcè σκίγκος ſcribitur, ab illiteratis quibuſdam pharmacopolis & alijs *ſtincus*, quod nomen etiam pro ſchino, id eſt lentiſco aliquando ineptè ponitur in Arabum libris. Apud Nicolaum Myrepſum etiam in Græco codice alicubi στίγκ pro σκίγκου ſcribitur. Albertus lib. 24. de aquaticis animalibus agens, ſcincos cum ſciuris confudit: & mox cum de ſtella marina ageredeberet, vbi ſturitus ſcribitur, aliâs ſtincus (vtrunque ineptè pro aſter, id eſt ſtella) vim ciendæ Veneris vehementem ei tribuit, quæ ſanè ſcinco à bonis authoribus, iiſdem penè verbis, non ſtellæ marinæ adſcribitur.

Pſeudoſcinci.

Plurimi ex pharmacopolis indocti homines, ſcinci loco, lacerti genus aquaticum noſtræ regionis vendunt, prona parte pallidum, nigrum ſupina, Syluaticum & alios huius farinæ ſcriptores ſecuti, qui ſcincum interpretantur lacertum aquaticum. quem ego ſanè venenatum eſſe arbitror: ſcincum non item, eundemq́; nec noſtræ regionis, nec omnino aquaticum. quamuis mona-

chi in-

chi Interpretes Meſuæi, ſcincos circa Romam ſibi viſos ſomniant, Syluaticus & Platearius in Apulia. Sunt qui lacertos quoſdam duabus inſignes caudis pro ſcincis vendant, ab iiſdem monachis reprehenſi. Sed de lacertis aquaticis priuatim agam. *Κίκαρος*, crocodilus terreſtris, Heſychius & Varinus. ſed *σκίγκος* vox apud alios authores vſitata eſt, *κίκαρος* alibi nuſquam legi. *Koach* Hebraicam vocem, כח, aliqui crocodilum interpretantur, alij lacertam, ſcincum forte melius dicturi, vide in Chamæleonte *A.* צב, *zab*, etiam aliqui ſcincum exponunt, ſed crocodilum propriè ſignificat. Arabes & Chaldæi *dab* & *aldab* dicunt: vertunt enim ז in *d*. Serapionis interpres in capite de Stercore vbi Galeni verba de crocodilea citantur, pro crocodilo terreſtri duas voces ponit, ſtellionem & *adhaya*, ſi rectè ſic ſcribitur. Dioſcoridis etiam vetus interpres ſtellionem reddit, vbi crocodilum terreſtrem vertere debebat. Garis fluminis, id eſt ſcincus, Syluaticus. Apud eundem alibi *guaril*, ſcincus exponitur: & ita ſolum rectè legi puto, non *garis*. *Guaril* aquaticus, id eſt ſcincus, ſed verius ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ. Aggregator etiam *guaril* apud Auicennam ſtellionem interpretatur, ipſe non probo. De ſcinco Auicenna (vt ſcribunt Monachi in Meſuen) tribus aut fortè quinq; capitibus agit, Arabicè *guaril* nominans: Et in primo capite inſcripto de *guaril*, fimi tantum eius vires deſcribit, vt Dioſcorides crocodileæ. reliqua duo capita de ſcinco inſcribuntur, vnde error Auicennæ apparet, qui de vna & eadem re diuerſis locis egerit. Inſtituit præterea caput de tinſa vel temſa, quod crocodilus eſt, & propriè aquaticus: quare non rectè ei vires fimi terreſtris crocodili adſcribit, eaſdem quas in capite de *guaril* recenſuerat. Cæterum Pandectarius in capite Rhule, quod interpretatur renes, (ex Serapione cap. 450.) ſcinci meminit: attribuunt enim authores vim medicam illis præcipuè in hoc animali partibus quæ circa renes ſunt, Hæc Monachi. Raſis interpres pro ſcinco piſcem ſagittalem vertit, piſcem fortè arbitratus quoniam recentiores nonnulli non rectè aquaticum animal eſſe ſcripſerunt. Hebræi crocodilum *zab* vocitant, Arabes & Chaldæi *dab*, piſcem verò *dag*, vnde forſitan natus error. Serapionis etiam interpres cap. 446. ſcincum ineptè piſcem facit: & Serapio falſò attribuit Galeno qui ſcripſerit ſcincum eſſe ſpeciem ſtellionis aquatici. *Alarbian* vt ſcribunt Arabes, ſicut Ebeneſis, & alij, eſt animal aquaticum declinans ad colorem citrinum, & de eo eſt ſalſum, & de eo eſt recens, & dicitur etiam quod eſt ſpecies ſcincorum: & dicitur etiam de carne molli addita in naſo quæ conuenit cum hæmorrhoidibus, And. Bellunenſis, Videtur autem de ſcinco intelligendum, quod is quoq; tum recens tum ſalſus aut ſimpliciter inueteratus in vſu habeatur. Quin & *barbe* vel *albarbe* chamæleonem interpretantur, & ſpeciem *zab*, id eſt crocodili. Scincus vox facta videtur à tinſa vel ſuchus, vide in crocodilo *A.* *Aldab* eſt animal ſimile lacerto, ſed maius, Bellunenſis. *Dab* animal eſt inſtar lacertæ magnæ, ventre maiore, Latinè (forſitan apud recentiores aliquos barbarbaros) *ballecola*, (aliâs *Baleccara*,) quod reperitur in Barbaria & in Sardinia, colore lacertæ, cuius ſtercus illinitur contra lentigines, &c. Syluaticus in Dab & in Baleccara. Eadem autem ferè etiam de ſcinco ſcribit. *Schanchur* eſt *guaril* de Nilo, qui capitur in Ægypto, Auicenna 2. 644. Serapioni *ſecancur* dicitur. Rurſus Auicenna 2. 603. *Aſchanchur* (inquit) eſt *guaril* (*vrel*, vt Bellunenſis legit) aquaticus qui in ripis Nili capitur. & fertur naſci de generatione altemſa, cum illa extra aquam oua parit. Sic apparet Auicennam in tribus aut fortè quinque capitibus de ſcinco agere, vt Monachi qui commentarios ediderunt in Meſuen obſeruarunt. Primum in *guaril*, deinde bis in ſcinco: item in tinſa vel tempſa, qui crocodilus eſt & propriè aquaticus, non rectè terreſtris crocodili vires in *guaril*, enumeratas ei adſcribens. *Askincor*, id eſt ſcincus, Syluaticus. *Scerantum*, id eſt ſcincus de mari rubro, Vetus gloſſographus Anicennæ. *Nudalep* vel *nudaleps*, id eſt ſcincus, Syluaticus.

B.

Deſcriptio formæ ſcinci.

Scinci veri & peregrini, qui ex oriente vel Ægypto ad nos aduehitur, forma hæc eſt, mihi manibus tractanti obſeruata. Lineæ per dorſum alternis fuſcæ & albæ ſunt, latiuſculæ: ſed fuſcæ etiam punctis albis diſtinguuntur. Collum ſuperius magis fuſcum eſt, caput & cauda magis albent. Pedes & tota pars ſupina, id eſt venter, pectus, &c. albo colore ſquamularum nitent. Pedum digitos quinos vnguiculi muniunt exigui. Cruris longitudo ſeſquipollicem æquat. Toti corpori à capite ad caudæ acumen longitudo duorum palmorum, id eſt octo digitorum ſecundum tranſuerſum, aut paulò breuior. Caudæ longitudo, digiti duo, quæ ſubito ex craſſiuſcula in acutiſſimam exit. Exenteratos (ſachare puto conſpergunt,) bombyce explent, atque ita vendunt: pretio ferè drachmarum ſeptem cum dimidia in ternos. Tales erant quos ipſe vidi: ſed nuper amicus quidam noſter Conſtantinopoli rediens vulgo illic quinque vel ſex palmorum, id eſt viginti aut viginti quatuor digitorum ſcincos vænire mihi affirmauit. Alter quidam mihi ſe veros ſcincos vidiſſe affirmauit longos palmum, latos duos digitos, luteos, qui parte poſteriore ſtatim in acumen deſinerent, nec multum ita producerentur vt lacerti. Rondeletius neq; qui Venetijs venduntur, neque illos officinarum, veros ſcincos eſſe vult. Nam ſcincus (inquit) eſt terreſtris crocodilus. Illi in aqua & terra viuunt. Vnicum ſe duorum cubitorum longitudine vidiſſe affirmat. ¶ Similis crocodilo, ſed minor etiam ichneumone, eſt in Nilo (quaſi verò aquaticus ſit, quod alibi negat) natus ſcincus, Plinius. Alter illi (crocodilo) ſimilis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, Idem. Scinci circa Nilum frequentiſſimi, cro-

Vbi reperiantur. In Nilo.

codilis quidem ſimiles, ſed modica forma & anguſta, Solinus. Cardanus lib. 9. de ſubtilitate in India occidentali, atq; alibi etiam ſed rarius longè, lacertos maximos naſci tradit, quos crocodileos vocant, crocodilis magnitudine & forma ſimiles, excrementis alui odoratis. Galenus lib. 10. de ſimplicibus crocodilos terreſtres, quorum fimum in vſu eſt, paruos & humiles, μικροὺς καὶ χαμαιπετεῖς eſſe ſcribit. Hæc magnitudinis differentia ad regiones referri poteſt: niſi quis omnino contendat inueniri ali-

In Africa. quod crocodili terreſtris genus à ſcincis diuerſum. Crocodili tricubitali ad ſummum magnitudine, terreſtres, lacertis aſſimiles, apud aratores Afros ad occidentem reperiuntur, Herodotus lib. 2. Sunt autē hi vel ſcinci, vel ſimile crocodili terreſtris genus, ſola forſan magnitudine diſcreti. Plinius enim ſuum crocodilum terreſtrem, ichneumone minorem eſſe ſcribit. eſt autem ichneumon non maior catello. Plinius quidem 28. 8. an ſcincus idem eſſet, qui terreſtris crocodilus ille cuius crocodilea, id eſt fimum in vſu medicorum eſt, dubitauit. Primum enim de remedijs ex crocodilo amphibio agit, deinde ex terreſtri, tertio loco ex chamæleonte. Poſtea ſubijcit, Ex eadē ſimilitudine eſt ſcincus, quem quidam terreſtrem crocodilum eſſe dixerunt. Scincus animal eſt Indicum, quadrupes, lacertæ ſimile, ſed multo maius, longius, & ventroſum, vt Syluaticus & alij ex Dioſcoride citant, apud quem ego huiuſmodi nihil reperio: ſed in libro Simplicium ad Paternianum. Scinci alij marini, alij montani à

In India. recentioribus hodie vocantur. ¶ Scincus aut Ægypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnus, quamuis inueniatur in Lydia Mauritaniæ, terreſtris crocodilus eſt ſui generis, Dioſcorides. Ego Lydiam Mauritaniæ regionem nullam inuenio, quanquam Serapionis quoq; interpres *Lodiam* reddit, pro Lydia. Raſis in libro de ſexaginta animalibus, cæteras regiones ex Dioſcoride nominat, hanc omittit. Marcellus Vergilius vertit in Libyæ Mauritania: ego malim in Libya Mauritaniæ. nam Græcè legitur τῆς Μαυριτανίας. Libya enim aliquando pro tota Africa ponitur, aliquando pro certa eius parte: eſtq; hoc

In Arabia. nomine etiam fluuius in Mauritania. Maximus ſcincus Indicus eſt, deinde Arabicus, Plinius. Quanquam Dioſcorides ſcincum, crocodilum terreſtrem nominat, illi tamen qui hodie Venetias afferuntur, marini ſunt è mari rubro: & alij ex Nilo Ægypti. hi ſpecie quidem corporis crocodilos referunt, non maiores tamen ſunt maximis lacertis noſtris. ſquamæ ipſorum albæ ſunt ad pallidum inclinantes eum linea berdina à capite ad caudam, cum crocodili in ſummo dorſo toti nigri ſint, Recentior quidam. Salamandra ſimilis eſt lacertæ aut crocodilo terreſtri. Syluaticus in capite Rhule (reſtem interpretatur) ſcincum tradit ſimilem eſſe lacertæ, cauda tamen non rotunda, ſed ad latera compreſſa: item ventroſum, vt nos pluries circa Romam in aquis ſtantibus vidimus, (hi potius lacerti aquatici vulgares fuerint, de quibus infra priuatim.) Quamobrem ſcinci qui venduntur ſicci cum duabus

In Apulia. caudis, probantur non eſſe veri. Platearius ſcincos in Apulia etiam reperiri ſcribit, ſed efficaciores eſſe vltramarinos, Monachi interpretes Meſuæi. Præcipua ſcinci à crocodilo differentia dignoſcitur, ſquammarum ſeta à cauda ad caput verſa, Idem. Vide quædam in *A.* ſuperius.

C.

De naturalibus corporis actionibus. Crocodili tam terreſtres quàm fluuiatiles ſua oua terræ gremio committunt, Ariſtot. ¶ Lacertæ inſidias in apes faciunt: ac terreni crocodili peſtem perniciemq; illis inſtruunt. farina ad veratrum admiſta, aut maluæ ſucco ſuffuſa, & ante alueos diſperſa, guſtantibus illis omnibus perniciem affert, Ælianus. Crocodilus nominatur quòd crocum timeat. nam cum ad aluearia repens terreſtris crocodilus mel vorat, apiarij foris crocum apponunt, quo ille conſpecto fugit. Marinus verò (fluuiatilis potius,) ſic dictus videri poteſt, quòd crocas, id eſt littora timeat. in terra enim pauidus eſt, Varinus. ¶ Herodotus crocodilos (nimirum lacertorum generis) in Ionia in ſæpibus gigni ſcribit, vulgo ſic dictos, & ab iſtorum corporis ſimilitudine, aquaticos etiam illos quos Ægyptij *champſas* vocant, crocodilos ab eis dici. An verò crocodili illi ſæpium incolæ in Ionia ſcinci ſint, aut aliud lacerti genus, non facile dixerim. Venales ſcincos ex Ægypto licet videre, lacerti magni ſimilitudine, Hermolaus Barb. Libya ſola crocodilos alit terreſtres, duobus cubitis non minores, Pauſanias in Corinthiacis. Scincus quidam in rubro mari naſcitur, (ἐν τῇ ἐρυθρᾷ, Marcellus vertit ad rubrum mare,) Dioſcorid. Crocodilum terreſtrem, cuius fimum in vſu eſt, Auicenna ferè in Arabia tantum reperiri ſcribit. *Adib* (pro *aldab*) ſimilis eſt lacertæ magnæ, & degit in aquis, Syluaticus. *Aldeb* ſeu *aldab* animal lacerto maius, in Oriente & verſus Mecham in deſertis arenoſis reperitur, Bellunenſis. Vide etiam

Cibus eorum. ſupra In *B.* quibus in locis ſcinci reperiantur. Scincus odoratiſſimis floribus viuit, Plinius. quamobrem non mirum mellis eundem auidum eſſe, ceu ex floribus confecti. Crocodili apibus nocent,

Fimus. Florentinus in Geopon. ¶ Fimum eius album, odoratum, & odoris ſubacidi eſſe, referemus in *G.*

G.

Remedia ex ſcinco. Scincus ſiccandus reponitur in naſturtio, (vel cum naſturtio inueteratur,) Dioſcorides. quod is Græcè dicit, ταριχεύεται ἐν καρδάμῳ. Ruellius vertit, Sale inueteratur cum naſturtio. Marcellus, Addito naſturtio ſale inueteratur. Atqui ταριχεύεσθαι verbum quoquo modo inueterari ſignificat, tum cum ſale, tum ſine ſale, vt pluribus docuit Cornarius in commentarijs in Galeni libros de medicamentorum compoſ. ſecundum locos. Sale quidem non opus eſt vbi naſturtium, ſiue herbam, ſiue ſemina eius intelligas, apponitur: quod id acrimonia ſua per ſe ſatis exiccet, & vermiculos naſci prohibeat.

hibeat. Quanquam Plinius quoq; ſcincos falſos afferri ſcribit, deceptus & ipſe forſan quòd vim verbi *πεειχυτω* neſciret. Qui ad nos etiam adferuntur ſcinci, falſi mihi non videntur. Quamobrem non acceſſerim Marcello Vergilio, qui mutilum hunc Dioſcoridis locum ſuſpicatur, & Dioſcoridem fortaſſis ſcripſiſſe, naſturtio æquales ſcinco ad excitandam Venerem vires eſſe, quòd Paulus Ægineta in ſcinco dixerit, *χαρδάμῳ δύναμιν ὁμοίαν ἔχει*: aut quod Plinius docet, accendere Venerem cum ſatyrio, &c. vt quod Plinius ſatyrium, hic naſturtium dixerit. Ego apud Æginetam tale nihil inuenio: & vt inueniatur, non eſt tamen vlla vel corrupti vel mutili huius Dioſcoridis loci apud me ſuſpicio: ſed Æginetæ potius, & pro cardamo ſatyrion legendum, vt in Annballomenis apud eundem.

¶ Miſcetur ſcincus in antidota, Dioſcorides. In antidota quoque nobilia additur, Plinius. Antidota accipio medicamenta compoſita aduerſus venena, & alios magnos præſertim viſcerum morbos. Huiuſmodi eſt & nobiliſſima quidem antidotus Mithridatia, quæ & *diaſcincu* vocatur, à Galeno lib. 2. de antidotis, & Actuario alijſq; deſcripta. Eodem de antidotis lib. Galenus deſcribit antidotum ad ſcorpiones, quo quidam in Libya omnes à periculo liberabat, quod inter alia carnem crocodili terreſtris vel ſcinci dicti recipit: & mox Zoili medicamentum ad idem, cui crocodili terreſtris drachmæ decem miſcentur. Vt drachmæ duæ antidoto quod inſcribitur ad omnia letalia, præſumptum & poſtea datum: item ad rabioſorum morſus, pleuriticos, &c. ſed hoc à Mithridatio minimum differt, eo præſertim quod Damocrates carmine deſcripſit. Eiuſdem Mithridatij aliæ duæ deſcriptiones ſunt, ab initio eiuſdem libri: prior ſcinci drachmas duas recipit, altera ſcinci lumborum drachmas ſex. Aduerſus mel venenatum, aut ex melle ſyncero faſtidium cruditatémve grauiſſimam, ſcincum antidotum eſſe, author eſt Apelles, Plinius. Et alibi, Prodeſt & contra ſagittarum venena, vt Apelles tradit, ante poſteáq; ſumptus. Serapio epilepticis dat medicamen, quod ex crocodili terreni ſtercore confectum probat, Cælius Aurelianus cui hoc non placet. Corpus ſcinci, excepto capite pedibuſq;, elixum manditur iſchiadicis: tuſſimq; veterem ſanat, præcipuè in pueris: item lumborum dolores, Idem. Crocodilus terrenus, præciſis ſummis partibus, egeſtiſq; interaneis, ex iure coctus, cibatui datus, magnum iſchiadicis præſtat auxilium, Marcellus. Scinci admiſcentur in Amaranti grammatici ad pedum dolores antidotum, apud Galenum lib. 2. de antidotis circa finem. Miſcentur vtiliter medicamentis ad frigidos affectus neruorum, Meſcha & Raſis apud Serapionem & Auicenna. Scincus calidus eſt, auget ſemen, & libidinem ſtimulat. præfertur maior, pinguior, quiq; verno capitur, Iidem: & eo tempore quo feruet ad coitum, Auicenna. Alexander Benedictus in compoſitione quadam ad mouendam Venerem ſcincum non carnoſum requirit, & in alia ſcincum arefactum non vetuſtum, vt fortè pro non carnoſo legi debeat, *non annoſus*. Sylnaticus ex Paulo citat, capite de ſcinco, quòd ſit calidus & ſiccus in tertio ordine: quod ego apud Paulum non reperio. Scinci ad opem ſalutarem non qualibet neceſſarij ſunt medentes quippe ex ipſis pocula inficiunt, quibus & ſtupor neruorum excitetur (hoc eſt, tollatur & curetur:) & veneni vis exunguatur, Solinus. Scinci caro impinguat corpus, quum fit ex ea acaſea: & ſi ſaliatur, (inueteretur,) bibatúrque ex ea pondus aurei cum vaſe vini, confirmat renes & colem, & libidinem excitat, Raſis. Antidotus tentiginem excitans, dextro aut ſiniſtro impoſita pedi, retibus item & tenetæ cuti, numero 69. apud Nicolaum Myrepſum, inter cætera medicamenta accipit ſtellionem, cantharides & ſcincum. Sal ſcinci excitat coitum, quanto plus caro eius, & præcipuè caro ſuminis, & quæ ſequitur renes, maximè verò adeps ex eis, Auicenna. Ad omnem malin (peſtilentem affectum, &c.) iumentorum, Crocodilum terreſtrem & ranam, viuentes in oleo diſcoques, donec carnes eorum in oleum reſoluantur, tum colabis & infundes naribus iumenti, vt legimus in Hippiatricis Græcis capite ſecundo. In regione Indorum elephantiaſi affectos aſſiduè per ſedem eluere per vrinæ aſininæ infuſionem heminæ menſura calefactæ conſueuerunt. Crocodilum item terreſtrem accipiunt, eiuſq; extremas partes amputant, ac interiora abijciunt, deinde fermento obuolutum aſſant: tum ablato fermento, & ſcabricie eius deraſa, carnis ipſius drachmam vnam quotidie præbent, Aetius 13. 122.

Vſus ſcincorum in antidotis.

¶ Scincorum partes circa renes tanquam naturalibus erigendis efficaces bibuntur, Trallianus 9. 9. Aiunt carnes quæ renes amplectantur, *τὸ περὶ τοὺς νεφροὺς αὐτοῦ μέρος*, Marcellus vertit laterum carnes, & Plinius quoque latera ſcinci nominat, alij lumbos. ſed videtur quicquid circa renes eſt vndiquaque accipi poſſe, eum alioqui totum corpus ſimpliciter præter caput & pedes in remedijs detur) id ſibi virium vendicaſſe, vt ſi drachmæ pondere bibantur cum vino (Ruellius hæc verba, *cum vino*, omittit) venerem accendant. verum decocto lentis cum melle, aut ſemine lactucæ cum aqua poto, excitatas inde veneris cupiditates inhiberi, Dioſcorides. Syluaticus ex eodem ſic legit, Facit ſcinci caro ad Venereos vſus ſi vno cyatho (alij, *ſi ex vini cyatho*) bibatur. nam ſi plus ſumatur neruos lædit, quæ non apud Dioſcoridem, ſed in libro ſimplicium ad Paternianum leguntur. Eadem ferè apud Galenum legimus, (qui tamen lactucæ ſemen potum efficacius reſiſtere putat tentigini iſti, quàm lentis decoctum, vt ex loquendi modo apparet, neque enim expreſſe hoc dicit. mirum ſanè Dioſcoridem in lente quæ edendo eſt, nullam huiuſmodi facultatem eius commemorare:) item apud Aetium & Æginetam. Marcellus Vergilius tamen non lentem ſimpliciter apud Æginetam, ſed lentem paluſtrem ad hunc vſum nominari ait, quod in codicibus vulgatis non reperio: nec ſi vſquam repe-

Scinci carnes ad venerem excitandam faciunt.

riatur probo. nam Arabes quoq; qui ex Dioſcoride tranſtulerunt, lenus ſimpliciter decoctum vertunt: & lens paluſtris intra corpus non ſumitur, ſed foris tantum refrigerandi gratia, aut enterocelas puerorum conglutinandi imponitur, apud Dioſcoridem & alios. Seſtius ſcincum plus quàm drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit. Præterea eiuſdem decocti ius cum melle ſumptum, Venerem inhibere, Plinius. Quòd ſi cum Dioſcoride, & reliquis eum ſecutis Græcis & Arabibus, Plinium conciliare voluerimus, ſic legemus: Præterea lentium decocti ius cum melle ſumptum, Venerem illam inhibere. ſed ſi hoc dicere Plinius voluit, non ſuo loco dixit, ſtatim enim à mentione Veneris ex ſcinci è vino poti excitatæ, poni hæc verba oportuiſſet. quamobrem huncerrorem (ſi error eſt, vt ego conijcio) in authorem potius quàm librarios reiecerim. Roſtrum ſcinci & pedes in vino albo poti, cupiditates veneris accendunt: vtique cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixus, ita vt paſtilli ſingularum drachmarum bibantur: per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad ad idem creduntur, Plinius. Ego reliquum corpus potius, roſtro & pedibus reſectis, ſumendum dixerim, vt ipſe Plinius alibi in iſchiadicis ſumendum, caput & pedes demenda expreſſe monens, conſuluit. Marcellus iiſdem præciſis ſummis partibus vtilem facit, nec tamen nominat illas partes, vt & Aetius elephantiacis. Ego caput & pedes ſemper abſtulerim, tum quòd nihil aut minimum carnis hæ partes habeant, tum quòd forſan etiam venenoſius aliquid quàm cæteræ partes: itaque viperarum etiam, cum ad remedia parantur, capita & caudæ amputantur. In ſcincis equidem non totas caudas, ſed partes tantum extremas earum abſciderim, quæ tenuiſſima eſt. reliqua enim non parum carnis habent, & caudæ ſcincorum à nonnullis authoribus etiam per ſe vſurpantur. Sit igitur hic quoque vel Plinij, vel librariorum lapſus. Inteſtinis & reliquo corpore crocodili terreſtris ſuffiri vulua laborantes ſalutare tradunt. item vellenbus circundari vapore eius infectis, Plinius. Pro ſcinco ſatyrium ſubſtitui licere, (nempe ad Venerem ciendam,) in Antiballomenis legitur: & pro

Cautio vtilis de medicamentis Venerem excitantibus.

ſatyrio, erucam. Ex ſalamandra etiam & ſtellione tum ſimpliciter tum tranſmarino remedia ad Venerem excitandam, vt ex ſcinco, veterum aliqui præſcribunt. Ego boni & honeſti medici eſſe aio, medicamentis huiuſmodi, quæ venerem aut cum periculo, aut nimium citant, & ad breue tempus tantum cum vi & impetu præter naturam, prorſus abſtinere: & vbi licitum eſt, hoc eſt in coniugibus, necdum ætate exhauſtis, vti ijs potius quæ vel nutrimenti ratione, quod probum & copioſum corpori conſerunt, vim generandi naturalem reſtituant: vel quæ nutrimenti ſimul alimentique vires obtineant, vt quæ nutriendo etiam calefaciunt, aut inflant, aut humidiorem liquidioremq; reddunt ſanguinem, ſi is ſonè ſiccior eſt: Vel denique medicamentis tantum, quæ eiuſmodi ſint, vt corporis habitum ad naturalem ſtatum conuenere ab eo qui præter naturam eſt poſſint, frigidos calefacere, confirmare imbecillos: minimè verò eiuſmodi, quæ vel nimiam vel ad breue tempus, dum impetus medicamenti viget, concitatam Venerem accendant: quod non aliud eſt quàm peccari, & illicitæ nimiæque Veneris authorem eſſe: ſæpe verò etiam corporis periculi. Huiuſmodi enim medicamenta, inter quæ primas obtinent ſcinci, veneno non carent: Et exhibitis ijs, vt plurimum, vel nullus effectus, (præſertim ſi ætas & alia non reſpondeant: aut maior ſit impotentiæ cauſa:) vel nimius (eaque ipſa cauſa periculoſus:) vel denique veneno noxius ſequetur. Nam & veri ſcinci noxij ſunt, vt infra dicetur: & multò magis falſi ſuppoſititijque. Hoc nimirum etiam veteres Græci medici viderunt: quamobrem Galenus, Dioſcorides & alij, ita ſcincis hanc facultatem attribuunt, tanquam ipſi nunquam experti, & auditu ſolo aut lectione cognitam. Cæterum antidotis ſcincos miſceri alia ratio eſt, nec id fieri reprehendo. miſcentur enim alia multa, quibus noxia eorum vis extinguitur, ſalubria medicamenta: & ferè præſtantiſſima quæ venenis & ictibus venenatis aduerſantur, ipſa quoque veneno non carent. Sed de his agere non inſtitui. hoc vnum addam, malle me veris ſcincis, ſi etiam ſatis recentes eſſe conſtaret, ad theriacæ antidoti compoſitionem vti quàm paſtillis è viperarum carnibus. quoniam illi ferè adulterantur: & vel nullius ſerpentis vel alterius quàm viperæ, quique aut venenoſior ſit, aut certè minus efficax, carne conficiuntur. Veræ autem viperæ neque ipſæ in noſtra regione ſunt, neque cuiquam vt aduehantur curæ eſt: & de paſtillis an veram viperarum carnem receperint iudicare nemo poteſt. At ſcinci veri apportantur, & multis apud veteres quoque præclaris contra venena antidotis admiſcebantur, vt Mithridatio omnium nobiliſſimo, alijſque ſupra nominatis. Scincus contra venena præcipuum eſt antidotum: item ad inflammandam virorum Venerem, Plinius. Renes ſcincorum tanquam pudendum ad Venerem intendentes quidam bibunt, alij ſumen quoque & caudam aſſumunt, Syluius: citat autem Galeni verba ex vndecimo de ſimplicibus, vbi ille non renes, ſed τὰ περὶ τοὺς νεφροὺς, id eſt partes circa renes, ſcripſit. Celebratur apud medicos diaſatyrion compoſitio, quæ ab Actuario deſcripta ſcincos etiam accipit: qui tamen in eadem deſcriptione apud Nicolaum Myrepſum omittuntur: miſcentur autem alteri eiuſdem nominis antidoto ſtatim ſubiectæ, numero 66. Recentiores etiam nonnulli compoſitis ſuis medicamentis ad coitum excitandum ſcincos admiſcent. Albertus libro 24. de aquaticis animalibus ſcribens, ſcincos cum ſciuris confundit: & mox cum de ſtella marina agere deberet, *vbi* ſturitus ſcribitur, pro aſter, aliâs *ſtincus*, vim ciendæ Veneris vehementem ei attribuit, quæ ſanè

ſcinci

ſcinci non ſtellæ marinæ eſt. Scinci extremitates caudæ & teſticuli & renunculi, in potu venerem cient. Kiranides. ¶ Corij vtriuſq; (crocodili, tum aquatici tum terreſtris) cinis ex aceto illitus his *Medicamenta ex corio ſcinci.* partibus quas ſecari opus ſit, aut nidor cremati, ſenſum omnem ſcalpelli auſert, Plin. Si comburatur corium lacertæ (crocodilum intelligo, præſertim aquaticum, quem *zab* vel *dab* vocant, alijs crocodilum alijs lacertum interpretantibus) & inde cum fece olei inungatur membrum abſcindendum ferro, omnem eius ſenſum extinguit, Raſis in lib. de 60. animalibus. Sanguis vtriuſque (terreſtris & *Ex ſanguine.* aquatici) claritatem viſus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat, Plinius. An crocodili terreſtris ſanguis viſum acuit experiri nolui, cum baberem probata aciei exacuendæ medicamina, quæ Græci vocant ὀξυδερκῆ, Galenus de ſimplicibus to. 6. Scinci ſanguis ſi calidus ſumatur, & inungatur eo locus ſordidatus, cum belliricis & emblicis, reducit corpus ad colorem proprium: & ſi permiſceatur ei *baurac*, & illinantur inde maculæ faciei ac lentigines, & maculæ minutiſſimæ, remouet eas, & clarum colorem reddit, Raſis. Adeps ſcinci expellit dolorem renum, & facit deſtillare ſperma, Ra- *Ex adipe.* ſis. In libro ſecretorum qui Galeno attribuitur, compoſitio quædam ad mouendum coitum deſtinata, inter cætera recipit adipis ſcinci drachmas decem. Crocodili (tam terreſtris ſcilicet quàm aquaticus: quare in multitudinis numero loquitur) adipem habent quo tactus pilus defluit. hic perunctos à crocodilis tuetur, inſtillaturq́; morſibus, Plinius. Qui inunctus fuerit ſepo lacertæ (crocodili. nam *Zab* vel *dab* Arabicam vocem vtroq; modo reddunt) & proiecerit ſe ſupra crocodilos, non timebit illos, & ludent cum eo, Raſis. Sed hanc facultatem Plinius alibi priuatim crocodili aquatici tantum adipi adſcribit, quod magis placet. Vide in Crocodilo aquatico *D.* & *E.* ¶ Cor (vtriuſuis croco- *Ex corde.* dili puto, de vtroque enim ambigua locus eſt) annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incurſauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur, Plinius. Cor lacertæ ſi ſuſpendatur ſupra mulierem, prohibet partum, Raſis: pro lacerta Arabicè puto *zab* vel *dab* legit, quæ vox crocodilum potius ſignificat. attribuit autem ei eo in capite Raſis quædam, quæ Plinius & alij vel terreſtri vel aquatico crocodilo priuatim, vel vtriq;. ¶ Et mox ibidem, In felle lacertæ vtiliſſima vis eſt aduerſus *Ex felle.* alopeciam, cum ſternutatorium ex eo medicamentum fit cum radicibus betarum. Felle crocodili terreſtris inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones nihil vtilius prædicant, Plinius. ¶ Si medius *Ex teſticulis.* ſcinci nodus, qui renes tegit, ſuſpendatur ſupra dorſum viri, iuuat virgam & promouet coitum, Raſis. ¶ Si de teſticulo ſcinci dextro bibatur ad pondus vnius *alkılat* (*alkirat*) cum aqua rutæ, facit deſtillare ſperma, idq́; deſiccat. Siniſter verò teſtis eodem pondere potus cum aqua cicerum rubeorum, & vaſe vno vini puriſſimi, & duas extra (ſic habet codex impreſſus) id eſt, bis ſex drachmis butyri vaccini, facit deſtillare ſperma, prouocat coitum, renes calſacit, & virgam corroborat, Raſis. ¶ Vnguentum *Ex cauda.* entaticon, hoc eſt ad arrigendum genitale apud Æginetam lib. 7. præter alia caput ſcinci caudas. Apud Aetium etiam in antidoto quadam podagrica caudam ſcinci legimus. Inteſtinis & reliquo cor- *Ex inteſtinis.* pore crocodili terreſtris ſuffiri vulua laborantes ſalutare tradunt: item velleribus circumdari vapore eius infectis, Plinius.

¶ Fimum humanum propter fœtorem abominabile eſt: boum verò & caprarum & crocodi- *De fimo ſcinci.* lorum terreſtrium, & canum qui oſſa ederint, nec fœtet, & experientiam ſui abunde non nobis ſolum, ſed & alijs ante nos medicis exhibuit, Galenus de ſimplic. to. 18. Aetius hunc locum reddens, Caninum verò (inquit) præ cæteris plurima experimenta nobis præbuit. Idem Aetius lib. 2. cap. 117. cum anſeris, accipitris & gruum alui excrementa inutilia eſſe dixiſſet, ſubdit: terreſtrium verò crocodilorum inuentu difficile eſt: ideoq; vires eius omittit. Terreſtris crocodili fimum, crocodileam vocant, quæ mulieribus bonum colorem in facie, nitoremq́ue conciliat. Optima eſt candidiſſima (Græcus codex noſter non rectè λεπτοπάτη pro λευκοτάτη habet) & fribilis: amyli modo leuis, in humore ſtatim eliqueſcens: quæ cum teritur ſubacida eſt & fermenti odorem refert. Adulterant eam ſturnorum fimo, quos oryza paſcunt: ipſumq́; non diſſimile vendunt. Alij amylum aut cimoliam miſcentes (vt Ruellius: aqua macerantes, Marcellus. Græcè eſt φυρῶντες, id eſt ſubigentes, ita ſcilicet vt farina ad panificium cum aqua ſubigitur: Serapionis interpres vertit, amylum cum cimolia miſcentes, non probo,) adſcito anchuſæ colore per rarum cribrum paulatim (vt Ruellius: in tabulas, vt Marcellus ex veteri translatione apud Syluaticum. Græcè eſt εἰς ὀλίγον. ego hunc locum ſic legerim, δι' ἀραιοῦ κοσκίνου εἰς ὀλίγα ἀπηθοῦσιν ὡς σκωλήκια, καὶ ξηράναντες πωλοῦσιν ἀντὶ ταύτης. nam & Serapionis interpres ſic vertit, & cribrant cribro lato (*raro*) vt fiat cribratio ſicut vermiculi, & deſiccant ac vendunt) exprimunt, vt ſe contrahat in vermiculorum ſpeciem, qui ſiccati pro crocodilea væneunt, Dioſcorides. Optima eſt crocodilea, quæ candidiſſima & friabilis, minimeq́; ponderoſa, cum teratur inter digitos fermenteſcens. Lauatur vt ceruſſa. Adulterant amylo aut cimolia: ſed maximè qui captos (qui ſturnos captos, vt Hermolaus ex Dioſcoride legit) oryza tantum paſcunt, Plinius: apparet autem ipſum in hoc erraſſe, quòd inter digitos fermenteſcens dixit: quod ſi ita ſit, molle hoc fimum & facile ſubactu eſſe oporteret, cum tamen friabile tum ipſe tum Dioſcorides commendent. Apud Dioſcoridem certè illud probatur, quod digitis tritum ſubacidum & fermenti odorem reddat: Græcè ζυμίζειν dixit, vt τραγίζειν, οἰνίζειν, & ὀξίζειν dicuntur, hoc eſt reſipere odorem hirci, vini, aceti: & ne quis fermenti in ſubſtantia aut alia qualitate ſimilitudinem intelligeret, ζυμίζουσα τὴν ὀσμὴν

diſertè protulit. *Dhab* aliud eſt à lacerto inuento in regione noſtra, quamuis ſit ei ſimilis, & habeat diſpoſitiones & virtutes ei proximas, Auicenna 2. 226. eſt autem *dhab* vel *Zab* aquaticus crocodilus potius, ipſe hic pro terreſtri abutitur. Veteres interpretes Galeni & Dioſcoridis, ſtellionem aliquoties pro crocodilo terreſtri, in fimi eius mentione reddunt. Terreſtrium crocodilorum, paruos illos & humiles dico, fimum pretioſum luxuria fœminarum fecit, quæ non contentæ tot medicamentis quæ ſplendidam exteriorémq; faciei cutem reddunt, crocodilorum etiam fimum eis adijciunt. Redditur autem huic ſimile ſturnorum quoq; fimum, quum ſola oryza paſti fuerint. Conſtat igitur hæc ſtercora abſtergendi exiccandiq́; vim poſſidere, vtranque mediocriter: multò moderatius tamen & infirmius ſturnorum ſtercus eſt: Crocodilorum verò (terreſtrium,) vt maculas faciei à Sole excitatas (hoc & Auicenna repetit) ſic & vitiligines & impetigines tollere poteſt, Galenus: cuius verba Arabes eorúmve interpretes malè tranſtulerunt. Crocodilus terreſtris odoratiſſimis floribus viuit: ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farcta, crocodileam vocant, Plinius. Crocodileam Plinius etiam inteſtina ipſa terreſtris crocodili appellat, Hermolaus. Atqui cum Græci omnes fimum duntaxat ſic nominent, Plinij quoq; verba ita acceperim, vt non inteſtina crocodileam nominet, ſed iucundum illum odorem hoc eſt odoratum excrementum, cuius gratia exquirantur & diſſecentur. Serpentum ſtercus, propter ſiccitatem eorũ, plerunq; bene olet: vt & lacertorum maximorum quos crocodileos vocant. hi ſunt crocodilis magnitudine & forma ſimiles, & in India occidentali, atq; alibi etiam ſed rarius longè, naſcuntur, Cardan. Ægineta libro ſexto terreſtris crocodili fimum lentigines exterere dicit, aquatici autem oculorum albugines, Marcellus Vergilius: ego nihil tale apud Æginetam reperio, ne ſeptimo quidem vbi de ſimplicibus ſingulatim tractat. ſed omnino vtraq; iſta vis authorum omnium conſenſu, alterius tantum crocodili nempe terreſtris fimo adſcribitur: aquatici verò neq; hæc neq; alia vlla. Crocodilea illita ex oleo cyprino, moleſtias in facie enaſcentes tollit: ex aqua verò inuncta morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie, nitorémq; reddit. lentigines delet, ac varos, omnéſq; maculas, Plinius. Alphos tollit crocodilea, Ægineta. Kiranides vt albulæ tollantur, cum melle iungi vult: cum oleo, ad inducendum faciei ſplendorem. E ſtercore crocodili meretrices vnguentum parant, quo rugas faciei extendunt: ſed lota facies deterius ad priſtinas reuertitur rugas, Albertus: ſcribit autem hæc falſò in aquatici crocodili mentione. *Colorq́, Stercore fucatus crocodili*, Horatius Epodo 12. Naſo quoque in poemate de Arte amandi, præcipit vt quæ nigriore vultu eſſet, ad piſcis Pharij opem confugeret, hoc verſiculo: *Nigrior ad Pharij confuge piſcis opem*: nimirum quòd crocodili non terreſtris ſed aquatici fimum ad hunc vſum facere falſò putaret, quanquam is etiam impropriè piſcis diceretur. Stercoris *felis* aut crocodili drachmas octo, (aliâs *ſex:*) ſinapis drachmas quatuor, ex acri aceto alopecijs illine, Soranus apud Galenum de compoſ. ſec. locos: item Archigenes ibidem. Eadem apud Raſim in libro de 60. animalib. cap. de lacerta legimus: Sumatur (inquit) de ſtercore lacertæ ad pondus ſex aureorum, & ſinapis ad pondus quatuor aureorum, & terantur cum forti aceto, & inungatur cum hoc alopecia: item ſtercus furonis, (id eſt *felis.*) Deprehendet & alias quaſdam facultates lacerti ſimpliciter fimo attribui, quas alij crocodileæ priuatim adſcripſerunt, qui hæc cum remedijs ex lacerto contulerit. Arnoldus de Villanoua cantharides & ſtercus crocodili miſcet medicamentis alijs pilos regenerantibus. Stercus crocodili aiunt per infundibulum ſuffitum, feras venenoſas ex latibulis ſuis exigere, Aetius 13. 7. nec mirum, cum acido & fermenti ferè odore ſit, vt Dioſcorides ait. Crocodili terreſtris fimum apud Trallianum 2. 5. miſcetur collyrio cuidam ad cicatrices oculorum & leucomata extergenda & extenuanda. Crocodilea oculorum vitijs vtiliſſima eſt, cum porri ſucco inunctis, & contra ſuffuſiones vel caligines, Plinius. Confert albugini oculi & deſcenſioni aquæ, Auicenna 2. 226. in *Dhab*. Et rurſus de eodem in *Tinſa* vel *Temſa*, Stercus eius confert albugini oculi, 2. 706. Et alibi, vbi de diuerſorum animalium excrementis agit, Stercus ſtellionis, & lacerti & crocodili valet albugini oculi. In libro etiam Secretorum qui inter notha Galeno adſcripta legitur, ſtercus lacertæ cum alijs quibuſdam ad albugines oculorum commendatur. Sed quoniam in eo libro multa Arabica aut ex Arabico ſermone translata ſunt, lacertam puto pro ſcinco aut crocodilo terreſtri poſitam eſſe, vt alibi etiam ſæpe faciunt Arabum interpretes. Crocodili ſtercus miſcetur medicamento cuidam ad detergendum albi vitium in oculis equorum, apud Vegetium 2. 22. Item collyrio ſicco ad ſuffuſionem in Hippiatricis Græcis cap. 11. Miſcetur & alijs quibuſdam ad oculorum in equis epiphoram apud Vegetium. Contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis: appoſitum menſes ciet, Plinius.

¶ Seſtius ſcincum plus quàm drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit, Plin. Si ex vini cyatho bibatur ſcinci caro Venerem incitat: ſi plus ſumatur, neruos lædit, Author de ſimplicibus ad Paternianum. *De morſu ſcinci.* ¶ Si ſcincus piſcis ille ſeu ſtellio momorderit aliquem, & febricitauerit, priuſquam mingat aut febricitet homo, interficiet virum. Et ſi febricitauerit vir, priuſquam mingat piſcis ille, aut febricitet, morietur ille piſcis, & morſus euadet, Raſis & Arnoldus de Villanoua. Mihi quidem locus obſcurus eſt, neq; enim vrinam excernunt quadrupedes ouiparæ: & ſi obſcurus non eſſet, parum tamen veriſimilis videtur quod ad mutuos illos affectus & antipathias.

¶ Stel-

¶Stellio cui nomen ſcincus inditum eſt, veneficium eſt per ſe, (philtrum venenoſum,) & mentem mutat potius quàm ad amandum mulierem quæ id dederit cogat, Cardanus.

H.

a. Scincos inter ruſci ſuffruticis ſpinoſi nomenclaturas eſt apud Dioſcoridem.

¶PHATTAGE. In Indis naſcitur beſtia, quæ crocodili terreni ſpeciem ſimilitudinemq́; gerit, magnitudine eſt Melitenſis canis: eius pellis adeò aſperis ſquammis quibuſdam ſcatet, vt more ſerræ æs diſſecet, & ferrum excedat & conficiat, eam Indi *phattagen* vocant, Ælianus, 16.6. *Phattage in India ſimilis crocodilo terreſtri.*

¶*e.* Scincus ſi ſuſpendatur ſuper pueros qui timent in ſomnijs, curat eos, Raſis. Scincus ſi coquatur, & ex eo procurentur duo homines qui habent odium vnus aduerſus alium, reducentur ad concordiam & ad amorem, Idem. *Superſtitioſa de ſcincorum vſu.*

DE SCINCO EX BELLONIO.

SCINCVS eandem cum crocodilo naturam habere creditur, vnde crocodilus minor à quibuſdam appellatus eſt, nullumq́; præterea vulgare nomen habet. Proinde quadrupes eſt, lacertæ viridis aut ſalamandræ magnitudine, vt pollicis craſſitiem quadrantisq́; longitudinem non excedat, colore candido, quibuſdam lineis in dorſo puniceis tranſuerſis, ceraſtæ modo diſtinctus. Cætera cordulum (lacertum aquaticum) refert, niſi craſſiore atq; oblongiore eſſet corpore, cauda rotunda, ſquamisq́; vndecunq; ſcateret: quas cum piſcibus, vt & laterales lineas communes habet. Sed oſſibus præditus eſt. Edulis non eſt: Aſiæ & Europæ peregrinus: Ægypti, Indiæ & Mauritaniæ alumnus, præſertim apud Memphim, quo in loco indigenæ exenteratos, ac ſale vel nitro inueteratos ſcincos mercatoribus diuendere ſolent, quos iſthic adferant.

DE LACERTO AQVATICO.

A.

LACERTI genus aquaticum, paruum & nigrum, quod hic depictum damus, à Germanis vocatur Waſſermoll / id eſt ſalamandra aquatilis: vel waſſeradex / id eſt lacertus aquaticus. Gallicè *taſſot*. Italicè *maraſandola*, quod nomen diminutum videtur à *maraſſo*: ſic autem viperam vulgò vocant: quod licet paruula quadrupes, viperæ tamen inſtar venenata ſit, vel à ſalamandra tranſpoſitum. Nam *ſalamandram* quoq; audio à quibuſdam Italice vocari. Græcè nominatum non inuenio: qui voluerit, *σαῦρον ἔνυδρον*, id eſt lacertum aquaticum appellabit. Hoc lacerto pharmacopolæ quidam non rectè pro ſcinco ſeu crocodilo terreſtri vtuntur, vt in hiſtoria eius ſcripſi. *Guaril* aquaticus, id eſt ſcincus: ſed verius ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ. Vide infra in ſtellione *A.* Lacertula aquæ, id eſt ſcincus, Syluaticus. In noſtris regionibus ſcincos (lacertos aquaticos intelligit) tam paruos habemus, vt ſunt lacertæ nuper natæ, & in aqua degunt, Syluaticus in voce *Rhule*, id eſt Renes. Scincus in aqua degit, lacertæ ſimilis, ſed ventroſior, & caudam latam vt anguilla habet, ad natandum aptam, Monachi in Meſuen. Lacerti aquatici illi parui nigri, qui in quibuſdam lacubus (lacunis potius) iuxta Vincentiam reperiuntur, ſæpe à pharmacopolis pro ſcincis vſurpantur: ſed effectus illos à quibus ſcinci prædicantur, deeſſe eis crediderim, Matthæolus. Sunt & Vincentino agro ſui quidam ſcinci, minores multò veris, etiamſi pro Ægyptijs officinæ ſubijciunt, Hermolaus. Lacertus aquatilis *Thaſſot* Gallis dicitur, vt Salamandra *that* Neocomi.

De nominibus varijs huius animantis.

Pedes poſtremi quinos digitos habere debent.

B.

Hæc cum ſcriberem animal ipſum inſpexi: reperitur enim ſatis frequens circa vrbem noſtram in foſſis hortorum quæ aquam continent. Longitudo totius, digiti ferè ſeptem. Color niger dorſo & lateribus: ſed puncta multa alba & minima ſunt inter latera & ventrem, alijsq́; partibus ſupinis: reliquum corpus & ipſum nigrum eſt, & concoloribus ſibi punctis exaſperatur. Georg. Agricola tamen hanc beſtiolam colore vel cineream, vel in cinereo fuſcam eſſe prodidit: quo colore apud nos raram aut nullam eſſe puto: ſemel tantum in monte quodam hoc colore vidi. Venter & caudæ pars ima luteo aut flauo colore apparent. Pellis valida & dura eſt, ita vt cultello etiam acuto reſiſtat. Ex vulneribus lactea quædam ſanies manat, vt in ſalamandra quoq;. Os tenaciter claudit, vt & ſala- *Deſcriptio animantis.*

mandra: nec mordet, ſed nec aperit os, vtcunq; vrgeatur & ſtimuletur, niſi per vim hoc ei exprimatur. Lingua breuiſſima & latiuſcula eſt: dentes breuiſſimi exiliſſimiq;, circa labra interius: tantilli vt viſum ferè effugiant. Anteriorum pedum digiti ſunt quaterni, poſteriorum quini. Cauda per medium craſſiuſcula prominet, ſupra infraq; (hoc eſt prono & ſupina parte) contrahitur, rhombi figuræ quadam ſimilitudine: ac ſi ex ſolidis rhombis aliquot contiguis corpus contexatur, ſpacijs etiam vacuis expletis: quæ figura ferè etiam redditur, ſi oblongum corpus quadrangulum ita collocetur, vt anguli duo in medio laterum vtrinq; ſint, tertius in ſummo, quartus in imo è regione. ſed media laterum craſſities in huius lacerti cauda angelos non habet. Monachi interpretes Meſuæi ſcribunt, caudam ei latam eſſe vt anguillæ, (quod non ſatis conuenit,) ad natandum aptam. In hac quam diſſecui beſtiola caudæ pars reſecta mouebatur: & quum reliquum corpus immobile maneret cum reliqua parte caudæ, ea quoq; reſecta mouebatur, quæ corpori adhuc hærens immobilis iacuerat.

C.

De greſſu eius vbi viuat. Teſtudinis aut ſalamandræ inſtar tardius ingreditur aquatilis lacertus, Georg. Agricola. Vita ei in aqua (in fontibus frigidis, vt audio) & in terra: ſed crebrius in aqua. Latet per hyemem. Gignitur in lacunis opacis, quæ in pingui ſolo ſunt, & in quibuſdam mœniorum foſſis, Idem. Delectari eos limoſa aqua audio, & ferè vbi limus albus ſit, polentæ aut farinæ non diſſimilis: & ſub petras in aquis, ſi quæ ſunt, ſe abdere: oua eorum magnitudine piſi, multa cohærere: Natare ipſos ſub aqua, ad ſuperficiem rarò emergere. Atqui ego cum in vitreum vas vnum huius generis conie ctum per dies aliquot ſeruarem cum aqua, ore ſemper ferè extra aquam prominente, vt ranas, deprehendi. Impoſitus ſali caudam mouet ac effugere conatur. nam eum, quia valde mordet, non poteſt ferre, ſtatimq; moritur, quum alioqui verberatus diu viuat, Georg. Agricola. Ego cum per dies aliquot in vaſe vitreo haberem, aliquando per diem vnum ſine aqua relinquebam, ac videbatur mihi ſine ea deterius habere.

D.

De ira eius. Irritata ſi exarſerit, elata & quodam modo inflata, rectis pedibus inſiſtit, & terribilis oris hiatu (ego eam os, non niſi per vim expreſſeris, aperire obſeruaui) acriter oculis intuetur eum, à quo fuerit laceſſita: manatq; ſenſim lacteo & viroſo ſudore vſq; dum tota fiat candida, Geor. Agricola.

G.

De vſu lacerta aquatica. Lacerti aquatici illi parui nigri, ſæpe à pharmacopolis pro ſcincis ponuntur: ſed puto eis deeſſe effectus illos à quibus ſcinci prædicantur, Matthæolus. Ego non vtiles tantum vires eis abeſſe puto, ſed inſuper valde noxias & venoſas ineſſe, non minus fortè quàm ſalamandræ, quod illi ſimiliter lacteam vbicunque vulnerantur ſaniem emittant: niſi fortaſſis vita in aqua venenum eorum dilutius reddat. Sed Salamandræ etiam aquoſo & pluuio tempore magis & naſcuntur & vigent. Audiui à Gallis quibuſdam, ſuem ſi fortè hanc lacertam ederit, interire: quod ſanè miretur aliquis, cum à ſalamandra (ſi id verè ſcribitur ab Æliano) deuorata ſues nihil lædantur.

DE LACERTO.

LACERTI PRONI FIGVRA.

A.

Nomina diuerſa. Vnde lacertus dictus ſit. LACERTVS & lacerta idem animal vtrouis genere dicitur, (vt apud Græcos etiam σαῦρος & σαύρα, teſte Varino:) nimirum à ſimilitudine lacertorum hominis, quod pedes eorum ſimiliter in digitos tanquam è volis aut palmis findantur, & in obliquum flectantur ad latera, eo modo quo homo manum flectit cum quadrupes ingreditur. Hinc eſt quòd lacerti vocabulum communius ſit ad omnia huius generis quadrupedum ouipararũ hoc modo pedibus prædita: priuatim verò ad communem & notiſſimam lacerti ſpeciem, cuius hîc imago adiecta eſt, contrahitur. Σαῦρος etiam aut σαύρα Græcis & ſi ratione nominis non æque commune vocabulum ſit, à ſimilitudine tamen corporis lacerti communis ad alias quoque ſpecies deriuatur. hinc ſauram chalcidicam, & ſauram pharmacitidem

LACERTI SVPINI FIGVRA.

dem legimus, & ſauram viridem, vt apud Latinos lacertum viridē, &c. Lacertus eſt reptilis genus, ſic vocatus, quòd habet brachia, & quatuor pedibus innititur. Genera verò lacertorum plura ſunt, vt ſalamandra, ſaura, ſtellio, Iſidorus.

Crocodilus lacerta eſt Nili, Palladius. In Arabum etiam libris Latinè redditis ſæpe lacertam pro crocodilo tum aquatico tum terreſtri legimus. Cardanus lacertas non rectè inſectis adnumerat, inſecta definiens ea omnia quæ præciſa parte vitam in ea retinent. Scorpiones, ſcinci, lacertiq; vermibus non ſerpentibus adſcribuntur, Solinus cap. 30. Lacertam potius vermem dicunt quidam quàm ſerpentem, quia clementius ferit, &c. Author lib. de nat. rerum. Sed iſti vermium nomine abutuntur pro reptilibus. reptilia enim (*ἑρπετὰ*) tum inſecta plurima, tum in quadrupedum genere minores dicuntur quæ per parietes ſcandere poſſunt, & impropriè etiam ſerpentes: vermis verò appellatio omnino intra inſecta contineri debet, vt & *σκώληκος* Græcis. ¶ *Letaah*, לטאה, Leuitici 11. & Num. 14. reptile quoddam, quod R. Salomon vocat לגיגרמושא (fortè laniger mus, vt quidam conijcit, ego nullum huiuſmodi murem noui, & alij omnes lacerti genus interpretantur, vt vox illa pro alia quadam Gallica vulgari corruptè poſita videatur.) Idem R. Salomon Leuit. 11. לישרדה, *liſarda*, id eſt lacertam voce Gallica interpretatur, vt Nicolaus Lyranus intelligit. Ibidem Chaldæus interpres vertit חלטתא *haltetha*: Arabs, עטאיא, *ataia*: Perſa אן גז, *an gaſ*: (Itali hodie viridem lacertum vocant *gez*.) Septuaginta *χαλαβώτης*, vel (vt Complutenſis habet codex) *ἀσκαλαβώτης*: Hieronymus, ſtellio. Videtur autem *letaah* vocari Hebraicè à clandeſtinis inſidijs quibus animal hoc inſtructum eſt. לט *lot*, enim clancularium ſonat. Munſterus etiam *letaah* ſtellionem interpretatur, Germanicè עיגלעש Eglos/ id eſt lacertum communem, nimirum ex Rabino quopiam. Stercus ſtellionis & *adhaya* & *zerzir*, &c. Serapionis interpres ex Galeno, vbi Galenus habet ſtercus crocodili terreſtris & ſturni. ſturnum quidem *zerzir* vertunt. pro terreſtri autē crocodilo, *adhab* poſuit Auicenna, quod nomen fortè Serapio tanquam generalius in ſtellionem & *adhaya* ceu duas ſpecies diuiſiſſe videtur. *Alhashate* ſeu *alhadase* eſt lacertus paruus in domibus & hortis communiter repertus, & a vulgaribus appellatur lucerta, Andreas Bellunenſis. Araneus lacertos paruos (Auicennæ interpretatio habet *adeclase*) aggreditur, Ariſtot. de hiſt. anim. 9. 39. חמט, *homet*, aliqui (teſte Rabi D. Kimhi) לימצא, limacem intelligunt, alij verò כרבר *carbo*, id eſt lacertam: (quæ vox [Arabica puto] fortè facta eſt à Græca quaſi *ſarbo* pro ſauro.) Chaldæus interpres Leuit. 11. vertit חומטא, *humeta*. Arabs, חרבא, *herba*, (*harbe* quidem Auicenna, Andrea Bellunenſi teſte chamæleontē appellat:) Perſa, אן סרספר, *an ſuſpar*. Septuaginta *σαῦρα*, Hieronymus lacerta. Munſterus *homet* interpretatur limacem, teſtudinem concham. ſed communis hic quorundam error eſt apud Germanos, vt pro limace teſtudinem aut concham dicant. Ego omnino lacertum intellexerim, quòd in ea interpretatione pleriq; conſentiant. (Vide plura infra in *F*.) Fortaſſis autem Græca vox *ſaura*, ab Arabica *herba* vel *harbe* vel *carbo* per metatheſin facta eſt, vel contra. Inuenio & פליה, *pelyah*, in trilingui dictionario Munſteri pro lacerta, neſcio cuius dialecti vocabulum. Aliqui etiam *hardun* Arabicam vocem lacertum interpretantur, vt Andreas Bellunenſis, cuius naturam proximam eſſe aiunt naturæ *guarel* ſeu *vrel*, id eſt ſtellionis, &c. Aliqui idem animal (ex lacertorum genere) Hebraicè *koah*, Arabicè hardun vocari docent: Vide ſupra in Chamæleonte *A*. *Arab*, id eſt lacertus, Vetus gloſſographus Auicennæ: voce corrupta vt conijcio. *Samabras*, vel vt Bellunenſis legit *ſaambras*, lacerta eſt eodem interprete, Auicennæ 2. 646. videri ſanè poteſt ſalamandræ nomen hinc factum. *Scatroſa*, id eſt lacerta, Syluaticus. *Olen*, id eſt lacertus, Idem. ¶ Lacerta Græcis hodie vulgò *χολισαῦρα* vocatur, corrupto forte nomine à *χλωροσαῦρα*: vel compoſito ex colote, id eſt ſtellione, propter ſimilitudinem corporis, & ſaura. Italicè *liguro*, vel *leguro*, vel *lucerta* aut *lucertula*, vt Alunnus habet. Matthæolus Senenſis in commentario in ſalamandram Dioſcoridis, *Ramarri* (inquit) à Tridentinis vocantur, qui ab alijs *racani*, *liguri* & *lucerti*. Atqui *ramarrum* aliqui in Italia etiam bufonem vocant, vt audio. Hiſpanicè lacertus dicitur *lagárto*: *lacerta*, *lagartiſa*, vel *lagardixa*. Gallicè, *lyſarde*. Germanicè Ader/ vel Egles quod quidam in fœminino genere proferunt: noſtri in maſculino ein Egochs. Heſſis Eydetſch. Flandris Aketiſſe. Non probo illum qui lacertam Germanicè interpretatur grün Ader/ id eſt viridem lacertam. Quanquam enim communis etiam lacerta, de qua hic ſcribo, viridis aliquando reperiatur, ſed rarò, propriè tamen alterum genus maius, & ſemper viride, de quo infra agetur, ſic appellari ſolet apud authores.

Anglicè *luſard* vel *lyſard.* Illyricè *geſſcierka*, vel *geſſtier.* ¶ Lacertum indoctuli ſtellionem dixêre, cum ſtellio ſit minor lacerta, Grapaldus & Perottus. Lacerti parui vulgò creduntur ſtelliones, ſed falſò, Matthæolus.

B.

Anglia caret lacertis.

De lacertis diuerſis, qui à paruis & communibus noſtris tum aliâs tum magnitudine differunt, ſeparatim agemus infra. ¶ In Anglia lacertos extare negant. E Fortunatis inſulis vna eſt magnis lacertis plena, Theuetus.

Deſcriptio lacerti.

¶ Lacerti cortice teguntur, Ariſtot. quamobrem cutis eorum dura eſt. *Abſint & picti ſqualentia terga lacerti*, Vergil. Georg. Chamæleon & niger non longè diſſimilis crocodilo eſt: & pallidus, vt lacertæ, Ariſtot. Plinius lacertorum meminit qui ſerugineas maculas habeant, lineis etiam per caudam diſtincti. Parui etiam lacerti aliquando virides, aliâs alio colore reperiuntur, nullo inſuper diſcrimine variantes. Saura multarum ſpecierum eſt, inter quas tamen pulcherrima viridis candicante ventre prope dumeta & ſæpes, Chriſtoph. Salueldenſis. ait autem harum in ventre reperiri gemmam ſauriten, quod Plinius de lacertis viridibus, maioribus ſcilicet quæ per excellentiam virides cognominantur, ſcripſit, non de minoribus quæ & ipſæ aliquando virides reperiuntur. Lacertæ paruæ quam nuper initio Septembris obſeruaui, color fuſcus erat, ſed ſplendens & ad æreum accedens. venter partim viridem partim luteum colorem præferebat: Vtrinque in lateribus puncta aliquot deinceps erant, ſplendentia ceu aſteriſci quidam. Longitudo digitum quatuor. Retro oculos meatus aurium rotundi apparebant. Nullus in ea lacteus liquor (qualis in aquaticis lacertis & ſalamandris eſt) quamuis Demetrius Byzantius in accipitrum cura ἀπογαλακτίζειν verbo de lacerta vtatur. Digiti perexiles, ante & retro quini, cum vnguiculis. in poſterioribus longiſſimus erat qui indicis ſitum obtinet, pollex inferiore loco vt in manibus hominis: anteriores verò pollicem cum cæteris eodem ſitu habebant, Hæc ex noſtra inſpectione. ¶ Lacerti parui ſanguinem in venis habent, non carent vt ſtelliones, Matthæolus Senenſis. ¶ Cortice intecta, vt lacertæ, ſuperiore cum palpebra conniuent, inferiore quidem omnia, Ariſtot. Palpebræ ſunt quadrupedum etiam illis, quibus molle tergus, vt ſerpentibus: & quadrupedum quæ oua pariunt, vt lacertæ, Plinius. Lacertorum & ſerpentium lingua ſumma bifida eſt, ſed præcipuè ſerpentium, Ariſtot. Idem lib. 2. de partibus animalium cap. 17. cauſam inquirit, cur his & ſerpentibus lingua longa & bifida contigerit, eamq́ue in horum animalium ingluuiem (voracitatem) reijcit, vt & diutius & quaſi duplicem ex cibo voluptatem caperent. Et alibi, Lingua (inquit) eis bifida eſt vt ſerpentibus, parteq́ extrema piloſa admodum. Lingua lacertis bifida & piloſa, Plinius, Author libri de nat. rerum, & Geor. Agricola. Atqui alio in loco Plinius ſerpentibus & lacertis linguam, non piloſam, ſed capillamenti tenuitate eſſe ſcribit: tranſtulit autem vtrunq; locum ex Ariſtotele, vnum ex libro quarto de partibus animalium cap. vndecimo, vbi Ariſtoteles habet ἐπ' ἄκρῳ ἄγαν τριχώδη, valde piloſam vertit Gaza. alterum ex eiuſdem operis ſecundo lib. cap. 17. vbi τὸ ἄκρον λεπτὸν καὶ τριχῶδες ἔχουσι legitur, Gaza vertit, & parte extrema capillamenti tenuitate, id quod in altero etiam loco facere debuiſſet, vt Plinius quoque. non enim piloſum, id eſt pilis hirſutum, Græcis δασὺ & λάσιον, ſed à figura τριχώδης, id eſt capillamenti inſtar oblongum & exile Ariſtoteles intelligere voluit. Lacerta linguam dicitur habere piloſam, ſed non habet: imò ſunt dentes parui vt pili, & eſt bifida ſicut lingua ſerpentis, Albert. Et rurſus, Cum mordet lacertus & ſtellio, dentes paruos oris ſui, qui ſubtiles & nigri ſunt, & quaſi pili nigri, in loco morſus infixos relinquit. Terreſtres quadrupedes ouiparæ, vt lacerti, teſtudines, &c. pulmonem habent exiguum & ſiccum, ſed aptum ampliari ac extumeſcere cum inflatur, Ariſtot. Eadem omnia ventrem vnum & ſimplicem habent, Idem. Exta ſerpentibus & lacertis longa, Plin. Lacerta perexiguum habet lienem, Ariſtot. & Plin. & rotundum, Ariſtot. Lacerto teſtes intus adhærent lumbis, Idem. Caudā ſerpenti conſimilem habet, Author lib. de nat. rerum. Lacertis & ſerpentibus amputatæ caudæ renaſcuntur, Ariſtot. & Plinius. Coloris & lacertis caudam renaſci haud falſum, Plin. Cardanus in fine lib. 9. de Subtilitate, cauſam cur quibuſdam animalibus partes quædam præciſæ exciſæve renaſcantur, in eo collocat quòd imperfecta ſint: medici (inquit) ob id quòd humidiora ſint dicerent. In lacertis inueniuntur & geminæ caudæ, Plin. Talem ſanè figuram Bononiæ ſibi viſi lacerti, nec aliter à noſtris communibus differentis, doctiſſimus medicus Miſnenſis Io. Kentmannus ad nos miſit. Scinci qui venduntur ſicci cum duabus caudis, non ſunt veri ſcinci, Platearius. Americus Veſpucius ſcribit ſe in inſula quadam Oceani mille leucis à Lysbona diſtante, lacertas inueniſſe bifurcam caudam habentes. Lacerti quaternos habent pedes, Ariſtot. Priora genua eis poſt curuantur, poſteriora in priorem partem. Sunt autem crura his obliqua, humani poplitis modo, Plin. Lacertarum pedes Græci blæſos vocant, hoc eſt quorum pars extrorſum, pars introrſum ſpectet, Hermolaus.

C.

De viſu à lacertis recuperato.

Non hic antiquorum teſtimonio mihi erit opus, quæ ipſe vidi explicabo. Cum vir quiſpiam Lacertum magnum & opimum comprehendiſſet, atque æreo ſtilo excæcauiſſet, eundemq́; in fictilem ollam recentem vtrinque eatenus exiguis foraminibus pertuſam, vt neq; ſpirare fera prohiberetur,

neq;

neque tamen exitum haberet, concluſiſſet: & ſimul terram roſcidam, & herbam, cuius nomen non explicauit, impoſuiſſet: ac deinde ferreo annulo, cui ineſſet gagates lapis, in quo lacertus inciſus erat, nouem ſigna impreſſiſſet, quorum quotidie vnum deleret: poſt vbi nono ſigno ſublato ollam recluſiſſet, lacertum vidi, oculorum vſu recuperato, clarius quàm ante excæcationem aſpicere, Ælianus. Quum lacerti in ſenecta oculi excæcantur, intrat in foramen parietis contra orientem, & ad ortum Solis intendens illuminatur, Iſidor. Idem Albertus ſcribit ex libro Iorach cuiuſdam. Quòd ſi verum hic dicit (inquit Albertus) obtenebrationis oculorum cauſa fuerit frigiditas conſtringens humorem oculi, quem calor lucis ſolaris diſſoluit & attenuat, & ſic viſum reſtituit. ¶ Captæ lacertæ cum aliquando lignum ori infererem, tenaciſſimè id mordebat. Et alterius cuiuſdam colore candicantis in littore Hadriatici maris captæ digitum ori cum inderem, comprimebat illa quidem os, ſed mordere & cutim penetrare non poterat. *De morſu lacerti.* ¶ Lacerta ſibilat vt ſerpens, Author libri de nat. rerum. *De ſibilo eius.* ¶ Si quis ſeu fortuitò lacertum, ſeu conſultò in caluaria percutiat, & virga medium diſcindat, huius partium neutra moritur, ſed ab altera ſeorſum vtraq; graditur, & duobus pedibus adrepens viuit. Deinde ſi coitio vtriuſq; cum altera fiat, conſenſione quadam tacita, & naturali colligatione velut conſeruntur, contexunturq́: atq; ex ſeparatis duabus partibus vnus atq; idem rurſus efficitur lacertus: & tametſi loci prius affecti veſtigium cicatrix indicat, tamen & vitam priſtinam rennet, & ei cætera perſimilis eſt, qui talia nunquam perpeſſus ſit, Ælianus. *Diſſecta lacerti partes rurſus coeunt & viuunt.* Lacertus diſſectus partibus ſuis iterum coit: Ἐστὶ δὲ σαφὲς τῶν μερῶν αἱ συνθέσεις, Ὅταν ὁ νεκρὸς τοῖς ποσὶν ἐφερπύσῃ, Philes: Mihi quidem obſcurus eſt locus. Lacertum ſi quis diſſecuerit & diuulſerit medium, Ἕλκει μὲν αὐτοῦ σὺν χρόνῳ (πόνῳ) τὰ τμήματα, Συνέρχεται δὲ καὶ πάλιν τὰ λείψανα, Suidas ex innominato in σαῦρος. ¶ Lacertæ ac cæteræ quadrupedum ouiparæ quomodo moueantur, explicat Ariſtoteles in libro de communi animalium greſſu. ¶ Lacerti cauernas ſubeunt, Ariſtot. In ſepulchris habitant, Gloſſa in Leuit. 11. Plerunque in rubetis & ſpinetis ſolent verſari, Georg. Agricola. *Vbi habitent lacerti.* Πᾷ δὴ τὺ μεσαμέριος πόδας ἕλκεις; Ἁνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ' αἱμασιαῖσι καθεύδει, &c. Theocrit. Idyl. 7. Amat lacertus vetera ædificia; muros & mœnia, fuſcus præſertim lacertus: virides verò (ij quoq; parui, nec niſi colore differentes. non enim de maioribus viridibus loquitur) in campis potius ſunt. vtrique tamen vtrobique reperiuntur, Herus. ¶ Lacerti omniuori ſunt, Ariſtot. Inſidias aliquando in apes faciunt, Ælianus. Lacertus apibus inſidiatur, Columella: vt & ſtellio quem ibidē nominat. *De cibo eorum.* Audio & formicas ab eis edi. Edunt cochleas, bruchos, cicadas, gryllos & ſimilia animalcula, Matthæolus Senenſis. Menſibus quatuor frigidiſſimis latent, & nihil interea comedunt, Ariſtot. ¶ Lacertæ coeunt vt ſerpentes, Ariſtot. Lacertæ, vt ea quæ ſine pedibus ſunt, circumplexu Venerem nouêre, Plinius. *De coitu.* Audio eas vere circa exitum Martij, inter ſe complicatas coire, non ſuperuenientes, ſed incumbentes lateribus & ventribus iunctis ſe amplectentes, caudis & reliquo corpore intortis. ¶ Gignunt & quadrupedes oua, (oua perfecta, Ariſtot.) vt chamæleontes, lacertæ, Plinius. *De ouis & catulis.* Et alibi, Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere, vt creditur vulgò, Ariſtoteles negat: neque incubant eædem, oblitæ quo ſint in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria, itaque catuli per ſe erumpunt. Lacertæ & crocodili tam terreſtres quàm fluuiatiles, ſua oua terræ gremio committunt. lacertarum oua ſponte in terra aperiuntur. vitam enim earum annum non complere, ſed ſemeſtrem finire aiunt, Ariſtot. hiſtor. anim. 5. 31. An verò ore pariant néc ne, & vtrum memoria careant, quæ eadem Plinius ex Ariſtotele citat nuſquam apud eum legere memini. Author libri de natura rerum, (& Albertus ouoque,) eadem quæ Plinius ſcribit: & inſuper, Quidam (inquit) dicunt fœtus a matribus deuorari. Dicunt quidam quòd lacerta deuorat partum præter vnum magis inertem, qui tamen poſtea parentes deuorat, quod omnino falſum eſt, Albertus. ¶ Negantur ſemeſtrem vitam excedere, Plinius & Ariſtot. ¶ Latent per hyemem (menſibus quatuor frigidiſſimis, Ariſtot.) lacertus, ſalamandra, &c. Eadem ſenectutem exuunt, Ælian. Lacertus ſenectutem vere & autumno exuit, vt & reliqua cortice inſecta, quibus cutis eſt mollior, nec prædura & teſtacea vt teſtudini, Ariſtot. ¶ In lacertis & alijs quadrupedibus ouiparis, cadem ratio vuluæ quæ in auibus eſt. enimuero ceruix vna inferne & carnulenuor eſt: fiſſura autem & oua ſupernè proxima ſepto continentur, Ariſtot.

D.

Plinius ſcribit lacertos compares incedere, & capto vno alterum efferari in capientem, Albert. *De moribus & animi affectibus.* Homini beneuoli ſunt, Matthæolus Senenſis. Sed hoc alij de lacerta viridi ſcribunt, vt copiuſè in eius hiſtoria retuli. Quidam dicunt fœtus à matribus deuorari, præter vnum magis inertem, qui tamen poſtea parentes deuoret, quod omnino falſum eſt, Albertus. Per muſtelam, murem, lacertum & huiuſmodi animalia in Vetere teſtamento clandeſtini inſidiatores & fures ſignificantur, quod ad quemuis ſtrepitum ſimiliter perterreantur, Procopius in Leuiticum de animalibus ad cibum impuris ſcribens. Lacerta impurum animal ſecundum Legem, in ſepulchris habitat, & inconſtantiam vitæ ſignat, Gloſſa in Leuiticum. ¶ Vtiliſſimum eſt pro frequentia domicilij (aluearium) duos vel tres aditus in eodem operculo diſtantes inter ſe fieri contra fallaciam lacerti, qui velut cuſtos veſtibuli prodeuntibus inhians apibus affert exitium, Columella. *Inſidiantur apibus.* *Abſint & picti ſqualentia terga lacerti.*

Inimicitias gerũt cum cochleis. *Serpentibus.* *Buſonibus.* *Scorpijs.* *Noctuis.* *Araneis.* *Ciconijs.*

terga lacerti Pinguibus à ſtabulis, (aluearibus apum,) Vergilius. Lacertæ inſidias in apes faciunt: terreni quoq; crocodili peſtem perniciemq́; illis inſtruunt. his omnibus farina ad veratrum admiſta, aut maluæ ſucco ſuffuſa, ante alueos diſperſa, guſtantibus pernitiem adfert, Ælianus. ¶ Lacertæ cochleis inimiciſſimæ ſunt, Plin. cochleas ab eis vorari in C. ſcripſimus. ¶ Lacerti quotiens cum ſerpentibus conſeruêre pugnam, vulnerati vires herba quadam refouent: itaq; ad ſerpentiũ ictus præcipua habetur, Plin. Lacerti maioris & viridis cum ſerpente pugnam in eius hiſtoria deſcribemus. Ophionicum Syluaticus lacertam interpretatur. Buſo eum lacerta pugnat, Phyſiologus. ¶ In Æthiopia ſcorpios lacertis audio expleri, & omni ſerpentium genere, Ælianus. ¶ Noctuæ quædam venantur mures & lacertas, & alia parua animalcula, Ariſtoteles & Albertus. ¶ Araneus paruos lacertos aggreſſus circundat os, & filis obducit, donec cohibeat: mox adhærens morſum defigit, Ariſtot. Venantur & lacertarum catulos aranei. hos primum tela inuoluentes, & tunc demum labra vtraq; morſu apprehendentes, amphitheatrali ſpectaculo cum contigit, Plin. *Serpente ciconia pullos Nutrit & inuenta per deuia rura lacerta*, Iuuenalis. Nocturnæ aues (*gimus* & *gimeta*) edunt lacertas & ranas, Creſcentienſis.

E.

Lacertos apibus nocere: & quomodo id caueatur, tum quomodo interimantur, iam dictum eſt in *D.* Inſidiantur quidem apibus & melli terreſtres etiam crocodili, ſiue ij ſcinci ſunt, ſiue alij quidam lacerti ab Ionibus ſic dicti: & appoſito extra aluearia croco arcentur. item ſtelliones.

F.

Lacerti iuxta legem Moſaicam impuri.

Chamæleo, (*koah*,) ſtellio, (*letaah*,) lacerta, (*homet*, alij limacem vertunt,) & talpa, hæc omnia impura ſunt, Leuit. 11. vbi Gloſſographus, Lacerta (inquit) immundum animal ſecundum legem, in ſepulchris habitat, & inconſtantiã vitæ ſignat. Et eodem in loco, Muſtela, mus, & crocodilus (*bazab*) iuxta genus ſuum, impura ſunt. vbi pro *bazab* Septuaginta crocodilum terreſtrem vertunt: ſed fortè præſtat crocodiſum ſimpliciter, aut generali vocabulo lacertum vertere, quoniam ſubijcitur, iuxta genus ſuum, (apud Hebræos: Septuaginta omiſerunt.) crocodilus verò terreſtris genus non eſt, ſed ſpecies indiuidua. Iidem Septuaginta ibidem pro *homet* lacertam vertunt. Muſtela, mus, lacerta, & ſimilia, clandeſtinos inſidiatores & fures denotant, quòd ad quemuis ſtrepitum ſimiliter perterreantur, Procopius in Leuiticum.

Qui lacertis veſcũtur.

¶ Troglodytæ Æthiopes ſerpentibus lacertisq́; & alijs id genus reptilibus veſcuntur, *Herodotus* lib. 4. Amazones lacertis ac teſtudinibus & id genus beſtijs alebantur: inde forſitan appellatæ, quòd nullis mazis aut delicijs, ſed tenui & promiſcuo victu viuerentur, Cælius. Lacertis virentibus veſci in more Afris eſt, Idem. In Dioſcoridis inſula lacertæ permagnæ ſunt, quarũm carnes edunt, pinguedine verò liquata pro oleo vtuntur, Arrianus.

G.

Remedia ex lacertis.

Remedia quæ ex lacerta deſcribit Raſis in lib. de 60. animalibus cap. 28. omnia pertinent ad crocodilum vel terreſtrem, vel aquaticum, vel vtrunq;. *Zab* enim vel *dhab* Hebraicum & Arabicum nomen generale videtur, quod has ceu ſpecies continet. *Aldab*, id eſt lacertus (in titulo tamen eiuſdem capitis *hardun* pro lacerto ſcribitur) natura præditus eſt vicina naturæ *guaril* ſeu *vrel*, & eſt ſimilis *vrel*, (ſtellionem vetus interpres reddit) propter nutrimentum, Auicenna. *Guaril* eſt maxima figurarum *alguaſgon* & *ſamambras* (maximus ex lacertis, Bellunenſis) longa cauda, paruo capite, diuerſus à lacerto, ſed fortè proximus eius naturæ. caro eius valde calida eſt, Auicenna. Attribuit autem ei ferè eaſdem vires, quas Dioſcorides lacerto ſimpliciter. Adeps & caro *guaril* (maximi lacerti) impinguant fortiter, & propriè quaſdam mulieres, Idem. Si cum lacertæ ſepo, halinitro cyminoq́; farinam tritici miſcueris, gallinæ hoc cibo ſaginatæ adeò pinguefaciũt homines qui eas ederint, vt diſrumpantur, Cardanus. Stellio, teſtudo, lacerta in cibo faciunt vt accipitres pennas citius mutent, Creſcentienſis. Falconibus malè affectis Albertus aliquando lacertam pro remedio dari iubet. Harundines & tela, quæq́; alia extrahenda ſunt corpori, euocat mus diſſectus impoſitus: præcipuè verò lacerta diſſecta: & vel caput eius tantum contuſum cum ſale impoſitum, Plinius. Si ſtirps aliqua inhæſerit, lacertam per medium ſciſſam ei loco apponito, celerrimè educetur. vel, capita ipſa lacertarum contuſa impoſitaq́; ſimiliter proſunt, Marcellus. Vide plura inferius de capite. Caro *guaril* (id eſt lacerti maximi) extrahit ſurculos & ſpinas, Auicenna. Idem rurſus in capite de *ſaambras*, id eſt lacerto: Fit (inquit) ex eo emplaſtrum ſuper ſpinas, & ea quæ carni ſunt infixa, & ſuper verrucas contrito, & extrahit eas: & ſuper ea quæ ſunt vt claui, & euellit, (eadem ex capite eius remed[illegible] Dioſcorides præſcribit.) Dicunt etiam ſiccum ſi miſceatur cum oleo, capillos reuocare in manantibus capitis vlceribus. Et alibi, Caput lacertæ recens amputatum cum ariſtolochia longa & radice cannæ & bulbo narciſſi, mirabiliter extrahit ſpinas, haſtulas, ſagittas & partes vitri, ſi forma emplaſtri admoueatur. Lacerta ſi diuulſa admoueatur, ictis à ſcorpione leuamentum præſtat, Dioſcor. & Auicenna in ſaambras. Prodeſt ad ictus ſcorpionum etiam lacerta diuulſa, Plinius: item ſtellio in oleo putrefactus, vt in eius hiſtoria dicemus. Lacerta exſecta adpoſita clauorum intra triduum perſeuerantiam tollit, Marcellus. Panos aperit lacerta diuiſa adpoſita, item cinis eius, Plinius & Marcellus. *Vt*

ſponte dens excidat, Lacertam agreſtem areſactam, diſſectam, contritamq́; repone, cum dentem circummundaueris imponito, & paulò poſt attrahito, quoniam ſequetur, Galenus Eupor. 2. 12. Lacertæ tritæ coctæve fronti illitæ, epiphoras ſedant, ſiue per ſe, ſiue cum polline, ſiue cum thure, ſic & ſolatis proſunt. Viuas quoq; cremare & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines, vtiliſſimum eſt, Plinius: Vide in Lacerta viridi. Lacerti inueterati in os pendentium addito ſale, contuſi, ab ictu læſas aures ſanant: efficaciſſimè autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam diſtincti, Plinius. Oleum de lacertis fit vel ex communibus iſtis quæ per domos noſtras & parietes verſantur, vel ex viridibus. vtrunq; autem alij ex viuis lacertis parant, alij ex mortuis & exenteratis, ne ſtercora oleo innatent, Braſauolus. Vide plura in viridibus lacertis *G.* de oleo cum eis facto. Lacertas pauxillas venatus mundo oleo eliquato, atq; ita in aurem demittito: & vermes ſi in aure fuerint, interficies, Galenus Euporiſt. 2. 4. Vix eſt ſeriò complecti quædam, non omittenda tamen, quia ſunt prodita: Ramici infantium lacerta mederi iubent: Marem hanc prehendi. id intelligi, & quod ſub cauda vnam cauernam habeat. Id agendum vt per aurum, aut argentum, aut oſtrum mordeat vitium. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo ponitur. Lacertæ quoq;, vt docuimus, combuſtæ, cum radice recentis harundinis, quæ vt vnà cremari poſſit, minutatim findenda eſt, ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluuia continent: (Efficacius virides lacertæ omnia eadem præſtant:) Etiamnum vtilius admixto ſale, & adipe vrſino, & cepa tuſa. Quidam denas virides in decem ſextarijs olei veteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe vngere, Plinius. De lacerta Martenſi vſta ad locum glabrum pilis explendum: deq; lacerta piſſina vſta ad aciem oculorum acuendam, ſcribemus infra inter Lacertas diuerſas. Arnoldus de Villanoua lacertos virides miſcet medicamentis quibuſdam pilos regenerantibus.

Ex ſanguine. ¶ Varices ne naſcantur: lacertæ ſanguine crura puero ieiunus illine, in totum carebit hac fœditate, Marcellus: Vel vt Plinius, lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis à ieiunio illinuntur. Lacertæ iecur aut ſanguis in lanula adplicitus, clauorum intra triduum perſeuerantiam tollit, Marcellus. Verrucas omnium generum ſanat caput lacertæ vel ſanguis, vel cinis totius, Plinius. Verrucam poterit ſanguis curare lacertæ, Serenus. Sanguis *guaril* (aliàs *vrel*) & lacerti, confortat viſum, Auicenna. Vrina ſaambras (id eſt lacertæ, ſed apparet locum eſſe corruptum, aut interpretem, cum nulla ouiparorum vrina ſit) & ſanguis ipſius mirè iuuant rupturam infantium, cum inſident in decoctione eius. & quandoq; miſcetur vrinæ ſanguiníve eius aliquid moſchi, & immittitur virgæ infantis, quod quidem ſummum eſt rupturæ remedium. *Ex capite.* ¶ Dentes ſcarificant & oſſibus lacertæ è fronte luna plena exemptis, ita ne terram attingant, Plinius. Lacertæ caput intritum & appoſitum, aculeos & omnia corpori infixa extrahit. varos, formicantes verrucas, & penſiles (quas acrochordonas vocant) tollit, Dioſcorides: & clauos, vt addit Galenus de ſimplic. 11. 6. reliqua ſimiliter habet vt Dioſcorides. Si ſtirps aliqua inhæſerit, capita lacertarum contuſa impoſitaq́; proſunt, aut ipſa lacerta per medium ſciſſa & appoſita, Marcellus. Verucas omnium generum ſanat caput lacertæ, Plinius. *Ex cerebro.* ¶ Lacertæ cerebrum ſuffuſionibus prodeſt, Idem. *Ex corde.* ¶ Cor lacertæ combuſtum aut mixtum cum amurca, impoſitum membro torporem infert adeò vt ferrum non ſentiat, Arnoldus de Villanoua: ſed hæc Raſis & Plinius de corio lacertæ, id eſt crocodili ſcribunt: Vide in Crocodilo *G.* *Ex iecore.* ¶ Lacertæ iecur exeſis dentibus impoſitum dolores finit, Dioſcorides: finire aliqui ſcripſerunt, Galenus. Dicitur hepar eius ſedare dolorem molaris dentis, Auicenna. Cauis dentibus inditum iecur lacertarum aridum, dolores dentium ſanat, Plinius. Lacertæ iecur aut ſanguis in lana adplicitus, clauorum intra triduum perſeuerantiam tollit.

Ex ſtercore. ¶ Lacerti ſtercus vulnera purgare, & adurere, apud Celſum legimus: quærendum autem an de lacerti ſimpliciter fimo intelligendum ſit, an terreſtris potius: an eadem vtriuſq; facultas ſit, quod magis videtur. video enim multa (vt in ſequentibus patebit) lacerti fimo ſimpliciter attribui, quæ alij de crocodilea, id eſt terreſtris crocodili fimo priuatim ſcripſerunt. Stercus ſtellionis & lacerti & crocodili, vtile eſt albugini oculi, Auicenna. *Aldab* (in ſcriptio habet, *bardus*, id eſt lacertus) naturæ eſt ſimilis *vrel* ſeu ſtellioni, & ſtercus eius confert albugini & pruritui, & acuit viſum, Idem. Et alibi, ſtercus *guaril* ſeu *vrel* panno (maculis à Sole) & lentiginibus mederi ſcribit: & idem contritum eradicare verrucas: ac ſimile eſſe ſtercori lacerti. valere enim ad albuginem oculi. Stercus lacertæ illitum prodeſt ad oculorum albugines, Galenus Eupor. 1. 43. & de compoſ. medic. 4. 8. Miſcetur etiam cum alijs quibuſdam ad albugines oculorum, in libro Secretorum qui Galeno adſcribitur. Ad vlcera oculorum & albugines: Ex ſtercore lacertæ faciens collyrium cum aqua vnge, Galenus Euporiſt. 2. 99. Arnoldus de Villanoua ſtercus lacertæ abiecto nigro in farina ſubacta decoqui iubet in furno vel alibi. tum adde (inquit) aquæ nitri ſcrupulum, ſpumæ maris drachmam. & ſimul in ſucco chelidonij vel alio conueniente coquito, tum exiccata vſui reſerua ad pannum oculorum. vel adde parum ſarcocollæ, & in oculo pone. remouet enim pannum & omnem oculorum tunicam ſupernatam, quod ipſe expertus ſum. Hierocles medicamento cuidam, quod equo ad ſtranguriam infunditur, ſtercus lacertæ (*χόπρον σαύρας*) adijcit.

¶ Lacertæ venenum eſſe negant, Mich. Herus. Salamandræ venenum expugnatur iiſdem

remedijs, quorum vſus eſt à canthariduṁ potu, aut lacerta in cibo ſumpta, Plinius: quanquam non prorſus ijſdem verbis. locus enim corruptus eſt apud Plinium. Species lacertorum (vt habet Auicenna 4. 6. 2. 6. quod de lacertis inſcribitur) eſt ſalamandra, aut in ipſa eſt ſimilitudo naturæ eius: & quæ ei ſimilia ſunt, interimunt. & accidunt ei qui ſumpſerit carnem eius, apoſtema (inflammatio) linguæ & pruritus, & dolor capitis, & aduſtio, & caligo oculorum. Sic affecto in potu dare oportet ſeſamum, & xylocetaria nabati, & ſachar, æquis portionibus mixta, cum butyro cocto bubulo. Dandum etiam in potu lac dulce, & inunctione olei alicuius balneoq; vtendum. Hæc ille. mox autem in ſequenti capite alia contra ſalamandram ſumptam remedia præſcribit, quam lacertorum ſpeciem facit: vnde conijcio initium capitis hic recitati, corruptum eſſe, intelligiq; oportere genus aliquod lacerti ſalamandræ ſimile, ſepticum & adurens, ideoq; dulcibus & lenibus auxilijs ei occurrendum. Caro lacertæ inflammat linguam, infert pruritum, &c. (vt Auicenna.) Arnoldus in libro de venenis. Et mox, Oua autem ipſius necant, ſecundum filium patriarchæ, niſi ſtatim ſubueniatur cum ſtercore falconis & vino puro: poſtea cum vomitu nucis vomicæ: Sed hæc Auicenna 4.6.3.18. non de lacerti, ſed de alharbe, id eſt chamæleontis ouis ſcribit. ¶ Cerebrum lacertæ veneficium (philtrum venenoſum) eſt, quod mentem mutat potius, quàm ad amandū mulierem, quæ id dederit, cogat, Cardanus.

De morſu eius. ¶ Stellio & lacerta cum mordet (mordent, Albertus,) dimittit (dimittunt, Albertus) in loco ſui morſus dentes paruos, ſubtiles, nigros, pilorum inſtar: & non ceſſat locus dolere & prurire, donec auferantur cum ſerra, aut cucullo (cultello, Albertus) tranſeunte ſuper eos, & aſſumat eos, & colligat eos: quare ſedatur dolor. Et quandoq; extrahit dentes eius oleum, & cinis: (fricetur locus oleo & cinere donec egrediantur dentes: deinde ex ijſdem commixtis emplaſtrum imponatur, Raſis.) deinde ſugatur locus, & ponatur in aqua calida. Et dictum eſt quod altaraxacon in cibo ſumptum, vtiliſſimum eſt ad morſum eius. Quòd ſi dolor augeatur, detur in potu theriaca rutelæ, Auicen. 4. 7. 1. 18. & Raſis tractatu 8.

H.

De ſynonymis. a. Lacertam & lacertum idem genus eſſe conſpicor, vt eſt apud Græcos quoq; ſaûros atq; ſaûra, Hermolaus. Nam ad lacertas captandas tempeſtates non ſunt idoneæ, Cicero ad Atticum lib. 2. Repetitur & neutro genere, vt apud Actium Atreo, Concoquit partem vapore, flammam tribuit verubus lacerta in focos. Lacertus animal dictum, vt placet grammaticis, quod pedes habeat ad ſimilitudinem noſtrorum lacertorum, hoc eſt noſtrarum manuum & pedum. Σαύρα penacuitur. nam nomina in ρα quæ in penultima diphthongum habent, penanflectuntur. Excipe φαῦρα, σαύρα, αὔρα. ¶ Σαυρίτις, herba quædam, & lacerta animal, Heſychius & Varinus. Αἴθαξ Græcam vocem, (quam ego nuſquam adhuc reperi,) & Germanicam Aydex/ Gelenius in Lexico ſymphono è regione ponit. item Græcam κίκερος, (quæ tamen ſcincum potius ſeu crocodilum terreſtrem ſignificat,) & Illyricam *geſſter*. Σμύλλα, lacerta, Heſychius & Varinus.

¶ Epitheta. *Pictis ſqualentia terga lacertis*, Vergilius Geor. *Parua Lacerta*, Ouidius 5. Metam. Σαυροφάγος, Philes.

De homonymis. ¶ Lacertus in homine dicitur brachium à cubito ad manus vertebram, quæ carpus vocatur. Aſpexiſſe lacertos ſuos dicitur, illachrymansq; dixiſſe, &c. Cicero de ſenect. O pectora, ô terga, ô lacertorum tori, Idem 2. Tuſc. *Adductis ſpumant freta verſa lacertis*, Verg. 3. Æneid. Hinc lacertoſus, robuſtus ac validis lacertis apud Columellam, Ciceronem, Ouidium. Recentiores quidam lacertos pro muſculis dicunt, neſcio quàm rectè. ¶ Lacerta videtur & vaſis genus eſſe apud Iuriſperitos, ſicut & apud Græcos ſaura, cuius in palma meminit Hippocrates, Hermolaus: quaſi ſcriptum aliquod Hippocratis Palma inſcribatur, quale ego nullum reperio. Quare vel Hermolaus errauit, vel librarius, legendumq;, quod è palma fieri meminit Hippocrates. Eſt autem locus Hippocratis in libro de articulis circa finem, Ἐμβάλλουσι δὲ ἐπιεικέως καὶ αἱ σαῦραι ἐκ τῶν φοινίκων πλεκόμεναι. hoc eſt, Moderatè etiam articulos luxatos reponunt quæ ſauræ vocantur ex palmis contexi ſolitæ. Ego ſauras intelligo, non vaſa, ſed funiculos ex palmis contextos. hi cum reſoluuntur, (vt quiuis funiculi) aperiuntur, vt digitus immitti poſſit, tum in contrariam partem retorti, arctius clauduntur, vt per eos digitus trahi & extendi poſſit: moderatè ſcilicet: quæ enim ſic contexta ſunt facilè extenduntur, nec multum renituntur, nec duritie ſua lædunt: quod conuenit, cum nulla vi in his articulis extendendis opus ſit. Vocat autem Hippocrates moderatam repoſitionem, quando opera duorum neceſſaria non eſt, vt in præcedenti illic modo: ſed vnius tantum ſufficit. Quod ſi rectè σαῦρα ſcribitur, vt noſtri codices habent & Hermolaus legit, idem ſanè ſignificabunt & iſtæ voces, σίρα, σειρὰ, σειρά: Grammatici interpretantur vinculum contextum, (nimirum è viminibus, aut corticibus arborum.) Σειρὰ enim catenam ſonat, aut contextum quid è funiculis, aut ſparto, aut cannabi, aliáve materia, vt Varinus ſcribit. Σειρὰ, δεσμὸς πλεκτὸς, Idem. Σίρα, πλεκτὸν ἱμάντωμα ἐν ταῖς ναυσὶν, Idem: contextum nimirum illud è viminibus, cui remus inſeritur: malim oxytonum σιρά. Eſt & σίρος vas, in quo far & legumina reponuntur, Etymologus: quæ vox apud Aetium vltimam acuit. nam libro quarto capite decimo tertio: Siriaſis, (Σιρίασις, aliâs σειρίασις: aliqui non rectè ſyriaſin ſcribunt) inflammatio eſt partium cerebri & membranarum eius, infantibus contingens, vſque ad concauitatem ſincipitis

pitis

pitis & oculorum: ſic dicta, quoniam σιρὸς Græcè vas concauum (σῶμα κοῖλον) dicitur, quo ſemina aſſeruantur. Apud eundem libro primo in quercu σιρὸς legimus, pro foſſis ſubterraneis, in quibus agricolæ tanquam in horreis frumentum aut alios fructus per hyemem adſeruant, quæ Latinè etiam ſiri appellantur Curtio lib. 7. & Columellæ ac Varroni. Noſtri rapa præcipuè in huiuſmodi foſſis conſeruant. Σιρὸς, ὁ λάκκος. καὶ σιροῖς ὀρύγμασιν, ἐν οἷς κατετίθεντο τὰ σπέρματα, Suidas: ſed hæc præter inſtitutum. Cæterum omnes hæ voces cum contextum aliquid ſignificant, ſiue ad vinculi aut funiculi, ſiue ad vaſis alicuius, vt fiſci, calathi aut naſſæ aut alterius figuram, Hebraicæ originis videntur, à verbo *zar* vel *zarar*: quod ligare ſignificat, vt *aſar* quoq;: vel quòd ad ligandum apta ſint, vt vincula: vel quòd ex viminibus alijſve inter ſe connexis & contortis contexantur, vt eadem & vaſa diuerſa. Hinc & illa quæ ſubijciam vocabula, orta mihi videntur: Σαργάνη, χοινίον, καὶ πλέγματα γυργαθώδη, καὶ εἶδος σανίδος, Varinus. Σάργανον, ἀγγεῖον εἰς ὃ σῦκα ἐμβάλλεται, ἢ ξυλοχειθήλια, Idem. Σαείρ, ramus palmæ apud Lacones: & Συρομαίσης, lorum, Idem. Palmarum ſanè tum folium ad vitilia vtiliſſimum eſt, tum funes rudenteſq; in Ægypto ex tunicis eius nectuntur, vt apud Theophraſtum legitur. Saura igitur apud Hippocratem genus quoddam texti è tunicis aut corticibus palmæ funiculi erit, (cui nihil cum lacerta animali commune:) non autem vaſis genus vt Hermolaus & Cælius putarunt, quòd id extendendo reponendoq; articulo minus aptum foret: Lacenam verò apud Iureconſultos vaſis genus eſſe à figura ſic dicti (fortaſſis quòd quatuor pedibus in digitos tranſuerſo ſitu formatis inſiſtat) non negauerim. Σαυρία, corruptio ſegetum, iaculum, venabulum, Vide Theocritum in Pharma. Σαυρίζειν, ſegetes deſtruere, iaculari, ferire. Σαυροειδὴς ſimile lacertæ. Σαυρωτὴ, ποικίλη, id eſt varia, Heſych. nimirum à varietate coloris lacertorum.

Σαυρία & σαυρίζειν.

¶ Σαυρωτὴρ pars haſtæ, de qua alij aliter docent. Haſtæ poſtremum quod ferreum eſt, vocatur ſauroter: quanquam eo nomine ſunt qui intelligant locum item in quo reponatur haſta, Cælius. Haſtæ finis (manibus proximior, ſpiculo oppoſitus, Pollux l. 1c.) σαυρωτὴρ vocatur: pars media, ancyle: quæ verò prominet αἰχμὴ (id eſt ſpiculum vel mucro) & epidoratis & ſtyrax. Et ruſſus 10. 31. Haſtæ pars qua erigitur vel cui inſiſtit, (τὸ τοῦ δόρατος ἱστάμενον,) σαυρωτὴρ dicitur, & ſtyrax & ſtyracion: ferrum verò prominens, λόγχη, αἰχμὴ, ἐπιδορατίς. De ſtyrace plura Cælius. Varinus aliam adfert originem, his verbis: Sauroter ferreum eſt cauum & in fine mucronatum, cui inſerta poſterior haſtæ pars, haſtam terræ infixam, pali ſeu crucis (σταυροῦ) aut patibuli inſtar, erigi facit: vt σαυρωτὴρ quaſi σταυρωτὴρ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ dictus videatur, (quod Euſtathius quoq; tradit:) ſed apud veteres σαυρωτὴρ nominatur, nempe in altero haſtæ fine extremũ ſpiculum ferreum. Apud Homerum autem *ſauroter* vocatur etiam οὐρίαχος: apud alios verò κρόσφος quoq; aut χρόσφος: item ſtyrax pars eadem quaſi στύραξ, ἀφ' (ἐφ') οὗ δηλαδὴ δεῖ τὸ δόρυ στῆναι. Intelligo autem poſteriorem haſtæ partem quæ manibus tenetur, vel quę mucroni oppoſita eſt, vbi hodie ſimpliciter circulus ferreus haſtæ inſeritur. Οὐρίαχος (vt idem alibi habet) pars poſterior & ſpiculo haſtæ oppoſita, veluti cauda haſtæ, quæ & ſtyrax & ſauroter vocatur, & χρόσφος & σύριγξ appellatur. Ἔγχεα δὲ σφιν Ὀρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο, Iliad. κ. vbi Scholia, ἤγουν ἐπὶ τοῦ χρόσφου. ſic enim vocatur ferrum è regione epidoratidis ſitum. Σαυρωτῆρσι, τοῖς στύραξι τοῖς ὄπισθεν τῶν δοράτων. Ἔκτανε δ' ἐκ τοῦ Σαυρωτῆρι. Καὶ ταχὺ περιστρέψας τὸν ἵππον ἐπιόντα, παίει τῷ σαυρωτῆρι διὰ τοῦ τραχήλου. Ἢ ξυστὸν δόρυ ἢ στύραξ, ὃν ἔνιοι χαλκοῦν οὐρίαχον, Suidas. Σαυρωτὴρ ſignificat etiam ſtathmen, id eſt perpendiculum (quod in eo quoq; plumbum funiculo extremo addatur, vt ferrum haſtæ) & ceſtum (id eſt cingulum varium vel acu pictum, vt & lacerti color varijs punctis diſtinguitur,) Heſychius. Σαυρωτοῖς δόρασι, haſtis quæ ſauroteras habent in epidoratide, Idem. Σαυροβριθὲς ἔγχος, ἐκ τοῦ σαυρωτῆρος βαρύ: ſic Æſchylus, ὀπισθοβριθὲς ἔγχος, Heſych. & Varinus. ¶ Σαυρίων, εἶδος σημαίας ἢ φλάμουλον, Suidas. Σημαία, τὸ φλάμουλον, ἢ σημεῖον, Varinus. Vexilli genus intelligo, flammeum quidem Latini grammatici genus veſtimenti lutei coloris interpretantur, quo amiciebatur noua nupta boni ominis cauſa, &c.

¶ Praxiteles ſtatuarius inter cætera fecit & puberem (Gyraldus legit, & Apollinem puberem) ſubrepenti lacertæ cominus ſagitta inſidiantem, quem Sauroctonon vocant, Plinius.

Apollo Sauroctonos.

¶ Eſt & herbæ nomen ſaura Plutoni ſacra, vt Nicander poeta docuit illo verſu: Σαύρην τ' ἢ χθονίου πέλεται στίφος ἠπασιλάων: fortaſſeq; in eo verbo aut anagallidem intelligit, quippe quam Dioſcorides *ſauritin* (aliâs *gauritin*) à nonnullis dici prodat, & prophetæ nycteritin, quaſi nocturno & ſubterraneo dicatam numini: aut ipſum ſinapi, quod (vt Plinio placet) ab Athenienſibus ſaurion vocatur: aut naſturtium quod ab Hippocrate ſauridion quoq; dicitur, Hermolaus. Et alibi, Hippocrates naſturtium ſauridion vocat, à ſinapis ſimilitudine, quod & ſaurion dicitur. Sauridion Hippocrati naſturtium eſt, à ſimilitudine figuræ, Galenus in Gloſſis & Varinus. Vſurpatur autem hæc vox ab Hippocrate in libro de vlceribus. Σαυρῖτις, herba quædam, Varinus & Heſych. Lacertus piſcis, qui g. colias &c. Σαῦρος autem piſcis Græcorum non eſt lacertus Latinorum.

Saura herba.

¶ Lacertis ſimilia ſunt, aut lacertorum generis multa ex ouiparis quadrupedibus, omnia nempe quæ oblongiore ſui corporis alueo ſerpentes imitantur, eſſentque ſerpentes ablatis pedibus: vt ſtellio, ſcincus, ſalamandra, ſeps ſiue lacerta chalcidica. Salamandra magnitudine eſt lacertæ, Suidas. Stelliones lacertarum figura ſunt, Plinius. Aſcalabotes (id eſt ſtellio) animalculum eſt lacertæ ſimile, Suidas. *Aldab* animal figura lacerto ſimile eſt, ſed maius: Vide in Scinco *A.* *Alorel* (aliâs

De animalibus lacertis ſimilibus.

guaril) animal terreſtre, lacerto ſimile, And. Bellonenſis. Chamæleontis figura & magnitudo erat lacerti, niſi crura eſſent recta & excelſiora, Plinius. Sunt & ſauri Græcis, vt lacerti Latinis inter piſces. Sauritæ genus ſerpentium, Varinus & Heſych.

Nomina propria ab hoc animali deſumpta.

¶ Sauros & Batrachos ſtatuarij, natione Lacones, fecere templa Octauiæ porticibus incluſa, Plinius. Cum Erymantum fluuium traieceris ad Sauri iugum, vt vocant, & Sauri monumentum videbis, & Herculis templi rudera. Dicitur autem hic Saurus latro fuiſſe, & viatores afflixiſſe & accolas, priuſquam Herculi pœnas dedit, Pauſanias in Eliacis. Saureas ſerui nomen apud Feſtum legitur. Σαῦροι, gens Thraciæ, Varinus & Heſych. Amazones nullis mazis aut delicijs, ſed tenui & promiſcuo victu vtebantur, vt inde videri poſſent appellationem ducere: quod nec Euſtathio diſplicet, quoniam lacertis ac teſtudinibus, & id genus beſtijs alerentur. Quamobrem etiam Sauromatidas, ſiue ſauropatidas nuncupatas volunt, παρὰ τὸ σαύρας πάσασθαι, ὅ ἐστι γεύσασθαι. quanquam alij quòd in Sauromatica Scythia aliquando habitauerint, dictas ita opinantur, quod Stephanus tradit. Sed & Euſtathius Sauromatas Amazonum connubio inſignes refert, Cælius. Sarmatæ, Græcis Sauromatæ dicti, Scythiæ populi ſunt, Plinius. Et rurſus, A Buge ſuper Mæotin Sauromatæ tenent. In Creta fons eſt ab aditu ſpeluncæ Idææ duodecim plurimum ſtadia diſtans, Sauri dictus, Theophraſtus de hiſt. plant. 3. 5.

¶ *b.* Σαύρᾳ λεπτῷ ἐμφερὴς ἐγένετο, Innominatus apud Suidam in Σαύρα: fortè pro eo quod eſt expalluit, vt de viridi lacerto intelligatur.

¶ *c.* Ælianus rem miram de hoc animali tradit: Quidam videlicet comprehenſam lacertam, ac oculis ſtilo acuto orbatam, in ollam fictilem nouam incluſit vtrinque pertuſam paruis cauernis: mox illita cera, addita herba quadam, cuius nomen non indicauit: deinde gagate lapide annulo ligatô ferreo nouem ſignis ſignauit, quorum quotidie vnum delebat: poſt nonum vero, recluſa olla, lacerta inuenta eſt oculis reſtituta. Anulum nanque illum aiebat oculis vtilem eſſe, Volaterranus. Vide infra in Lacerta viridi *G.*

Lacertus frater Lombardorum dictus.

Lacertum aliqui fratrem Lombardorum vocant, vt bufonem Salernitanorum: quòd apud hos populos mulieres aliquando hæc animalia in vtero geſtare è vulgo quidam fabulentur.

¶ *g.* In vrina virili lacerta necata, venerem eius qui fecerit, cohibet. nam inter amatoria eſſe magi dicunt, Plinius.

Superſtitioſa de lacertis.

¶ *h. Incantata lacertis Vincula*, Horatius Serm. 1. 8. de veneficis mulieribus. ¶ Apollo Sauroctonos: vide ſuperius inter deriuata. Deos aliquot animalium nominibus veteres appellarunt, vt Dianam lupam, Solem lacertum, Porphyrius lib. 4. de abſtinendo ab animatis.

DE LACERTO VIRIDI.

A.

De nomine.

LACERTA maior quæ & viridis dicitur, Græcis σαῦρα χλωρὰ, & χλωροσαύρα apud recentiores, Italis *gez*, Germanis grüner Heydox. Valleſij Grünig vocant. Syluaticus & alij quidam ophionicum ſiue ophiomachum quoq; lacertum interpretantur, quæ nomina à vincendis & impugnandis ſerpentibus facta ſunt: ideoq; & cicadæ genus, & ichneumonem ophiomachum vocant. Sunt qui lacertam viridem & ſtellionem confundant, vt vetus gloſſographus Auicennæ, & quidam etiam noſtra ætate. Et Syluaticus, Stellio (inquit) id eſt lacerta Facetana: vel ſecundum alios, lacerta viridis.

B.

De figura corporis.

Viridi colore ſunt, vnde & nominantur: præcipuè tamen, vt Georg. Agricola ſcribit, verno tempore, æſtiuo nonnihil pallidi. Morbus regius cum virore pallidus eſt, quales ſunt lacerti cum virore pallentes, Hippocr. lib. 3. de morbis. Maiores ferè duplo ſunt, vt puto, communibus lacertis, rari apud nos: calidioribus locis frequentes, ruri ſubdio & in pratis magis, non etiam vt communes circa parietes reptant. Plinius priuatim meminit lacerti viridis longo collo naſcentis in ſabuloſis.

D. Ita-

D.

Italia magnas habet lacertas & virides. hoc animal natura & homini amicum eſt, & ſerpentibus inimicum. Nam vbicunq; proſpicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem. ſi expuas, elambunt ſaliuam ore redditam: vidi & puerorum mictum exorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impune, atq; etiam læduntur, & admotæ ori gaudent ſaliuam lambere. Cæterum ſi comprehenſæ inter ſe committantur, dictu mirum quàm in ſeſe ſæuiant, nec appetunt committentem. Si quis in agris ambulet per viam cauam, nunc hinc, nunc illinc ſtrepitu dimoti rubi admonent hominem, inſuetus crederet ſerpentem eſſe, vbi diſpexeris lacertæ ſunt, obliquato capite contemplantes donec conſiſtas: ſi pergas, ſequentes. Rurſus aliud agentem admonent. Diceres eas ludere vehementerq; delectari hominis aſpectu. Quodam die vidi prægrandem & mirè viridem in oſtio caui decertantem cum ſerpente. Primum mirabamur quid eſſet rei. nam ſerpens nobis non erat conſpicuus. Italus admonebat in antro eſſe hoſtem. paulò poſt venit ad nos lacerta, velut oſtendens ſua vulnera ac remedium flagitans: ſeq; tantum non tangi patiebatur. Quoties autem reſtabamus, reſtabat & illa nos contemplans. Serpens alterum latus penè totum eroſerat, & ex viridi rubrum fecerat, ac rurſus in antrum ſe abdiderat. Poſt aliquot dies cum fortè inambularemus per eundem locum, ſerpens è fonte vicino biberat: erat enim æſtus prodigioſus, adeò vt nos quoque aquæ inopia periclitaremur. Commodum occurrit ex agris puer natus annos tredecim, geſtans raſtrum quo fœnum demeſſum conuertunt agricolæ: hic ſimul vt ſerpentem vidit, præ gaudio exclamat, velut inſultans deprehenſo hoſti. Ferit raſtro, ſerpens ſe contrahit. ille non facit feriendi finem, donec contrito capite ſerpens in longum porrigitur, quod non facit niſi moriens. Ad hæc, eius ruris agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam feſſi obdormiunt in agro: tum ſerpentes interdum clanculum adrepentes in os patens dormientis conijciunt ſeſe, & in ſtomachum ſeſe conuoluunt. Verum in hoc diſcrimine non rarò lacerta quamuis puſilla ſeruat hominem. nam vbi ſenſit ſerpentem inſidiari, circuncurſat per collum & faciem hominis, nec finem facit donec pruritu ſcalptuq; vnguium excitetur. Porrò qui expergiſcitur conſpecta in propinquo lacerta, mox intelligit hoſtem alicubi eſſe in inſidijs, ac circumſpiciens deprehendit, Hæc omnia Ephorinus quidā apud Eraſmum in Colloquio de amicitia. Atqui Matthæolus Senenſis de lacertis minoribus ſcribit, eſſe eas homini beneuolas. Plinius lacertas ſimpliciter cum ſerpentibus pugnare prodidit. Ophionicum Syluaticus (offionicum ipſe ſcribit) lacertam interpretatur: alij ophiomachum, quòd ſerpentes impugnet ac vincat: niſi ophionicus pro ophiomacho corruptè ſcribatur.

Sympathia lacertæ huius cum homine & antipathia cum ſerpente.

Pugna lacerti cum ſerpente.

E.

Multi contra erucas, & mala ne putreſcant, lacertæ viridis pelle tangi cacumina arborum iubent, Plinius. Lacertæ viridis felle, (non *pelle*, vt Plinij codices habent) ſi tangantur cacumina mali non putreſcit, Palladius. Vt fructus mali in arbore non computreſcat, neq; ipſum eruca contingat, lacerti viridis felle truncum illine, Anatolius in Geoponicis.

De vſu lacertorum viridiū.

F.

Lacertis virentibus veſci in more Afris eſt, Cælius (ex D. Hieronymo.) De his qui lacertos ſimpliciter edunt, vide ſupra in lacerto *F.* Iſchiadicis prodeſſe dicunt lacertam viridem in cibo, ablatis pedibus, interaneis, capite, Plinius.

De lacertos edentibus.

G.

Lacerta viridis pro ſalamandra ſubſtitui poteſt ad remedia, vt legitur in Antiballomenis Æginetæ adiunctis. Solaris lacerta eadem poteſt quæ & viridis, Kiranides. Lacerta viridis cremata, carni alicui aſperſa, mutationem pennarum in accipitre, qui ederit, accelerat, Albert. Demetrius Conſtantinop. in libro de cura accipitrum, accipitri ad cibum obijcit lacertam viridem minutatim conciſam, ne vnguibus retinere poſſit. nam pes ſanie lacertæ læſus contraheretur. Et ad eundem effectum vt pennæ cito abijciantur, lacertam viridem in aqua decoqui iubet: tum in mortario contundi, affuſaq; aqua tepida accipitrem in ea lauari. Ad idem alius Græcus ſcriptor innominatus, triduo accipitri in cibo dari præcipit lacertos virides viuos, aut ſiccatos in Sole & ſuillæ aſperſos carni. Ad comitiales prodeſt lacerta viridis cum condimentis quæ faſtidium abſtergeant, ablatis pedibus & capite, Plinius. Phthiſin ſentientibus vtiliſſimam eſſe tradunt lacertam viridem decoctam in vini ſextarijs tribus ad cyathum vnum, ſingulis cochlearibus ſumptis per dies (continuos) donec conualeſcant, Plinius. Lacerta viridis viua immiſſa in vas fictile nouum, & cum vini ſextarijs tribus decocta ad cyathum vnum, incredibiliter phthiſico prodeſt, ſi ex vino eo mane ieiunus bibat cochleare vnum, Marcellus. Iſchiadicis prodeſſe dicunt lacertam viridem in cibo, ablatis pedibus, interaneis, capite, Plinius. Et rurſus, in lumborum dolore lacertæ virides deciſis pedibus & capite in cibo ſumuntur. Idem hoc remedium ſcinco etiam ſiue crocodilo terreſtri, & ſtellioni ſimpliciter, & ſtellioni tranſmarino ſimiliter in cibo ſumptis attribuitur. ¶ Lacertas pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alij enim viridem includunt nouo fictili, ac lapillos qui vocantur cinædia, quæ &

Remedia ex lacerto viridi.

Mira vel potius ſuperſtitioſa quædam de huius lacerti vſu ad oculorum remedia.

inguinum tumoribus adalligari ſolent, nouem ſingulos ſignis ſignantes, & ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam, lapillos ſeruant ad oculorum dolores. Alij terram ſubſternunt lacertæ viridi excæcatæ, & vna in vitreo vaſe annulos includunt è ferro ſolido vel auro: cum recepiſſe viſum lacertam apparuerit per vitrum, emiſſa ea, annulis contra lippitudinem vtuntur. Alij capitis cinere pro ſtibio ad ſcabritias. Quidam viridem longo collo in ſabuloſis naſcentem comburunt, & incipientem epiphoram inungunt: item glaucomata. Muſtelæ etiam oculis punctu erutis, aiunt viſum reuerti, eademq́; quæ in lacertis & annulis faciunt, Plinius. Lacertam viridem excæcatã acu cuprea in vas vitreum mittes, cum anulis aureis, argenteis, ferreis, & electrinis, ſi fuerint, aut etiam cupreis. deinde vas gypſabis, aut claudes diligenter atque ſignabis, & poſt quintum vel ſeptimum diem aperies, lacertamque ſanis luminibus inuenies: quam viuam dimittes, anulis verò ad lippitudinem ita vtêris, vt non ſolum digito geſtentur, ſed etiam oculis crebrius adplicentur, ita vt per foramen anuli viſus tranſmittatur. obſeruandum ſanè inprimis vt in loco nitido atq; herbido deponatur ampulla, & cum lacerta diſceſſerit, tum anuli colligantur. obſeruandũ etiam vt Luna vetere, id eſt à Luna nonadecima in viceſimam quintam, die Iouis, Septembri menſe, capiatur lacerta, atq; ita remedium fiat, ſed ab homine maximè puro atq; caſto, Marcellus. (Vide ſuperius ex Volaterrano, in Lacerta ſimpliciter *H. C.* Kiranides lib. ſecundo idem hoc remedium paulò aliter deſcribit.) Et rurſus Marcellus, Lacerti (inquit) viridis quem ceperis die Iouis, Luna vetere, menſe Septembri, aut etiam quocunq; alio, oculos erues acu cuprea, & intra bullam vel lupinum aureum claudes, colloq́; ſuſpendes: quod remedium quandiu tecum habueris, oculos non dolebis. lacertum ſanè eodem loco in quo ceperis dimittes. vel etiam ſi ſanguinem de oculis eius lana munda excipias, eamq́; phœnicio conuoluas, colloq́; ſuſpendas, vtêris efficaciſſimo aduerſum oculorum dolorem remedio. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi, an lacerta viridis adalligata viua in eo vaſe quod capiat, proſit, quo genere & reciditas frequenter abigi affirmant, Plinius. In quartanis adalligari iubent lacertæ viridis viuæ dextrum oculum effoſſum mox cum capite ſuo deciſo, in pellicula caprina, Idem. Et alibi, Propter ſtrumas exulceratas lacertus viridis adalligatur: poſt dies triginta oportet alium adalligari. A lienis dolore liberat & lacerta viridis, viua in olla ante cubiculum dormitorij eius cui medetur ſuſpenſa, vt egrediens reuertensq́; attingat manu, Plin. Ramices infantium lacertæ viridi admotæ dormientibus morſu emendantur. Poſtea harundini adalligatæ ſuſpenduntur in fumo: traduntq́; pariter cum ea expirante ſanari infantem, Idem.

De oleo ex lacertis conficiendo. ¶ Oleum de lacertis fit vel ex communibus iſtis quæ per domos noſtras & parietes verſantur, vel ex viridibus. vtrunq; autem alij ex viuis lacertis parant, alij ex mortuis & exenteratis, ne ſtercora oleo innatent, Braſauolus. Lacertas virides ſeptenas in dimidia menſura (in libris ferè duabus) olei communis ſuffocato, atque ita per triduum inſolato. hoc oleum guttam roſaceam, vt vocant, faciei illitu mirabiliter emendat, vt doctiſſimus medicus Georg. Pictorius ad nos ſcripſit. Videtur autem excrementorum lacerti ratione potiſſimum hoc præſtare: quoniam & ſcinci ſeu crocodili terreſtris excrementa faciem dealbant, & maculas delent. Si fractum (θλᾶσμα) in equo ſurſum verſus, qua vngula enaſcitur, prorumpere contingat, id quod præduris veterinorum pedibus ſolet euenire: in primis oleum aceto dilutum in ellychnio receptum adhibebis. Si verò quantum fieri poteſt dolor leniatur: medicamine quod lacertis conſtat, erit vtendum. *Hoc* autem vnguine delibuta tota vngula ſuccreſcit, & augetur: ſicq́ue depulſum ſenſim adparens diruptionis vitium abigitur. Ratio medicamenti hæc eſt: In fictile nouum terni conijciuntur olei ſextarij, in quod lacertæ virides merguntur, & indito operculo tantiſper coquuntur, dum in oleo crematæ contabuerint, (χετακαυλίων, lego χετπακλίων) dein oſſiculis earum exemptis, triti bituminis ſelibra, & liquidæ picis hemina cum adipis ſuilli veteris libris duabus adijciuntur. hæc omnia rectè coquuntur, & cum poſtulat vſus, vngula perungitur. hoc quantum maximè fieri poteſt vngulam durat, firmioremq́; animantis pedem præbet, Hierocles in Hippiat. 105. Molliſſimæ equorum vngulæ hoc vno medicamine, quo potentius nihil eſt, aſſolent indurari: Lacertum viuum viridem in ollam nouam mittis, adijcies olei veteris libram, aluminis (lego, bituminis) Iudaici ſelibram, ceræ libram, abſinthij tunſi ſelibram, & decoques cum lacerto: Cum fuerit reſolutum, calentia vniuerſa colabis, abiectisq́; oſſibus & purgamentis, liquatum medicamen in ollam remittes: & cum vngues indurare volueris, vngulam ſubradis, & factum vnguentum in cannam viridem mittes, adhibitis carbonibus, propè feruens per cannam inſtillas vngulis: prouiſurus ne coronam tangas aut ranulas, ſi his exceptis, in ſolo & in circuitu ſolidaturus vngulam confricabis. Memineris autem vngulas excreſcendo renouari, & ideo interpoſitis diebus vel ſingulis menſibus talis cura non deerit, per quam naturæ emendatur infirmitas, Vegetius. Ad ſupercilia piloſa: Lacertam viridem coque in oleo, & poſtquam euulſeris pilos, vnge locum, Galenus Euporiſton 2. 103. ¶ Lacertæ, vt docuimus, combuſtæ, cum radice recentis harundinis, quæ vt vnà cremari poſſit, minutatim findenda eſt, ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluuia continent. Efficacius virides lacertæ omnia eadem præſtant: Etiamnum vtilius admixto ſale, & adipe vrſino, & cepa triſa. Quidam denas virides in decem ſextarijs olei veteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe vngere, Plinius. Arnoldus de Villanoua etiam lacertas virides medicamentis alijs pilos reuocantibus admiſcet. Vide infra in

Lacerto

Lacerto Martenſe, in capite de Lacertis diuerſis. Lacertæ viridis cinis cicatrices ad colorem reducit, Plinius. ¶ Oſſa lacertæ viridis proſunt comitialibus nouo experimento. Colligi autem oſſa tali modo debent: Imponas lacertam viridem adhuc viuam, captam, in aliquod vas clauſum, plenum optimo ſale. Sal enim paucis diebus carnem eius & inteſtina omnia conſumit, vt facilè iam oſſa colligantur: quæ tam ad comitialem proſunt quàm vngula alces, quamuis & hæc eſt magni momenti, Chriſtophorus Salueldenſis. conijcio autem ſentire cum geſtanda hæc oſſa pro amuleto. ¶ Lacertæ viridis ſanguis ſubtritus (ſubtritos, aliâs *attritos*) & hominum & iumentorum pedes ſublitus ſanat, Plin. Clauos pedum (clauellos & callos pedibus moleſtos, Marcell.) lacertæ viridis ſanguis flocco impoſitus (mirè, Marcell.) ſanat, Plinius. ¶ Oculus lacertæ viridis à quibuſdam ſuperſtitioſè, contra quartanam adalligatur: item oculi eruti intra bullam auream incluſi contra oculorum dolores geſtantur, vel ſanguis de oculis phœnicio exceptus, vt ſuperius dictum eſt. ¶ Contra ſtrumas exulceratas quidam cor lacertæ viridis in argenteo vaſculo ſeruant, Plinius. Contra omnes ſtrumas & fœminis & maribus vtiliſſimum eſt, ſi cor lacertæ viridis lupino argenteo clauſum in collo ſuſpenſum ſemper habeant, Marcellus. ¶ Clauos pedum ſanat iecur lacertæ viridis vel ſanguis flocco impoſitus, Plinius & Kiranides, qui hoc de ſolari lacerta ſcribit. Ex lacertæ viridis iecore phylacterium ſuperſtitioſum Marcellus Empiricus præſcribit.

Remedia ex cinere. Ex oſſibus. Ex ſanguine. Ex oculis. Ex corde. Ex iecore.

¶ Pilos in palpebris incommodos euulſos renaſci non patitur fel lacertæ viridis in vino albo Sole coctum ad craſſitudinem mellis in æreo vaſe, Plin. Lacertæ viridis fel miſce cum vino albo quantum ſufficere exiſtimaueris, & mitte in vas æreum, poſitumq; ad Solem tandiu agita donec craſſitudinem mellis habeat, atq; ex eo loca pilorum vulſorum vngue, Marcellus. Fel lacertæ ſolaris (hanc enim eadem poſſe quæ viridis ait) in vino putrefactum per dies 40. ſub dio ad Solem in diebus canicularibus, pilos palpebrarum extirpat, Kiranides.

Ex felle.

H.

a. Epitheta. *Seu virides rubum Dimouêre lacerta*, Horat. 1. Carm. *Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertos*, Verg. 2 Ægl. Sed præſtat viridem lacertum dici aſſerere periphraſticè potius loco vnius ſubſtantiui, ad differentiam lacerti communis ſiue minoris, quàm epitheticé.

¶ Sauriten gemmam in ventre viridis lacerti harundine diſſecti tradunt inueniri, Plinius.

Saurites gemma.

¶ e. Puluis lacertæ viridis & lapathum acutum aperiunt ſeras & alia multa præſtant, Obſcur.

DE LACERTIS DIVERSIS.

GVARIL (vel potius VREL, vt Bellunenſis legit) eſt maxima figurarum *alguaſgon* & *ſamambras* (Bellunenſis vertit, ex lacertis vel liguris,) longa cauda, paruo capite, & non eſt lacertus. Lacertus enim aut nunquam aut rarò reperitur præterquam ruri: & caput & corpus eius diuerſa ſunt *alguaril*, ſed fortè proximus eſt ei facultatibus ſuis. Fimo eius ephelides & lentigines abolentur, &c. (vt ſcripſi in Lacerto G.) Auicenna.

Guaril vel vrel.

¶ Siquis maleficijs capillos perdiderit, hac eos ad priſtinam rationem forma reparabit: ſi LACERTVM ſalſum MARTENSEM cum ſuo capite, & lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ duas ligulas, & chartam cubitalis menſuræ ſeparatim comburat, cineremq; permiſceat, conteratque cum oleo cedrino paulatim adiecto, vt craſſitudinem velut glutinis faciat: eoque medicamine glabrum locum perfricet, ita vt prius diu linteo aſperiore detergeat, Marcel. Lacerta viridi vſta etiam vtuntur ad capillorum defluuia, vt ſupra ſcriptum eſt.

Lacertus Martenſis.

¶ LACERTAS PISSINNAS quæ in ſegetibus morantur, quas Græci *aruras* vocant, comburito, & ad tenuiſſimum puluerem redigito: atque ex eo cum vino aut melle optimo caligantes oculos inunge, valde proderit, Marcellus.

Lacerta Piſſinna.

¶ Stellio, id eſt LACERTA FACETANA, ſecundum alios Lacerta viridis, Syluaticus.

Stellio & Lacerta Facetana.

¶ Quidam ex amicis noſtris fide dignis, narrauit mihi viſas ſibi in Prouincia (regione Galliæ,) & Hiſpania aliquando LACERTAS ea craſſitudine, qua crus humanum ſub genu eſt, non admodũ longas, quæ caua terræ incolerent, & homines aliaſque animantes prætereuntes ſublimi ſaltu impeterent, ita vt aliquando vno ictu totam hominis maxillam reſecarent, Albertus. ¶ Ipſe etiam in illa Italiæ ſiue Galliæ ciſalpinæ regione quam *Pedem montis* vocant, permagnos lacertos in montibus reperiri audiui, catulorum canis circiter magnitudine, quorum excrementa ab incolis colliguntur: quòd tamen ita ſe habere nondum aſſero, donec fide dignior aliquis teſtis accedat. ¶ In quadam Libyæ parte in Mauritania lacertos bicubitales reperiri dicunt, Strabo lib. 17. ¶ Ex fortunatis inſulis vna Capraria appellatur, grandibus (enormibus) lacertis referta, Plinius & Solinus. ¶ In Dioſcoridis inſula prope Arabiam thuriferam lacertæ permagnæ ſunt, quarum carnes inſulani edunt, pinguedinem verò liquant & pro oleo vtuntur, Arrianus. ¶ In Arabia lacerti ad duorum cubitorum magnitudinem accedunt, Ælianus. Lacerti Arabiæ cubitales: in Indiæ verò Nyſa monte vigintiquatuor in longitudine pedum, colore fului, aut punicei, aut cærulei, Plinius. Poly-

De Lacertis magnis Galliæ. Italia. Libya. Capraria inſula. Dioſcoridis inſula. Arabia.

cletus maximos ait lacertos in India, tum valde vario colore, naſci: vt pellis floridis quibuſdam pi-
Lutetia. ctuuris maximè diſtincta, & ad tactum mollis & tenera ſit, Ælianus. ¶ Lacertus Lutetiæ in palatio pendet, vt audio ab ocularis teſtibus, hominis ferè craſſitie: proceritate etiam paulò infra hominem. hunc aliqui aiunt deprehenſum in carceribus quibuſdam, vbi captiuos infeſtâtit, mordendo aut ſugendo tibias eorum: & aliquid ea de re memorari ab ijs qui Chronica Gallica ſcripſerint. Spectatur & alius ſimilis, vt ferunt, eadem in vrbe, ſed paulò minor, in æde diuo Antonio ſacra. Ex Æthiopiæ inſulis nuper à regibus Luſitaniæ occupatis, Romam iuſſu cardinalis Vlyxiponenſis lacerta extincta circiter octonûm cubitorum longitudine aduecta eſt: oris verò hiatu, quo ſolidum infantem deuoraret, ac tholo diuæ genetricis ad portam Flumentanam, miraculi gratia ſuſpenſa nunc cernitur, Volateranus.

De ſerpentibus quibuſdam immanibus qui in prouincia Caraiam reperiuntur.

¶ In prouincia Caraiam, Tartarorum regi ſubiecta, naſcuntur ſerpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem paſſus, & in complexu craſſitudinis decem palmos, (dodrantes.) Horum aliqui prioribus carent pedibus, quorum loco vngulas habent inſtar vngularum leonis aut falconis. Caput ipſorum magnum eſt, & oculi prægrandes, vt duorum panum adæquent quantitatem. Os & nctum habent tam amplum, vt hominem deglutire valeant. dentes quoq; magni & acerrimi ictui illi tam horrendo non deſunt. Nullus certè homo, nec vllum animal, ſerpentes illos ſine terrore aſpexerit, nedum adiuerit. Capiuntur verò hunc in modum. Solet is ſerpens interdiu latitare in cauernis ſubterraneis, aut alijs montium petrarúm ve ſpecubus. nocte verò egreditur paſſim circumiens, & potiſſimum aliorum animalium luſtrans latibula, quærens quod deuoret. Neque enim vllum beſtiarum genus metuit, ſed magnas ac paruas deuorat, leones etiam & vrſos: & vbi ventrem ſaturauerit, redit ad ſpeluncam ſuam. Cæterum cum terra illa admodum ſit ſabuloſa, mirum eſt quantam foueam corporis ſui pondere in arenam imprimat: putares dolium aliquod vino plenum per ſabulum volutatum. Venatores itaq; beluæ inſidiantes, interdiu figunt multos palos in ſabulum, fortes, & acuto ferro in ſuperiore extremitate dentatos. hos ſabulo tegunt, ne à ſerpente videri poſſint: multosq; paſſim terræ infigunt, præſertim vbi in vicino norint belluam latitare. Et quando nocte ſolito more progreditur, vt eſcam ſibi quærat, & molem corporis ſui per cedentem arenam reptando & trahendo mouet, fit aliquando, vt pectus in latentem ſudem ferro acuminatam violenter intrudat, & ſeipſum interficiat, aut graui læſione ſauciet: & tunc latentes venatores accurrentes belluam interficiunt, ſi adhuc viuit, & fel extrahunt, quod magno vendunt pretio. Mirè enim medendo pollet. quòd ſi quis à rabido cane morſus, vel vnius denarij pondus inde biberit, ſtatim ſanatur: Et mulier in partu laborans, ſi quantulumcunq; inde guſtârit, mox partu exoneratur. Hæmorrhoides etiam aut fici anus inde peruncti, intra paucos dies ſanantur. Porrò carnes huius ſerpentis vendunt: nam libenter ea veſcuntur homines, M. Paulus Venetus.

De ſerpentibus America, pedes habentibus.

¶ Extra Fortunatas inſulas viginti ſeptem dierum nauigatione Americus Veſpucius occidentem ferè verſus nauigando ad regionem quandam peruenit, vbi reperit anthropophagos: vnde rurſus iuxta idem littus progreſſus intra paucos dies ad alios populos peruenit, qui in cibo vtūtur animali quodam aſſo: quod erat (inquit) demptis alis quibus carebat ſerpenti ſimillimum, tamq; brutum ac ferum apparebat, vt eius non modicum miraremur feritatem. Progreſſi deinde longius per eadem tentoria, plurimos huiuſcemodi ſerpentes viuos inuenimus, qui ligatis pedibus, ora quoq; funibus ligata ne aperire poſſent, habebant, ita vt canes aut aliæ feræ ne mordere queant impediti ſolent. Aſpectum quidem tam ferum eadem præ ſe ferunt animalia, vt nos illa venenoſa putantes ne tangere quidem auderemus. Capreolos magnitudine, ſeſquibrachium longitudine æquant. Pedes longos materialesq; (craſſos) multum ac fortibus vngulis armatos, nec non & diſcolorem pellem diuerſiſſimam habent, roſtrumq; ac faciem veri ſerpentis geſtant, à quorum naribus vſq; ad extremam caudam ſeta quædam per tergum ſic protenditur, vt animalia illa veros ſerpentes eſſe iudicaremus, & nihilominus eis genus prædicta veſcitur, Hæc ille.

De Calecuti ſerpentibus quadrupedibus.

¶ In Calechuto Indiæ orientalis animalia ſunt ſerpentibus ſimilia, ſcilicet ore, oculis, cauda prælonga, abſque pilis, aprorum magnitudine, aliquanto etiam vaſtiore capite, ſed pedes habent quatuor, venenoq́ue carent, (morſu tantum noxij), quaternorum cubitorum longitudine in paluſtribus locis naſcentes, maximis ſuibus non abſimiles, Ludouicus Rom. Nauigationis ſuæ 5. 22.)

Hynana ſeu Higoana.

Alia his ſimilia edunt in Hiſpaniola inſula occidentalis Indiæ vocata *Hynana*, (*Higoanam* vocari ait Scaliger) dorſo ſpinoſa (capite criſtato, Scaliger) aphona ſeu abſq; voce, quatuor pedibus, lacertarum cauda, dentibus acutiſſimis, cuniculis maiora, ceu leporum magnitudine, in arboribus, terra & aquis abſque diſcrimine degentia, famis ad multos dies patientia, pelle coloribus varijs diſtincta ac læui, vt ſerpentibus cæteris: venter ſupremus qualis auibus eſt, ſed ampliſſimus à mento ad pectus.

Bardati.

Sunt & quos vocant BARDATOS à phaleratorum equorum ſimilitudine, iucundi guſtu, magnitudine cuniculi, colore albo & cinereo diſtincto, in terræ foueis, quas pedibus excauant, habitare ſolent, & ipſi quatuor pedibus, anguina pelle & cauda. fert hos India occidentalis iuxta eandem inſulam, Cardanus.

Lacerta venenata

¶ Salamandra aſperior & ſcabra magis eſt quàm LACERTA VENENATA, Aetius. atqui

Hermo-

Hermolaus in Corollario aliter hunc locum interpretatur: Similis (inquit) aſcalabotæ ſalamandra eſt Aetio, lacerta venenaria, hoc eſt pharmacitide velocior. Nicander in Alexipharmacis eandem facit ſalamandram & lacertam φαρμακίδα.

¶ De LACERTARVM genere eſt & alia quædam beſtiola parua, ſimilis lacertæ, ſed caudam habet nigram, quæ araneis ſylueſtribus veſcitur, Albertus.

¶ Stellio vulgò LACERTA VERMICVLARIS ruſticè, inuenitur in foraminibus veterum ædificiorum, in quibus aranei quoque verſari ſolent, Niphus. Sed de ſtellione priuatim agemus infra.

Lacerta vermicularis.

¶ ΛΙΑΚΌΝΙ vulgo à Græcis hodie nominari audio, lacertæ genus paruum, argenteo colore ſplendido, in ſiccis & apricis locis agens. Videtur autem mihi hoc quoque animal non aliud eſſe quàm ſtellio.

Λιακόνι.

¶ ANARÈ genus lacertæ, Syluaticus.

Adare.

¶ SCEN, id eſt lacertæ rubeæ, Idem: pro ſcinco fortaſſis è mari rubro.

Scen.

¶ SENABRAS idem eſt quod lacerta vel ſtellio qui in hortis reperitur, Andreas Bellunenſis. Samabras Auicennæ, vel ſaambras, non ſtellio ſed lacertus eſt, vt nos obſeruauimus.

Senabras.

¶ ΣΗΝΙΚΗ, animal quadrupes lacertæ ſimile: & animal multipes aſellis domeſticis non diſſimile, Heſychius.

Σηνίκη.

¶ ἘΛΕΙΟ'Σ animal inter frutices naſcens lacertis ſimile, vt Ariſtarchus interpretatur apud Varinum: alij glirem, alij vermis genus interpretantur, &c. vt docui in Glire A.

Ἐλειός.

¶ LACERTA SOLARIS, σαύρα ἡλιακὴ, dicta fortaſſis fuerit quòd Solis calore delectetur, eiq́; ſe exponere gaudeat. Kiranides lacertæ tria genera facit, heliacam omnibus notam, vt inquit: χαλκῆν, id eſt æream, (chalcidem nimirum aliàs dictam, de qua ab initio huius libri ſcripſimus) & chloràn, id eſt viridem. ¶ Lacerta ſolaris eadem poteſt quæ & viridis, Kiranides. Iecur eius emplaſtri modo impoſitum clauos ſanat: (quod Plinius de lacertæ viridi iecore ſcribit.) fel in vino putrefactum per dies 40. ſub dio ad Solem in diebus canicularibus, pilos palpebrarum extirpat, (vel, vt alij de lacertæ viridi felle, euulſos renaſci non patitur,) Idem Kiranides, qui & alia quædam nimis ſuperſtitioſa de hac lacerta ſcribit, quæ repetere ex eo non libet. ¶ Lacerta ſolaris vbi per tempus hebetem viſum habuit, per conuerſionem ad Solem oculos rurſus leuat, dum in latibulo ad Orientem conuerſo ſeipſam apprimit, & ieiuna ſe ad Orientem conuertit, Epiphanius in Sampſæis hæreticis, quos hiſce lacertis comparat. nam Sampſæi etiam vox, inquit, ſi interpreteris, ſolares ſonat. Coniecerim ego ſolares lacertos non alios eſſe quàm vulgares noſtros paruos.

Lacerta ſolaris.

¶ In Sarmatia regio aut Rutenorum, aut Rutenis proxima eſt, Samogithia. In ea Lacerti ſeſquipede maiores, craſſi, nigri: quos incolæ pro laribus colunt familiaribus, ſi quid accidit ſiniſtri, minus rectè cultum numen ſuſpicantur, aut deterioribus, partionibusq́; acceptum epulis. Itaq; curant cum opera attentiore: qua ſeſe ad res ſecundiores exiſtimant exoraturos. Iul. Scaliger de Subtil. ad Cardanum.

Lacerti Samogithij.

¶ *Dubb.* Africani lacerti ſpecies eſt. Binos excedit pedes longitudine. Quaternum digitorum craſſitudo. In Libyæ deſertis viuit locis. Potus ei nullus. Quin aqua, nex præſentiſſima. Huncru ex igni confectum diceres. Iugulato vix tantulum fluit ſanguinis. Et tamen ſine veneno eſt. Expetitur etiam cibi gratia. E caueis, vbi ſtabulatur, nulla vi extrahi poteſt. Itaque ligonibus aut alijs machinis aperiunt cautes. Sapor ei carnium Raninarum. Curſu veloci eſt vt lacertus. An ſit terreſtris Crocodilus, etiam atq; etiam conſiderandum eſt. Longe diuerſa fera voce pene eadem apud Chaldæos ſignificatur, nempe *Duba* dicitur ab illis vrſus. Huic ſimilis eſt *Guaril*, ſed in capite & cauda venenum gerit. Quibus abſciſſis incolæ veſcuntur. Aſpectu triſti ac fero eſt, Idem.

Dubb. Africani lacerti ſpecies.

¶ Anno à nato Domino 1543. audiuimus, in finibus Germaniæ prope Stiriam ſubitò multos lacertos, vel ſerpentes quadrupedes lacertorum inſtar, apparuiſſe, alatos, morſu irremediabili. Rurſus anno 1552. peruenit ad nos hiſtoria Viennæ impreſſa, huiuſmodi. Hac æſtate circa diem diuæ Margaritæ in Hungaria prope pagum Zichſam iuxta Theyſam fluuium, accidit vt in multorum hominum corporibus ſerpentes & lacerti naturalibus ſimiles naſcerentur: vnde ſæuiſſimi dolores oborti tandem eos enecarunt, ita vt circiter tria hominum millia ſic perijſſe feratur. Quibuſdam humi ad Solem iacentibus ſerpentes & lacerti per os aliquatenus emerſerunt, ſed mox iterum ſe abdiderunt in ventrem. Nobili cuidam puellæ diris cruciatibus mortuæ cum venter incideretur, ſerpentes duo prodiuerunt. His additur hiſtoria eiuſdem temporis & loci, de ſerpentibus innumeris in ſtrue manipulorum frumenti repertis, quos cum exurere vellent ruſtici, manipuli ignem reſpuiſſe dicuntur, & ſerpens cæterorum maximus capite in ſumma ſtrue erecto, humano ſermone monuiſſe, ab incendio vt deſiſterent, neque enim exuri ſe poſſe cum non ſecundum naturam ſint nati neq; ſponte huc venerint, ſed diuinitus propter hominum peccata immiſſi ſint.

Hiſtoria duæ miræ de lacertis & ſerpentibus numero per exortis narrantes.

DE RANA AQVATICA ET INNOXIA: ET de ijs quæ ad ranas quaſuis in genere ſpectant.

RANA PERFECTA.

FOETVS RANÆ CAVDATVS.

A.

RANAM aliqui recentiores inter vermes numerant, vt Albertus & ſimiles, quod neutiquam probo: reptile enim potius fuerit, ſi quis generis appellationem quærat: magis propriè verò reptilia ranarum illæ dicentur quæ ſcandere in ſublime poſſunt, vt minores illæ virides. Sed cum multiplex ranarum genus ſit; à locis quos habitant præcipuam differentiam ſtatuerim, vt quædam aquaticæ, aliæ terreſtres dicantur. Videntur autem aquaticæ omnes amphibiæ, quòd & in terra aliquandiu degere commodè poſſint: terreſtres verò non omnes in aquis etiam agere. Rurſus aquaticæ vel in paludibus aut lacubus & ſtantibus aquis, vel in fluentibus vt riuis & fluuiorum marginibus reperiuntur. in mari nullæ, contra quàm recentiores aliqui ſcripſerunt: in quo Marcellus Vergilius etiam à Fr. Maſſario notatur. nam rana marina vel potius rana piſcatrix, piſcis eſt planus, non quadrupedum generis. quam Ariſtoteles aliquando etiam βάτραχον, id eſt, ranam ſimpliciter nominat, vbi ſcilicet de alijs quoque piſcibus agit, vt dubitationis nihil ſit. Iam in ijſdem aquis & virides habentur, & aliæ coloris diuerſi, vt dicam in B. Terreſtres igitur ranæ dicuntur, non ad marinarum, ſed ad aquaticarum differentiam: quarum diuerſas ſpecies, prout vel in hortis, vel inter frutices, vel quibuſuis locis cauis & opacis degunt, infra ſigillatim proponam. Plinius alicubi ranas aquaticas ſimpliciter nuncupat, alibi diſtinctius fluuiatiles. Ranæ lutariæ (τελματιαῖοι βάτραχοι) apes vbi ad aquam acceſſerint rapiunt, Ariſtoteles interprete Gaza. licebit autem τελματιαῖον etiam paluſtrem vertere, ἕλειον verò lacuſtrem, (quanuis apud Dioſcoridem lib. 6. in capite de rubeta βάτραχον ἕλειον ranam paluſtrem vertunt, & venenatam faciunt.) Sed animaduertendum ne rubeta in paludibus agens, quam aliqui ſimpliciter ranam paluſtrem vocant, (quod non probarim,) cum communi & innoxia rana paluſtri confundatur. Dioſcorides quidem *phrynon*, id eſt rubetam, βάτραχον ἕλειον, hoc eſt ranam paluſtrem cognominat: vt Ægineta etiam 5. 36. Aetius diſtinguit, 13. 55. & remedia quoq; ſeparata tradit. Ranam de lacu apud Marcellum Empiricum legimus, & βάτραχον λιμναῖον, id eſt ranam lacuſtrem apud Hippiatros. Ranas communes Ariſtot. telmatiæos aut limnæos, hoc eſt lutarias & lacuſtres nominat, Hermol. ¶ Eſt quando rana abſolutè nominatur pro rubeta aut alia venenata. nam & mutæ quædam venenoſæ ſunt, & rubetæ duplex genus eſt. Ranæ ſaliua contra morſum eiuſdem bibitur, Plinius. Artemiſia alligata priuatim potens traditur, potáve, aduerſus ranas, Idem. Cynogloſſi radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur, Idem. Eryngij radix illinitur plagis venenatis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas, Plin. Et alibi, Sunt & ranis venena, rubetis maximè. Aſpidis morſus ſi ranam comederit, inſanabilis omnino fit, Ælian. ¶ Ranæ virides aliæ maiores ſunt, nempe aquaticæ, quarum coxæ in cibum veniunt: aliæ minores & terreſtres. Ego apud medicos cum ad remedia ranas virides aut aliquid earum requirunt, minores tantum quæ ſui generis & terreſtres ſunt, intelligi puto: quod aliquando expreſſa magnitudinis nota deſignant, aliquando omittunt.

De diuerſis ranarum generibus.

De nominibus diuerſis. ¶ צב, *zab*, Leuitici 11. & Num. 14. crocodilum, alij ſcincum, alij ranam interpretantur: Vide in Crocodilo A. Illyrij quidem ranam etiamnum *zaba* vocitant. Sic & צפרדע, *zephardea*, vocem Hebraicam (Exodi 8.) alius crocodilum alius ranam facit: Lege ibidem. Munſterus in Lexico trilingui ערדענא, *vrdeana* etiam, & *vrdea*, (Arabicas vt coniicio voces) ranam exponit. item אקרוקא, *akruka*: & משקר, *maskar*. Vox quidem *vrdeana*, alludit ad *hardun*. facit autem Auicenna *hardun* ſpeciem *aldab*, id eſt crocodili vel lacerti, vt docui in Chamæleonte A. Porrò *zephardea* vel *zepardea* dictio compoſita videri poteſt à *zab* & *vrdea*. & Græcum nomen *bátrachos* per metatheſin inde factum videri poteſt. Auicenna 2. 596. ranam *dafda* nominat: Cui ſimiles ſunt apud Syluaticum voces, *difdah*, & *diſfoa* cap. 221. vtranq; ranam exponit, apud Serapionem *diphdaha* ſcribitur.

ſcribitur. *Altabaul*, rana in aquis degens, Syluaticus. Bracatas apud eundem pro rana, non dubium quin ex Græco batrachos corruptum ſit, vt fortè etiam *garaZum*. ¶ Βάτραχος Græcis commune nomen eſt ad omne genus ranarum. λάλαγες priuatim dicuntur virides ranæ, (aliâs λάσταγες apud eundem, quod minus placet. lalages enim quaſi garrulæ ob vocem obſtreperam rectè dici videntur,) circa lacus, quas alij χαμβίρυς appellant, Varinus: Sunt autem ranæ illæ quarum hic effigiem adieci, non minores illæ virides, quæ neq; loquaces ſunt, nec aquaticæ. Rana apud Italos & Hiſpanos nomen Latinum ſeruat: Gallis eſt *grenouille*. Germanis Fröſch/Froſch/Froſche: nos fœminino genere dicimus die Fröſch: alij quidam maſculino der Froſch. Cæterum virides illæ maiores & aquaticæ, quarum coxæ, vt dixi, eduntur, priuatim à noſtris Hopgger/ (nimirum à ſaliendo, hoc eſt πηδητικοί) appellantur: ab alijs, ni fallor, Graſſfröſch/ob colorem herbaceum. quanquam alij non aquaticam à colore, ſed terreſtrem ſiue hortenſem ranam, quòd in gramine degat, ſic (ut audio) nominant. Flandricè rana Vroſch (aliâs Vorſch & Vrüeſch) vel Püüt appellatur. Anglicè *frogg* vel *frogge*. Illyricè & Polonicè *zaba*, voce (vt apparet) originis Hebraicæ.

B.

Ranarum genera diuerſa ſunt, vt partim præcedenti capite expoſui, partim ex ipſis titulis picturisq; ſequentibus apparebit. Differunt & generatione, cum quædam coitu, quædam ex putredine naſcantur, vt temporariæ, de quibus & infra in *C.* & poſtea priuatim nonnihil dicam. Item colore: nam aquaticæ illæ quæ præ cæteris in cibum admittuntur, virides ſunt, nigris paſſim aſperſæ maculis. Sunt & ſubliuidæ atq; ſubcinereæ quædam aquaticæ: quæ partim vocales & edules ſunt, partim mutæ & non eduntur, vt Georg. Agricola ſcribit. Viridi colore paſſim in Flandria & Germania tota (ni fallor) reperiuntur: in Anglia nullæ, vt audio: quare nec vllæ ranæ illic eduntur. Porrò cum ad remedia, vt quarum ſanguis commendatur, ne euulſi è palpebris pili renaſcantur, virides requiruntur ranæ, minores illas terreſtres, non aquaticas maiores acceperim: Vide in *G.* ¶ Rana figura eſt buſonis, ſed ſine veneno, Albertus. Fœmina mare maior eſt, Ariſtot. Ægyptij hominem impudentem, & viſu acutum aut celerem (κτ̄ τὴν ὀξυωπίαν ἔχων) deſignantes, ranam pingunt. hæc enim non alibi ſanguinem habet quàm in oculis. Porrò qui illos ſanguine reſperſos habent, impudentes dicunt: vnde & poeta, *Ebrie, luminibus canis effrons, pectore ceruus*, (Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο, Iliad. α.) Orus. Idem alibi muſcam impudentiæ ſignum facit, (vnde & Homerica ſimilitudo,) quam conſtat in capite tantum circa oculos ſanguinem habere. De lingua earum, dicam ſequenti capite, vbi etiam de voce. Pulmonem pauca habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, ſpumoſum, nec ſanguineum, ideo non ſitiunt: Eadem eſt cauſa, quare ſub aqua diu ranæ & phocæ vrinentur, Plinius. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt, Idem. Rana (vt & reliquæ quadrupedes ouiparæ) lienem perexiguum habent, Ariſtot. & Plinius. Quadrupedum ouipararum, vt ranæ aliarumq; vulua, qualis auium eſt: vide in Lacerta *B.* Ventri echinorum (marinorum) ſubdita ſunt oua, & ranæ rubetæq; ſimiliter, &c. Ariſtot. de hiſtor. animal. lib. 4. circa finem cap. 5. Coeunt ranæ, vt & cæteræ quadrupedes ouiparæ, ſuperueniente mare. habent verò in quod meatus contingant, & quo per coitum adhæreant, Ariſtot. Ranæ crura poſterius longa, (vt apta ſint ad ſaltus,) anterius breuia ſunt, cum digitis longis, quibus intertexta eſt membrana vt commodius natent, Albertus.

Quædam ranæ coitu, quædam ex putredine naſcuntur.

Colore differunt.

Deſcriptio ranæ.

Rana picta apud Ægyptios hominem impudentem ſignificabat.

C.

Rana paluſtris eſt, Ariſtot. In Piſanorum aquis calidis ranæ naſcuntur, Plinius. Virides ranæ, in fluuijs atq; piſcinis verſantur: Subliuidæ & ſubcinereę in fluuijs, lacubus, paludibus, lacunis viuunt. Vtræq; hybernis menſibus conduntur in terra. Argumento eſt, quòd verno tempore non tantum earum fœtus conſpiciantur in lacunis, ſed ipſæ veteres etiam ranæ. Quare verum non eſt quod ſcribit Plinius, mirumq; ſemeſtri vita reſoluuntur in limum nullo cernente: & rurſus vernis aquis renaſcuntur, quæ fuêre natæ, periode occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat, Georg. Agricola. In paludibus illis quæ per hyemem non conglaciantur, omni tempore, præcipuè tamen verę, ranæ reperiuntur, Matthæolus: hoc non fieret, ſi in limũ reſoluerentur. Audio apud nos ranas hyeme aliquando in fontibus minus frigidis reperiri: & aliquando cum muſtelarum piſcium genere quod thryſcios noſtri vocant, ore eis adhærentes tanquam alimentum ab ipſis exugant, extrahi. Et rurſus Agricola, Latent (inquit) hyeme in terra ranæ omnes, exceptis temporarijs iſtis minimis (de quibus infra priuatim agemus.) Hyeme latet rana extra aquam in rimis calidis, & aliquando in aquis ſub terra, quæ hyeme ſunt calidæ: Vere procedit ad aquas. Aliquando etiam autumno quum frigore infeſtatur intrat in domos hominum, & aliquando repit in ſinum ſuper inguen vel ventrem hominis, Albertus. Pariunt ac educant in ſicco. Humore vt non prorſus carere ſuſtinent, ita in ipſo intereunt, niſi interdum reſpiratio detur, Ariſtot. Theophraſtus commemorat piſces, qui ſic ex fluminibus in terram tanquam ranæ exeant, & rurſus in aquam redeant.

Vbi ranæ verſentur.

Vbi condatur hyeme.

Partus & educatio.

¶ Omnis rana terreſtris muta eſt, Io. Tzetzes. 8. 167. atqui ranunculos virides qui terreſtres ſunt, conſtat non eſſe mutos, vt & rubetas minores quaſdam. Aquaticæ ranæ, quas gerynos Aratus vocat, omnes vocales ſunt, præter Seriphias, Idẽ Tzetzes. atqui Aratus nõ ipſas ranas aquaticas, ſed ipſarũ fœtus gerynos vocauit. Ranis ſonus ſui generis, vt dictũ eſt. niſi ſi & in ijs ferẽda dubitatio eſt, (quaſi non

Vox.

vera ſit vox, vt in inſectis,) qui mox in ore concipitur, non in pectore. Multum tamen in ijs refert & lucorum natura. Mutæ in Macedonia traduntur, Plinius. Ranæ vocales olim in Cyrenenſi agro deerant, Ariſtot. Et in Mirabilibus, Ranas in Cyrene aiunt planè mutas eſſe. Theophraſtus tradit inuectitias eſſe in Cyrenaica vocales ranas, Plinius. Et alibi, Cyrenis mutæ fuêre ranæ, illatis è continente vocalibus durat genus earum. Cyrenææ ranæ propter aquæ amaritudinem mutæ ſunt, Simocatus. Mutæ ſunt etiam nunc in Seripho inſula. Eædem aliò translatæ canunt: quod accidere & in lacu Theſſaliæ Sicendo tradunt, Plinius. Theophraſtus aquæ frigiditatem cauſatur, quòd mutæ ſint Seriphiæ ranæ, Ælianus: alij fabulam quandam adferunt: Vide infra in *h.* inter prouerbia. Seriphiæ ranæ in Scytum allatæ vocē non ædebant, Suidas & Varinus. Ranæ coaxant, Spartianus. Quo-

Coaxare ranarum eſt.

axare ranæ dicuntur cum vocem emittunt, Feſtus. Rana gracidat vel coaxat, Alunnus. Vtranq; vocem per onomatopœiam fictam eſſe conſtat. Apud Ariſtophanem in Ranis ſubinde repetuntur imitationes illæ ranarum vocis, βρεκεκεκὲξ, κοὰξ, κοάξ. Cæterum coaxatio etiam Latinè dicitur opus axibus conſtans (vertäflung:) axes (laden/bretter) enim tranſuerſis tignis impoſiti contignationum ſola (tille) fulciunt, Budæus in Pandectis. Et alibi, Coaxatio, quæ & coaſſatio dicitur, tabulis, aſſes & axes vocant, id genus conſerta eſt quibus cupæ & lacus (väſſer vnd ſtanden vß tugen) conficiuntur. Ταῖς νύμφαισι δ' ἔδοξεν ἀεὶ τὸν βάτραχον ᾄδειν· Τῷ δ' ἐγὼ οὐ φθονέοιμι. τὸ γὰρ μέλος οὐ καλὸν ᾄδει, Marcus Muſurus apud Theocritum. Plinius etiam ranas canere dixit. Rana cum læditur exilem dat vocem, ſicut mus in timore, Albertus.

Lingua.

Ranis lingua ſui generis eſt. pars enim prima, quæ cæteris abſoluta eſt, ijs cohæret, modo quo tota ferè piſcium. intima verò abſoluta ad guttur applicatur, qua ſuam vocem ſolent emittere. Et quidem genus illud vlulatus, quam ololyginem nominant, mares intra aquam reddunt, vt cieant ad coitum fœminas, Ariſtot. Et alibi, Reddunt ranæ ſuam ololyginem illam, maxillæ inferioris labro demiſſo pari libra, cum aqua modice recepta in fauces, ſuperioreq; intenta. Flagrant tantiſper oculi modo lucernæ, cum ſinus buccarum maxillis diſtentis interluceat. Coitum enim noctu magna ex parte agere viſuntur.

Ololygo ranarum.

Ex his locis Ariſtotelis ſua transferens Plinius, Ranis (inquit) prima lingua cohæret, (quo modo infantium lingua cum hæret, id vitium vulgò *ſilum* à Gallis vocatur) intima abſoluta à gutture qua vocem mittunt. Mares tum vocantur ololygones, ſtato id tempore euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum ſiquidem inferiore labro demiſſo, ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua vlulatus elicitur. Tunc extenti buccarum ſinus perlucent, oculi flagrant labore perpulſi. Super hoc loco Plinij Hermolaus ſcribens, pro ololygones (inquit) legi poteſt ololyzontes. quandoquidem voces & vlulatus ipſi dicuntur ololygones, vt ex Ariſtotele patet, Hæc ille. Sed forſan ololygones rectè legetur, nec temerè aliquid mutandum vbi nulla veterum codicum lectio ſuffragatur. Quamuis enim ololygon propriè vocem ipſam per onomatopœian ſignificet, accipi tamen poteſt pro animali talem vocem ædente. Apud Aratum quidam ὀλολυγόνα interpretantur auis ſolitariæ genus, quam Cicero acredulam, id eſt luſciniam vocârit. Syluaticus autem localem, id eſt aluconem interpretatur. Varino ὀλόλυγον (lege ὀλολυγὼν) animalculum eſt in aquis naſcens, ſimile inteſtino terræ. Et rurſus, Ὀλολυγὼν, ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν. κατὰ γὰρ Ἀριστοτέλην, πᾶν ὀλολύζει τὸ ζῷον ἐν τοῖς ἑλώδεσι (βορβορώδεσι, Theocriti Scholiaſtes) τόποις κατὰ πλείονα. (Sed Ariſtot. de ſola rana hoc refert.) Et, Ὀλολυγὼν auis ſic dicta à ſono vocis, Idem. Γάργαλος, ὀλολυγὼν, Heſychius & Varinus. De ololygone inſecto ſimili lumbrico, inter inſecta dicemus. Vide in Acredula aue. Ranæ lingua palato adhæret, vnde vox æditur coax à gutture ad os reſonans: & quia ſpiritus lingua impediente non rectà procedit, duas tanquam veſicas inflat vtrinque ad os: tenet autem cum vocem emittit labrum inferius in ſuperficie aquæ, & ſuperius extra aquam, mas videlicet fœminam alliciens, Albertus. Ranæ mares ololygmo (ololygine) ſuo, tanquam amatorio & epithalamio carmine ad hoc compoſito fœminas ad Venerem irritant. quas vbi iam allexêre, noctem in commune expectant. coire quippe in aquis quidem non poſſunt, progredi verò in continentem interdiu ob metum nolunt. Noctu verò egreſſæ in magna ſecuritate complexibus indulgent liberè, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. & Gillius in Æliano.

Coitus.

Ranæ ſuperueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, poſterioribus clunes, Plinius. Ouiparæ quadrupedes etiam mare ſuperueniente coëunt. habent verò in quod meatus contingant, & quo per coitum adhæreant, vt ranæ, & reliqua generis eiuſdem, Ariſtot. Ranæ in coitu multum immorantur, multumq; ſeminis effundunt, Author lib. de nat. rerum. Ranarum ſemen noſtri vocant fröſchmalter/ alij fröſchrogen.

Procreatio & ortus diuerſus.

Ranæ quædam naſcuntur per ſe, conſperſis tantum æſtiuo imbre littorum & itinerum puluerulentis arenis, quarum breuis vita & nullus vſus eſt: aliæ legitimo naturæ ordine, (ex coitu natæ,) in aquis ſuos natales habent, Marcellus Vergilius. In Ægypto mures ex terra & imbre naſcuntur, & in alijs locis ranæ, ſerpentesq; & ſimilia, Macrobius. Cum ex Italia Neapoli Puteolos iter facerem, ranas perſpexi, quarum pars quæ ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur. altera nondum conformata concretioni limoſi humoris ſimilis trahebatur, Ælianus. Et eodem corpore ſæpe, Altera pars viuit, rudis eſt pars altera tellus, Ouidius 1. Metam. de ranis. Idem lib. 15. Semina limus habet virides generantia ranas, Et generat truncas pedibus. Sed cum non omnes ranæ ex cœno limóve naſcantur, non omnes etiam in limum reſolui dicendum eſt: vt Plinius qui hoc ſcripſit,

ſcripſit, quaſi omnes ranæ in limum quotannis reſoluantur, aut errârit, (vt ſupra etiam circa initium huius capitis monui,) aut ita excuſandus ſit, quaſi non de omnibus ranis ſed temporarijs tantum, hoc eſt ex putredine terræ & aquæ natis, hæc verba protulerit. Ranis aliquando pluiſſe author Phylarchus eſt apud Athenæum lib. 8. Et vt ibidem legimus, Heraclides Lembus hiſtoria XXI. circa Dardaniam & Pæoniam, inquit, ranis pluiſſe, idq; tam copioſe vt domus & viæ replerentur. Itaq; primis diebus aliquot tum occiſis ranis, tum domibus occluſis, ſuſtinebant incolæ: cum verò nihil proficerent, ſed vaſa implerentur, & vnà cum edulijs coctæ ſimul aſſæve reperirentur ranæ, nec aquis vti liceret, nec pedes in terra ponere propter ranas coaceruatas: his accedebat grauis interfectarum odor, regionem deſeruerunt. Hoc & apud Cælium legimus 24. 3. qui authorem citat Euſtathium, qui in librum 1. Iliados ſcribens Phaniam citat authorem, & quartum Bibliothecæ Diodori. Autoritates (Autariâtæ Stephano, gens eſt Theſprotica: Autaridæ Plinio 6. 28. in Arabia, vt videtur) Indi ranis inchoatis & imperfectis, de cœlo lapſis, in alium locum demigrare coacti ſunt, Ælianus. Attariotas ranæ è nubibus delapſæ expulerunt in quam nunc quoq; habitant oram, Diodorus Sic. lib. 4. de fabuloſis antiquorum geſtis. Cardanus lib. 16. de ſubtilitate pluuiarum mirabilium cauſam in ventos referens: Fiunt (inquit) hæc omnia ventorum ira. ſæuiunt enim hi in iugis montium. ergo neque mirum pluere ranas, piſciculos, lapides. Nam ranæ ac piſces è montium iugis venti impetu transferuntur. transfertur & puluis qui vi ventorum cogitur in lapides. Et rurſus, Transferuntur & oua paruorum animalium, vt etiam ranarum & piſcium, quæ inter turbines ventorum & hymbrium procellas emittunt animalia quæ pluere videntur. De ranis quibus Ægyptij afflicti ſunt, Exodi cap. 8. ſic ferè legimus: Dixit Dominus ad Moſen: Ingredere ad Pharaonem & dic ad eum: Sic dicit Dominus: dimitte populum meum vt ſeruiant mihi. Quòd ſi recuſas, ecce infeſtabo omnes regiones tuas ranis. Et copioſè producet fluuius ranas, quæ aſcendent & intrabunt in domum tuam, & in conclaue cubilis tui, & ſuper lectum tuum, & in domum ſeruorum tuorum, & in populum tuum, denique in furnos & cibos tuos. Et rurſus: Dic Aharoni, Extende manum tuam cum virga tua, ſuper fluuios, ſuper riuos, & ſuper ſtagna, vt adducas ranas in Ægyptum. Cum igitur extendiſſet Aharon manum ſuam ſuper aquas Ægyptij, aſcenderunt ranæ, operueruntq; terram Ægypti. Tum magi quoq; incantationibus ſuis ranas ſimiliter induxerũt. Itaq; Pharao Moſe & Aharone vocatis ait: Orate ad Dominum vt auferat ranas à me, & à populo meo, & dimittam populũ, vt ſacrificent Domino. Moſes verò reſpondit Pharaoni: Gloriare de me, (& dic) quando orem pro te & tuis, vt exterminentur ranæ, & in fluuio remaneant. Tum Pharao, Cras. Et Moſes dixit, Fiat iuxta verbũ tuum, vt ſcias incomparabilem eſſe Dominũ Deum noſtrum. Egreſſi igitur ſunt à Pharaone: & Moſes inuocauit Dominum: fecitq; Dominus vt petierat ille, & mortuæ ſunt ranæ abolitæq; è domibus, atrijs, atq; agris. Et congregauerunt eas aceruatim, & cõputruit terra. Item Pſal. 77. Miſit Dominus in Ægyptios cynomyiam, (*arob*, mixtionem inſectorum, Munſterus,) & ranas quæ perdiderunt eos. Et Pſalmo 104. Et ædidit terra Ægyptiorum ranas, in penetralibus regum. Et Sapientiæ 19. Pro piſcibus eructauit fluuius multitudinem ranarum (in Ægypto.) M. Varro author eſt ciuitatem ab ranis in Gallia pulſam, Plini. Quidam vbi ſpuiſſet, intra dimidium horæ ſpatium ranas pro ſputo exiguas oſtendit, Cardanus. Vide infra in Ranis temporarijs ſeorſim. Ranæ pariunt ac educant in ſicco, Ariſtot. Continentem emittunt ſuum fœtum, Idem de hiſt. 6. 14. Oua pariunt, non animal, etiamſi Plinius partus earum minimas carnes nigras, hoc eſt gyrinos vocauerit, Maſſarius. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantum & cauda inſignes: mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores, Plinius. Ægyptij hominem qui cum diu ſe mouere non potuerit, poſtea tandem pedibus moueatur, demonſtrantes, ranam pingunt poſteriores pedes habentem. hæc enim primum ſine pedibus naſcitur, (quod & Ælianus ſcribit,) ſed poſtea dum augetur, pedes aſſumit poſteriores, Orus. Rana vere coit, & parit multa oua in aqua ſequentis anni vere ex illo coitu: & in medio ouorum illorum rana latet abſcondita: & cum oua excluduntur, ranunculi ſunt magni capitis, cum ventre iuxta caput, & cauda poſterius cum pinnis ad natandũ: poſt Maium menſem deinde cauda delabente pedes quatuor formantur, Albert. Et alibi, Apud nos eſt animal illud quod in aquis primo generatur ex ouis ranarum magno capite & longa cauda cum pinnis (vt in piſcibus ferè, in aquis ſtantibus tepidis) cuius cauda decidit & ſubnaſcuntur pedes quatuor: & antequam habeat pedes ſi extrahatur de aqua, moritur. Ranarum aquaticarum (tum viridium, tum illarum quæ ſubliuidæ ſeu ſubcineteæ ſunt) fœtus (id eſt, enati recens ex ouis) ſunt primò carnes paruæ, rotundæ, nigræ, dein oculis tantum & cauda inſignes: quas Nicander quia caudam mouent, μολουρίδας: Aratus quia rotundæ, γυρῖνες: alij Græci βατραχίδας, quaſi dicas ranunculos, nominant. quorum poſtea figurantur pedes, priores ex pectore, in poſteriores finditur cauda, Georg. Agricola. Idem hæc animalia interpretatur **faulfroſten**: (**Kaul** rotundum eſt Saxonibus) quidam in Germania inferiore **fulpogen**: noſtri appellant **roßköpff**/ hoc eſt hippocephalos, (& **roßnägel**) quòd reliqui corporis proportione caput eius magnum ſit. Gyrini informes dicuntur ranarum partus, quod ſcribit Theon: id eſt, ἀδιάπλαστα γεννήματα καὶ ἄποδα, quando vrſarum more pariant ranæ. Hinc in Prognoſticis Aratus, Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων. Γύρινοι, τὸ ἐκ τοῦ βατράχου παιδίον, Heſychius. Γυρῖνοι (penanflexum): in Etymologico

Ranarum pluuia, quæ διοσημείας vocari poſſunt.

Partus.

Fœtus caudatus.

Gyrini informes ranarum fœtus.

proparoxytonum etiam reperio) paruæ ſunt ranæ, Varinus: quòd γυροὶ, id eſt rotundi ſint, Etymologus. Apud eundem γυρῖνος, ſimpliciter pro rana exponitur. Γυροῖς, (malim γυρίνοις,) βατράχοις. Γυροὶ τὸ χῆμα, παρ' Ἀττικοῖς, οἱ μὴ πόδας ἔχοντες. Ἴωνες δὲ κατὰ Παυσανίαν γερύνους τοὺς τοιούτους φασί, Varinus. hinc & gyrinæ nimirum ranæ dictæ quandiu ſcilicet pedibus carent. Dicuntur autem non gyrini tantum, ſed & geryni, vt apud Nicandrum in Theriacis obſeruaui, cuius hæc verba ſunt: Ἀλλ' ἤτοι γερύνων χαραχοὶ πεδάλλα τοκῆες βάτραχοι ἐν χύτροισι καθεψηθέντες ἄεκρι βάμματι. *Rana gyrina ſapientior. Prouerb.* Rana gyrina ſapientior, adagium eſt (inquit Eraſmus) ſumptum ab informi partu ranarum, quem Græci γυρίνους vocant, à figura corporis in gyrum orbiculati, quo fit vt mira celeritate ſe quò velint voluant verſentq́ʒ, quemadmodum teſtatur Etymologici author. Meminit gyrinorum etiam Suidas, Ariſtophanis adducens teſtimonium, πατέρες βοῶσι γυρίνων, (Arati hæc verba ſunt. vt rectè Suidas citat, non Ariſtophanis vt Varin.) Porrò cum ranæ tribuatur loquacitas, quæ ſtoliditatis ſolet eſſe comes, minimum mentis ineſſe oportet gyrinis, quos vix deprehendas animal eſſe niſi mouerentur. Plato in Theæteto, Ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου: Id eſt, Nos illum tanquam deum ob ſapientiam admirabamur. at ille nihilo magis antecellebat prudentia, quàm rana gyrina, Hæc Eraſmus. Sunt qui expuncta veteri lectione apud Platonem, *gyneam* ſubſtituunt: ſed vtrum magis quadret, doctorum fuerit perpenſio, Cælius. Βρύτιχοι, ranæ paruæ caudatæ, Heſychius & Varinus. Μολουρίδες, βατραχίδες, Heſychius & Varinus. Hydrus ſerpens in pratis capit μολουρίδας ἢ βατραχίδας, Nicander: cuius interpres moluridas interpretatur animalia cicadis ſimilia. Vnde apparet grammaticos in Lexica tranſcripſiſſe has voces, ſed corruptè, niſi librarij corruperunt. eſt & alter error quòd ita coniungunt has voces, tanquam idem ſignificantes. Latinè nobis gyrini nomen deeſt, & circumlocutione vtendum, vnde Plinius: Aliqui & naſcentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda eſt, &c. Rubetis etiam, inquit Hermolaus, aliquando cauda initio eſt, quam pòſt amittunt: ob id in ſtagnis cum adhuc puſilli ſunt mutili rutibus vocantur. *Cibus.* ¶ Ranæ lutariæ apes vbi ad aquam acceſſerint, rapiunt, Ariſtot. Puto eas & herbis veſci, (vnde nomina illa in Batrachomyomachia impoſita ab herbis, Praſſuphagus, Praſſæus, Seutleus, Calaminthius,) & terra quandoq́ʒ. nam & rubetas terram edere aiunt. Tam ranæ quam bufones comedunt mortuam talpam, vt obſeruatum ſibi Albertus ſcribit: nam talpæ ranarum genera viua captant & deuorant. Τοὺς δὲ Συρακοσίων τούτων ἀμέλησον, Οἳ πίνουσι μόνον, βατράχων τρόπον, οὐδὲν ἔδοντες, Archeſtratus apud Athenæum lib. 3. Auguſto menſe nunquam poteſt os aperire pro vſu cibi, vel potus, vel vocis, quòd ſi manu, vel baculo tentaueris, difficulter aperire poteris, *Liber de nat. rerum.* Auguſto menſe dicitur adeò compreſſa habere labia, quòd etiam inſtrumento aperiri non poſſunt extra aquam, Albert. ¶ Soboles ranarum lutariarum, ſi quis in earum lacum verbaſci (tithymalli nimirum qui verbaſco ſimilia fert folia) nuciue folia inijciat, necatur, Ælianus: cuius verba Græca Suidas in Phlomo ſic recitat. ἐμβαλλόντι δὲ εἰς τὴν λίμνην φλόμου φύλλα ἢ κάρυα (fortè *coccalos* vulgò dictos quibus & piſces petūt, vel nuces ſecūdæ ſpeciei tithymalli) ἀπόλλυσι τοὺς γυρίνους.

D.

Ranarum Ægyptiarum ſapientia. Ægyptiarum genus ranarum ſapientia excellit. nam ſi in natricem inciderit arundinis fruſtum obliquum mordicus tenet, & nihil de robore remittens, firmiſſimè retinet. Is igitur eam non poteſt deuorare, propter arundinem, quam ore complecti nequit, Gillius (ex Æliani Variorum primo.) Ranæ lutariæ (τελματιαῖοι βάτραχοι, Rubetas paluſtres has dixerim,) apes vbi ad aquam acceſſerint, rapiunt. quamobrem eas apiarij per paludes & ſtagna, vnde apes aquantur, venari ſolent, Ariſtot. Apibus aquantibus ranæ inſidiantur: nec hæ tantum quæ ſtagna riuosq́ʒ obſident, verum & rubetæ veniunt vltro, adrepentesq́ʒ ſufflant, Plinius. *Ranarum hoſtes, muſtela ruſtica.* ¶ Muſtelæ ruſticæ illæ, quas putorios appellant, noſtri iltiſſos, ranis inſidiantur: & ſæpe plures ab eis congeſtæ in caua aliqua arbore reperiuntur. *Buteo.* Ranæ hoſtis eſt buteo: rapit enim eam editq́ʒ, Ariſtot. & Oppianus. *Butorius.* Butorius etiam, qui ardea ſtellaris videtur, ranas vorat, & genera quædam miluorum, vt recentiores quidam obſcuri tradunt. *Nocturnæ aues.* Item nocturnæ aues gimus & gimeta, Creſcentienſis. *Hydri.* Hydri ranas deuorant, Aratus & Nicander. *Cherſydrus.* Anguis quidam (Cherſydrus) in Calabria, dum aquæ ſuppetunt, illas habitans, piſcibus atram *Improbus ingluuiem, ranisq́ʒ loquacibus explet,* deficientibus verò aquis exilit in ſiccum, Vergilius in Georg. Quam Latini natricem, & Dioſcorides hydrum vocat, Nicander Cherſydrum appellare videtur. is in locis parum aquæ habentibus, aut paludibus verſans, ranis infeſtiſſimus exiſtit, Gillius. Quòd natricem rana male oderit, atq́ʒ incredibiliter pertimeſcat, ipſum ideo contrà ſumma vocis contentione exterrere conatur, Ælianus. Ranæ ex omnibus hydrum maximè odêre ac timent, quare appropinquante eo hoſtem prius clamitando aduerſus eunt, Volaterranus (ex Æliano, vt videtur, neſcio an rectè.) *Talpa.* Obſeruatum ſibi Albertus ſcribit talpas libenter paſci bufonibus & ranis, eaſq́ʒ viuas à talpis aliquando comprehendi: ranas verò & bufones comedere talpam mortuam. Marcion Smyrnæus rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit: item rubetas aliaſq́ʒ ranas, Plinius. ¶ Ranæ obſtreperæ conticeſcent, ſi in ripa expoſueris lucernam accenſam, Africanus in Geopon. Græcis.

E.

Pueri apud nos rubicunda lana aut panno rubente ad hamum alligato ranas capiunt. ¶ Fel capræ

capræ in terra in vaſe aliquo repoſitum ad ſe dicitur ranas congregare, ac ſi gratum aliquid in eo reperiant, Albertus. Ex ranis eſca fit ad cancros capiendos, vt dicam in Cancris. Carnibus ranarum vel hamo additis, præcipuè purpuras certum eſt allici, Plinius. Fœtus ranarum (quos gyrinos vocari diximus) vrunt, & eo cinere felem exenteratum & pelle detracta toſtum, illitumq; melle, aſpergunt: & ita circa ſyluam aliquam, vbi vulpes aut lupi verſantur, trahunt, vt odore alliciant, vt ſcripſi in Lupo E. ¶ Aquarum notæ ſunt iuncus, & harundo, multumq; alicui loco pectore incubans rana, Plinius 31.3. ¶ Ranæ lutariæ apibus nocent, Ælianus. ¶ Ranæ vltra ſolitum vocales, tempeſtatis ſigna ſunt, Plinius: pluuiam denunciant, Ælianus. Altius vel clarius ſolito coaxantibus ranis pluuiam portendi obſeruatum eſt, Plutarchus in libro Vtra animal. Ingruentium aquarum certius præſagium exhibent ranæ præter ſolitum vocales: Quod Aratus, Plinius, Maro quoq; noſter prodidere, Cælius. Tempeſtatem (χειμῶνα) prædicunt, vt Aratus canit, cum magis & ſupra conſuetudinem clamant: Quoniam, vt Theon interpres ſcribit, aquam frigidiorem reddi ſentiunt: vel quia gaudent aquis, & maximè pluuijs vtpote dulcioribus, vnde & fœcundiores redduntur, vt plantæ etiam pluuijs rigatæ lætius germinant. Arati carmen Auienus ſic reddit: *Et veterem in limo rana cecinere querelam.* Et Cicero lib. 1. de Diuinatione. *Vos quoq; ſigna videtis aquai dulcis alumnæ, Cum clamore paratis inanes fundere voces, Abſurdoq; ſono fontes & ſtagna cietis.* Certum eſt autẽ eum hæc verba de ranis protuliſſe, quanquam interpoſitis quibuſdam, ordine forſan per librarios turbato, iterum de ranis ſic ſcribat: Quis eſt qui videre ranunculos hoc ſuſpicari poſſit? Sed ineſt mira & ranunculis quædam natura, ſignificans aliquid, per ſe ſatis certa, cognitioni autem hominum obſcurior. Ranæ coaxantes veſperi pruinam poſtridie non futuram indicant, idq; certò vt aiunt. plerunq; etiam ſerenitatem ſequentis diei, ſed hoc non rarò fallit. ¶ M. Varro author eſt ab ranis ciuitatem in Gallia pulſam, Plinius. De pluuia ranarum in Pæonia & Dardania, &c. ſcripſi in C.

Ranis ... ... endi. *Vſus ... ranis.* *Prognoſtica tempeſtatis.*

F.

Virides ranæ præcipuè in cibum admittuntur: ſed & ſubcinereæ quædam & ſubliuidæ, vt Georg. Agricola ſcribit, quæ ſimiliter in fluuijs, lacubus & piſcinis viuunt, partim vocales & edules ſunt, partim mutæ & non eduntur. In Anglia virides deeſſe audio, nec vllas edi. Apud veteres quidem ranas aut earum decoctum intra corpus ſumi ſolitum, medicamenti tantum, non cibi gratia legimus, vt ſequenti capite oſtendemus.

Vſus ranarum in cibo.

¶ Ranarum ius ranaſq; ipſas ſumptas ijs mirificè opitulari, qui à venenatis percuſſi eſſent reptilibus, (verba ſunt Aloiſij Mundellæ ex epiſtola numero octaua in Volumine epiſtolarum eius) legimus in ſecundo Aetij lib. cap. 162. & lib. 13. eiuſdem cap. 5. & ſeptimo Pauli Æginetæ libro: vbi ab illis aſſeritur, ſi cum ſale oleoq; ranarum ius hauriatur, mirificè prodeſſe percuſſis à reptilibus: Quorum teſtimonio fretus ranas interdum edere non dubitaui, alijſq; vt ederent permittere: quamuis illatum nutrimentum, quod in corpus hominis diſtribuitur, tale fore exiſtimauerim, quale à Galeno lib. 3. de aliment. fac. cartilagineis attribuitur, minus concoctioni difficile, & mediocriter in aluum exiens. Nuper verò cum ranas ſale oleoq; conditas in cœna ſumpſiſſem, partim ex iure albo coctas, partim frixas, adeò vehemens vomitus me inuaſit, aliaq; verenda ſymptomata tribus ferè diebus continuis me exagitarunt, vt aliquod venenum me ſumſiſſe proculdubio exiſtimauerim. erant enim ranæ illæ, vt poſtea mihi relatum fuit, ſtagnantis cuiuſdam loci & paluſtris incolæ, longoq; ex itinere ad nos delatæ, continuo calore & agitatione ſemicorruptæ. ranarum enim ſubſtantia, quòd laxa ſit atq; humida, putredini parata eſt. Si verò recenter capiantur, & diligentiſſimè denudentur, & in puris aquis degerint, non limoſis, non tantum vt aliâs noxias eſſe dixerim, præſertim quæ carne ſolidiore conſtant, optimeq; conditæ ſunt. Verum huiuſmodi cibos non multum laudauerim, qui penuria vrgente, aut viuendi copia & luxu potius edi ſolent, quam vlla ratione, ſicuti fungi, legumina omnia ferè, cochleæ, carnes ferorum animalium, & pleraque id genus reliqua, vt ait Galenus in lib. de cibis boni & mali ſucci, & in lib. de morbis vulg. Cur autem Aetius lib. 13. cap. 55. paluſtres ranas inter venena connumeret, loco verò ſuperius à nobis citato dicat paluſtrium ranarum ius magnum præſidium ijs adferre qui à venenatis icti ſunt reptilibus, ſi illæ oleo & ſale conditæ aqua elixentur, equidem incertus ſum, &c. (Excuſatur Aetius quod lib. 2. βατράχους λιμναίους pro antidoto commendarit: lib. autem 13. ἑλείους, vt puto, [nam & Dioſcorides φρύνου ἢ βατράχου ἑλείου dicit] inter venena numerârit: Latini interpretes pro vtraq; voce paluſtres vertunt. Sed λίμναι, lacus ſunt maiores liberioriſq; aquæ: ἕλη, paludes minores & impuriores, plantis è cœno naſcentibus confertæ. (Cæterum longè laudabilius eſſe exiſtimo ac tutius, ranas omnino interdici, aut ſaltem dictis de cauſis parcius in cibis ſumendas eſſe, inprimis verò propter vendentium auaritiam & fraudem. rubetas enim & mutas ranas, indubitata venena, palam in foro piſcario & publicis tabernis, magno ſalutis noſtræ periculo, quotidie nobis venundare non erubeſcunt aut timent. Illud quoq; non conticuerim quod piſcator quidam me nuperrimè admonuit, ranas ſcilicet quæ adempta cartilagine exteriore & cute, magis albo colore ſunt, alijs quidem longè nocentiores, & minus cibis idoneas eſſe, quòd veneni ſpeciem quandam præ ſe ferant, quibus de cauſis in poſterum, vt dixi, omnino ab illis abſtinere conſtitui: id quod vt cæteri quoq; faciant conſulo adhortorq;, Hactenus Mundella. Cæterum quæ ille ci-

tat ex Aetio & Ægineta, eadem prius Dioſcorides ſcripſerat de ranarum (ſimpliciter, non paluſtrium) facultate aduerſus venenatos morſus lib. 2. at ſexto libro rubetam inter venena numerans, ranam paluſtrem cognominat. eſt enim rubeta quædam paluſtris, alia terreſtris. ſed hæc nocentior eſt, ni fallor. Marcellus vel coniunctionem diſiunctiuam addit, tanquam de duobus ranarum generibus ſed vtriſq; venenatis Dioſcorides in eo loco agat: nam & Ægineta ſic legit. Vtut eſt, vis quæ ex ranis earumve iure contra ſerpentes petitur, ranis ſimpliciter, (edulibus nimirum & in puriore aqua degentibus) attribuitur: venenum vero rubetis & ranis paluſtribus, id eſt bufonibus ſiue in terra ſiue in aqua paluſtri & impuriore verſantibus. ¶ Rana figura eſt bufonis, ſed ſine veneno, Albert. Ranis aquaticis plurimi ſecure veſcuntur, (apud nos viridibus tantum,) & præcipuè Lombardi per quadrageſimam. Ranarum fluuiatilium poſteriores pedes gratiſſimi ſunt in cibo, & contra ſerpentes adiumento, Sipontinus. Ranæ bolo captæ meliores eſui putantur, quàm quæ fuſcina. à ſerpentum enim morſu attrectatæ ac læſæ bolum attingere non putantur. Captarum coxulas denudatas pelle, per noctem aut diem in recenti aquã natare ſinimus: inuolutas deinde farina in oleo frigimus. Frictas & in patinam translatas Palellus meus ſalſa viridi ſuffundit, ac fœniculi floribus aromatibusq; inſpergit, Platina.

Vltima, ſed noſtros non acceſſura lebetes, *Ni ſaliat, putris rana parabat iter.*
Noluimus, ſucci eſt pluuij & limoſa maligni. *Irata eſt, & adhuc rauca coaxat aquis,* Fiera.

Qui ranis frequenter vtuntur, colore plumbeo inficiuntur. quamobrem non cibi ſed medicamenti ratione ſumi debent. reddunt enim corpus putrefactioni aptum, Galeatius de S. Sophia. Scholiaſtes Nicandri docet rubetas in calidioribus locis magis venenoſas eſſe: ſimiliter ego ranas iudicarim in calidis regionibus in cibo ſumptas nonnihil veneni habere, in Germania verò & frigidis locis innocentiores eſſe. Refert etiam quo tempore capiantur. nam libidinis ſuæ tempore noxias eſſe non dubito. Plinius, Tuſſim (inquit) ſanare dicuntur piſcium modo è iure decoctæ ranæ ſuſpenſæ autem pedibus, cum diſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectiſq; interaneis condiri.

G.

Remedia ex ranis. In omni virulenti animalis morſu auxiliantur ranæ elixæ & comeſtæ. Verum ſi qui earum eſum auerſentur, ranas donec vietæ (flaccidæ) reddantur coquito, & iuſculum ipſum ignaris abſorbendum præbeto, Aetius 13. 10. Caro ranæ reſiſtit puncturæ vermium venenoſorum, Auicenna 2. 146. Contra omnium ſerpentium (ἑρπετῶν) venena pro antidoto ſunt ranæ, ſi ex ſale & oleo decoctæ edantur, iuſq; earum itidem ſorbeatur, Dioſcorides Ruellio interprete. Ego Marcelli translationem præfero, quæ habet: Sumitur eadem vtilitate & decoctarum ius: vt nihil referat ranæ elixæ per ſe edantur, an ius earum per ſe ſorbeatur: quem ſenſum Aetius quoq; ſecutus eſt: vt ex eius verbis iam recitatis apparet. Quod ſi quis ipſas vnà cum iure ſumere voluerit, rectè & ille fecerit, & fortè efficacius. Ægineta ſimpliciter habet ranas cum iure paratas, (βαζάχυς ζωμιστῆς. conſtat autem ius ſimpliciter dictum aqua, oleo, & ſale,) edi ab illis qui à venenatis animalibus morſi fuerint. Idem rurſus inter remedia ad viperæ morſum, Aliqui (inquit) ranas in iure coctas in cibo dederunt. Ranæ paluſtres in aqua elixatæ, ſaleq; & modico oleo conditæ venenoſorum reptilium ictibus, ſi ius earum bibatur, magnum præſidium afferunt, Aetius 2. 163. Fluuiatiles ranæ, ſi carnes edantur, iuſve decoctarum ſorbeatur, proſunt, & contra leporem marinum, & contra ſerpentes ſupradictas, (chalciden, ceraſten, ſepem, elapem, dipſadem, &c.) contra ſcorpiones ex vino, Plinius. In ſumma, contra omnia venena, vel potu, vel ictu vel morſu noxia, ſuccus earum ex iure decoctarum efficaciſſimus habetur. Plinius 32. 5. vt noſter codex habet: nec apparet, quo illud (*earum*) ſit referendum, niſi ad ſtellas (vt Wotronus facit) quæ tamen intra corpus à medicis non dantur. Ego omnino legerim (*ranarum*) Marcellus Hermolaum reprehendit, qui ex Dioſcoride reddiderit ſuccum ranarum è ſale atq; oleo decoctarum contra ſerpentium venena ſumi: imitatus videlicet Plinium 32. 4. ſcribentem, Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur. ſed ranæ marinæ (vel piſcatrices potius, βάζαχοι ἁλιεῖς) ſui generis piſces ſunt inter planos: & ſuccus non idem quod ius: ille exprimitur, hoc coquendo fit. Plura de hoc Plinij errore circa ranas marinas, leges infra in Salamandra *G.* Nicander in Theriacis contra morſus venenoſos elixas è bammate commendat: Scholiaſtes cum vino vel aqua vel aceto coqui & bibi iubet. ego βάμμα acetum potius quàm alium liquorem interpretor: quod id præcipuè, vel per ſe, vel alijs condimentis adiectis adintinctus, quos & embammata Græci vocant, in vſu ſit. Auicenna & Serapio Dioſcoridis verba transferentes, non ſolum contra venena aut vermes venenoſos, ſed contra lepram quoq; ranas in iure coctas remedio eſſe ſcribunt, quod ab Auicenna 2. 596. bis ſcribitur, primum ſub titulo de decoratione, vbi remedia aduerſus ſcabiem quoq; & lepram collocare ſolet: & rurſus ad finem capitis, nec aliquid mutatur à *Bellunenſi.* Ego huius erroris occaſionem non video: hoc tantum ad eius excuſationem occurrit, ranas non intra corpus ſumptas, ſed foris illitas, (decoctas ſcilicet cum aqua vel ſimplici, vel ſalſa & marina,) pſo-

ræ &

ræ & ſcabiei, cuius & lepra ſpecies eſt, remedium eſſe, vt infra ex Plinio docebimus. Ranæ coctæ comeſtæ, & iuſculum earum potum, efficaciſſimè proſunt contra viperæ morſum, Aetius. Iis qui ſalamandram intra corpus ſumpſerunt, præter opitionem prodeſt ranarum iuſculum, ſi eryngij radices in eo coquantur, Aetius. Iiſdem Auicenna prodeſſe ſcribit oua teſtudinis marinæ, & ranæ decoctæ cum calamintha. Teſtudinum marinarum carnes ammixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclarè auxiliantur, Plinius. Et alibi, Ranarum marinarum (quæ piſcium planorum generis ſunt, vt ſupra dixi) ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra ſalamandras. Ranæ coctæ (elixæ) vel aſſæ caro pro remedio datur contra rubetæ venenum, Nicander. Apollodorus eryngium aduerſus toxica cum rana decoquit, Plin. Falconibus malè affectis Albertus inter remedia ranam aliquando dari iubet. Idem ranunculum aridum tritum cum carne calida falconi faſcinato à quibuſdam dandum præſcribi meminit. Quidam ranam excoriatam impoſitam ſpicula & quicquid carni infixum hæret, extrahere putant, authorem citantes Auicennam. ¶ Contra ſpaſmum aliqui iuſcellum ranarum dant, experimentum eſſe dicentes. ſed hoc odioſum eſt, & nihil in ſe commodi habet quod ratio probet, Cælius Aurelian. ¶ Proſunt ranæ elixæ (cum oleo & ſale) contra veteres abſceſſus τενόντων, (id eſt tendinum in ceruice, vt Marcellus in Annotationibus ſuis pluribus aſtruit,) Dioſcorides. Ruellius vertit contra inueteratos tendinum rigores: Plinium, vt video, ſecutus, cuius hæc ſunt verba: Rigor ceruicis mollitur caſtoreo poto cum pipere ex mulſo mixto ranis decoctis ex oleo & ſale, vt ſorbeatur ſuccus: Sic & opiſthotono medentur, tetano, ſpaſticis verò piperè adiecto. Ex his verbis Plinius non tenontas, id eſt tendines, ſed tetanum legiſſe videtur, qui ipſi ac Celſo rigor ceruicis eſt: vt mireris, cur nominato ceruicis rigore mox rurſus tetanum tanquam diuerſum affectum nominet. Hoc etiam intereſt, quòd Plinius hoc remedium bibi vult, Aetius & Arabes foris adhiberi: Dioſcorides non exprimit. Rana in oleo elixata sui decocti ſomentatione (καταιονήσει) diuturnos chordarum (τενόντων ὀδύνας) dolores ſedat, morbum articularem leuat, ac duritiés mollit, Aetius. Sed hæc facultas fortaſſis ad ranas rubetas magis pertinet, è quibus acopum ad morbos omnes articulares celebratur, vt dicam infra in Rubetis. Ius ranarum in ſale & oleo coctarum confert apoſtematibus chordarum quum eis ſuperinfunditur, Auicenna: cum puluetiſatur ſuper ea, Serapio (quod non placet.) Tuſſim ſanare dicuntur piſcium modo è iure decoctæ in patinis ranæ. ſuſpenſæ autem pedibus, cum diſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectiſq; interaneis condiri, Plinius. Dyſentericis medentur ranæ cum ſcilla decoctæ, ita vt paſtilli fiant, Idem. Ranæ aquaticæ in vino vetere & farre decoctæ, ac pro cibo ſumptæ, ita vt bibatur ex eodem vaſe, hydropicis medentur, Author cuius nomen excidit. Aquam educit per aluum rana fluuialis ex albo iure comeſta, Nic. Myrepſus. ¶ Pſoras tollit rana decocta in heminis quinq; aquæ marinæ: excoqui debet donec ſit craſſitudo mellis, Plinius. ¶ Equorum ſcabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illini poſſit: aiuntq; ita curatos non repeti poſtea, Idem. Si equus aut aliud iumentum ſcabiem patiatur: ranas paluſtres (βατράχους λιμναίους) cum aceto acerrimo, oleoq; & ſpuma nitri commiſcens pro certa portione, ſimul decoquito, & illinito, Tiberius in Hippiat. Græcis. Super rumores peſtilentes ranas aliqui recentiores ſuperilligant, & mortuis recentes ſubſtituere pergunt donec nulla amplius moriatur. Maximè autem quartanis liberant ablatis vnguibus ranæ adalligatæ & rubetæ, Plin. Ranas contritas aut ventres eorum ſciſſos pro malagmate articulis imponito, efficaciter quoſcunq; dolores eorum ſedabis, Marcellus. Emplaſtrum Ioannis de Vigo ad dolores articulorum, quod repetit Iac. Syluius in libro de delectu ſimplicium, &c. recepit inter cætera ranas viuentes ſex. Audio felicem eius vſum eſſe ad vlcera antiqua ſananda. Neruis vulneratis prodeſt, terræ lumbricos indere tritos, *Queis vetus & ranis ſociari axungia debet*, Serenus. Ignes ſacros reſtinguunt ranarum viuentium ventres impoſiti, pedibuſq; poſterioribus pronas adalligari iubent, vt crebriore anhelitu proſint, Plin. Siriaſeis infantium ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata efficaciſſimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant, Idem. ¶ Decoctæ (probe coctæ, Archigen.) in aceto & aqua, dentium dolores collutione leniunt, Dioſcorid. & Archigenes apud Galenum de compoſ. med. ſec. locos, qui hoc decoctum diutius ore retinendum docet. Decoquuntur ranæ ſingulæ in aceti heminis, vt dentes dolentes ita colluantur, contineaturq; in ore ſuccus. Si faſtidium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Saluſtius Dionyſius, vt ex ore virus deflueret in acetum feruens, idq; è pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex iure edendas dabat. Maxillaresq; ita ſanari dentes præcipuè putant: mobiles verò ſupradicto aceto ſtabiliri. Ad hæc quidam ranarum corpora binarum præciſis pedibus in vini hemina macerant, & ita colloi dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti ſextarijs tribus decoxêre ad tertias partes, vt mobiles dentium ſtabilirent. Nec non XXXVI. ranarum corda in olei veteris ſextario ſub æreo teſto diſcoxêre, vt infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alij iecur ranæ decoctum & tritũ cum melle impoſuere dentibus. Omnia ſupraſcripta ex marina rana efficatiora. Si carioſi & fœtidi ſunt, centrum (ranam forte, vnam ſcilicet) in furno areſieri per noctem præcipiunt: poſtea tantundem ſalis addi atq; fricari, Hucuſq; Plinius. Anginas abolet ranarum decoctarum ex aceto ſuccus: hic & contra tonſillas prodeſt, Idem. Rana

viua ſi ventri tormínoſi adponatur, in eam vitium confeſtim tranſire dicitur, Marcellus.

De oleo ex ranis.

¶ Oleum de ranis In. Meſuæus deſcribit cap. 449. his verbis: Recipe ranarum aquaticarum circiter libram ſemis: & funde ſuper eas in vaſe vitreo olei ſeſamini ehiſt (ſextarium) ſemis: & obturato ore vaſis decoque ſicut dixi in oleo de ſerpentibus (cap. 447.) Confert hoc oleum (vt ex Meſuæo Syluaticus citat cap. 221. dolori arthritico & podagræ calidæ: & temporibus illitum in febribus ob inflammationem aliquam ortis, ſomnum prouocat. (Vide infra in Rubeta G.) Hoc oleum (inquit Syluius) etiam hodie parant, ob id tantum quòd ſit neceſſarium ad emplaſtri de ranis compoſitionem a Io. Vigo deſcriptam. Podagræ calenti admouerunt quidam, ſed nullo fructu. neq; enim frigiditas in eo magna eſſe poteſt ab his capitibus (ranarum) coquendo coctione tam longa, & ea in oleo ſeſamino, alteratis. Rectius meo iudicio ranæ virides in ſyluis crebræ, vnguibus reptantes in altiſſimas quaſq; arbores, & ſub noctem brexantes (vox enim earum vnica eſt *brex*) oleo violato, vel omphacino ad hos vſus incoquerentur. Oleo de ranis (inquit Manardus in Meſuen) vidi quoſdam vtentes in podagra.

Vox ranarum brex. vnde brexare.

Sed in ea nullum magis præſentaneum vidi auxilium & abſque periculo, quam vt eam homo æquo animo ferat expectans Hippocratis terminum. Olea ex animalibus facienda, viua ipſa recipiunt, vt in his moriantur ſcorpiones, ſerpentes, ranæ, &c. Syluius. Oleum de ranis, vtile eſt podagricis & arthriticis doloribus, & membris quæ malè nutriuntur aut contabeſcunt: fit autem hoc modo, In olei communis libram ranæ fluuiatiles quatuor iniectæ, cum ſuffocatæ fuerint coqui debent in olla noua incruſtata & obtecta, lento igne, donec carnes ab oſſibus diſſoluantur: tum extrahi, & in mortario tritæ rurſus iniici: cumq; ſemel tantum in oleo efferbuerint, oleum ab igne remotum colatur ne quid feculentum remaneat. ſic addes, terebinthinæ lotæ & claræ vncias quatuor, & ad ignem miſcebis non amplius decoquendo. Hoc oleum miræ efficaciæ eſt, vt nos docuit Georgius Pictorius inſignis medicus Enſishemij. *Sæpe ita peruadit vis frigoris, ac tenet artus, Vt vix quæſito medicamine pulſa recedat. Si ranam ex oleo decoxeris, abijce carnem, Membra foue*, Serenus. Ranæ in triuio decoctæ oleo, abiectis carnibus, perunctos liberant quartanis. ſunt qui ſtrangulatas in oleo ipſas clam adalligent, oleoq; eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit: & oleum in quo inteſtina decocta ſint, Plinius. Vt pellatur quartana quidam iubent indulgere Veneri initio caloris: *Sed prius eſt oleo partus ferueſcere rana In triuijs, illoq; artus perducere ſucco*, Serenus. Contra omnem málin, (peſtilentem in iumentis affectum:) crocodilum terreſtrem & ranam oleo inijce & coque in olla, donec carnes eorum in oleum reſoluantur: tum cola, & infunde naribus iumenti, Agathotyches in Hippiatricis cap. 2. Podagris articularibusq; morbis vtile eſt oleum in quo decocta eſt rana & ipſius inteſtina, Plinius. Vtiliter in dolore perunguntur (articuli & pedes) oleo in quo diu decocta ſint inteſtina ranarum, Marcellus. Si confirmata iam fuerit podagra, proderit nudo ranæ decoctum viſcus olino, Serenus. Oleum in quo diſcocta ſit rana, ad dolores (aliàs abſceſſus, aliàs rigores) tendinum fotu vtile eſt, Aetius lib. 2. Vide ſuperius inter facultates ranæ eiuſve decocti intra corpus ſumendi.

Rana areſacta.

¶ Ex recentioribus nonnulli ranam abiecto capite areſactam ſeſquidrachmæ pondere potam ex vino aut pulie, tædium Veneris adferre affirmant, Alex. Benedictus.

Aqua deſtillata ex ranis.

¶ Ex ranis viridibus quæ ad ripas aquarum degunt, vel ex ouis earum, liquor vi ignis inſtrumento chymiſtico elicitur: qui omnes præter naturam tumores calidos, vel abſq; tumore ſupercalfactos lineos linteolis ex eo madentibus impoſitis mitigat & refrigerat: item articulares dolores calidos. Sanat etiam manus, quæ rimis & cutis duritie nimia humorum acrimonia & calore afficiuntur, ſi ſubinde lauentur eo, & linteolis ex ipſo madefactis humectentur, Ryffius ex Hieron. Brunſuicenſi vt coniicio, cuius librum adeat cui vacat.

Cinis.

¶ Ranæ cuiuſcunq; cinis in potu datus ſuum morbis medetur, Plinius. Ranarum cinis illitus (ἐπιπασθεὶς, inſperſus,) profluentis ſanguinis impetus ſiſtit, Dioſcorides: ſiſtere traditur, Galen. Cauſam addit Ægineta, quoniam maxime ſiccet. Sunt & recentiores qui hoc confirment. Ranæ crematæ cinis membranæ cerebri vulneratæ, aut ruptæ venæ inſperſus, ſanguinem reprimit, Aetius lib. 2. Ad fluxum ſanguinis è vulnere: Vſtæ ranæ cinerem vulneri inſpergito. ſed ſuperponi debet ſpongia ex oxycrato, & frequenter ſiccitatis ratione mutari, Galenus Euporiſt. 1. 129. Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarum illinunt cinerem, vel ſanguinem inareſactum. Quidam ex rana calamite, id eſt minima & viridiſſima, cinerem fieri iubent. Aliqui & naſcentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda eſt, in calice nouo combuſtarum cinerem, ſi ſanguis per nares fluat, inijci, Plin. Ranæ cinis inſperſus ſanguinem vndecunq; profluentem, cohibet: & è naribus erumpentem, ſi inſtilletur, Raſis. Inſufflatio (in nares) de rana aduſta, vehementer reſtringit ſanguinem. quin puluis eius circa collum ſuſpenſus prohibet ſanguinem vndecunq; fluentem. Nuper quidam alligauit hunc puluerem circa collum gallinæ, & mox amputato eius capite nihil ſanguinis profluxit, Galeatius de S. Sophia. Cinis ranæ cum aceto fluxum narium, vlcerum & ſexuum (genitalium) reſtringit. Venas etiam & arterias & combuſtionem ſanat, Kiranides. Theophraſtus Paracelſus in Chirurgia ſua Germanica ranæ cinerem numerat inter remedia quæ ſanguinem ſupprimant. Vide infra in Rubeta G. & in Ranunculo viridi. Vt pili totius corporis aboleantur: Pellem ranæ vſtam inijce in aquam balnei, Kiranides.

Echinum

Echinum comburi cum viperinis pellibus raniſq;, & cinerem aſpergi potioni iubent magi, claritatem viſus promittentes, Plinius. Ranarum cinis cum pice liquida illitus alopecias ſanat, Dioſcorides & Kiranides, qui emplaſtri modo imponi iubet: ſanare perhibetur, Galenus. plurimum enim ſiccat, Ægineta. Auicenna liquidæ picis mentionem in hoc remedio omiſit. Alopecias replet, ranarum trium, ſi viuæ in olla concrementur, cinis cum melle, melius cum pice liquida, Plinius. Ranæ paruæ vruntur, & cinis cum pice liquida miſcetur: quo remedio ſi fricentur alopeciam expertæ partes donec rubeſcant, & mox eodem inungatur, prodeſt, Raſis. Ranam habentem longa crura combure, & terens aſſume cum pice liquida, & vnge locum præfricando ipſum, Galenus Euporiſt. 2. 86. Vide infra in Ranunculo viridi.

¶ Ranarum paruarum ſiue viridium, ſanguinem ſiue ſuccum pro pſilothro aliqui commendant, & ne euulſi in palpebris pili renaſcantur: Plinius etiam ranarum ſimpliciter: quæ nos omnia ad ranam viridem paruam priuatim referemus. *Sanguis.* Quoniam enim pſilothra vel cauſtica vel ſeptica ſunt, non ad virides maiores & edules ranas, ſed ad venenatas vis iſta referenda videtur. quanquam & paruæ virides parum veneni habere videntur, vt pſilothri vis ad rubetas forte magis pertineat. Si quis voluerit quòd pili titillarium pueri non naſcantur, depilentur & inungantur loca ſanguine ranarum, Elluchaſem. ¶ Ranarum carnes impoſitæ ſuggillationem rapiunt, Plinius. Ranarum carnem morſui ſalamandræ imponi iubet Auicenna.

¶ Ranarum adeps auribus inſtillatus ſtatim dolores tollit, Plin. Adeps ranarum paluſtrium liquefacta, ſi tepens in aurem infundatur, dolores nimios mitigabit, Marcellus. *Adeps.* Auditus difficultatem emendari putant, infuſo ranarum pingui, dum coquuntur illæ, collecto, Incertus. *Oculi.* ¶ Oculis earum (ranarum: niſi eorum legas, id eſt cancrorum, de quibus propius dixerat) ante Solis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eoſdemq; oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos, præſtare vigiliam, ſomno fugato tradunt, Plin. Ranæ dexter oculus dextro, ſiniſtro læuus ſuſpenſi è collo natiui coloris panno, lippitudines ſanant. Quòd ſi per coitum ranæ eruantur, albuginem quoq;, alligati ſimiliter in putamine oui. Cancri etiam oculos adalligatos collo, mederi lippitudini dicunt, Idem. Ranam de lacu prendes, & ſpina oculos ei ſubtiliter erues, atque in panno coccineo delicio ligatos oculis interius cruentis ſuperpones, citò medeberis, Marcellus. ¶ Affectus quidam fiſtula ſupra ſtomachum, quæ antea curari non potuerat, quotidie mane quinque ranarum aquaticarum corda, catapotiorum inſtar deglutiuit, vnde breui curatus eſt, Arnoldus lib. 4 Breuiarij. *Cor & iecur.* Dyſentericis medetur fel ſiue cor ranarum cum melle tritum, vt tradit Niceratus, Plin. Cor ranarum adalligatum frigora febrium minuit, Idem. Et rurſus, Iecur ranæ vel cor adalligatur in panno leucophæo contra febres. Aliqui 36. ranarum corda in olei veteris ſextario ſub æreo teſto diſcoxêre, vt infunderent per aurem dolentis maxillæ, Plinius inter remedia ad dolores dentium. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt, obijciq; formicis oportere, eam partem quam appetunt contra omnia venena eſſe pro antidoto, Plinius. Contra morſus venenoſos iecur ranæ ex quolibet vino ſalubriter bibitur, Nicander in Theriacis. Si rana ſcindatur per dorſum, & capiatur iecur ranæ & ponatur in foliú caulis, & exiccetur & detur epileptico, mirabiliter confert. Galeatius. Aliqui iecur ranæ decoctum & tritum cum melle impoſuêre dentibus dolentibus, Plin. ¶ Plinius cum docuiſſet phagedænę & cacoethe quomodo curentur, ſubdit: Vermes verò innati ranarum felle tolluntur. *Fel.* Obſcurus quidam tanquam ex Plinio, citat, vermes natos in homine hoc felle tolli. verum Plinius non quoſuis in homine vermes hoc loco, ſed vlcerum tantum intelligit. Vermes vlceribus capitis vel quibuſcunq; innati, ranarum felle tolluntur, Marcellus. Fel ranarum ſanandis oculis aptiſſimum eſſe alicubi legere vel audire memini. Dyſentericis medentur ranæ cum ſcilla decoctæ, ita vt paſtilli fiant: fel ſiue cor earum cum melle tritum, vt tradit Niceratus, Plin. Prodeſt & febri ranarum fellis cinis, Idem. ¶ Ranas contritas aut ventres earum ſciſſos pro malagmate articulis imponito, efficaciter *Inteſtina.* quoſcunq; dolores eorum ſedabis, Marcellus. Vtiliter in dolore perunguntur (articuli & pedes) in quo diu decocta ſint inteſtina ranarum, Idem. Plinius idem oleum contra febres inungendum commendat. ¶ Ranarum crura ab Alexandro Benedicto laudantur in phthiſicorum cibo. mirè enim *Crura.* (inquit) recolligentibus vires conueniunt. refrigerant ſanguinem, & choleram pariter ſedāt, conglutinant, bene nutriunt, non euaneſcente facile nutrimento. Et ex ijs aqua ex ſublimato vapore collecta efficaciſſima perhibetur. ¶ Si quis Martio menſe cum genituram ſeu ſperma (vel oua potius) ranarū *Sperma.* primum inuenerit in aquis, manus inde abluerit, ſcabiem & impetiginem earum curari audio. Retulit hoc nobis expertus quidam in ſeipſo, cum poſt Gallicum morbum manus impetiginoſas habuiſſet longo tempore, legerat autem in libro quodam manuſcripto, eum qui manus puras & nitidas toto anno habere vellet oportere hoc ſpermate menſe Martio manus lauare: & ſic manus illas inſuper habituras eam vim vt impoſitæ morbos quoſdam curent, vt ventris tormina, & lactis grumos in mamillis. Sunt qui aſſerant, manum ſemel ſic lotam toto anno efficacem futuram vt vermem vulgò dictum, (cuius ſpecies eſt paronychia,) extinguat, ſi digitum aut partem affectam comprehendens aliquandiu teneat. Alij veriſimilius, non poſtea, ſed cum primum lota eſt manus hoc ſpermate ſiue recenti, ſiue ſeruato in olla, vim illam habere putant, vt ſi madida adhuc à lotione partem affectam

vel hominis vel bruti aliquantiſper tenuerit, auxilietur. hoc vt quotieſcunque opus eſt fieri poſſit, ſperma collectum menſe Martio in ollam vitreatam ponunt: quam linteo & operculo inſuper ligneo tectam terra defoſſam obruunt, & per duos vel tres menſes relinquunt in loco Soli expoſito. Sic ſperma in aquam reſoluitur, quæ primò obſcurior & turbulenta eſt, poſtea fit clarior. Hæc aqua ſeruatur: & cum vermis ſeu paronychia vrget, intinctum in eam linteum, digito applicatur, vnde vermis (dolor) eodem die extinguitur: quo facto digitum foueri oportet ſupra decoctum hibiſci & chamæmali. hæc ſcilicet apotherapia eſt propter ſperma nimium refrigerans. Videntur enim mihi ranæ aquaticæ & omnes earum partes, vel excipio, frigidæ humidæq́; eſſe, & refrigerando dolorem auferre, vt narcotica ferè: maximè verò ſperma earum. Audiui & ab alijs, vno & altero, qui manus ſuas recenti ranarum ſpermate ablutas, à ſcabie liberatas aiebant. Ad vermes ſeu paronychias pulſantes propter inflammationem, quæ ſcilicet ſuppurari poſſunt: Sperma ranarum in vaſe vitreo ſine in aquam ſolui; in qua madefactum linteum parti affectæ circumpone: vel digitale ex cera virgine hoc liquore ſubacta factum impone. hoc ſuppurationem prohibet, Ex libro Germanico manuſcripto. Ranarum ſpermatis vſus eſt etiam vt purior & nitidior ſit facies, Mich. Herus.

H.

Etymologia. A. Rana animal eſt amphibium, quòd in aqua & terra poſſit viuere, à ſua voce dictum, Varro. Rana à garrulitate vocata eſt, eò quòd circa genitales paludes ſtrepit, & ſonos vocis importunis clamoribus reddit, Iſidorus. *Βάτραχος* dictus eſt à vocis aſperitate, *παρὰ τὸ βοὴν τραχεῖαν ἔχειν, βοάτραχός τις ὤν*, Varinus. Sed fortè ab Hebræis potius deducta hæc dictio fuerit, quibus rana *zephardea* dicitur, per aphæreſin & metatheſin literarum. *Βοτράχῳ* pro *βατράχῳ* apud Hippocratem legitur: ſed codices quidam *βατράχῳ* habent, Galenus in Gloſſis. *Βότραχος*, rana, Heſych. *Βόρταχος*, rana, Varinus.

Synonyma. Eſt & *βόρταχος* ſecundum aliquos *ἡ ἀττακὶς καὶ σπόνδυλις ποιός*, Heſych. & Varinus. *Βάβακοι* poetæ & Iones *βότραχοι* vocant, quod & apud Ariſtophanem & Xenophanem poetas legitur, Hermolaus. *Βρόταχος*, rana, Ionicè: Cyprijs *βρύχετος*, Varinus. *Βύρταχος*, rana, Idem. *Βάθρακος* pro *βάτραχος* Ionicum eſſe apud eundem legimus in voce *Κλών*. *Βορτάχης*, *βατράχης*, Heſychius & Varinus. *Βρόαγχος*, rana, Iidem. *Βεμαγχόν*, rana Phocenſibus, Iidem. *Βάβακοι* Elienſibus cicadæ, Ponticis ranæ ſunt, Heſych. & Varinus. *Βλαχάν*, rana, Varinus. *Βλίχαρος*, rana, Suidas. *Βλίχαροι*, *βάτραχοι καὶ βλίχαι*, Heſychius & Varinus. *Βεροί*, ranæ, Varinus. *Βώξ*, rana, Idem: nimirum quaſi boax, quòd vocalis clamoſaq́; ſit: nam & piſcis quidam qui vocalis creditur, eodem nomine appellatur. *Παρφυσώδεις*, ranæ, Varinus: quòd buccas ſcilicet inter clamandum inflare ſoleant: vt & reliquum corpus aliquando, præſertim per iram. *Κασσίτας*, rana, Idem. accedit autem hæc vox ad Germanicam Krott / qua bufonem ſignificamus. *Κοὰξ*, rana, Varinus: (*Κόαξ*, paroxytonum apud Heſychium) per onomatopœan, ſi rectè legitur: nam hæc dictio propriè pertinet ad ipſam ranarum vocem, vt in C. ſcripſimus. *Βάγαχος*, rana, Heſych. Vulgò hodie Græcis *βορθακός*.

¶ Epitheta. *Garrula limoſis rana coaxat aquis*, Author Philomenæ. *Hic piſcibus atram Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet*, Verg. lib. 3. Georg. de cherſydro. *Turpes*, Horat. Epodo. *Paluſtres*, Idem 1. Serm. *Virides*, Ouidius 15. Metam. Sunt & alia apud Textorem: querulæ (ex Columella:) virens, obſtrepens, aquanca, blaterans, paludicola, paludigena, ſtagnicola, canora, coaxans, crepitans, rauca, coaxatrix, & lurida: quod poſtremum rubetæ proprium dixerim. quanquam Hermolaus ſcribat epitheton hoc ranarum omnium à poetis exiſtimari. ¶ *Βλαισοπόδης*, *βάτραχος*. Suid. *Δειλαὶ γενεαί*, Aratus de ranis. *Γηρειῶν χερσαῖοι τοκῆες βάτραχοι*, Nicander in Theriacis: item *λαιδρὰς* (impudentes ob multum clamorem) *γηρειῶν τοκῆας*. *Λιμναῖα κρηνῶν* (pro *λιμνῶν καὶ κρηνῶν*) *τέκνα*, Ariſtophanes in Ranis. *Φιλῳδὸν γένος*, Ibidem. ¶ Epitheτis addemus etiam propria illa ranarum conficta ab Homero nomina in ſua Batrachomyomachia, quæ ſunt: *Λιμνόχαρις*, *Πηλεὺς*, *Ὑδρομέδουσα*, *Φυσίγναθος*, *Ὑψιβόας*, *Σευτλαῖος*, *Πολύφωνος*, *Κραμβοφάγος*, *Λιμνήσιος*, *Καλαμίνθιος*, *Ὑδρόχαρις*, *Βορβοροκοίτης*, *Πρασσοφάγος*, *Πηλούσιος*, *Πηλοβάτης*, *Κραυγασίδης*, *Πρασαῖος*.

Ὁμώνυμα & deriuata. ¶ A rana diminutiuum eſt ranula (vt Græcis *βατράχιον* apud Pauſaniam) quo vtitur Apuleius: item ranunculus. Ennius cum dicit, Propter ſtagna vbi lanigerum genus piſcibus paſcitur, eſſe paludem demonſtrat, in qua naſcuntur piſces ſimiles ranunculis, (cordyli fortaſſis Ariſtoteli dicti,) Feſtus. Ranunculos per iocum vocat Cicero Velabrenſes, qui ſibi obloquerentur, eò quòd clamarent tanquam ranæ, quæ præſertim inſtante veſpere, totas paludes coaxationibus implent, Ad Trebatium lib. 7. Eſt & *bátrachus* Græcè, Latinè ranula, vngulæ pars equinæ: Vide in Equo *B.* ¶ Genus mali vbi tument ſub lingua venæ *bátrachos* vocatur, Cælius. Solent etiam faſtidia cibo afferre vitioſa

Rana morbus ſub lingua. incrementa linguæ, quas ranas veterinarij vocant. hæc ferro reciduntur, &c. Columella in remedijs boum. Ranæ vitium in boue (inquit quidam noſtri ſæculi) iacet velut latum vlcus ſupra linguam, nigricans, & nono die necat niſi curetur: (curandi ratio in Boue expoſita eſt.) Tumorem ſub lingua cum inflammatione, præcipuè in pueris, *bátrachon* Græci vocant, Auicenna ranulam, Manardus. Batrochos morbi genus eſt tumentibus ſub lingua venis, cui ſimilem fortaſſe Plinius vigeſimiſexti voluminis initio monſtrauit, rubentis ſub lingua duritiæ, Hermolaus. Amicus quidam medicus nobis retulit viſum ſibi tuberculum ſub lingua cuiuſdam latitudine duorum digitorum, quod ſermo-

ſermonem impedierit, cuti concolor reliquæ. id curatum transfixa acu per totum tuberculum, & cum ſcalpello poſtea auctum vulnus, vnde effluxerit materia lacti coagulato ſimilis (forte qualis athatomatis eſt) paulatim ea copia, vt duas ferè volas impleret. qua inanita iuſſus eſt aquam mulſam gargariſſare: quæ etiam per ſiphonem in tuberculum transfixum immiſſa eſt. deinde purgato corpore aſtringentibus vſum eſſe & conualuiſſe. Nicolaus Myrepſus inter emplaſtra capite 195. remedia præſcribit ad ranas quæ ſub lingua è deſtillatione fiunt. Petrus de Tuſignano medicus batrachion numerat inter abſceſſus peſtilentes, qui ex materia venenoſa oboriantur: id quod conuenit cum carbunculo peſtilente plerunq; ſub lingua naſcente, cuius meminit Plin. 26.1. ¶ Βατραχίσκοι pars quædam citharæ, Varinus. ¶ Βάτραχος, εἶδος ἰχθύος, Idem. ¶ Inter veſtes tragicas (ἐπιβλήματα τραγικά) numerantur a Polluce, βατραχὶς, χλανὶς, χλαμὺς, &c. Βατραχὶς veſtis virilis à colore nomen traxit, Pollux 7.13. Scholiaſtes Ariſtophanis in fine Equitum, batrachidem docet eſſe genus veſtis floridæ, à colore (nimirum viridi, qualis ranarum eſt) denominatæ, idem ex eo Varinus repetit. Βαπτόμενος βατραχείοις, Ariſtoph. in Equitibus, vbi interpres βατράχειον docet eſſe coloris genus, à quo βατραχὶς veſtis appellata ſit. inungebant autem (inquit) hoc colore faciem ante inuentas perſonas (τὰ πρόσωπα, lege ἐπιχρίσματα ex Scholiaſte Ariſtoph. & Suida:) Varinus. Cuiuſmodi batrachis foret, indicat planè in Caligula Dion: Batrachida, inquit, inducenti, & inde ab colore praſino nuncupato, erat addictus adeò, vt vel nunc Caianum appellent locum, in quo is currus agitaret. Batrachium & Phœnicium fuiſſe Athenienſibus dicaſteria, auctor Pauſanias eſt, de coloribus appellatione ducta, Cælius. Et alibi, Apud chymiſtas batrachium ex latice diuino computreſcente prouenit, in auri confectione miraculi præcipuè memorati, ſpecie ranunculi, veneno vis tanta, vt halitu etiamnum ſolo (imprudentes) perimat. Id ab effectu etiam chryſocollam nuncuparunt. Sed eadem prius in Corollario Hermolaus ſcripſerat. ¶ Βατράχειος μοῖρα, Suidas, nec aliud addit. ¶ Βατραχίζω, in morem ranæ nato, vt quidam in Lexicon Græcolat. retulit, ſit authore.

Batrachium chymiſtarū.

¶ Icon. Et vidi ex ore draconis & ex ore beſtiæ, & ex ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modum ranarum, Apocal. 16. De ranis expreſſis ad truncum palmæ, vide infra in *h.* Mecœnatis rana per collationem pecuniarum in magno terrore erat, Plinius 37.1. vbi de ſignis gemmarum loquitur, quibus veteres ad ſignandum vſi ſunt.

¶ Batrachites lapis ranæ viridi ſimilis colore atq; effigie, Plin. lib. 37. Vide in Rubeta.

¶ Batrachium, id eſt ranunculum Græci vocant herbam, quòd locis paluſtribus naſcatur vbi & ranæ, cuius genera plura faciunt veteres. Polyanthemon, quam quidam batrachion appellant, cauſtica vi exulcerat cicatrices & ad colorem reducit, Plinius. Nos genus vnum terreſtre, cui flos calycis inuerſus, (gſchößlete glyßblůmen/) radix vertibulo ſimilis & cauſtica, quanquam repoſita vim vrendi ſtatim amittit, dulcis duntaxat deinceps, flammulam vocamus. Huic & alia ſimilia ſunt genera in pratis & locis ſiccis, quæ omnino non vrunt, & quædam verè etiam in cibum veniunt. in paluſtribus verò naſcitur quod apium riſus vel apium hæmorrhoidum vocant, (quòd folia ferè apij producat,) aliqui herbam ſardiniam, vnde riſus ſardinius in prouerbio dictus, barbari recentiores apium raninum, vel ranum, melius ranarum dicturi. Apium aquaticum ranum dicitur, quod in aquis naſcitur vbi ranæ morantur: vel quoniam renibus (ridicule hoc) opitulatur, Creſcentienſis. Apium hæmorrhoidum ſimile eſt ranino, niſi quia habet guttas magnas in folijs, Obſcurus. Batrachio herbæ idem eſt apiaſtrum, id eſt apium ſylueſtre, non autem meliſſophyllon, vt Hermolaus ſcribit Corollario 42. *Madaſon*, id eſt apium riſus, Syluaticus. ¶ Plantaginem aquaticam, in paludibus & ſtagnis naſcentem, noſtri nominant fröſchlöffelkrut/id eſt, cochlearium ranarum: ſunt qui alíſma putant. Βάτραχον inter ſpecies braſſicæ Nicandro in Georg. nominatur, vt citat Athenæus.

Batrachium herba.

¶ Ranam marinam Cicero & Plinius vocant piſcem marinum è genere planorum: Græci βάτραχον ἁλιέα, ego piſcatricem potius quàm marinam reddiderim. Vocatur autem rana a ſimilitudine quadam oris vt puto: piſcatrix verò, quoniam eminētia ſub oculis cornicula turbato limo exerit, atq; ita aſſultanteis piſciculos pertrahit, donec eam prope accedant, vt aſſiliat, Sipontinus. Piſcis quidam rana in mari appellatur, Plinius. Ariſtoteles quoq; ſimpliciter aliquando ranam nominat, ſed inter cæteros piſces marinos. ¶ Amatus Luſitanus Centuria 1. Curatione 37. refert mulierem quandam in Italia, quum omnium opinione prægnans diceretur, quatuor animalia ranis ſimillima peperiſſe, & optimè valuiſſe. Ruſus aliam inter ſecundas animal ranæ ſimillimum eieciſſe, nec ipſius nec pueri valetudine læſa.

Rana marina.

Mulieres quædam ranas pepererunt.

¶ Sauros & Batrachos ſtatuarij, natione Lacones, fecere templa Octauiæ porticibus incluſa, Plinius.

¶ *b.* Quorum latera turgidiora & veluti inflata ſunt, loquaces & ſtultiloqui habentur, boum aut ranarum argumento, Ariſtot. in Phyſiog. Limus ranas generat truncas pedibus, *mox apta natando Crura dat, vtq; eadem ſint longis ſaltibus apta Poſterior ſuperat partes menſura priores*, Ouidius 15. Metam.

Phyſiologia.

¶ *c.* Ἀμφίβιον γὰρ ἔδωκε πολὺ βατράχοισι Κρονίων, Homerus in Batrachomyomachia. Nullus eſt hoc ſeculo nebulo ac rynthon, qui non dicat nihil ſua intereſſe, verum his piſcibus (ſqualis & mugi-

libus) ſtagnum habeat plenum an ranis, Varro 3. 3. & ex eo Columella. Ranæ diebus apricis in paludibus ſuis ſaliunt per cyperum & phleon gaudentes ἀΐξαντες πολυκολύμβοισι μέλεσιν, Ariſtoph. in Ranis. Sole & calore gaudent: fugiunt autem imbrem, fortè quia auctis inde torrentibus abripiuntur, Interpres Ariſtophanis. Paraſitus quidam in Ariſtophôntis Pythagoriſta apud Athenæum lib. 6. dicitur eſſe, ſi aqua ſit bibenda, rana: ſi olera edenda, eruca, &c. ¶ *Et veterem in limo ranæ cecinêre querelam*, Vergilius 1. Geor. *Nam neq; ſicca placet, nec quæ ſtagnata palude Perpetitur querulæ ſemper conuitia ranæ*, Columella de natura ſoli. In maris Caſpij inſulis autem quandam naſci ferunt magnitudine ſupra anſerem, pedibus grui ſimilem, voce ranis, &c. Ælianus. ¶ *Ranæ pullos* Horatius dixit 2. Ser. *Inferos eſſe, & Stygio ranas in gurgite nigras, Nec pueri credunt*, Iuuenalis Sat. 2.

¶ *d.* Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana viua data ſit, Plinius. Saſerna in agricultura præcepit, qui vellet ſe à cane ſectari, vti ranam obijciat coctam, Varro.

Superſtitioſa & magica.

¶ *e.* Dicunt quidam quòd ſi lingua ranæ aquaticæ natantis ſuperponatur capiti dormientis, in ſomno loquetur & reuelabit ſecreta, Albertus. Ranæ linguam ſi quis abſciderit, eamq; viuam dimiſerit: & ſuperſcripſerit linguæ certos characteres, (hi in codice manuſcripto corrupti erant,) & latenter dormientis mulieris pectori impoſuerit, efferet illa quicquid commiſit per omnem vitam, Kiranides. Democritus quidem tradit, ſi quis extrahat ranæ viuenti linguam nulla alia corporis parte adhærente, ipſaq; dimiſſa in aqua, imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunq; interrogauerit, vera reſponſuram. addunt etiamnum alia magi, quæ ſi vera ſunt, multò vtiliores vitæ exiſtimentur ranæ quàm leges: Nanque harundine transfixa natura per os, ſi ſurculus in menſtruis defigatur à marito, adulteriorum tædium fieri, Plinius.

¶ *g.* Baculus quo angui rana excuſſa ſit, parturientes adiuuat, Plin. Qui abſciderit pedem ranæ ambulantis in aqua, deinde ſuſpenderit illos duos pedes ſuper podagricum ligatos in corio cerui, curabit ipſum, Raſis. Si quis viuentem ranam ceperit in nomine patientis, eo tempore quo neque Sol neq; Luna ſuper terram ſunt, & forcipe abſciderit eius poſteriores pedes, & in pelle ceruina dextrum dextro pedi, ſiniſtrum ſiniſtro alligauerit, podagricos ſanabit abſq; dubio, Kiranides. Quidam dicunt mulierem ranam accipientem, & os eius aperientem, terq; ibi ſpuentem non concipere vno anno, Conſtantinus in libro de incantatione.

Scythæ Dario auem, murem, & ranam dono miſerunt.

¶ *h.* Bion dicebat pueros ranas, quoties colludunt, lapidibus petere: at illas iam non ioco, ſed ſeriò perire, Plutarchus. Εὐκτὸς ὁ τῶ βατράχω τῶ ἄνδρες βίος, ὃς μελεδαίνει Τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα· πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ, Theocritus Idyl. 10. ad finem. ¶ Cum Darius inopia rerum laboraret, reges Scytharum id intelligentes, mittunt ad eum cum muneribus caduceatorem, aue, mure, rana, & quinque ſagittis, vt ex Herodoto retuli in mure *h.* Scythæ Dario regionem ipſorum inuadenti, authore Herodoto, miſerunt auem, ſagittam & ranam. Patroclus verò Ptolemæi imperator (vt tertio hiſtoriarum Phylarchus prodit) Antigono regi ficus virides & piſces magnos miſit, quibus rex acceptis in conuiuio cum omnes addubitarent quid hæc munera ſibi vellent, dixit videri ſibi Patroclum hoc monere, vt vel maris imperium ſibi pararet, vel ficos ederet, Athenæus lib. 8.

Poemata de ranis.

¶ Batrachomyomachia inſcribitur iocoſum Homeri poema, quo ille ranarum & murium pugnam deſcribit. Magnes poeta veteris comœdiæ inter cætera batrachos, id eſt ranas ſcripſit. Extat eiuſdem inſcriptionis comœdia Ariſtophanis, vbi Bacchus ad inferos deſcendere fingitur, vt Euripidem aut Æſchylum, alterutrum ſcilicet, qui in certamine apud inferos viciſſet,) ad ſuperos reduceret: & cum paludem Charontis traijceret, ranas coaxantes audire & colludere. In hac fabula Ariſtophanes (vt ſcribit Tzetzes in Varijs 8. 201.) illos irridet qui ſibi ſapientes videbantur, cum veteribus collati planè ſtolidi eſſent. ranas autem appellat, τῷ ἔχειν παῖδας φιλωδούς, κράκτας, ἀχανοβόας, Ἐκείνοις μεγαλωνίοις ὁ λογισμὸς χρίσιν, Ἀλλ᾽ ἀλογίστοις ταῖς φωναῖς, τρόπῳ βατράχων λίμνης. Οὕτω κἀγὼ τοὺς φιλωδοὺς νῦν ἔφην βατραχίδας, Hæc ille ſub lemmate, Περὶ τῶν, Ταῖς σὺς βατραχίδας φυσιγναθέσας. ¶ Latona puerpera cum à Lyceijs ruſticis prohiberetur ne ſitiens ex lacu biberet, nec ſupplex etiam admitteretur, imprecata eis

Fabula de Lyciis in ranas conuerſis.

Æternum ſtagno (dixit) viuatis in iſto.
Eueniunt optata deæ, iuuat eſſe ſub vndis,
Et modo tota caua ſummergere membra palude,
Nunc proferre caput ſummo modo gurgite nare,
Sæpe ſuper ripam ſtagni conſiſtere, ſæpe
In gelidos reſilire lacus. ſed nunc quoq; turpes
Litibus exercent linguas, pulſoq; pudore
Quamuis ſint ſub aqua, ſub aqua maledicere tentant.
Vox quoq; iam rauca eſt, inflataq; colla tumeſcunt:
Ipſaq; dilatant patulos conuitia rictus.
Terga caput tangunt, colla intercepta videntur.
Spina viret, venter, pars maxima corporis, albet,
Limoſoq; nouæ ſaliunt in gurgite ranæ, Ouidius 6. Metam.

Cur ranas coluerint Ægyptij.

¶ Ranæ in comœdia Ariſtophanis gloriantur ſe propter cantum ſuum, & arundines quas in aquis alant, gratas eſſe Muſis, Pani, & Apollini. Ranarum cultores (inquit Philaſtrius in libro de hæreſibus) ranas illas coluerunt, quas ſub Pharaone per iram Dei tunc temporis Ægyptiorum terra emiſit, vt putore Ægyptios defatigarent: inq; eo ſcelere adhuc perſeuerant, putantes Dei iram ex hac vana obſeruantia poſſe placari.

Cypſelus ſeruatus ad palmæ truncum ranas expreſſit.

Cypſelus Periandri pater, infans adhuc ne occideretur à quibuſdam ad hoc facinus miſſis, à matre in ciſta (κυψέλῃ) occultatus & ſeruatus eſt: vnde poſtea Cypſelus Delphis domum quandam conſecrauit, in qua ad imum palmæ arboris truncum ranæ expreſſæ ſunt: eo quòd deus (Apollo) ploratum

eius

eius in ciſta latentis inhibuiſſet, vt lateret, vt refert Cherſias apud Plutarchum in Conuiuio ſeptem ſapientum circa finem: quid verò ranæ ad Apollinem aut Cypſelum faciant, explicaturum ſe pollicitus, omittit. Cæterum in libro in quo quæritur cur Pythia non amplius carmine reſpondeat, ranas & hydros ſub palma ærea in Corinthiam domum allato anathemate è templo Apollinis Delphici, ſculptos conijcit, quia Sol ſecundum quoſdam vapore aquarum nutriri exiſtimetur: vel potius ad ortum Solis ſignificandum. fingunt enim poetæ ex aqua (Oceano) oriri Solem. Apud Magos talparum exta & ranarum euentus fortunatos, nonnunquam magnos caſus prædicere crediderunt, Alexander ab Alexandro lib. 5. cap. viceſimoquinto.

Prouerbia. ¶ PROVERBIA. Ranæ aquam, βατράχῳ ὕδωρ, ſubaudiendum miniſtras: Vbi quid exhibetur, quo vel præcipuè gaudet is qui accipit. Veluti ſi quem natura bibacem ad bibendi certamen prouoces, aut homini luquaculo narrandi materiam & occaſionem ſubminiſtres. Diuerſum ab illo, *Rana aquam.* Βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Rectè accommodabitur, vbi quid datur abundanti. nam ranis affatim eſt aquæ. Apud Athenæum refertur hoc carmen in Syracuſios: Οἳ πίνον μόνον βατράχων ζῶσιν ἐδὲν ἐδόντες. id eſt, Qui abſq; cibo viuunt ranarum more bibentes, Eraſmus. Βατράχῳ ὕδωρ, ὡς χαλῇ σίαρ, ἐπὶ τῶν ταῦτα διδόντων οἷς χαίρουσιν οἱ λαμβάνοντες, Suidas. Quidam Germanicum etiam prouerbium facit, Er gibt den fröſchen zu trincken/ Ranis propinat. ¶ Rana gyrina ſapientior, Videſupra in C. *Rana cum locuſta.* Rana cum locuſta. Impar certamen expreſſit hac figura Theocritus in Thalyſijs, βάτραχος δέ ποτ' ἀκρίδας ὥστις ἐρίζω. addit Scholiaſtes Græcis ranam dici βάτραχον quaſi βοάτραχον, ob vocis aſperitatem, Eraſmus. *Minus de iſtis laboro quam de ranis paluſtribus.* ¶ Minus de iſtis laboro quàm de ranis paluſtribus, μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων: prouerbialis hyperbole qua ſignificamus nihil omnino ad nos pertinere negotium. Rectè dicetur & in obtrectatores, quorum oblocutiones dicemus nos fortiter contemnere. Siquidem ranæ tametſi aſſiduè obganniant, & odioſam illam cantionem iterent ſine fine, Βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ, tamen nemo commouetur. Ad hoc facit quòd Origenes Ægyptias ranas dialecticorum & ſophiſtarum garrulitatem interpretatur in decretis pontificijs, Eraſmus. *Rana Seriphia.* ¶ Rana Seriphia in homines mutos, & canendi dicendiq; prorſus imperitos dicebatur. inde natum, quòd Seriphiæ ranæ in Scyrum deportatæ non ædebant vocem. In hunc modum Collectanea Græcorum prouerbiorum decerpta è libris Didymi, Tarrhæi & aliorum. Totidem verbis Suidas. Et, Βάτραχος Σερίφιος id eſt, Rana Seriphia. proditum enim eſt in Seripho inſula ranas mutas haberi. Seriphus quidem vna eſt inſularum quas Græci Sporades vocant. Non videntur autem ſatis conuenire verba Plinij. nam hic ait mutas eſſe in Seripho, illi negant vocem ædere deportatas in Scyrum, quaſi in Seripho vocales, in Scyro obmuteſcerent. Verum attentius intuenti rem, nihil eſt abſurdi. Seriphus ranas habebat mutas. eas vt rem prodigioſam deportabant in Scyrum, quas cum Scyrij mirarentur eſſe mutas, præter ingenium ranarum indigenarum, dicebant Βάτραχος ἐκ Σερίφου. ea vox abijt in prouerbium, Eraſmus. In Seripho (inquit Ælianus) ranæ prorſus mutæ ſunt. ſi verò has aliò importes, acre quiddam & tragicum ſonant. In Pierium lacum, qui non perennis eſt, ſed hyeme tantum exiſtit ex aquis in eum confluentibus, ranas ſi quis inijciat, ſilent: alibi tamen vocales. Seriphij de his ranis gloriantur, hoc videlicet fieri munere quodam Perſeo diuinitus dato: qui cum rediret cum capite Meduſæ, & terram luſtraſſet permultam, cumq; vt par erat feſſus prope lacum illum ſomnum capere voluiſſet, ranas ſtrepentes interpellaſſe: itaque Perſeum moleſtia affectum, à patre Ioue deprecatum fuiſſe, vt ranas clamare prohiberet: Patrem vero eius precationem exaudiſſe, ac ranas illius loci perpetui ſilentij condemnaſſe. Theophraſtus tamen hanc explodens fabulam, (nimiam) aquæ frigiditatem affert cauſam eſſe, (vt Tzetzes etiam refert 8. 167.) cur hæ mutæ ſint, Ælianus. *Ranis vinum miniſtras.* ¶ Ranis vinum præminiſtras vel infundis, βατράχοις οἰνοχοεῖς: in eum dicebatur qui id miniſtraret, quo nihil eſſet opus ei cui exhiberetur: veluti ſi quis apud indoctos multa de philoſophia diſſerat. Ranis enim nihil opus vino, aqua paluſtri magis gaudentibus. Explicatur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Pherecrates apud Athenæũ in Coriano, (ἐν Κοριάννοι,) Ἔρρ' ἐς κόρακας, βατράχοις οἰνοχοεῖν σε δεῖ id eſt, Abi in malam rem, ranis pocillari te oportuit. obiurgat enim pincernam, quòd quatuor vini cyathis duos infuderit aquæ. Vnde licet conijcere, prouerbium in hos quoque conuenire, qui vinum immodica diluunt aqua, ita vt aquam, non vinum bibere videantur ranarum ritu, Eraſmus.

¶ Germanis peculiaria ex ranis prouerbia. Rana conculcata tandem coaxat. Man trydt eeck ein forſch wol ſo lange/ dat he quacket: vſitatum apud inferiores Germanos. ſenſus conuenit cum illo, Furor fit læſa ſæpius patientia. Rana in paludem reſilit, vel aurea ſede relicta: De vorſch hüppet wider in den pol/ Wann he ock ſethe vp een gulden ſtol.

Apologus de rana quæ intumeſcendo bouis magnitudinem æquare conabatur. ¶ Scita fabella eſt, petrexiſſe olim peringentem taurum ad aquas reſtringendæ ſitis gratia. Dum verò auidius bellua ſe aquis inijcit, ranunculos ibi attriuit aliquos. Vnus qui euaſerat, peruenit ad matrem, cui fratrum miſerabile exitium narrauit, vt a ſtaturulo neſcio quo immaniter fuerint exculcati. At illa nimis inſcita, nimiſq; exoculata, vt quæ filio aliqua volebat videri, tumeſcere amplius cœpit, ac flatu modo magnitudinem captare, rogans, ecquid tanta foret perniciaIis bellua? Cui is, Multo maior, inquit: illa etiamnum inflari plus ac ſubinde cœpit, cupiens omnino magnitudinem viſam exhibere filio. At is fruſtra conari illam animaduertens: Non ſi te ruperis (inquit)

par vnquam futura es. Id prouerbij formam habet, (in eos qui ſui & domeſticæ humilitatis obliti, magna affectant nomina.) Meminit Theocritus in Bucoliaſtis, Οὔποτε πηρώσεις μ᾽ οὐδ᾽ ἄν τι πάθοις τύ γ᾽ ἀείδων: quod eſt, εἰ βατράχοις, Cælius. Eundem apologum ſecundo Sermonum Horatius Sat. 3. (vnde mutuatus eſt Cælius) his carminibus exprimit.

Abſentis ranæ pullis vituli pede preſsis,
Vnus vbi effugit, matri denarrat, vt ingens
Bellua cognatos eliſerit, illa rogare,
Quantáne? num tandem, ſe inflans, ſic magna fuiſſet.
Maior dimidio? num tanto? Cum magis atq;
Se magis inflaret. non ſi te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multum abludit imago.

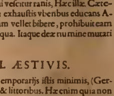
Fabula de rege ranis dato à Ioue. ¶ Fabula Æſopica de ciconia qui à Ioue rex ranis datus fingitur, elegantiſſimè deſcribitur à Gaſpare Heldelino in Encomio ciconiæ. Seruius in Georgicis explicans hoc carmen, *Et veterem in limo ranæ cecinere querelam*: Fabula (inquit) duplex eſt. nam, vt Ouidius dicit, Ceres quum Proſerpinam quæreret, ad releuandam ſitim acceſſit ad quendam fontem. tunc eam Lycij ruſticià potu prohibere cœperunt, & conturbantes pedibus fontem, quum contra eam mitterent turpem naribus ſonum, illa irata eos conuertit in ranas, quæ nunc quoq; ad illius ſoni imitationem coaxant. Sed hoc non eſt valde aptum. nam illud magis in ſultatio fuerat quàm querela, & pœnam ſacrilegij iuſtè pertulerant. Vnde magis Æſopus ſequendus eſt, qui dicit: Quum Iupiter reges omnibus animalibus daret, & ranis dediſſet colendum breuiſſimum lignum, tunc illud aſpernatæ ſunt. Iupiter iratus, hydrum eis dedit, qui veſcitur ranis, Hæc illæ. Cæterum Probus idem carmen enarrans: In Lycia (inquit) Latona æſtu exhauſtis vberibus educans Apollinem & Dianam infantes, acceſſit ad Melam fontem: & quum vellet bibere, prohibuit eam Neocles paſtor. Quum autem illa pertinacior eſſet, prohibuerunt aqua. Itaque deæ numine mutati ſunt in ranas.

DE RANIS TEMPORARIIS, VEL ÆSTIVIS.

LATENT hybernis menſibus in terra ranæ omnes, exceptis temporarijs iſtis minimis, (Germani vocant Reinfröſchlin/) quæ pallent in cœno, & reptant in vijs & littoribus. Hæ enim quia non ex ſemine, quod effundunt mas & fœmina cùm complexu Venereo iunguntur, ſed ex puluere æſtiuis imbribus madefacto oriri videntur, diu in vita eſſe non poſſunt, Georg. Agricola. Plura leges ſuperius in Rana ſimpliciter capite tertio.

DE RANVNCVLO VIRIDI, SIVE RANA calamite aut dryopete.

A.

Quæ ſit rana viridis & calamites. MINIMAM & viridiſſimam ranam Plinius calamiten (bátrachon) aut dryophyten a Græcis appellari nos docet: quare non ſunt audiendi qui calamiten bufonem vel *roſpum* vulgò Italicè dictum interpretantur, vt Aggregator: cuius ſententiæ Albertus quoque fuiſſe videtur, ranam rubetam dictam ſcribens, quòd frequenter in rubis & arundinetis degat: perinde ac ſi eandem calamiten eſſe innuat, cui à calamis hoc eſt arundinibus nomen. Varro luridam ranam dicendo pro calamite videtur accepiſſe, quoniam pſilothrum ſit, vt Plinius idemq; Varro affirmant, illud efficaciſſimum: quanquam & epitheton ranarum omnium putant id poetæ, Hermolaus. Ego verò cum calamites læti & viridiſſimi coloris ſit, luridam ranam non hanc, ſed aliam terreſtrem venenatam eſſe dixerim, ſiue rubetam, ſiue illam quam mutam dicunt: vtraq; enim luridi coloris & venenata eſt. Ranis autem venenans omnibus pſilothri vim communem eſſe exiſtimo. Eſto igitur calamites parua vel minima rana viridis, vt Plinius interpretatur. Et de ore paſtoricij canis virens exiluit ranula, Apuleius lib. 9. Metam. Ranunculus viridis calamites ſuper arbores corylos frequenter reperitur, &c. Vincentius Belluacenſis. Nominat autem ranunculum viridem Marcellus Empiricus quoq;. Dioſcorides & alij (vt dicam in G.) ſimpliciter aliquando ranam viridem vocant, cum addere deberent paruam aut calamiten, diſtinguendi gratia à maiore illa viridi quæ edendo eſt: aut certè terreſtrem, quoniam maior aquatica vel amphibia eſt. Paruam quidem recentiores aliqui (Andreas Bellunenſis,) arboream appellant, quòd arbores ſcandat. *Nomina diuerſa.* Βάτραχοι χλωροὶ οἱ ἐπὶ τῶν καλάμων γινόμενοι, Archigenes apud Galenum de compoſitione ſecundum locos libro quarto capite vltimo. Blefaricon, id eſt ranunculus viridis, Syluaticus. Cuconiones, id eſt ranunculi virides, Idem. Et alius quidam obſcurus, Cucuriones, id eſt ranunculæ virides. Irici ſiue ranulæ, Nicolaus. Ranæ paruæ virides, βρίξαντες nominantur à quibuſdam, Galenus in opere de ſimplicibus, per onomatopœiam fortè: aut à præſagio pluuiæ. βρέχειν enim Græcis pluere eſt: quaſi diceret, βρίξει, βρίξει, id eſt pluet, pluet. Βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ, Ariſtophani fictitia de Ranarum voce nomina ſunt. Vox quidem βρίξας, ad Germanicam Fröſch accedit, qua

ranam

ranam in genere ſignificamus. Vbi manum iniicit benignè, ibi onerat aliquam zamiam, Plautus de diuite auaro blandiente pauperi. vbi Scholiaſtes, zamiam id eſt damnum. nam zamiæ dicuntur ranulæ in arbore, quæ niſi detrahantur alios lædunt. *Ζημία* quidem Græce damnum ſignificat, Dores *ζαμίαν* proferunt. Rana viridis *racula* (vulgo ſcilicet apud Italos) dicta, Aggregator. *Ranocchio*, ranunculus, Alunnus, Italus. Scoppa grammaticus Italus rubetam interpretatur *lo rananoto, ranonchia de rubetto*: quæ tamen voces diminutiuæ à rana videntur. Ranas virides paruas Galli *croiſſetz* vulgò dicunt. Sylvius. alij *graiſſet* ſcribunt: vide in Rubeta *A*. Alij in Gallia *verdier*, à colore. *Renogle*, Sabaudicè. Laubfröſch / Germanicè, *Zaba trawna*, Polonis. ¶ Ad ſanguinem ſiſtendum, quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter harundines fruticeſq; viuat, minima omnium & viridiſſima, cinerem fieri iubent, Plinius. Et alibi, Venerem concitat iecur ranæ diopetis & calamitæ, &c. Vetus lectio in quodam codice erat, *dryophetes & calamites*: vbi Hermolaus, Scribendum fortè ſit *dryopetes* ſiue *dryophytes*, & calamitæ: quoniam in arboribus, frutetis, arundinetiſque verſentur. vt hoc illud ſit omnino, quod ſuperius *diphthites* mendosè legebatur. Et alibi, Minimam iſtam & viridiſſimam ranam mutam, dryopetem quoque vocari credimus à Plinio, quia inter frutices & arbores verſatur. Sipontinus apud Plinium *diphthitas* corruptè legit. Ipſe dryopetes legerim: vt ſit βάτραχος δρυοπέτης, paroxytonum, ſic dicta ranula quòd ab arbore in arborem quaſi volando tranſire videatur, vt dicam in *C*. vel δρυοπετὴς, oxytonum. quod ex arboribus aliquando decidat (vide in libro de aquatilibus ad finem tractationis de ranis.) aut, ſi quis malit, διοπετὴς, quòd non nata è terra ſed ex aere delapſa videatur quum in arbore reperitur. ſed διοπετεῖς magis propriè dicentur ranæ quæ portentosè aliquando cum pluuia deferuntur. licebit & δρυοβάτην βάτραχον dicere, quod per arbores incedat, vel eaſdem ſcandat. δρυοφύτην verò quomodo rectè dicamus, & ex Græcæ linguæ proprietate, non video, & ſi Hermolaus ita dici poſſe coniecerit tanquam ab arboribus & fruticibus compoſito nomine. ſed φυτὰ quæuis plantæ ſunt. δρυόφυτον potius dixeris, (vt νεόφυτον,) quæ tamen vox in arbore natum vel natam ſignificabit. Ranam hanc calamiten, in arundinetis ac herbis maximè viuere Plinius ſcribit, mutam ac ſine voce, viridem: à qua diſtinguit alteram paruam arbores ſcandentem, & ex ea vociferantem. Sequuntur Plinium Hermolaus & Sipontinus. Ego verò Georg. Agricolæ ſententiam ſequor, in hæc verba ſcribentis: Rana viridis illa parua, quam Græci calamiten vocant, quòd in arundinetis agere conſueuerit, arbores quoque ſcandit atque in herbis viuit: Græci etiam βρίξαντα vocant, quod ſono ſui generis pluuias futuras prænunciet. Nec enim, vt Plinius à nobis diſſentiat, eſt muta & ſine voce. Vide plura in *C*. Μάντις, rana in hortis eſt, Heſychius & Varinus: ſic dicta fortè quòd voce ſua pluuias præſagiat. ranæ quidem mutæ vatis nomen non conueniret.

B.

Minimum hoc ranæ genus & viridiſſimum eſt, vt ex Plinio iam retuli. Batrachites lapis ranæ viridi ſimilis colore atq; effigie, Plinius: vbi minimum hoc genus, an maiores & aquaticas virides ranas accipiat aliquis, nihil intereſt. Hæc quidem, qua de nunc agimus, vndique viridis eſt, præter pedes & digitos, quorum color ex luteo ruſſoque remiſſis mixtus videtur. vnguiculi extremi globulis terminantur. Ego in hac rana diſſecta ſanguinem reperi paſſim, ſed paucum: cor albicans, iecur nigricans cum felle diluto: item lienem & oua aliquot in fine Iunij.

Deſcriptio huius ranæ.

C.

Ranula hæc viridis inter frutices & arundines: vnde & calamitæ nomen, vt diximus, reperitur. apparet & in hortis aliquando, ſed magis locis ſylueſtribus: quin & arbores ſcandit, præcipuè corylos, vt Vincent. Bell. ſcribit: Vnguibus reptant in altiſſimas quaſq; arbores, Syluius. Arborū & vitium foliis inſident. ¶ Hyeme in terra conditur. verno tempore ſæpenumero videtur ex terra eminere media, media adhuc in ea latere, Geor. Agric. ¶ Vulgus eam volare putat, quoniā arbores & frutices aſcendat, vt inde forſan δρυοπετὴς appelletur. ¶ Eſt rana parua arborem ſcandens, & ex ea vociferans. Plin. Græci βρίξαντα vocant, quòd ſono ſui generis pluuias futuras prænunciet. nec enim, vt Plinius à nobis diſſentiat, eſt muta & ſine voce, Georg. Agric. Arbores aſcendit, & futuras pluuias cantando prædicit, aliis temporibus ſilet, Albert. Super corylis frequenter reperitur, vbi aſſiduè *carabdrion* voces emittit, Vincent. Belluac. Brexantes dicuntur à voce. nam ſub noctem vox earum vnica eſt *brex*, Syluius. *Rauco garrula queſtu*, Serenus de parua rana. Nicander in Theriac. ranunculum viridem ſurdum & mutum cognominat. ¶ Rana calamites in arundinetis frutetiſq; roris linctu victitat, Hermolaus: ex Nicandro, qui ſcribit: ὅς τ' ἐπιθάμνοις Εἴαρι προσφύεται μορόεις λιχμώμενος ἕρσην.

Vbi reperiatur.

Hyeme in terra conditur.

Arbores ſcandit.

Sero pluuias prænunciat.

Victitat rore.

E.

Arbores aſcendit, & futuras pluuias voce (cantando) prædicit, aliâs muta, Albertus vt pluribus retuli præcedenti capite. ¶ Hanc ferunt in os canis iniectam, mutum reddere: vnde in Eccleſiaſtico dicatur, Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quaſi mutus in ore canis auertit correctiones eorum, Vincentius Belluacenſis addens hanc ranam ab hoc effectu mutam dici, quòd voce canem priuet, non quòd ipſa nullam edat: ſed authore nullo ſe munit. Mihi quidem dubium non eſt, quam authores ranam mutam inter venena nominarunt, à calamite (quāquam & ipſa venenata, vt ferunt) differre. Cæterum in citato Eccleſiaſtici loco, circa finem capitis viceſimi, vulgata tranſlatio abſque canis mentione habet, & quaſi mutus ore auertit correctiones eorum. Græcè legimus, Ξένια καὶ δῶρα

Canem in os iniectā mutū reddere dicitur.

F

ἀποτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ὡς φιμὸς ἐν στόματι ἀποτρέπει ἐλεγμούς. Id eſt, *Xenia & munera excæcant oculos ſapientum, & veluti frenum in ore auertunt correctiones.*

G.

Remedia ex rana viridi.

Eſt rana parua arborem ſcandens & ex ea vociferans. in huius os ſi quis expuat, ipſamq; dimittat, tuſſim liberare dicitur, Plinius. Iecur ranæ diopetis & calamitæ in pellicula gruis alligatum Venerem concitat, Idem. ¶ Ad oleum ex ranis, quod medici aduerſus articulares dolores calidos laudant, vt copioſè ſcripſimus ſupra in Rana ſimpliciter, Iac. Syluius ranas virides ſyluaticas præfert. ¶ Ranas virides (paruas) *croiſſets* vulgò dictas, manibus viuas hodie ex more tenent ad refrigerium febre acuta aliqua ardentes, Syluius. Ad febres hecticas Gaynerius: Ranulas virides quæ in ſiccis locis ſuper arboribus viuunt, quarum ventres lactei (albi) ſunt, capitibus abſciſſis & viſceribus eiectis, in aqua tandiu coques vt caro earum ab oſſibus ſeparetur: deinde admixta farina hordei, vel potius frumenti, cum iure illo & carnibus fac paſtam, qua cibabis gallinas & pullos quibus alendus eſt æger. Vel loco ranarum accipe anguillas, aut quoſuis piſces, & fac ſimiliter. nam pulli ita nutriti mirificè conferunt hectycis, Gaynerius.

Ex ſanguine.

¶ Qui ex ſanguine huius ranunculi remedia tradunt, aliqui ſanguinem appellarunt, alij ſaniem, vel ſuccum, vel humorem. Horus quidem ranam non alibi quàm in oculis ſanguinem habere ſcribit. Viridium ranarum cruor auulſos genis pilos renaſci prohibet, in veſtigia euulſorum inſtillatus, Dioſcorides: vbi ego non virides illas edules, maiores ſcilicet & aquaticas, ſed paruas virides & terreſtres intelligo, quæ veneno non vacant, ideoq; pſilothri vim fortè habẽt, vt & reliquæ venenoſæ ranæ, quamuis huic inter cæteras veneni minimum ineſſe putem. Nuper quidam cum ranunculum viridem aliquandiu in pollice manus geſtaſſet, paulò pòſt illum duriuſculo tumore affectum mihi oſtendit. Crito apud Galenum lib. 1. de cõpoſitione medic. ſec. locos, inter remedia quæ pilos diſperdant, numerat ranarum in viridibus arundinetis degentium cruorem ſiue mucum. Cum aſſereret quidam ſanguinem viridium ranarũ (inquit Galenus de ſimplicium facultatibus 10. 5. paruarum ſcilicet, quas quidam *brexantes* nuncupant, ſi euulſis ex palpebra pilis inungeretur, vt in poſterum non recreſcerent prohibiturũ, falſum id comperi facto periculo. poſtea verò ſcriptum à quibuſdam reperi illud ipſum: vt & de ricinorum ſanguine, qui ne ipſe quidem facto periculo promiſſa præſtitit. Papias Laodicenſis apud Galenum lib. 4. de comp. ſecundum locos, euulſis palpebrarum pilis, mox dropace locum irritabat, deinde chamæleonem album tritum cum ranarum ſanguine permixtum illinebat. Plinius idem auxilium (lib. 32. cap. 7.) tradit, ſed pro chamæleone albo lacrymam vitis habet, quod remedium etiam poſtea repetit. Hoc verò loco Papiæ apud Galenum chamæleo albus tritus ammiſcendus, haud ſcio an rectè legatur, quum neq; Dioſcorides, neq; Galenus, neq; Plinius hoc de chamæleone herba tradant. De chamæleonte certe animali Dioſcorides tradit, quòd ſanguis eius æquè vt viridium ranarum pilos palpebrarũ denudet. Sed Paulus lib. 3. idem remediũ ſcribens: Locum verò, inquit, ſtatim ſanguine ranæ per ſe illines, aut cum cinere chamæleõtis albi, Cornarius. Ad ſupercilia piloſa, Chamæleonis ſeu laureolæ radicẽ permiſce cum ſanguine ranæ & vnge locum, Galenus Parabilium 2. 109. Pungentes in palpebris pilos vbi euulſeris, inuerſas genas recẽti ranarum aut cimicũ ſanguine illinito, ſinitoq; refrigerari, (exiccari.) vel chamæleõtem album vrito, ac cinerẽ ranarum ſanguine excipito, atq; vſus tẽpore ſaliua diluito, & poſt euulſionẽ pilorum inungito, Aetius 7. 67. Et mox, Vel cochlearum carnes cum viridium ranarum harundineta incolentium, vel herinacei terreſtris ſanguine ſubigito, & adiecta atramenti ſutorij commenſurata quantitate exſiccari ſinito, & vtere, cauendo ne pupillam attingas. Sanguis ranarum viridium, & ſanguis *albalem* (cimicum) prohibet ortum pilorum magis quàm veſpertilionis, Auicenna. Ranunculum viridem comprehenſum acu cuprea pũgito, & ſanguine eius excepto palpebras de quibus pilos tuleris, (vulſeris,) ſubinde continge, nunquam renaſcentur, Marcellus. *Præterea quaſcunq; voles auertere ſetas,* (pilos palpeb.) *Atq; in perpetuum rediuiua occludere tela, Corporibus vulſis ſaniem perducito ranæ, Sed quæ parua ſitu eſt, & rauco garrula queſtu,* Serenus: videtur autem omnino calamiten intelligere, eamq; minimè mutam facere. Ranas quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam: ſuccum earum qui ita effluxerit, admiſcent lachrymæ quæ ex alba vite emanat, atq; ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acu inſtillantes hunc ſuccum in veſtigia euulſorum. Meges pſilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putreſcentes, & huc vtebatur multis (fortè, mutis) variiſq; per aquationes autumni naſcentibus, Plinius. ¶ Et alibi, Ranæ paruæ, quam in oculorum curatione deſcripſimus, ſanies efficaciſſime pſilothrum eſt, ſi recens illinatur: & ipſa areſacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vaſis. Eadem mẽſura alij ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum, ſicut in oculis diximus. Varro luridam ranam dicendo pro calamite videtur accepiſſe, quoniam pſilothrum ſit, vt Plinius idemq; Varro affirmant, illud efficaciſſimum, Hermolaus: Ego quidem, vt in *A.* ſuperius dixi, luridam ranam pro rubeta acceperim: omnis verò ranæ venenatæ ſaniem pſilothrum eſſe coniicio. Si quis cum ſanguine ranarum viridium confecerit *azarech*, (auripigmentum, Arnoldus in libro de venenis,) trita, & inde aliquis aurei pondus biberit, retinebitur eius vrina, Raſis. Paruæ ranæ viridis, quæ in arundinetis viuit, humorem corporis deraſum penicillis claritatem oculis inunctis narrant afferre, ipſaſque carnes doloribus oculorum ſuperponunt, Plinius.

Cor-

Corpus ranæ, & maximè pinguitudo eius, facilem facit dentium eradicationem. videtur autem hoc eſſe ex petroſa (arborea hortulana, vt Bellunenſis habet,) & non domeſtica, Auicenna lib. 2. c. 596. & ex eo Syluaticus cap. 221. inter nocumenta ex rana rubeta. Sed de rana arborea, id eſt calamite, non de rubeta hæc accipi debere, tum Bellunenſis teſtis eſt, tum Syluaticus eodem mox capite verba Meſuæi hæc citans: Adeps ranæ viridis quæ habitat in arboribus ſi linatur ſuper ipſum (dentem) frangit ipſum. Auicenna tamen lib. 4. ſcribit, eius qui ſumpto rubetæ veneno euaſerit, dentes excidere.

¶ Eſt parua rana in arundinetis & herbis maximè viuens, muta ac ſine voce, viridis, ſi fortè hauriatur, ventres boum diſtendens, Plinius & ex eo Albertus. Videntur autem boues facilius hoc ranæ genus deuorare propter paruitatem eius & colorem herbaceum. Venenatos autem hos ranunculos eſſe coniicimus, quoniam & aliæ terreſtres ranæ venenum continent: & de his ipſis pſilothrum eſſe, & dentes eradicare authores prodiderunt, quod abſq; vehementi & venenoſa vi non contingeret. Vide infra in rana gibboſa, vbi docemus veteres videri calamiten ranam cum rubeta terreſtri muta confudiſſe. Remedia quidem omnis ranæ venenatæ in rubeta coniungemus. *Venenatum eſt animal.*

¶ Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarum illinunt cinerem, vel ſanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniã inter arundines fruticeſq; viuat, minima omnium & viridiſſima, cinerem fieri iubent, Plinius. Produntur & ex rubeta rana ad ſanguinem cohibendum remedia, vt in eius hiſtoria dicemus: nec non ex rana ſimpliciter. Ad alopeciam, Cinerem paruularum ranarum cum molli pice impone, Kiranides. Vide ſupra in Rana ſimpliciter. Ranunculos paruos exure, eorumq; cinerem cum pice, ſæpe, vſquequo craſſa facta ſit feruefacta, illine, loco neq; raſo neq; prius confricto, Archigenes ad alopecias apud Galenum de compoſ. ſec. locos. Vbi etiam ex Sorano idem remedium legimus, Ranas paruas vſtas pici liquidæ tepidæ inſperge, deinde neq; præraſis neque præfrictis illine. Et rurſus ex eodem ad alopecias, Ranarum vſtarum drachmas XVII. pumicis vſti drachmas XII. (aliâs XV.) ſinapis drachmas VIII. nitri drach. IIII. nucum vſtarum drach. XXIIII. Item ex Archigene, Cineris ranarum minimarum in ollula vſtarum partem vnam, muſcerdæ, veratri albi, radicis calami vſtæ, piperis albi, ſingulorũ æquales portiones aceto excipe, & ad præfrictum ac præraſum locum vtere. Vide ſupra in Rana aquatica *G.* *Ex cinere.*

H.

a. Nicandri Scholiaſtes ranam (viridem) quam mutam putat, χέρσαιον dici ait. ¶ Epitheta. *Raucæ garrula queſtu*, Serenus. Κωφὸς, ἄφθογγος, λαχνήεις, ἐν δονάκεσσι θαμίζων, Nicander.

DE RANA SIVE RVBETA GIBBOSA, & aliis mutis ranis in genere.

RANÆ genus luridum & terreſtre, ac vt ex ipſo colore apparet, venenoſum mutumq;, in hortis & ſyluis inter frutices reperitur apud nos, magnitudine qua vulgares aquaticæ ranæ, dorſo gibboſo vtrinque ad latera eminentibus oſſiculis. videtur autem rubetis adnumerandum. Germanicè appello Gartenfröſch, id eſt hortenſem ranam: aliqui Graßfröſch, id eſt graminis ranam, quòd in gramine degat. ſed eodem nomine alij virides aquaticas a colore nuncupant. Et quanquam Io. Tzetzes in Variis 8. 167. omnem ranam terreſtrem mutam eſſe ſcribit, gibboſa tamen iſta non omnino muta eſt. nam cum in horto nuper vnam enſe perſequerer, clamabat etiam antequam ferirem. mutas tamen appellare licet, quod vocem (opinor) niſi vis aliqua exprimat, non emittant. Μάντις, rana in hortis, & ſpecies locuſtæ, Heſychius & Varinus. quãquã oxytona apud eos dictio eſt. Ego ranunculum viridem μάντιν, id eſt vatem appellari coniecerim, quòd voce ſua pluuias præſagiat: muta enim rana vatis nomine indigna videtur. Inuenio & paluſtrem mutam inter venena hoc eſt ἑλειοβάτραχον, diuerſam à phryno, quoniam & ſigna & medicinæ variant, præſertim Aetio, Hermolaus. Scribit autẽ Aetius de rana rubeta lib. 13. cap. 54. & mox ſequenti capite de rana paluſtri, non rectè intellectis, vt mihi videtur, Nicãdri verbis, quẽ imitatus apparet. Facit enim Nicand. duas ranas venenatas, primũ rubetã æſtiuam paluſtrẽ & vocalẽ, deinde ranam viridẽ inter arundines degentem

& mutam ſiue ſurdam: nam & κωφὸν & ἄφθογγον vocat. Aetius verò rubetæ duas ſpecies facit ſurdam & non ſurdam, & priorem tantum exitioſam. deinde tertiam addit ranam paluſtrem. Atqui Nicander, vt dixi, primum ſtatim phrynon, id eſt rubetam vocans, paluſtrem & vocalem eſſe ait, & veneni eius tum notas tum remedia deſcribit, quæ apud Dioſcoridem non leguntur. nam quæ Dioſcorides habet, à Nicandro ad alteram ranam nempe mutam referuntur. Videtur autem Nicander vtranque ex iſtis venenatis ranis appellare phrynon, τὸν μὲν θερειόμενον καὶ λιμναῖον· τὸν δὲ ἄφθογγον ἠδ' ἐνὶ κωφὸν λαχειδῆ καὶ καλαμίτην. etſi non calamiten dicit, ſed quod idem valet, ἐν δονάκεσσι θαμίζει, id eſt arundineta frequentans. λαχειδῆ viridem interpretor, (Scholiaſtes eam vocem non attingit: ſed videtur legiſſe λασιώδεις, pro λασίον, propter hæc verba, τῶν ἀφώνων καὶ δασέων: id eſt mutæ & hirſutæ. nos quidem rubetæ genus paruum, ſed lurido colore vt maiores, pedibus clunibuſq; hirſutum nouimus,) quaſi λαχανώδη, hoc eſt coloris olerum & herbacei. Scholiaſtes tamen rubetæ nomen paluſtri tantum conuenire ait: mutam verò illam, ranam eſſe, non rubetam, hoc eſt ranæ ſpeciem à rubeta diuerſam. Itaque Hermolaus Aetium non intellexiſſe videtur, nec Aetius Nicandrum: Nicander verò in re ipſa erraſſe, niſi concedere velimus viridem illam paruam, quam calamiten vocant & mutam authores, vſq; adeò venenatam eſſe: quod tamen hodie vulgus non putat, nec medici ipſi, nec mihi veriſimile eſt: & reuera non eſt muta. Quòd ſi de hac ſentiebant authores, magnitudinis diſcrimen addere debuerant, vt alibi ſolent, ranas virides paruas dicẽdo. Sed vt ea quoq; ſit venenata, confudiſſe non veteres videntur ranulam hanc viridẽ terreſtrem, cum altera rana terreſtri venenata, nẽpe bufone ſeu rubeta terreſtri. ſin minus, oſtendi cupio vbi nam de terreſtri rubeta loquantur. Nam de paluſtri tantum rubeta ſcribunt, vt Dioſcorides, φρύνος βάτραχος ἕλειος, &c. Omnino igitur in ea ſententia ſum,

Triplex rana terreſtris muta. ranam terreſtrem mutam vel duplicem eſſe, vel etiam triplicem: nẽpe bufonem ſeu rubetam terreſtrem, rubetam gibboſam, & ranulam viridem, quæ tamen non omnino muta eſt, cum inſtantem pluuiam præſagiat. Tzetzes etiam, vt dixi, ranam omnem terreſtrem mutam eſſe ſcribit. Ad hæc, non virides ſolum inter frutices & harundines reperiuntur, ſed rubetæ etiam aliquando, & gibboſæ quidem ſæpius. Facile igitur confundere has differentias fuit parũ animaduertentibus. Vtcunq; eſt, nos remedia aduerſus omnes ranas venenoſas in Rubeta dicemus. Nicandri Scholiaſtes ranam mutam, hybernam quoq; dici ait, inde colligens quoniam poeta rubetam paluſtrẽ φρύνοιο θερειομένοιο, id eſt æſtiuam cognominat. ſunt autem æſtiuæ (inquit Scholiaſtes) vocales & innocentiores, hybernæ verò mutæ & exitiales. Verum Nicander ipſe nullam vocat hybernã, & æſtiuam vere etiam apparere, ac vernũ tempus voce ſua inter algas prænunciare ſcribit. Alij æſtiuam dici conijciunt quòd per æſtatem venenum ex ea conficiatur: nimirum quòd eum temporis propter calorẽ venenum ſyncerius ſit. nam in calidioribus quoq; locis ranarum genus nocentius eſt, vt Scholiaſtes tradit.

Deſcriptio ranæ gibboſæ. ¶ Ranæ gibboſæ, cuius hic effigiẽ dedimus, duo quaſi cornicula in dorſo medio vtrinq; eminent. color ei viridis ferè, ſed obſcurus & ſubfuſcus eſt. latera maculis ruffis ſcatent, ſunt & digiti pedum ruffi. Dorſum ſupra thoracẽ paucis maculis nigris diſtinguitur. Venenoſam eſſe ex ipſa ſpecie coloreq; apparet. Hoc genus à ſerpentibus in ſyluis deuorari aiunt. Conduntur hyeme & ranæ pallidæ in hortis agentes, quæ non comeduntur, & mutæ ſunt, Georg. Agricola.

DE RANIS RVBETIS TVM PALVSTRIBVS tum terreſtribus: Et de remediis contra omnes venenatas ranas.

A.

Diuerſa authorum ſententia de rubetis. DE RVBETIS vel ranis rubetis non omnino conueniunt inter ſe authores tam antiqui quàm recentiores. nam & in aliis quibuſdam diſcrepant, & in locis in quibus degant aſſignandis. Nicander & alij medici Græci *phrynon* ſuum, (ſic enim rubetam vocant) paluſtrem tantum faciunt, (vide plura ſuperius in Rana gibboſa:) Plinius & alij in vtroque elemento rubetam ex æquo viuere ſcribunt. diſtinguunt alij, primum in aqua viuere, deinde in terram progredi affirmantes. alij in ſicco tantum. alij duplicem faciunt rubetam, vnam paluſtrem ſui generis, &

Duplex rubetæ genus, vnũ paluſtre aliud terreſtre. diuerſam ab ea terreſtrẽ: vnde opinionum variarum differantias ſex colligimus. Ego, vt authores conciliem, quoſdã vnum tantũ genus cognouiſſe exiſtimo, ſiue paluſtre, ſiue terreſtre tantum: alios vtrunq;. Et inquirendum eſt, an paluſtris quædam rubeta ſemper in paludibus agat: alia verò paludes, ſiue coacta deficientibus aquis, ſiue etiã ſponte deſerat. Ranæ rubetæ in terra & in humore viuunt, Plin. Rubeta vel rubetũ (ſed poſterior hæc vox Latina non eſt: Aggregator ranam rubeti dicit ex Kiranide) frequenter inter rubos & arũdineta degit, & tam in aqua quàm in terra ex æquo viuit, Albert. Sunt (*ranæ*) quæ in vepribus tantum viuant, ob id rubetarum nomine, vt diximus, quas Græci *phrynos* vocant,

vocant, grandiſſimæ cunctarum, geminis veluti cornibus, plenę veneficiorũ, Plinius, in hoc ſibi contrarius: cum alibi, vt iam recitaui, in terra & in humore rubetas viuere ſcripſerit. quod ego de minoribus rubetis verum eſſe puto; grandiſſimas verò quas buſones & boraces aliqui nominant, terreſtres tantum, quamuis non affirmo. Plinius verò grandiſſimas dicendo, non in rubetarum genere intellexit, quod non diſtinguit in ſpecies, ſed ſimpliciter inter ranas. Iam quòd geminis cornibus hoc genus inſigniri ait, id ego non rubetæ propriè dictæ aut buſoni, ſed ranæ mutæ illi tantũ quam ſuperius gibboſam nominaui conuenire puto, quæ quidem nunquam in humore degit, non tamen grandiſſima eſt, ſed communis aquaticæ ranæ magnitudine. Rubeta dicta eſt, quia in vepribus viuit, quanquam prius in aquis, poſtea fit terreſtris, grandiſſima cunctarum, geminis quandoque veluti corniculis, vt inquit Plinius, dorſum exaſperat, Hermolaus; qui addendo verbum *quandoq;*, fatetur non ſimpliciter aut omnibus rubetis id contingere vt Plinius ſcripſerat. Sipontinus etiã in vepribus tãnim & inter rubos rubetam agere prodidit, Plinium ſecutus. Sic Marcellus Vergilius quoque. Sunt & quæ in ſicco agunt ranæ, vt rubetæ & calamitæ. Kiranides phrynon ranam in ſicco degentem eſſe ſcribit. Ranæ quædam terreſtres ſunt, quæ in humore etiam degunt, vt rubetæ aſperæ & venenoſę, lapidem in capite gerentes, Maſſarius. Is autem aſperas dicẽdo rubetas, ab Hermolao deceptus eſt, cuius in Corollano hæc ſunt verba: Miror quamobrem Dioſcorides φρύνον, hoc eſt rubetam, λεῖον, quod eſt læuis, cognominari dixerit: niſi quis rubetæ duo genera conſtituat, lęuis & ſine cornibus, ex qua delibutorium venenum, ſicut ex paluſtri quoq; muta conditur, (hoc ſine authore ſcribit: & ego nullam paluſtrem mutam ſcio:) & aſpera cornutaq; propriè ſit buffo, cuius dorſum paulò ante ſcabrum eſſe diximus ex Aetij ſententia, Hæc ille. Impoſuit autem ei, vt video, codex Græcus manuſcriptus, in quo λεῖος pro ἕλειος, legit. quòd autem ἕλειος, id eſt paluſtris legendum ſit, tum ex Ægineta, tum ex Nicandri Alexipharmacis conſtat. & rectè codices impreſſi Dioſcoridis ἕλειος habent, vt & Vergilius interpres legit, ſed perperam tranſtulit, Rubeta vel muta paluſtris rana, cum Græcè nihil aliud legatur, quàm φρύνος βάτραχος ἕλειος, hoc eſt, Rubeta rana paluſtris: Ægineta addit diſiunctiuam particulam φρύνος ἢ βάτραχος ἕλειος, hæc lectio ex Nicandro etiam cõprobari poteſt, qui poſtquã de paluſtri hac rubeta vocali egit, mox peculiariter de altera rana muta docet. Cæterũ Aetius 13. 36. de rubeta ſcribens quæ è paluſtri terreſtris euadit, Exaſperat (inquit) & vibrat terga dum ſpiritu expletur, hoc eſt cum inflatur per iracundiã Sed hinc nemo cõiicerit læuem quandam eſſe rubetam, ab aſpera diuerſam. φρύνη interdum ſolo afflatu interimit Ælian. de animal. 11. 11. Rubeta ranæ ſpecies eſt, quæ paluſtris vitæ conditionem in terreſtrem mutauit, vnde & rubeta appellatur, Aetius interprete Cornario. Grȩca mihi hæc ſcribenti ad manum non erant: ſed faciunt huc quæ apud Varinum legimus, φρύνιος pro φρύνος, abundãte e vocali, εἶδος βατράχου, παρὰ τὸ ἐμφερὴς εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, ἢ ἀπὸ τοῦ φεύγειν ἀπὸ τῆς λιμνώδους φύσεως ἐπὶ τὸ χερσαῖον, Etymologus. Rubetã poeta bufonem vocat, duo eius genera ſunt: altera terrena, quæ in domibus & vepribus agit: altera paluſtris, quæ ſui generis vocem ædit, Georg. Agricola. Nos paluſtres quaſdam & paruas rubetas, (de quibus Agricolam quoque ſentire puto,) vocamus Güllenkrottle, id eſt rubetulas lacunarum (quòd in lacunis & circa ſterquilinia reperiantur:) & Mönſe, quaſi paruas ſalamandras aquaticas, quòd similiter & venenoſæ ſint & in aquis degant, colore etiam ventris ſimiles. Hæ ſemper paruæ ſunt, ventre pallido ſiue citrino, punctis quibuſdam diſcolores: & ſuo quodam ſono vocis vtuntur. nam cæteri buſones terreſtres continuatum quendam ſonum ædunt *grugrugru*. Hæ fortè RANÆ SCINCOIDES ſunt, (quòd ſcincos aquaticos, ſiue ſalamandras aquaticas, vt nunc ſcripſi, referant,) quas Alexander Benedictus ſcribit, numeroſius quam par ſit enatas, peſtilentiæ futuræ aliquando præſagium eſſe putrificam materiam vberius indicante natura. niſi fortè phrynoides dicendæ ſint: Ariſtot. enim in proble. lib. 1. copiam τῶν μικρῶν βατράχων φρυνωδῶν annum morboſum futurum ſignificare ait. Rana in paludibus degit: item genus quoddam ranunculi cœruleũ in dorſo, croceis in ventre maculis, quod non clamat niſi poſt quartam horã diei feruente ſole, Albertus. Hoc idem nimirũ genus eſt bufonis, quod recentiores quidam barbari CORNVTVM vocant, non ab eminentibus (vt in rubeta Plinij) veluti cornibus, ſed a ſono vocis, quo cornu ſeu tubam imitatur quodammodo. *Buſo cornutus. a voce quæ inſtar tubarum editur.* In Gallijs eſt bufonis genus, quod cornutũ dicitur, a voce qua cornicinẽ refert. colores habet duos, terrum (luridum ſeu fuſcũ) & croceum. Verno tẽpore prodeunt hæ ranæ, & vocem inſtar tubarum binæ inuicem emittunt. In ſola Gallia vocales, elatæ voce amiſſa mutæ ſunt, Liber de nat. rer. Rana cornuta coloris eſt (inquit Albert.) cinerei fuſci, & crocei in ventre: & moratur in paludibus putridis, frequens clamore. extra Galliã, ſi quis efferat, vocẽ ædere aliqui negarunt: ſed id falſum eſſe expertũ ſe Albert. ait, quum per totã Germaniã altiſſimè clamẽt. Hæc ſcripſerã cum ex agri Tigurini loco iuxta arcem Kiburgam, rubetæ genus paruũ mihi allatũ eſt, duplo minus ferè cõmuni rubeta, cætera ſimile, quod iam ſub trunco vt illic per hyemem lateret ſe abdiderat. erat enim initium Septembris. tergo lurido, aſpero, ventre ex fuſco albicante, oculis aureolis: clunibus cruribusq;, ſed præcipuè digitis poſterioribus, piloſis. *Rubeta minor Kiburgi.* Has ranas alibi nullas aut rariſſimas haberi aiunt: vocem eis argutiſſimam eſſe, quæ tubæ aut campanæ inſtar audiatur etiam ex longinquo: degere ipſas non in aquoſis ſed in aridis locis. Vêro vocem ſuã emittere & æſtate: cum veſperi clamant, noctẽ ſequentẽ ſine pruina futurã certò ſperari.

Cur dicta ſit rubeta.

aurumno & hyeme non audiri. ¶ Rubeta, id eſt buſo, Niphus. Buffo à nonnullis *f.* duplici ſcribitur, quod non probo. Buſo rana terreſtris nimiæ magnitudinis, Grammaticus quidam. Inuentuſque cauis buſo, Vergilius 1. Georg. Borax (vox corrupta à Græca βάτραχος) ſpecies eſt buſonis, fuſci coloris & maxima, ita quòd cubitalis efficitur magnitudinis in terris calidis: & cõſueuit aliquando partum ſuum ſuper dorſum geſtare, lapidem in frõte habet, &c. Albertus. Rubetis aliquando cauda initio eſt, quam poſt amittunt: ob id in ſtagnis cum adhuc puſillæ ſunt, mutili runbus vocantur, Hermolaus. Luridam ranam apud Varronem rubetam intelligo, non calamiten vt Hermolaus: cauſam dixi in ranunculo viridi *A.* ¶ *Zab* צב, Leuitici 11. R. Salomon interpretatur reptile ſimile ranæ: aliqui buſonem accipiunt, & nomen ab inflatione factum putant. ego crocodilum interpretor aut ſcincum, (vide in Crocodilo *A*) Illyrij quidem hodie ranam omnem *zaba* vocitant, buſonem Hiſpani *ſápo eſcuérco*. *Koach*, כח, quoque Leuitici 11. variè interpretantur, camæleontem, crocodilum, lacertam, rubetam: vide in Chamæleonte *A.* Triorches, phrynus & ophis (id eſt buteo, rubeta & ſerpens,) inter ſe pugnant, Ariſtot. hic Albertus habet, Pugnant *frichachys*, & *coronos*, id eſt coruus aquaticus: tyrus autem aquaticum animal vocatum *trihaue*, deuorat vtrunque iſtorum: quibus verbis nihil ineptius dici poterat. Auicennæ interpres, vbi de nocumentis veneni rubetæ agitur: Corpus ranæ (inquit) & maximè pingue eius, facilem reddit dentium eradicationem. videtur autem hoc eſſe ex petroſa, (hic Bellunenſis pro petroſa arboream hortulanam reponit,) & non domeſtica, &c. Auicenna 4.6.2.8. ranas lacunales virides nominat, & marinas rubeas, pro rubetis ſimpliciter: & mox ſequenti capite ranas citrinas, pro ranis paluſtribus venenatis vt Aetius habet, 13.54. & 55. Et rurſus 4.6.5.25. de morſu ranæ marinæ rubeæ, pro rubeta ſimpliciter ex Aetio 13.36. Mare quidem Hebraica lingua de ſtagno etiam & palude dicit. rubeas verò interpres fortaſſis pro rubetis dixerit, vel à viridibus diſtinguendi cauſa. Græci rubetam φρύνην appellant, vt ſupra ex Plinio & alijs oſtendimus. debet autem hæc vox ſemper penanflexa ſcribi, quoniam penultimam lõgam habet, non (vt à quibuſdam ſcribitur) paroxytona. *Miſoxus*, id eſt rana terreſtris venenoſa rubea, Syluaticus. eſt autem vox corrupta à Græca μυωξός, quæ non rubetam ſed glirem ſignificat, vt in Glitis hiſtoria oſtendi: & à Syluatico ipſo alibi *mioſos* glis exponitur. Quamobrem errauit etiam Gillius qui in Æliano ſuo μυωξίς (ex Oppiano) bufones interpretatur. Ranam rubetam Nicander φρύνην θερόεσσαν, hoc eſt æſtiuam cognominat: vide ſupra in rana gibboſa. Κααρτίας Varino rana ſimpliciter exponitur: Gelenius noſter affinem putat hanc vocem Germanicæ Krott, qua rubetam ſignificamus. Rubeta Italicè nominatur *roſpo*, *botta*, *boſſa*, teſte Lucio Scoppa. & à quibuſdam *chiatto*, (apud Rhætos qui Italicè loquuntur *chatt*:) vel *zatto*, vt in Longobardia. item *buffo*, *buffa*, *buffone*. ab alus *ramarro*, qua voce Matthæolus Senenſis, magis propriè puto, pro lacerto minore vtitur. Ranæ quædam terreſtres ſunt, vt ſimi mutæ, & rubetæ: quæ & racanellæ quaſi raniculæ vocantur: & non comeduntur, quoniam ſæpius cum bufonibus coeunt, quam ob cauſam malignæ reputantur, Monachi in Meſuen. Scoppa rubetam etiã *ranauote*, & *ranonchia de rubetto* interpretatur: quæ voces diminutiuæ ſunt, & fortè ad ranunculũ viridem pertinent. ran… in Gallica lingua aliqui confundunt, craſſam vel craſſantium. vt ipſi ſcribunt, *graiſſet*, *ou verdier*,) vulgò dictam ranam, rubetam interpretantes, quæ omnino ranunculus viridis eſt: rubeta verò Gallicè *crapault* vocatur, circa Neocomum *boug*. Hiſpanicè *ſapo eſcuérco*. Germanicè Krott, nomen in Heluetia fœmininum, Argentinæ & alibi maſculinum: alij ſcribunt Krote. Terreſtrem priuatim vocamus Gartenkrott, id eſt hortenſem rubetam: (licet nonnulli ranam gibboſam ſupra deſcriptam ſic appellent,) Saxones Quapp. Flandris rana eſt Puut/ rubeta Padde. Anglis *tode*. Illyrij omne genus ranæ *zaba* vocitant.

De bufone.

Nomina diuerſarũ linguarũ & nationum.

B.

De paruis paluſtribus ſeu lacunarum potius rubetis, quas & cornutas vocant à ſono vocis, præcedenti capite ſcripſi: vbi etiam cornibus exaſperari rubetarum dorſum, quod Plinius ſcripſit, hactenus mihi non viſum dixi. & vnum tantum rubetæ genus, quod ranam gibboſam appellaui, oſſibus cornuum ferè inſtar eminentibus in dorſo mihi cognitum eſſe. Rubeta quæ paluſtrem vitam in terreſtrem mutat, animal eſt magnitudine nihilo minus teſtudine parua, Aetius. Similis ranæ eſt, ſed pedibus breuioribus, inertiorq́; & turgidiore corpore, Mich. Herus. Color bufoni cinereus pellis denſiſſima viſcoſaq́;, ita vt magnis etiam ictibus non lædatur, Albertus: duriſſima, vt baculis etiam ægrè vulneretur, Matthæolus Senenſis. Bufo quem ipſe nuper inſpexi, menſe Iunio captum iuxta ſterquilinium, lurido & fuſco ſeu nigricante colore erat, craſſis & deformibus membris, cute maculis & veluti puſtulis quibuſdam exaſperata, torpido & ignauo corpore: maculis nigris, præſertim in lateribus: ventre turgido inflatoq́;. cum baculo tangerem & ferirem, aridiuſculus ſonus ob aſperam duritiem cutis, & tanquam ex concauo reddebatur. capite craſſo latoq́;: dorſo plano, non ita eminente vt in mutis illis ranis quas ſupra gibboſas nominaui. Sub capite circa collum parte prona (id eſt terram ſpectante) color pallidus vel ſubflauus erat. Apocynon appellant oſſiculum in rubetæ latere compertum ſiniſtro, quoniam canum impetus inhibeat: nam aliud ad ſuperſtitioſos ſimiliter vſus in dextro latere quæritur, vt in *G.* recitabitur. Ibidem dicam de lapide quem bufones quidam in capite geſtare falsò creduntur. In Hiſpaniæ partibus illud præcipuè boracis genus reperitur, quod lapidem in

Deſcriptio Rubetæ.

Digitized by Google

in fronte portat, Obſcurus. Borax ſpecies eſt bufonis, colore fuſco, maximi, &c. (vt in *A.* retuli,) quæ lapidem in fronte gerit, Albertus. ¶ Bufo animal aſpectu fœdiſſimo, fertur habere cor in gutture, nec facilè interfici niſi per medium guttur transfigatur, Obſcurus. Rubetæ iecur omnino vitiatum eſt, vt corpus quoque eius totum prauo temperamento afficitur, Ariſtot. de part. 3.12. Iecur ei duplex aſſignatur, vt capite ſeptimo recitabo. Rubeta perquam exiguum habet lienem, Ariſtot. Dicta eius oua ventri ſubdita ſunt, Idem. Pedeſtrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coeunt modo quo ea quæ animal generant, mare ſuperueniente. habent verò in quod meatus (genitales) contingant, & quo per coitum adhæreant, vt rana & paſtinaca, & reliqua generis eiuſdem, Ariſtot. ego legendum conijcio, vt rana & rubeta, &c. quanquam Græcè τρυγόνος legitur, id eſt paſtinacæ, pro quo φρῦνοι repono. Rubetis aliquando cauda initio eſt, quam poſt amittunt: ob id in ſtagnis cum adhuc puſillæ ſunt, mutili runbus vocantur, Hermolaus.

Cor. *Iecur.* *Lien.* *Oua.* *Coitus.*

C.

Rubetæ dictæ ſunt quòd ferè in rubis & vepribus degant, quanquam & amphibiæ ſunt, quædam terreſtres, quædam paluſtres tantum, aut maiori ex parte, vt pluribus expoſui ſuperius capite primo. Humida loca & marcida incolit: Solis claritatem odit, nec facilè ſuſtinet. interdiu latet, noctu progreditur, præcipuè per vias tritas ab hominibus, Obſcurus & Albertus. Æſtate incolit ſubterranea & vmbroſa loca, Ponzettus. Interdiu non apparet niſi locis admodum ſolitariis: & non egreditur de terra niſi tempore pluuiæ, Albertus. In terra humida & opaca, & inter ſæpes verſari gaudet, Mich. Herus. Conditur hyeme, Georg. Agricola. ¶ Sub terra habitat, & humore terreno viuit. herbas & lumbricos aliquando comedit, Albertus. Bufo terra veſcitur, idq; pondere & menſura. quantum enim anteriore pede concludere poteſt, hoc illi pro cibo quotidiano eſt. timet enim ne ſibi terra pro cibo deficiat, Author de nat. rer. Dicitur de buffone quòd de terreſtri humido nõ edit, niſi quantum manu ſemel capere poteſt, timẽs quòd ei tota terra non ſufficiat. ſed hoc à vulgo acceptũ eſt, nec vllo experimẽto conſtat, Albert. Hinc eſt quod ſuperioris ſæculi (apud Germanos) pictores, auaritiam expreſſuri, mulierẽ bufoni inſidentẽ pinxerunt, Mich. Herus. Saluia libenter veſcitur, cuius radix tamen ei letalis eſt, Phyſiol. Rubeta etiã apes interimit. ſubiẽs enim aditus aluei, afflat, & obſeruans rapit euolantes. nullo hæc affici malo ab apibus poteſt, ſed ab apiario facilè interimitur, Ariſtot. vide mox in *D.* ¶ Animalia quæ habent ſpiritus ſubtiles & debiles, noctu vident non interdiu, ſicut bufones, Gordon. videtur autẽ bubones aues nocturnas intelligere, quæ ab Italis & Hiſpanis bufones dicuntur. Credi autem poteſt etiam bufo noctu cernere, quoniam noctu progreditur, interdiu latet, vt aues pleræq; omnes quæ idem faciunt. ¶ Ranæ terreſtres, vt mutæ & rubetæ, non comeduntur: quoniam ſæpius cum buffonibus coeunt, Monachi in Meſuen. Bufo ex putredine vel corruptione terræ naſci putatur, Obſcurus. Ex bufonis cremati relicto cinere bufo viuus regeneratur, nec tantum vnus, ſed etiam plures, Phyſiologus. In Dariene prouincia noui orbis aer inſaluberrimus eſt, vtpote cœnoſa & paludibus fœtidis ſepta: imo vicus ipſe palus eſt, vbi ex guttis mancipiorum dextra cadentibus, dum irrigant pauimenta domus, illico bufones gignuntur: vti alicubi ego ipſe in pulices guttas illas æſtate conuerti, Pet. Martyr. ¶ De voce quam ædant tũ paluſtres paruæ rubetæ, tum terreſtres maiores, ſatis dictum eſt ſupra cap. primo. ¶ Goſturdi aues (alaudæ criſtatæ) dicuntur oua in terra parere & rarò fouere: vnde vulgus mentitur hæc a bufonibus foueri, Albertus. Scribit autem author libri de nat. rer. vulgò ferri goſturdorum oua a bufone foueri, & pullos demum excluſos à parentibus curari. ¶ Non ſaliunt rubetæ vt cæteræ ranæ, ſed propter corpus ignauum, turgidum atque iners, & pedum quoq; breuitatem, tardè procedunt. Iratæ tamen aliquãdo manifeſtè inſurgunt, & lædendi animo, vt Aetius ſcribit, inſiliunt. ¶ Borax cum tangitur, inflatur, Obſcurus. Rana quæ rubet, deterior eſt. hæc menſe Auguſto os ita occludit, vt neq; cibi potúſue ſumendi cauſa, neq; vocis ædendæ aperiat. quòd ſi manu vel baculo vrgeas, ægrè tamen aperies, Author de nat. rerum. Itali *ramarro*, id eſt bufoni (ſecundum alios lacerto paruo) ſimilem vulgò dicunt eſſe hominem, qui conceptam iram non remittit antequam ſe vlciſcatur, obſtinatus potius moriturus. aiunt enim bufonem ſi quid in os ei inſeratur, vt ferrum aut aliud quidpiam, id non dimittere, ſed ſubinde mordicus tenere, vt moriatur potius quàm remittat. Itaque auarum etiam hominem & nimium tenacem bufoni comparant. ¶ Vtraq; rubeta (tum terrena tum paluſtris) ſi bacillo ſæpius verberetur, inflato corpore, virus primo è clunibus exprimit, deinde lacteis quibuſdam guttis ſudat, grauiter odoratis & putidis. occiditur autem difficulter, Georg. Agricola. Noſtri humorem illum venenoſum retro eiaculantes rubetas, meiere dicunt, ſed impropriè. nulla enim veſica neq; vrina ranis. Obſeruaui etiam ipſe nuper humorem quendam à rubeta capta excerni. ¶ Rubeta frigidiſſimum eſt animal, Obſcurus: perquam frigidum & humidum, nam niſi abundaret in eis humiditas, corpora earum non augerentur tam cito, Ponzettus. Tota prauo temperamento afficitur, Ariſtot. ¶ Peculiari quadam herba vtitur qua vitam (*viſum*, vt legit Io. Vrſinus) recuperat, ruta verò interficitur, Obſcurus. Saluia delectatur in cibo, cuius tamen radix ei letalis eſt, Idem. Bufo primo aqua perfuſus, & poſtea ſalſus, crepat, & tandem conſumitur vſque ad oſſa, Albertus.

Vbi degãt rubetæ. *Quibus veſcatur.* *Auaritia per mulierem bufoni inſidẽtem expreſſa.* *Noctu videns.* *Vnde naſcantur.* *Inceſſus.* *Obſtinatio.* *Virus.* *Frigiditas.*

D.

Iracūdia. Rubeta animal eſt perquam iracundum, & ſi quid ei obtenſum mordicus arripuerit, mori potius quam remittere velit, vt in C. dixi. Verberata ſæpe virus è clunibus emittit, & inficit verberantem: *Lędendi ſtudium.* Exaſperat & vibrat terga dum ſpiritu expletur, atque ob id ipſum ardentior euadit. ad lędendum itaque & manifeſtè inſurgit, & ſalobus interpoſitum ſpatium contrahit, raro quidem morſum infligens, verum anhelitum conſueuit vehementer virulentum inducere, adeò vt etiam ſi anhelitu contingat tantum, eos qui propè ſunt lædat, Aetius & Auicenna. Inflat ſe irata, tam proteruè audax, vt inſiliat quoque proximum, quanquam ſuſpirio ſe frequentius quàm morſu vindicans, bufo inde vt arbitror *Rubeta apes interimit.* a Vergilio & vulgo dicta, Hermolaus. ¶ Rubeta apes interimit, vt ex Ariſtotele recitaui in C. Apibus aquatilibus ranæ inſidiantur: nec hæ tantum quæ ſtagna riuoſque obſident, verum etiam rubetæ veniunt vltro, adrepenteſq; ſufflant. ad hoc prouolant, confeſtimq; abripiuntur, nec ſentire ictus apum *Rubeta hoſtes* ranæ traduntur, Plinius. Apibus nocent rubetæ & ranæ lutariæ, Ælianus. Expertus ſum quòd talpa *Talpa.* auidè paſcitur bufonibus & ranis. reperi enim talpam quæ ſub terra pede fortiter tenebat magnum bufonem: qui iam fugiens è terra totum corpus ſubduxerat & altam vocem propter morſum talpæ ædebat, ſed ranæ etiam ac bufones, (quod & ipſum experimento mihi conſtat,) mortuam talpam *Aranea.* edunt, Albertus. ¶ Bufo nunc cum aranea, nunc cum lacerta, quandoque verò cum colubro, vel *Lacerta.* etiam cum ſerpente prælium ſubit. læſus autem veneno alterius animalis veneneſi a plantagine re- *Coluber.* medium accipit, Phyſiologus. Cum aranea pugnat & ab ea vincitur. nam cum illa frequenter pu- *Serpens.* pugerit, nec bufo vlciſci ſe poſſit, vſq; adeò inflatus turget, vt medius crepet & moriatur, Obſcurus. Borax pugnat cum aranea, ſicut & ſerpens. aranea quidem supernè filo ſuſpenſa deſcendit, & cerebrum veniuſuis eorum pungit. bufo autem iraſcens inflatur, & aliquando crepat ob venenum araneę, Albertus. Accepi ab iis qui ſpectarunt (loquitur Eraſmus in Amicitia inter Colloquia) ſimile diſſidium araneo eſſe cum buffonibus, (quale cum ſerpēte,) ſed buffonem ictum ſibi plantagine admorſa me- *Fabula de Bufone ab aranea interfecto.* deri. Audies (alloquitur ſuum congerronem) fabulam Britannicam. Scis illic cōclauium ſolum conſterni ſcirpis virentibus. Monachus quidam faſciculos aliquot ſcirporum in cubiculum congeſſerat, ſparſurus cum eſſet commodum. Is quum à prandio ſupinus dormiret, bufo ingens ereplit, & os dormientis obſedit, infixis ſuperno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere buffo oē certa mors erat, non amoueri quiddam erat morte crudelius. Quidam ſuaſerunt vt monachus ad feneſtram deferretur ſupinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum eſt. Mox araneus hoſte conſpecto filo ſe librat, & buffoni ſpiculum infigit, ac filo ſe recipit in telam. Intumuit buffo, ſed non eſt auulſus. Repetitur ab araneo, magis intumuit, ſed vixit. Tertio ictus, abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc *Catus.* gratiam araneus retulit hoſpiti ſuo, Hęc ille. Catus cum bufonibus quoq; pugnare dicitur, Obſcurus. Catus ſerpentes & bufones interficit, ſed non edit: & læditur veneno, niſi aquam ſtatim ſuperbibat, *Buteo.* Albertus. Rubetam rapit exeditq; buteo, Ariſtot. item accipiter rubetarius. Et alibi, Buteo, rubeta ac *Sputum.* ſerpens pugnant. ¶ Martion Smyrnęus rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradidit, item rubetas aliaſq; *Ruta.* ranas, Plinius. Borax herba peculiari vtitur qua vitam (aliàs *viſum*) recuperat, ruta verò interficitur: & *Odor vineæ florē-tis.* odorem florentis vineæ fugit, Obſcurus & Albertus. Serpentes quoq; rutam & vineæ florentis odorem fugere legimus. Ciconia bufonem non niſi in magna fame comedit: vnde venenoſa bufonis natura intelligitur, Liber de nat. rerum.

E.

Vſus ex rubetis. Carnibus rubetarum in hamum poſitis, purpuras præcipuè allici certum eſt, Albertus & Iſidorus ex Plinio, qui hoc de ranis ſimpliciter non de rubetis ſcribit. Nicander rubetam paluſtrem in algis *Prognoſtica tempeſtatis.* clamore ſuo veris aduentum prænunciare docet. Rubetæ paruæ terreſtres cum veſperi ſuum inſtar cornu aut tubæ ſonum ædunt, noctem ſequentem abſque pruina futuram certò pollicentur. Bufones cum veſperi è cauernis egrediuntur, magni præſertim & multi numero, pluuiam præmonſtrant, Gratarolus.

F.

Bufonum eſus. Hiſpani quidam cum in Beragua inſula noui Orbis ad extremam famem redacti eſſent, ægrotus quidam bufones duos coctos emit pro duabus lineis auto intexto ſubuculis, quæ aureis Caſtellanis ſex vendi poterant, vt ſcribit Petrus Martyr lib. 10. Oceaneæ Decadis 2. & rurſus circa finem lib. 2. tertiæ Decadis.

G.

Remedia ex rubetis. Rubeta frigidiſſimum eſt animal, Obſcurus. Saſerna in libris de agricultura, ſi quem glabrum facere velis, ranam luridam (rubetam intelligo, vt dixi in ranunculo viridi *A.*) conicere in aquam iubet, vſquequo ad tertiam partem decoxeris, eaq; vngere corpus, Varro. Rubetæ ſanguis pſilothrum eſt, Kiranides. ¶ Sunt ex recentioribus qui rubeta arida buboni peſtilenti impoſita venenum mirè extrahi doceant. ¶ Acopon ex rubetis quod omnem affectionem tollit, deſcribitur apud Aetium *Ad podagram ſanandam.* lib. 12 cap 44. his verbis, Radicis cucumeris agreſtis viridis libras ſex, olei dulcis libras ſex, medullæ ceruinæ, terebinthinæ, ceræ, cuiuſque ſeſcuncem, ranas rubetas appellatas viuas numero ſex. rubetas traiecto per pedis plantam filo in oleum demiſſas donec flacceſcant coquimus: deinde extractis per

plan-

tas filo traiectis ranis, ſylueſtris cucumeris radicem viridem conciſam iniicimus, atque donec vires ſuas in oleum tranſminat coquimus & excolamus. Poſtremum liquefacta, itidem percolata, ad oleũ addimus, & in vitro reponimus. Vtere mane & veſpere ad podagricos, arthriticos, iſchiadicos, & reſolutos. Per huius vſum nouimus homines à podagra & chiragra toto corpore diſtortos, poſt lauacrum, in tantum conualuiſſe, vt citra omnem offenſionem obambularent. Quandoq; apparauimus, inquit Aſclepiades, hoc pharmacum, additis ad hanc deſcriptionem ſampſuci libra vna, vnguenti crocini libra vna, opobalſami quadrante, ſanguine teſtudinum numero decem. Hæc Aetius. Simile autem paulò poſt ex Galeno adſcribam. Ab hoc differt quod legitur apud Galenum lib. 7. de compoſ. medic. ſec. genera: Hoc, inquit, vſus vir xyſticus, (athleta,) & acopi & malagmatis modo, à toto affectu conualuit. confectio ſic habet. Olei veteris Sabini, cucumeris agreſtis radicis, ceræ, apochymatis, adipis ſuillæ veteris, ſingulorum libras tres. ranarum rubetarum magnarum numero tres, vel ſi hæ non ſint paruarum (nimirũ viridium quas calamitas vocant,) quinque. medullę ceruinæ, aphronitri, ſulfuris viui, olei laurini, irini, ſingulorum vnc. tres. vnguenti malabathrini, ſampſuchi, vtriuſq; libram. Radices in craſſiora fruſta ſectas, ac in oleum ſimul cum ſampſucho coniectas, ſupra prunas incoquito. vbi radices inaruerint, humorem exprimito. radices quidem & ſampſuchum abiicito: ranas in ſportulam textam imponens, huiuſq; oras conſuens, & oleo expreſſo committens, rurſus vas coopertum igni ſupraponito, vbi iam ſatis magnum temporis ſpatium interceſſerit, vt ranæ colliqueſcant, (contabuerint,) ſportula depoſita humore expreſſo abiiciatur. Reliquo oleo liquabilia indito, mouens ſine requie. poſtremo medullam & galbanum (ſic etiam Actuarius habet. vnde apparet galbani mentionem & pondus ſuperius omiſſa) adiungito. Poſtquam ſoluta fuerint, ab igne tollito, ac modicè refrigerari permittens, arida tunſa, ac tenuiſſimo cribro ſecreta inſpergito, mouens aſſiduè. Tum in mortarium effuſis, iterumq; tunſis, malabathrini vnguenti pondo & ſemiſſem (pondo tantum, id eſt libram, vt ſupra. ſic & Actuarius habet) adiungito, & rurſus tundito. excepta vaſe plumbeo vndiq; obturato, vt nihil perſpiret, ſeruato. Vtêris medicamento interim vt malagmate, facta morbi inclinatione, interim vt collinitione. nam pharmaci quod ſatis eſt capientes, ſoluentesq; vnguento, vt cerati liquidi ſpiſſitudinem habeat, vtimur. Hucuſq; Galenus: ex quo ad verbum eandem deſcriptionem mutuatus eſt Actuarius in libro de medicamentorum compoſitione. Rurſus eodem loco apud Galenum habetur & aliud acopum ex rubetis Flauij Clementis ſimile illi quod ſuperius ex Aetio retulimus. & mox aliud pretioſum & ex multis medicamentis compoſitum, Pompeij Sabini, quæ breuitatis cauſa relinquimus. In priore quidem parando oleum diuiditur, ita vt in vna eius parte radices cucumeris agreſtis coquantur, in altera ranæ: deinde percolatis iis mixtiſque liquabilia adduntur, vt galbanum, terebinthina, cera, medulla. Sunt etiam qui teſtudinum (terreſtrium) ſanguinem, & alia quædam adiiciant. Rubetæ quinque miſcentur acopo Piſcatoris alteri, apud Galenum de compoſ. medic. ſec. genera lib. 2. Rubetæ multæ decoctæ in oleo cum ſummis thymi ramulis, & preſſus & ſale (& expreſſæ & illitæ) per triduum continuè in camino balnei, podagricos ſanant, Kiranides. ¶ Ranam rubetam & adipis vrſinæ vncias tres cum olei veteris ſextariis tribus in olla rudi ad medias decoquito, deinde colato. hæc vnctio frequenter adhibita, non ſolum neruos confirmat (arthriticis,) ſed & paralyſin repellit & reprimit, Marcellus. Ad ſcabiem equorum: Rubetam occiſam cum vino & aqua in vaſe æneo coquito, & hoc decocto ſiue liquore (ζωμῷ) inungito, Eumelus in Hippiat. Græcis. ¶ Rubeta decocta & in aqua potui data, ſuum morbis medetur, vel cuiuſcunque ranæ cinis, Plinius. Et alibi, Omnium quadrupedum morbis capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas, mederi reperimus. Ranarum cor adalligatum frigora febrium minuit. maximè autem quartanis liberant ablatis vnguibus ranæ adalligatæ & rubetæ. Iecur eius (rubetæ) vel cor adalligatur in panno leuco.... Plinius. ¶ Ranæ rubetæ occiſæ in fumo areſactæ particula, quanta videbitur, in linteolo inuoluta, & ex licio collo ſuſpenſa eius cui nares ſanguine fluunt, mirè prodeſt, Marcellus. Audio Fridericum Saxoniæ ducem noſtra memoria, ad ſanguinem ſiſtendum, bufonem veru ligneo tranſfixum & in vmbra diligenter areſactũ, inuolutum ſindone manu tenendũ dediſſe laborantibus, donec intra manum incaleſceret, ita ſanguinem mox repreſſum: cuius rei rationẽ non video, niſi quod horror & metus facit, ſanguine ad cogitationem de animali tam contrario naturæ hominis refugiente. ſed forſan illum qui tenet aut alligatum gerit, quid linteolo contineatur ignorare oportet, vt in pleriſque iſtis ſuperſtitioſis amuletis. Bufones hodie ſuſpenduntur aere vt areſiant, & præſentiſſimo remedio ſiſtunt omnem fluxum ſanguinis, Chriſtophorus Salueldenſis. Alij cinerem rubetæ, vt ſanguis ſiſtatur aſpergi volunt, cui remedio ratio non deeſt. Vide etiam in Rana G. *Buffo vſtus ſiſtit natura dote cruorẽ*, Io. Vrſinus: cui Iacobus Oliuarius ſcholiaſtes adiicit, nihil melius ſanguinẽ ſiſtere. Plin. tamen hanc vim non rubetæ, ſed aliarũ ranarũ cineri attribuit: Ad ſanguinẽ ſiſtendum (inquit) & ranarum illinunt cinerem, vel ſanguinem inareſactum. Quidam ex ea rana calamite, minima omnium & viridiſſima, cinerẽ fieri iubent. aliqui & naſcẽtium ranarum in aqua, quibus adhuc cauda eſt, in calice nouo combuſtarum, cinerem, ſi per nares fluat, iniiciendum. Corium bufonis & teſta teſtudinis ſicca tritaq;, vel etiam vſta, puluere aut cinere fiſtulis immiſſo, ſanant eam prius mortificatam, Arnoldus in Breuiario 3. 21. Et paulò poſt: Bufo, quantus haberi maximus poteſt, exentera-

Ad ſanguinem narium ſiſtendum.

Ad fiſtulas ſanandas.

tus, totus impleatur radice laureolæ trita & ſtercore gallinæ, & ſale cum vnguento ex althæa commixtis: & ſic in veru aſſetur donec combuſtus ſit, ita vt cum omnibus illis quibus farctus eſt conteri poſſit. Colligenda eſt etiam emanans pinguedo: & de ea quandoq; modicum in fiſtula & de puluere omnium prædictorum ponatur. hoc puluere ruſticus quidam, vt ipſe mihi retulit, omnes [illegible]las in quauis parte corporis abundantes curabat. Cum mulieris mamilla ob lactis abundan[illegible] ſuppuratur, & cancroſa fit, ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc mod[illegible] breui tempore curatur: Bufonem craſſum occide quocunq; modo, & ligno infixum dun[illegible]um por[illegible] in bilance ponderes, addaſq; eiuſdem ponderis cancros viuos, & in olla rudi vitreata ope[illegible] munita, ita vt in medio tantum foramen exiguum relinquatur, vrito ſuper pruna mediocri calore non intermiſſo: & hoc cinere vtitor, Innominatus.

Remedia ex cinere bufonum. Interdum hæmorrhoides tantum dolorem [illegible]runt, & adeò largum ſanguinem profundunt, vt ſæpe totum hominem breui exhauriant. Huic malo Nicolaus Florentinus emplaſtrum ſuperimponit è cinere bufonis, cuius virus (vt & ſcorpionum) aduſtione conſumi ſcribit libro de curandis morbis capite de hæmorrhoidibus. Nam & ſanguinem (inquit) hæmorrhoidum ſiſtit, & dolorem ſedat, & ipſas delet. Hoc cinere ad eundem affectum tanquam ſecreto quodam remedio, vſum eſſe audio Luteuæ quoq; inſignẽ quendam medicum. Contra venena marini leporis & rubetæ, cinis eorum remedio eſt in aqua potus, Obſcurus. Albertus ſimpliciter horum animalium cinerem remedium eſſe ſcribit contra venenum ipſorum. Podagris [illegible]ticularibuſq; morbis vtilis eſt rubetæ cinis cum adipe vetere. quidam & hordei cinerem adiiciunt trium rerum æquo [illegible]ndere, Plinius. Articulis & pedibus prodeſt ranæ rubetæ exuſtæ cinis, cum ſambuci coliculis tritis & ſeuo hircino vetere permixto & decocto, pariterq; impoſito, Marcel. Samonicus paruam ſambucum cum hircino ſeuo (abſque rubeta) ad podagram commendat. Sunt qui equis puluerem ex bufone (vſto nimirum) in oculos albugine aut ſimili vitio laborant[illegible] inſflent. [illegible]uis bufonis exenterati, combuſti in pignato, pannum oculi corrodit, Albertus de Vi[illegible]anoua. F[illegible] bufo vſtus in paſtu datur, ſi pennæ eius à tineis exedantur, Albertus. ¶ Ranam recentiores quidam vocant vlcus latum nigricans & peſtilens (carbunculum puto rectius vocari), quo boues interdum, niſi curentur, nono die pereunt. curatur autem cuſpide lignea, qua rána rubeta transfixa fuerit vel ſimpliciter, vel etiam in ea areſacta. ¶ Corpus ranæ, & præſertim pingue eius, facilem facit dentium eradicationem. videtur autem hoc eſſe ex petroſa, (arborea hortulana, Bellunenſis) & non domeſtica, Auicenna & Syluaticus inter nocumenta rubetæ. Vide ſupra in Ranunculo viridi G.

Ex ſanguine. Rubetæ ſanguis pſilothrum eſt, Kiran. Vide initium huius capitis. alij ranæ viridis paruæ ſanguini hanc vim adſcribunt.

Ex oculis. ¶ Ranæ terreſtris dictæ oculi recipiuntur in vnguentum contra lumbr[illegible] umero [illegible] apud Nic. Myrepſum.

Mira & ſuperſtitioſa de rubetis. ¶ De rubetis ranis quæ in vepribus tantum viuunt, mira certatim tradunt authores. Illatis in populum ſilentium fieri. Oſſiculo quod ſit in dextro latere in aquam feruentem deiecto, refrigerari vas, nec poſtea feruere niſi exempto. Id inueniri obiecta rana formicis, carnibuſque eroſis, ſingula in ſolium addi. Et aliud eſſe in ſiniſtro latere, quo deiecto feruere videatur, apocynon vocari, (Chriſtoph. Salueldenſis Germanicè interpretatur die zacken in frotten.) canu[illegible] impetus eo cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum ſtim[illegible]re. rurſus à dextro latere refrigerari feruentia. Hoc & quartanas ſanari adalligato in pellicula a[illegible]ina recenti, aliaſq; febres. amorem inhiberi eo. Sunt qui noſtro tempore, in Anglia præcipuè, non ex lateribus rubetæ os illud ſuperſtitioſum, ſed ex fronte requirant, hoc modo: Rubetam magnam & an[illegible]ſam per medium ſcindunt, & in myrmecia formicis exponunt, quæ carnes erodunt. ſic oſſ[illegible]bus tantum relictis capitur os fruſtis, quod in vetulis buffonibus nigricat & prædurum eſt, oſſeæ tamen non lapideæ ſubſtantiæ. Sed quoniam multi falſò credunt verum lapidem in capite buffonis reperiri, quæ de lapide illo apud authores obſeruaui adſcribam.

De lapide quem in capite bufonis reperiri quidam tradunt. ¶ Recentiores lapidem in capite rubetæ haberi tradunt, quem ad dolores ilium geſtatu probent, ſed qui viua ea ſit exemptus, quales vulgò magna etiam copia feruntur anulis. quanquam hunc elici potius quàm eximi viuentibus conſtat, puniceo in panno, cuius plurimum colore delectantur. ita dum ipſi feriando relaxant ſe, capitis onus deponunt, id mox in ſubiectam ciſtam è medio foramine collabitur. alioqui ea eſt alus inuidiſſima natura, vt lapidẽ eum, niſi tolleretur, reſorbeat, Hermolaus & Maſſarius. Borax, ſunt qui cheloniten vocent lapidem, inuenitur vt aiunt in capite buffonis ſenis ac magni. Braſauolus refert ſe in capite illius animalis inueniſſe, eſſeq; os potius quàm lapidem, (quod ipſe è bufonis capite eduxerit colore ad nigrum inclinante.) Duplex eſt, cauus oſſiq; perſimilis, colore fuſco pallente, & alter qui in oſſe lapidem continet. Verùm os capitis eſt, vt Braſauolus refert, quod vetuſtate concreſcit, quia terra alitur. Sed vires non noui: aduerſus calculum valere putant, ego incertus ſum an prohibeat lapidis generationem. at omnino prohibere non poteſt, neq; omnis. an verò aliquis retardet, dignum dubitatione eſt, Cardanus lib. 7. de ſubtil. Et rurſus, Oriuntur lapides in animalibus duobus modis: altero quidem, frigore, vt in limace, perca, cancris, buffone, & (vt aiunt) Indicis teſtudinibus. Borax ſpecies eſt buffonis, fuſci coloris & maxima, ita quod cubitalis efficitur magnitudinis in terris calidis: & ſolet aliquando partum ſuum in dorſo geſtare. In huius fronte lapis inuenitur, cuius gratia etiam occiditur. Eſt autem lapis interdum albus, qui præfertur: interdum

fuſcus

fuſcus ſubniger, qui probatur quum in medio habet guttam citrinam: aliâs virulentus, & tempore meo inuentus eſt totus viridis. eſt quando buffonis figura in eo viſitur impreſſa, Albertus lib. 22. de animalibus. Sed paulò aliter citat Alberti verba Syluaticus in Pandectis cap. 435. ex Alberti libro de mineralibus vel lapidibus, ſunt autem hæc: Lapis borax (inquit Albertus) in capite generis cuiuſdam bufonis repertus, duorum eſt generum. Vnus albus aliquantulum fuſcus: & alter ſi viuo adhuc palpitante bufone extrahitur, in medio habet oculum cœruleum. Noſtra quidem ætate extractus fuit vnus è bufone paruus, viridis. Aliquos etiam vidimus in quibus effigies bufonis erat expreſſa, qui de hoc genere dicebantur. vulgo autem *crapodina* (*crapauldines* Gallicè) dicuntur. Sordes purgant inteſtinorum & ſuperfluitates, Hæc Syluaticus ex Alberto. Sed Albertus hanc vim expurgandi inteſtina illi tantum generi tribuit in cuius medio oculus quaſi cœruleus apparet, ſi deglutiatur. Et rurſus cap. 469. iterum ex Alberto, Lapis niſe (aliàs nuſe) vt quidam dicunt, è genere lapidum eſt, qui inuenitur in capite bufonis. Sunt autem duo genera: vnus ſubalbidus, tanquam ſi lac (multum) mixtum ſanguini (pauco) fuerit, ita vt lactis color ſuperet: & ideo ſanguinis obſcuras vias (venas) in eo dicunt apparere. Et alius eſt niger: & aliquando pingitur in eo bufo ſparſis pedibus & ante & poſt. Dicunt etiam quòd ſi ambo ſimul includantur præſente veneno, eos adurere manũ tangentis. probari autem hunc lapidem, ſi cum exhibetur (admouetur) bufoni viuo, bufo eleuetur contra eum, & ore ſi poteſt attingat. Dicitur etiam præſente veneno variũ effici illum qui ſubalbidus eſt. hoc ſimiliter Euax ſcribit, Hucuſq; Syluaticus. Lapis ex capite bufonis ab homine geſtatus veneni malitiam arcet, Phyſiol. Hic lapis cum bufoni viuo & palpitanti extractus fuerit, in medio ſui oculum habere dicitur: Cum autem bufo aliquandiu ante mortuus fuerit, tunc malitia veneni oculus exinguitur, & lapis vitiatur, Liber de nat. rerum. Georg. Agricola libr. 5. de natura foſſilium de brontia, (quam interpretatur bufonis lapidem maiorem:) & de ceraunia, (quam interpretatur lapidem bufonis maiorem læuem) ita ſcribit: Habent etiam lineas eminentes & ſtrias lapides in agris nati, ex quibus eum qui cum tonitruis, vt nunc quoq; credit vulgus, cadit, brontiam vocant Græci, capitibus teſtudinum ſimilem: qui cum imbribus, ombriam. Noſtri ſunt modo ſublutei, modo ſubuirides, modo ſubrubri, modo ſubfuſci, nunc vero variant colore. politi tanquam ſpecula, imagines reddunt. figura ipſis ferè dimidiati globi, rarò oblonga: interdum oui magnitudine ſunt, ſed ſæpius minores. Aliquibus bini ſunt circuli quaſi quidam moduli, (modioli,) a quorum ſuperiori quinæ lineæ eminentes æqualibus inter ſe ſpaciis diuiſæ, procedunt ad inferiorem, quarum ſingulæ vtrinq; ſtriam habent, &c. (has lineâs aut ſtrias aliæ aliter habent.) Ceraunia quoq; ex eo nomen inuenit, quòd cum fulmine, vt idem vulgus credit, cadit. nec tantum in Carmania naſcitur, ſed etiam in noſtris agris. caret ſtriis & lineis, atq; in hoc differt à brontia. læuis verò eſt, & nunc rotunda, nunc oblonga: cuius genera coloribus diſtinguuntur. nam alia partim eſt candida & pellucens, partim fuſca, alia nigra eſt, alia rubet, Hæc Agricola. Idem in rerum metallicarum interpretatione, Chelonitidas Germanicè interpretatur minores lapides bufonum, Brontia, (vt inquit Plinius) cum tonitruis cadit, vt putant, & fulmine tacta reſtinguit, ſi credimus. De chelonitide vide plura inferius in Teſtudine *H. a.* Rubetæ ſpecies (inquit Chriſtophorus Salueldenſis) in Gallia & Hiſpania, cornuta, maculis croceis & nigris liuentibus, nomine borax, in capite gemmam fert eiuſdem nominis, quæ aliâs coloris in candido fuſci eſt, vt vidimus: aliâs nigra n oculis liuentibus nigris, vt noſtri ſunt bufones, qualem habuimus: quæ magnitudine mediocris fabæ & rotundæ erat. Annulis principum includuntur. nam vbi venena ſunt præſens hic lapis colorem mutat, & quaſi ſudans guttas emittit. (Hoc & de gloſſopetra aliqui dicunt. Indica etiam gemma quæ ſubrufo colore eſt, in attritu ſudorem purpureum emanat, Georg. Agric.) & mirè, quod vidi, expetitur à noſtris bufonibus hic lapis, ita vt ſaltu eum rapere nitantur. congregantur etiam circa eum vbi apponitur in terram. Cæterum an gignatur in cerebro bufonis, vt draconites vel echites aliorum relinquo iudicio. Aliqui eum naſci volunt ex viſcoſa illa ſpuma, quam bufones verno congregatæ efflant in caput alicuius eximij quaſi regis bufotis. Et noſtri quoq; bufones tales lapides flare dicuntur, Hæc ille. Sed quòd in cornuta dicta rubeta naſcatur, aliorum nemo meminit, cum illa cæteris minor ſit: gemmam verò in maximis rubetis plerunq; reperiri traditur. quod & nuper amicus quidã Italus ad me ſcripſit, his verbis: Inueniuntur quos ipſe vidi, bufones quidam longitudine palmi, (dodrantis,) & ſuprà, qui nunquam ingrediuntur aquas, ſed ruinas veterum domorum, locaque humida & inter ſepes habitant. ex iſtis extrahitur lapis contra multos morbos, maximè comitialem, commendatus, Hæc ille. Ego planè perſuaderi non poſſum tanta duritie ſolidiſſimum lapidem in animante concreſcere. ſumma enim durities & ſoliditas abſq; ſummis efficientibus cauſis calore aut frigore fieri non poteſt. Tantam verò harum qualitatum vim animalium natura non admittit, intra corpus quidem: quod addo, ne quis ſiliceas marinorum quorundã teſtas obiiciat: itaq; molliores tantum & penè friabiles, hoc eſt qui dentibus non ægrè cõminuantur, in animantibus naſci gemmas veriſimile eſt. Etſi oſſa quædã prædura & λιθώδη, vt medici vocant à ſpecie lapidis, in animalium corporibus naſcãtur, in leone præſertim calidiſſima fera. ſed oſſiũ materia diuerſa eſt & flexilis. Batrachiten veteribus dictam gemmã, non aliam eſſe quàm boracẽ vel crapodinã coniicio, tum nominis ratione, nam à batrachoborax nomen corruptum eſt: & ſi non eſſet, vtraq; tamen a rana nomen habet, cum borax ſit *Batrachites gẽma.*

rana rubeta. tum colorum: de quibus Plinius, Batrachitas (inquit) gẽmas mittit & Coptos: vnam ranæ ſimilem colore, alteram ebori, tertiam rubentem è nigro. Et alibi, Batrachites lapis ranæ viridi ſimilis colore atque effigie. Atqui omnes iſti colores, & ranæ etiam effigies, in diuerſis hodie etiam boracum lapidum generibus reperiuntur. Kiranides batrachiten lapidem phrynon etiam vocat, ſi rectè legitur: & ſuperſtitioſos quoſdam vſus indignoſque recenſeri ex eo memorat. Lapidem ranæ terreſtris in capite eius repertum ligato cum diligentia, ac trito (ſic habet codex impreſſus) & appende ceruici ægrotantis hydropici. pertingat autem vſque ad ſtomachum. & ita æger gratia Dei ſanabitur, Nicolaus Myrepſus interprete Fuchſio. Idem Nicolaus borachium (βοράχιον) lapidem nominat in vnguento de citriis ad liuores & lentigines faciei. ſed chryſocollam intelligit, quæ hodie etiam vulgò vbiq; *borras* appellatur. Veneni bufonis bezoar (proprium remedium) eſt lapis inuentus in capite bufonis, qui apud gemmarios vocatur borax, vulgo crapaudina, Petrus Aponenſis. Borace gemma tanquam plana & læui, aliqui oculos ſalubriter demulceri putant.

Ex iecore & liene. ¶ Iecur chamæleontis pilos detrahere cum ranæ rubetæ pulmone illitum Democritus prodidit, Plinius. ¶ Iecur eis duplex eſſe ferunt, alterum exitiale, alterum antipharmacum, vt infra dicetur. Item ex his ranis lien contra venena quæ fiant ex ipſis, auxiliatur, Plinius & Nicander: cor verò etiam efficacius eſt, Plinius.

De veneno rubetarum. ¶ Rubetæ ranæ in vepribus tantum viuunt, grandiſſimæ cunctarum, plenæ veneficiorum, Plinius. Et alibi, Ranæ quoque rubetæ, quarum & in terra & in humore vita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac reſumere à paſtu dicuntur, venena tantum ſibi reſeruantes. Ex quibus verbis colligimus rubetas rum in aqua tum in terra venenatas eſſe: terreſtres tamen (ſiue in terra naſcantur quædam, ſiue potius ſemper in aquis primum degant, pòſt illis relictis in ſicco) multò nocentiores crediderim. Videntur enim humore venena dilui ac temperari. Quanquam rurſus aquæ nonnullæ, in quibus rubetæ, minores præſertim, degunt, ita corruptæ ſunt, vt venenum ab illis accipere potius, quàm ſuum in eis remittere videantur. ſed venenum etiam veneno permixtum, quod genere differat, vim eius imminuit. Rubeta rana dicitur quæ paluſtris vitæ conditionem in terreſtrem mutauit. hac autem mutatione, ſimiliter vt cherſydrus, ægrè curabilem afflictionem eis qui in eam inciderunt, inducit, Aetius. Matthæolus Senenſis etiam rubetas terreſtres aquaticis magis venenoſas eſſe ſcribit, & terreſtrium illas præcipuè quæ locis frigidis & opacis reperiuntur, vt in nemoribus vmbroſis vallium, & inter arundineta denſa. Quanquam autem ille frigidis locis venenoſiores eſſe ſcribat, non ideo tamen putandum eſt in frigidis quoque regionibus magis venenoſas eſſe quàm in calidis, ſed contra potius. non enim ſimpliciter in locis frigidis, ſed ſimul opacis denſiſq; & humilibus verſantes ranas deteriores eſſe ſcribit, nimirum propter aerem craſſum incluſumq;, & tranſpirationem prohibitam: cuius contrarium ferè in regionibus frigidis accidit. Sed infra etiam ex Nicandro eiuſque Scholiaſte æſtiuas ranas & in calidioribus locis (id eſt regionibus) veneni vehementioris eſſe docebo. Rubeta mulieres veneficæ quondam ad veneficia ſunt viſæ, Georg. Agricola: (vt vim cocundi, ni fallor, in viris tollerent.) Aſpidis morſus ſi ranam (nimirum rubetam) comederit, inſanabilis omnino fit, Ælianus. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuoſis, ſalamandra ab his deuorata, qui edère moriuntur, Plinius: idem fieri audio ſi rubetam ederint. Sunt & ranis venena, rubetis maximè, vidimuſque Pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aſpidum pernicie, Plinius. *Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum Porrectura, viro miſcet ſitiente rubetam*, Iuuenalis Sat. 1. *Funus promittere patris Nec volo, nec poſſum, ranarum viſcera nunquam Inſpexi*, Idem Sat. 3. Iecoris enim rubetarum fibra altera pernicioſa eſſe fertur altera eius veneno reſiſtere. Rubetæ iecur omnino vitiatum eſt, vt corpus quoque eius totum prauo temperamento afficitur, Ariſtot. Rubeta venena habet, ſed pauca, Albertus. hoc fortaſſis in Germania verum fuerit, propter frigiditatẽ regionis, alibi non item. aut ſic ſcripſit Albertus alium ſecutus authorem, qui ranunculũ viridem pro rubeta intellexit. ſic enim quidam ineptè interpretati ſunt. Α' εῖδε, φρύνη, ὄφι, καὶ λαδικέας πτείφυγε, Καὶ κινὰ λυσσητῆρα (λυσσητῆρ potius propter carmen) καὶ πάλι λαδικέας, Suidas in φρῦνος ex Epigrammate. Sed apud eundem in litera Λ, legimus λακεδίας, vbi tamen literarum ordo legi poſtulat λακιδίας per ι. non per ε in antepenultima: Varinus ſuo ordine poſuit λακεδίας, quod non probo. Videtur autem deriuari à recto λακιδεὺς, & eunuchus aut cinædus ſignificari, nefanda libidine attritus. nam & λακίδες dicuntur attritæ aut laceræ veſtes, σπαδόνες. Σπάδων eunuchus eſt: σπαδὼν vero oxytonum, vnde σπαδόνες in plurali, quanquam & σπαδῶνες apud Varinum in plurali legitur, idem quod λακίς. Λαδικίας quidem legi, vt Suidas in φρῦνος habet, non placet. nam à δίκη λάδικον formari oporteret, vt φιλόδικον. Λακὶς, τὸ σχίσμα, Scholiaſtes Ariſtophanis in Nebulas: vbi poeta διαλακήσασα pro διαῤῥαγεῖσα poſuit, & λα ſyllabam produxit. Et rurſus in Acharnenſes, Λακίδας, τὰ διεῤῥωγότα ἱμάτια, vbi poeta λα ſyllabam corripuit hoc verſu: Ποίας ποτ' ἀνὴρ λακίδας αἰτεῖται πέπλων. Sed in Nebulis poſſet etiam διαλακκήσασα legi per duplex κ. à λάκκος. nam & λακκόπρωκτος dicitur, & eo in loco περὶ τῶν πρωκτῶν ſermo eſt. ¶ Bufone ſale extincto magno, ſi ſal in aqua (aquam) diſſoluatur, interula verò ſeu camiſia in ea aqua lauetur, illum qui eam induerit, ſcabie grauiſſima corripi affirmant, Cardan. Catus ſerpentes etiam & bufones interficit

ficit, ſed non comedit, (ciconia etiam rubetis abſtinet præterquam in magna eſurie) & læditur veneno, niſi aquam ſtatim ſuperbibat, Albert. ¶ Rubeta rarò morſum infligit, verum anhelitum conſueuit vehementer virulentum inducere, adeò vt etiam ſi anhelitu contingat tantum, eos qui propè ſunt lædat, Aetius & Auicenna. Apes etiam interimit. ſubiens enim aditus aluei, afflat, & obſeruans rapit euolantes, Ariſtot. Audio rubetas in hortis aliquando iuxta radices plantarũ quarundam, præcipuè ſaluiæ, latentes, veneno ſuo eas inficere. Atqui obſcurus quidam author ſcribit, rubetam ſaluia in cibo delectari, radicem verò eiuſdem letalem ei eſſe. fieri quidem poteſt, vt rubeta non radicem latitans iuxta eam, ſed folia exedendo afflandoq́; venenata efficiat. Rubetæ vt inficiant plantã aliquam, aut animal quod caua earũ ingreſſum propius ipſas acceſſerit, inflant ſe, & contrahunt in ſeſe, & mox tenore illo remiſſo exprimunt eliduntq́; humorem quendam, quo vicina quæq; leuiter aſpergunt & inficiunt, (vulgus eas aliquid permingere dicit,) Hoc modo emiſſione illius humoris, aut etiam ſaliuæ inſectas herbas, fraga aut boletos, multos qui guſtarunt, malè affectos conſtat, quoſdam etiam mortuos. Nam ſaliua earũ non minus exitialis eſt quam napellus, & ſimiliter ſanguis earũ, Matthæolus Senenſis. Fieri poteſt vt etiam perreptando per herbas, tardius enim procedunt, & incubãdo, humoris venenati aliquid relinquant. Huc pertinent Hippocratis verba in epiſtola ad Crateuam rhizotomum: Herbis (inquit) multa reptilia venenum immittunt, & hiatu ſuo internæ ipſarum teneritudini afflictionem pro auxilio inſpirant. Et huius rei ignorantia erit, niſi ſanè nota aliqua, aut macula, aut odor ferus & grauis, rei factæ indicationem fecerit, Hæc ille. Quidam rubetæ venenum inter primi ordinis venena numerant, hoc eſt deterrima & quæ intra tres horas interimant.

Halitus bufonis venenatus.

¶ Eſt rubetarum genus, cuius non modo potus pernicioſus, ſed illius etiam aſpectus aſpicientibus infeſtiſſimus exiſtit, Ælianus. Et mox, Eius aſpectus hanc improbitatem habet, vt eam aduerſam ſi quis acrius intueatur, & illa contra improbo obtutu ſuo reſpiciat, ac ſuam aſpirationem humano corpori hoſtilem anhelauerit, hominem eo pallore afficit, vt ægrotanti ſimilis eſſe videatur: ac pallor per aliquot dies manet, deinde euaneſcit. Rubetam aſpiciens etiam optimè coloratus aliquis pallore tanquam ictericus afficitur, Philes. Buſo habet viſum peſtilentem, Liber de naturis rerum. Rubeta rana paluſtris aſſumpta tumores ciet, Dioſcor (φρῦνος βάτραχος ἕλειος,) eſt autem per appoſitionem adiectum, rana paluſtris: Ægineta disiunctiuam coniunctionem, *aut*, adiecit, quem & Ruellius in transferendo Dioſcoride imitatus eſt, cum ita obſcurior ſenſus ſit, & dubitandi occaſio diuerſúmne an idem animal rubeta & rana paluſtris ſit. Nicander eandẽ facit, cui maior apud me authoritas quàm Aetij diſtinguentis non ſolum nomine, ſed etiam remediis, cum cæteri omnes ferè aut non diſtinguant in diuerſa animalia, aut ſaltem remedia eadẽ præſcribant. Marcel. Vergil. aliter conuertit, Hauſtæ rubeta vel muta paluſtris rana: quem reprehendi ſupra in rana gibboſa, quòd non ſolum à Dioſcoridis verbis recedat, ſed etiam falſa ſcribat, cum nulla paluſtrium muta ſit, nec eſſe tradatur ab authoribus. nam Matthæolus in Italica ſua tranſlatione, Poteſ ſiue terreſtres ſiue paluſtres rubetæ, interpretans, aliud quidem quam Dioſcorides dicit, verum tamen, vt videtur, cum vtriſq; eadem remedia conuenire vero ſimile ſit. Et quanquam Dioſcorides eadem remedia hic tradat, quę Nicander non ad rubetam paluſtrem, ſed ad mutam ranam: ſupra tamen (in Gibboſa) oſtendi, Nicandrum quoq; & alios veteres in ranis iſtis venenatis diſtinguendis erraſſe mihi videri.

Aſpectus etiam venenoſus.

¶ Vtcunq; eſt, nos hoc in loco ad quaſuis ranas venenatas veterum ac recentiorum ſcripta congeremus omnia. Primum igitur Dioſcorides: Rubeta rana paluſtris (inquit) aſſumpta, tumores ciet, pallor corpus vehementer decolorat, (quod alij etiam ex ſolo aſpectu eius euenire dicunt,) vt plane buxeum ſpectetur. ſpirandi difficultas torquet, & grauis halitus (fœtor) oris, ſingultuſq́;. inuita interdum genituræ profuſio conſequitur. Adiuuantur autem facilè ſecundum vomitionem multo vini meraci potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi tantidem. Breuiter, cogendi ſunt vt vehementi ambulationi & curſui ſe credant, ob torporẽ quo corripiuntur. quinenã quondie lauandi ſunt, Hæc Dioſcorides & Ægineta. Rurſus alibi Dioſcorides, Grauis (inquit) odor vomitu regeſtorum leporis marini aut rubetæ veneficia deprehendit. Ranæ rubetæ (inquit Aetius 13. 54.) duæ ſunt ſpecies, altera ſurda (id eſt muta,) altera non. Surda autem exitioſa cenſetur. Paſcitur ea in arundinibus totis linctu viuens: & ex eadem venenũ apparatur: Quod qui acceperint, febris comitatur, extremæ partes incẽduntur, frequẽtiq́; anhelatione ac difficili ſpiratione anguntur, &c. vt Dioſcor. Cęterũ facilè opẽ reperiunt, ſi poſt aquæ & olei vomitũ, vinum meracum multum ſumant, aut picem cum vino, (quod remediũ Nicander etiam contra ranã paluſtrẽ vocalem ſcripſit.) Radicem etiam harundinũ in quibus ranæ rubetæ paſcuntur contuſam ex vino bibendam dato, aut cype ibidem enatam pondere drachmarum duarũ ex vino. Aut marinę teſtudinis ſanguinem cum leporis coagulo & cumino ex vino præbeto. Porro dolium inſuper aut furnum igne feruefacito, igneq́; extracto laterem imponito, & ægrum immitti, multumq; ac diu exudare iubeto. Cogatur autẽ & ad continentem inambulationẽ, &c. vt Dioſcorides. Et mox cap. 55. Qui ranam paluſtrem acceperunt appetitione priuantur, ſequiturq́; oris humectatio, nauſea, vomitus, & oris ſtomachi leuior morſus. Curãtur autẽ vini multi potu cum omnibus quæ calfactoriã vim habent: velut eſt Cyrenaicus ſuccus, laſer, ſilphium, cuminum, piper & ſimilia, Hæc Aetius. Apparet autem eum pleraq; omnia ex Nicandri Antipharmacis

Remedia aduerſus ranas venenatas in genere.

tranſcripſiſſe, aut certe ab alio quià Nicandro mutuatus ſit, ſed ordine inuerſo. Nam quæ Nicander remedia præſcribit aduerſus ranæ mutæ venenum, Aetius, vt Dioſcorides quoq; aduerſus ranam paluſtrem, quæ vocalis Nicandro eſt, commendat: notas verò ſeu ſigna quæ Nicander in duobus iſtis ranarum venenis diſtinguit, ipſi ferè confundunt, vt & remedia quædam. Sed audiamus ipſum Nicandrum: Ranæ (inquit, vt nos cõuertimus) venenoſæ duorum ſunt generum. vna æſtiua, altera muta viridis, (λαχνώδης,) quæ verno tempore inter frutices naſcitur, rorem lambens. Harum æſtiua colorem ceu thapſi inducit, membra accendit, (πίμπρησι:) frequentem ac difficilem reſpirationem mouet, odor oris fœtidus ſequitur. Huic ſubuenies ranæ elixæ aut aſſæ carne, aut pice ex vin[illegible] propinata. Ipſius etiam rubetæ lien auxiliatur, rubetæ inquam paluſtris clamoſæ, quę inter algas primum ſua voce amœnum ver annunciat. Cęterum ſumpto ranæ mutæ illius, quæ inter harundines degit, veneno, plerunq; buxi color membra obſidet: ſæpe os bileo humore abundat, & ſingultus hominẽ cum oris ventriculi quadam eroſione frequentes concutiunt. Eſt quando genitale ſemen viris aut mulieribus (præter voluntatem) effluit. (Quidam interpretantur, vt in Scholiis legimus: Viros aut mulieres, genitura per corpus eorum diſperſa, ſteriles & infœcundos fieri. Raſis etiam ab hoc veneno in mulieribus conceptionẽ impedin tradit.) Sic affectis vinum merũ propinato copioſum, & vomitum quanquam non nauſeantibus excites. aut in dolio igne calefacto impoſitis ſudorẽ affatim elicias. Item procerarum harundinum paluſtrium radices ſecãs eodem in loco vbi ranæ verſantur, c[illegible] vino propines, aut viuacis cyperidis ſiue cyperi: atq; ipſum ſine cibo potuq́ue aſſiduis ambulationibus exicca & defatiga, Hactenus Nicander. Rubetæ venenum collectum, inquit Scholiaſtes Nicandri, pellem eius pungunt, & ſaniem emanantem collectã cibo aut potui illius quem occidere voluerint, ammiſ[illegible]ent. Et rurſus, Punctæ rubetæ in ſuperficie tãtum, vulnuſculis minimè profundi[illegible], in vas non picatum iniiciũtur, vbi aqua eis affunditur, quæ poſtea cibis aut potibus addita, letalis eſt. Si quis ex [illegible] malas artes ingenioſe factitare ſciunt, rubetam primo contriuerit, deinde eius ſanguinem ſiue ad vi[illegible]ue ad aliam potionem admiſtum cuipiam per inſidias bibendum dederit, is ſanè ſine mora pe[illegible] Ælianus. Non autem omnis rubeta veneficiis apta eſt, ſed ea maximè quæ calidioribus in locis reperitur. itaq; per æſtatem venenum efficacius ab ea extrahitur, quod Apollodorus e vino propinari ait, Scholiaſtes Nicandri. hinc fortè ęſtiuam rubetam poeta dixit: & nos ſupra in calidioribus regionibus nocentius rubetarum genus haberi monuimus. Ei qui rubetas bibit (inquit Auicenna 4. 6. 2. 8. quanquam interpres eius non rubetas nominat, ſed ranas lacunales virides, & marinas rubeas) ac[illegible] obfuſcatio coloris ad citrinitatem tendens, & apoſtematio (tumor) corporis cum molli[illegible]e, & aduſtio in gutture ac ore, item difficultas anhelitus, tenebroſitas oculorum, vertigo & fœtor oris. Et quandoque accidit ſpaſmus aut tetanus, aut ſolutio vẽtris dyſenterica, nauſea, vomitus, permiſtio rationis, & ſyncope. Eſt quando genitura & excrementa inuoluntario profluunt. Quòd ſi quis euaſerit, dentes tamen excident, (& capilli, Arnoldus: pili, Raſis.) Curabitur autem, ſi euomuerit à potu olei & aquæ calidæ, aut vini copioſi: & plurimũ exercitatus fuerit, ac ſudauerit in balneo & ſolio calido, & oleis calidis inunctus fuerit. Salubre etiam ei eſt medicamentum diacurcuma, & *lacha*, (*dialacha*, Raſis [illegible].3 1.) & quicquid hydropicos iuuat: item vinum plurimum, cum tribus drachmis radicum harũdinis, nec non cyperus, & calamus aromaticus cum vino. Et mox ſequẽti capite 9. quod de ranis [illegible] inſcribitur, (ſumptum vt apparet ex Aetij capite de ranis paluſtribus ſupra recitato:) Per has inquit, [illegible]lliıur appetitus cibi, & acidi fiunt ructus, color corrumpitur: ſuperuenit ſyncope, nauſea, vomitus, & dolor oris ſtomachi: & venter & crura apoſtemate (tumore nimirum) afficiuntur. Curandi autẽ ratio proxima eſt curationi præcedentium ranarum quas lacunales & marinas vocauimus, Hucuſq; Auicen. Borax dicta *ru.* (rubeta) genus ranæ venenoſæ, degit in aquis & in terra, redditq; membrum tactu inſenſibile ac ſtupidum, Arnoldus de Villanoua. Caro ranæ ſicca ſumpta & formicæ magnæ terantur, & conficiãtur cum ſucco ſquillæ: Si quis inde biberit *danich*, incurret pruritum, ſcabiem, & maculas peſſimas. Quòd ſi de rana decollata arida ſumpſerit ad pondus aurei in pulue vinóve longo temporo ab acceſſu mulierum prohibebitur. Et ſi mulier inde aliquid ederit biberíve, impedietur eius conceptio, Raſis. Si quis ſanguinem ranarum viridium ſumpſerit, & confecerit cum eo *azarech*, [illegible]rita, & potauerit ex eo pondus aurei, retinebitur eius vrina, Idem. Atqui apud Arnoldum in libro de venenis ſic legimus: Eius qui biberit aureum de ſanguine ranæ viridis confecto cum auripigmento, obſtruitur vrina. Pota aqua in quam emiſerit bufo ſaliuam ſuam, vel in qua degit, inflatur corpus vehementer ſicut hydropici: color fit liuidus cum permixta citrinitate: dolor & anguſtia accidit in ſtomacho, œſophago & inteſtinis, & c[illegible]vomitus & emiſſio ſpermatis vna hora, demum ſyncope mortalis. Pauci euadunt, atq; ij dentes amittunt propter laxam gingiuis inductam mollitiem: quæ huius vene[illegible] proprietas eſt, Bertrutius. Ille cui in potu datus fuerit ſanguis bufonis, patietur difficultatem anhelitus, & cardiacæ accidentia. & ſi quis ſputum ipſius (ſaliuam bufonis) ſumpſerit, vicinus erit morti non minus quàm qui napellum biberit. Cura eſt, vt bibatur ſmaragdi ſcrupulus, deinde intrare corpus animalis quadrupedis magni, vt eſt bos, aſinus, vel mulus, vel equus, idq; tepetere aliquoties: deinde theriacæ drachmas duas bibere. Et eius bezoar eſt lapis inuentus in capite bufonis, qui borax vocatur, Hæc Petrus Aponenſis, qui eiuſdem libri de venenis cap. 78. communia remedia contra leporem mari-

marinum & ranam marinam præſcribit, & inſectorum quoq; eadem ſigna. ranam autem marinam in barbarorum & Arabum ſcriptis ſemper rubetam paluſtrem intelligo. Superioribus annis (inquit Ponzettus cardinalis) quidam cepit cãnam, in cuius ſummitate infixus fuerat bufo: & expellens cum ea animalia ex ſuo agro, reuerſus domum, quàm primum incœpit comedere, euomuit cibum quem tangebat: nec ceſſauit donec cibus per manus alterius ei adminiſtratus eſt. [illegible] ita intellectum eſt venenum à canna illa manibus eius inductum: quod cum eſſet craſſæ ſubſtantiæ nec aptum penetrare, cutem ſolum infecit nullo vitæ periculo. Sed neq; anhelando inficit bufo, niſi inflammetur ob iram, vnde fumoſus fit anhelitus: qui ſi craſſus & fœtidus eſſet, vitari poſſet. Saliua quoq; niſi inflammata non inficit: nec poteſt cito inflammari cum valde humida ſit. Quamobrem venefici hoc animal ſuſpendunt, & ſæpe percutiunt baculo. tũnc enim ſpuma emanans venenum eſt peſtiferum, ictibus & ira acutum. Eſt autem aliter curãdus qui ſpumam ſumpſit, vel ſaliuam (ſic enim lego) vel ſanguinem, aliter morſus. Nam qui ſpumam vel ſanguinem factum acutum ſumpſerit, poni debet in ventre animalis magni, vt mulæ recens occiſæ. calor enim huiuſmodi cum calore naturali animalium perfectorum conuenit, qui inde auctus fortius reſiſtit: & competit omnibus nimium frigidis venenis: & interdum calidis, ſaltem quantum ad intentionem roborandi vires attinet. Pro antidoto tamen ſolent dari decem grana ſmaragdi triti cum vino, vel oleum balſami cum lacte. Et cum ſentiunt frigus, vtiliter dantur piſtacia, vel piper longum, Hæc Ponzet. Toxicum poteſt aliquando eſſe frigidum, vt ſpuma vel ſanguis botracis ſupercalefactæ, Idem ego verò hoc venenum tota ſubſtantia eiuſmodi eſſe puto, & natura ſepticum, nec vllum propriè dictum toxicum pro inficiendis ſagittis eſſe frigidum: Vide in Lupo A. in aconiti mentione. Quòd ſi venenum iſtud rubetæ ab ipſa inflammata ira verberibuſque ſumitur, & ſupercalefacta, vt Ponzettus loquitur, non debet frigidum videri.

¶ Bufones aridi poti, mortis periculum inferunt, Matthæolus.

¶ His ſubiiciam particularia quædam contra rubetæ venenum medicamenta, vt apud authores obſeruaui. Contra rubetarum venena auxiliatur phrynion in vino pota, aliqui Neurada appellant, à radicibus neruoſis, alij poterion, Plinius. (apparet autem ab hoc ipſo contra rubetas auxilio nomen ei factum. Phrynos enim rubeta eſt. Noſtro quidem ſeculo, quod ſciam, ignotum.) Item aliſma, quam alij *damaſonion*, alij *lyron* appellant, foliis plantaginis, anguſtioribus, & magis lacinioſis, conuexiſque in terram, aliâs etiam venoſis ſimiliter, caule ſimplici & tenui, cubitali, capite thyrſi, radicibus denſis, tenuibus, vt veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus, naſcitur in aquoſis. Alterum genus eiuſdem in ſyluis, nigrius, maioribus foliis. Vſus in radice vtriuſque aduerſus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vino poti, Plinius. ¶ Cancri fluuiatiles triti potiq́, ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte. addi & vinum oportet. eadem vis contra venenatorum omnium morſus, priuatim contra leporem marinum ac ranam rubetam, Plinius. ¶ Cynogloſſus caninas imitatur linguas. Eſt alia ſimilis ei, & quæ ferat lappas minutas: eius radix pota ex aqua ranis & ſerpentibus aduerſatur, Plinius. Ego iſtam cynogloſſo ſimilem, ipſam eſſe cynogloſſon puto. lappas enim noſtra cynogloſſus fert poſtquam defloruit, in ſummo caule & ramulis. diuerſam fortè iudicarunt, qui ſine caule ipſam primo anno toto viderunt, (ſecundo enim demum cauleſcit) vt ſcribit Dioſcorides. ſimilis error in bechio etiam commiſſus eſt. Plinius tamen caulem cynogloſſo attribuit, libr. 25. cap. 8. thyrſos eius ſemen gerentes memorans. Matthæolus Senenſis cynogloſſum vulgò dictam pharmacopolis, ſecundam hanc Plinij cynogloſſum eſſe putat, lappas ferentem. Dioſcoridis verò cynogloſſum Romæ ſibi viſam, nunquam caulescere, foliis craſſis, longis, piloſis, in terra radiatis rotæ aut Solis inſtar. ſed forſitan ea quoq; caulem profert, eo tempore non viſa Matthæolo: quod facilius coniicio, quoniam in petaſite etiam ſimiliter ab eo erratum eſt. Sed quod ad remedium ipſum pertinet, idem hoc præſtari puto ſimiliter à quauis anchuſæ, echij aut cynogloſſi bugloſſive radice, vtpote congenerum plantarum tum forma tum facultatibus, ſiccando nempe refrigerandoq́;. quanquam cynogloſſus noſtra, mollibus & catulos redolentibus foliis, nonnihil à reliquarum genere diſceſſit, cum nec ita aculeata ſit, nec ſemen ſimile proferat: & vt ipſe iudico, refrigerando efficacior ſit. ¶ Ceruus dextrum cornu terra obruit, contra rubetarum venena neceſſarium, Plinius. ¶ Ex his ranis lien, contra venena quæ fiunt ex ipſis auxiliatur. cor verò etiam efficacius eſt, Plinius. Splenem quidem rubetæ paluſtris veneno eius obſiſtere Nicander etiam docuit: in Scholiis ὀπὸς pro σπλὴν malè legitur. Timæus & Neocles medicus rubetas dicunt duo iecora habere: & alterum quidem occidere, alterum alteri aduerſans ſalutem adferre, Ælianus, Philes. Ranarum rubetarum altera fibra a formicis non attingitur, propter venenum, vt arbitrantur, Plin. Rubetæ cinis, ſicut & cinis leporis marini, medicamen eſt contra venenum ipſorum, Albertus. Alius quidam obſcurus, horum animalium cinerem in aqua potum, venena ipſorum expugnare tradit. ¶ Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra ſalamandras, Plinius. Sunt autem ranæ marinæ Græcorum & Latinorum veterum non paluſtres rubetæ, vt Arabum interpretes transferunt, ſed piſces quidam plani. Vide in Salamandra G. ¶ Teſtudinis marinæ ſanguis cum vino & leporis coagulo cuminoq; contra ſerpentium morſus, & hau-

Particularia remedia aduerſus rubetæ venenũ.

ſta rubetæ venena, conuenienter bibitur, Dioſcorid. Sanguis teſtudinum terreſtrium contra ſerpentium omnium & ranarũ venena auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pilulis factis & cum opus ſit in vino datis, Plinius. ¶ Mirè efficax eſt contra ruberas quinta eſſentia theriacalis noſtra, nec non oleum noſtrum de ſcorpionibus, quæ ſupra deſcripſimus in prologo in hunc ſextum Dioſcoridis librum, Matthæolus Senenſis.

¶ Rubeta ſi conſpuerit hominem, mox pilos omnes amittet ille, Kiranides. Aduerſus venenum rubetarum (ſiue morſu nimirum ſiue aliter infecto corpore) terra ſigillata vera, quæ vulgò terra S. Pauli nominatur, ſaliua ſubacta vtiliſſimè imponitur, Theophraſtus Paracelſus.

De rubetæ morſu.

¶ Bufonis morſus venenoſus eſt, vt ſerpentis, Arnoldus: ſicut ſerpentis ſecundi ordinis, Albertus. Peſſimus eſt bufonis morſus, & inſanabilis efficitur, Obſcurus. Membra ſtupore afficit, Ponzettus. Catus cum bufonibus quoque pugnare dicitur: quorum licet venenatis aculeis (fortè dentes eorum ſic nominat) impugnetur, non tamen necatur, Obſcurus. Rubeta dum ſpiritu expletur exaſperat & vibrat terga, atq; ob id ipſum audentior euadit, (audentius inuadit.) ad lædendum itaq; & manifeſtè inſurgit, & ſaltibus interpoſitum ſpatium contrahit, tarò quidem morſum infligens, ſed anhelitu (ſuſpirio, Hermolaus) virulento inficiens, Aetius 13.36. Dentes eum inflixerit, negant morſum remittere, vt & ſalamandram: & ſi auellatur, letale eſſe. itaq; relinquendam aiunt à morſu pendentem. Lege ſupra hiſtoriam in *D*. Qui à rubetis læſi (morſi) ſunt, his omne corpus intumeſcit & diffinditur, ac citò omnino pereunt. Porrò quæ opem auxiliatem his ferre poſſunt, ex vniuerſalibus & communibus antidotis ac epithematis huc transferantur, itemq; & reliquis quæ ad curationem pertinere videbuntur, Ibidem: ex quo loco Auicenna etiam tranſtulit 4. 6. 5. 25. Ex morſu (inquit) rubetæ apoſtema magnum accidit, & interitus velox. Curatio autem adhiberi debet per theriacam magnam, & huiuſmodi communia remedia.) Lac muliebre contra morſum ranę bibitur ſtillaturq;, Plinius. Damaſonium morſis a rubeta prodeſt, Dioſcor. Eryngij radix illinitur plagis (venenatis,) peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas, Idem. Bufones etiam morſu ſuo, quanquam non profundo, venenum immittunt, Matthæolus. Morſis a bufone ſufficit dari de oſſe quod etiam in latere dextro capitis eius reperitur, Ponzet. Atqui Plinius, qui ſolus huius oſſiculi mentionem fecit, non in dextra rubetæ capitis parte, ſed ſimpliciter in dextro latere contineri ſcribit, nec vllam vim contra huius animantis morſum ei attribuit. Decep tſ fortè Ponzettum quod Aponenſis ſcripſit, lapidem in capite bufonis repertum præcipuum contra eius venenum eſſe remedium: conſtat autem non lapidem, ſed oſſa tantum in eius capite reperiri, vt ſupra docuimus.

De humore rubetæ quem quidam vrinam eius vocant.

¶ Vulgus noſtrum humorem quem inflata irataq; rubeta emittit, vrinam eius vocat: & permictum illum dicit, qui eo aſperſus fuerit. De hoc veneno etſi iam ſuperius ſparſim egi, hic tamen priuatim quædam commemorabo. Cutim ſic infectam putreſcere aiunt, & difficulter ſanari. Rubeta tum terrena tum paluſtris, ſi bacillo ſæpius verberetur, inflato corpore virus primo e clunibus exprimit lõgius, deinde ſudat: cuius ſudoris lactei guttę admodum grauis & putidi ſunt odoris, ac cum occiditur ferè opij, Georg. Agricola. Lacteus quidem veneni humor eſt in ſalamandra etiam & lacertis aquaticis, forſan & terreſtribus. Itaq; ob colorem ſpumam aliqui (vt Ponzettus) hoc venenum vocatu, fortè & ſaliuam eandem: niſi ea oris propria videatur. Si rana ſaliua ſua oculum aſperſerit, præcipuum eſt remedium in lacte muliebri, Plinius.

De mulieribus quæ bufones & ſimilia animalia pepererunt.

¶ Mulieres aliquando vna cum fœtu humano pecus etiam concipiunt: ſic enim Cælius Aurelianus & Platearius nominant: & interdum ranas ſeu bufones, & lacertos, aut ſimilia eis animalia. cuius quidem monſtroſæ conceptionis cauſam aliis inquirendam relinquo. Notandum (inquit Platearius in capite de retentione menſtruorum) qoòd ea quæ valent ad menſtrua prouocanda educunt & ſecũdinam, & bufonem fratrem Salernitanorum, (ſic & lacertum Lombardorum fratrem aliqui nominarunt.) Notandum etiam quod mulieres Salernitanæ in principio conceptionis, & maximè quando debent fœtus viuificari, prædictum animal nituntur occidere, bibentes ſuccum apij & porrorum, Hæc ille. Mulier quædam recens nopta, quum omnium opinione prægnans diceretur, loco fœtus, quatuor animalia ranis ſimillima peperit, & optimè valuit: ſed poſtea circa pectinem dolorem ſentiebat, quẽ paucis adhibitis remediis ſedauimus, & pulcherrimè viuit. Similiter mulier alia quum puerum optimè peperiſſet, inter ſecundas animal ranæ ſimillimum eiecit, & ipſa & puer pancraticè habent. Mercatoris quoq; cuiuſdam vxor abortiuit, & altero poſt abortum die ſimile animal peperit, vt multis aliis eueniſſe vidimus, præcipuè Anconitanis. Debet autem animal hoc inter molæ genera adnumerari, Amatus Luſitanus in Curationibus ſuis cap. 27. Idem in Heluetia eueniſſe mulieribus quibuſdam audio, ſed rarius.

De bufonibus in quorundam inteſtinis repertis.

¶ Cæterum in ventriculis quorundam aut inteſtinis bufones reperiri, facilius reddi ratio poteſt. videtur enim fieri id aliquando poſſe genitura ipſorum, vno aut altero ouo ſcilicet à cõtinua illa ouorum ſerie ſeparato, cum potu aquæ hauſta. Quanquam enim in terra & aquis bufones ex putredine naſcantur, in corpore tamen humano id fieri poſſe non eſt veriſimile. nam lumbrici quidem intus ex putredine naſcuntur, ſed non tam corrupta & praua qualem generandis bufonibus ſubiici oporteret. & lumbrici nihil ferè quàm carnei ſunt, vt facile ex putredine quauis generentur, bufonis

verò

verò corpus variis membris, organis, & oſſibus cõſtat, vt id niſi hauſta genitura in homine naſci non credam. Ea verò cum hauſta fuerit in potu facile ventriculi villis adhæret propter ſubſtantiam viſcoſam & tenacem. non concoquitur verò neq; vincitur à vẽtriculo, cum naturam noſtræ prorſus contrariam habeat, à qua tamen venenum forte in corpus non diſpergitur, quoniam pellicula continetur tum ouum, tum multò magis cum ex eo animal naſcitur, & in ventriculo manet, & meliore intus ſucco nutritur à prima ſtatim origine. adde quod minus veneni in genitura quæ in aqua fuerit eſſe veriſimile ſit, vt in ipſis rubetis aquaticis minus quàm in terreſtribus: & inſuper vicinitatis partui ratione. quo grandius enim animal quodq; venenatũ ſit, eò magis ſiceſcit, & ſyncerius venenum habet. itaque in regionibus calidis & ſiccis, non tam caliditatis puto quam ſiccitatis ratione, aut certe vtriuſq; pari, vehementiora animalium venena ſunt. quod ſi minora tenerioraq; animalia, vtpote humidiora, minus noxia ſunt, genituram ipſam quantum fieri in cuiuſq; genere poteſt minimè noxiam eſſe oportet. Neq; hoc tamen prohibet quin animalium quorundam, (in genere ſerpentium, lacertorum & inſectorum,) oua interimere poſſint: cum quorũdam adeò intẽſum ſit venenum, vt quamuis per gradus aliquot imminutum adhuc interimat, tardius tamen. Bufonum verò venenum cum non ſit vehemens, in noſtris præſertim regionibus frigidis & humidis, minus mirum fuerit veneni illius quod genituræ ipſorum ineſt vim tam debilem eſſe vt multo tempore ſuperſtes homo durare poſſit. quod quidem etiam in aliis quibuſdam venenis ſepticis ex plantis contingit, vt aconito: ſic enim temperari poſſunt à maleficis, autore Theophraſto, vt lõgo poſt tempore interimant. Etiamſi verò quod genituræ ineſt venenum minus eſſe dixerim, grauida tamen animalia venenata, eo tempore quo oua aut fœtum geſtant nocentiora ſunt: non quòd ab ouis fœtúve veneni aliquid accipiant matres, ſed quoniã ſi quid boni & dulcioris ſucci habent alendo fœtui cõmunicant, vnde corpus eorum ſiccius manet, & deterior tantum ſuccus eis relinquitur. Sed hæc fortè intẽpeſtiuius, cum in eo ſermone qui in genere de animalibus venenatis inſtituitur, tractari deberent. ¶ Natos quidẽ in corpore bufones, hoc potius quàm ranarum nomine dici puto, quòd colore ſint lurido: & veriſimile eſt à ſumpta etiam ranarum in potu genitura, ranas in corpore natas, & forma nonnihil, & colore præcipuè, à ranis quæ in ſuis aquis naſcuntur differre, propter alienam nutrimenti & quo continentur loci naturam, aeriſq; & Solis priuationem: itaque ranas etiam intus natas bufones appellari. Interim tamen non negârim verorum etiã bufonum genituram aliquãdo hauriri, & veros inde bufones naſci. non mirum autem poſſe eos ita incluſos viuere, cum alioqui etiam in cauis latere ſoleant, & hybernos menſes abditi exigere: & aliquando ſaxis etiam incluſi viui reperiantur. Raro enim pulmone genus omne ouiparum eſt, nec tantum reſpiratione indiget quantum viuiparæ animantes. ¶ Ad bufones in ventre natos: Serpentem exenterato, caput & caudam ad duos digitos amputato. reliquum corpus in fruſta aliquot ſecato, in aqua elixato, & pingue ſupernatatis ſorbeto, ſic bufones vomitu reddes. hoc remedium repetes, donec omnes euomueris. Poſtea medicamentis reſtaurantibus & aromaticis vtitor, Liber quidam Germanicus manuſcriptus.

H.

Synonyma.

a. Rubeta inflat ſe irata, tam proteruè audax vt inſiliat quoque proximum, quanquam ſuſpirio ſe frequentius quàm morſu vindicans, buffo inde, vt arbitror, à Vergilio & vulgo dicta, Hermolaus. ¶ Καρφύκτοι, rubetæ, φρῦνοι, apud Rhodios, Heſychius & Varinus. accedit nonnihil hæc vox ad Gallicam *crapaude*. φρῦνος ſcribi debet, vt ſit vox penanflexa, non paroxytona neq; oxytona, vt quidam ineptè ſcribunt. Nicander & alij penultimam rectè producunt: quare cum acuto ſcribi non poteſt. φρυνὸς etiam in Etymologico & apud Varinum legitur pro rubeta, παρὰ τὸ ἐμφερὴς εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους βατράχους, ἢ ἀπὸ τοῦ φέρεσθαι ἀπὸ τῆς λιμνώδους φύσεως ἐπὶ τ (fortè τόπον) χερσαῖον. Item φρύνη, & φρυὼ, τοῦ φρυοῦς in Lexico Græcolatino neſcio quam rectè. φρύνη in fœminino genere apud Nicandrum, poeticum tantũ videtur. vſurpat tamen Ælianus quoq; de animal. 1 7. 1 2. φρύνιχος pro φρῦνος reperitur apud Galenum libro ſeptimo de compoſ. medicaminum generalium, in mentione acopi ex rubetis. ipſe quidem erratum ſuſpicor, quum ſæpius ibidem φρῦνοι non φρύνιχοι (quod ſemel tantum ſcribitur) nominentur. Chryſippus philoſophus tradidit phryganion adalligatum remedio eſſe quartanis. quod eſſet animal, nec ille deſcripſit, nec nos inuenimus qui nouiſſet. demonſtrandum tamen fuit à tam graui authore dictum, ſi cuiuſquam cura efficacior eſſet ad inquirẽdum, Plinius. Ego non aliud animal à Chryſippo quàm rubetam indicatum puto, quoniã & nomina vicina ſunt phrynion & phryganion: & fortè vt Latini rubetam dixêre, quod inter vepres & rubos degat, ſic Græci quidam phryganion à phryganis id eſt virgultis minoribus, quæ aliqui ſuffrutices nominant, alij per ſyncopen phrynion & phrynon. Conuenit & remedium. Nam vt Plinius ipſe alibi ſcribit, Rubetæ ablatis vnguibus adalligatæ quartanis liberãt. iecur etiã eius vel cor adalligatur ad quartanas, item oſſiculũ è dextro eius latere. Eſto igitur phryganiõ Chryſippi rubeta, quoniã certius aliud adhuc nemo docuit. φρῦνος βάβαχος ἢ παχὺς, Heſychius: ſed forſan ἢ coniunctio tolli debet, aut pro ea legi articulus ὁ. vt ſenſus ſit, rubetam, craſſam & turgidam ranam eſſe. φρῦνος ὁ ἀδιάπλαστος βάτραχος, Suidas. videtur autem error. adiaplaſtos enim informem ſignificat, qualis rana, nondum ſcilicet in membra & pedes digeſta, γύρινος vel γύρινοι non φρῦνος vocatur. Et ſanè grammatici γυρίνους interpretantur βα-

τραχὺς ἀδιάπλαστος, vt ſcripſi in Rana C. Si quis tamen adiaplaſtorhic ſimpliciter pro craſſo & inarticulato accipiat, permittã illi, ſed ſic vt impropriè ita accipi moneam. φρῦνος quidem pro γύρινος facilè ſcribi ab imperito aliquo potuit: nec obſtat authoritas Lexicorum Græcorum, cum & alia ſimilia errata in eis deprehendantur. Petrus de Tuſignano barbarus ſcriptor, buffonem, quem & bubonem nominat, inter peſtilentiales abceſſus numerat, vt batrachion quoque. ſed hoc à materia venenoſa excitari ait, bubonem non item: quem ridiculè buffonem nominari putat, quoniam vt animal huius nominis continuò ſtet. ſic enim loquitur.

¶ Epitheta. φρῦνος θερσιτέλμος, ξηρόεις, λιμναῖος, παλιωχός, apud Nicandrum. Lurida rana apud Varronem, vt conijcio, rubeta eſt. Poſſunt quidem ranarum quædam epitheta etiam rubetis attribui, vt turpis, paluſtris, rauca.

Homonyma, & de riuata. ¶ Phrynion frutex eſt, qui aliâs *poterion*, apud Plinium & Dioſcoridem, &c. ſic dictus quod aduerſus rubetarum venena auxilio ſit, vt ſuperius in *G.* ſcripſi. Idem nomen etiam paronychiæ apud Dioſcuridem attribuitur. Quidam Germanicè herbam quam vulgus medicorum cotulam fœtidam nominat, Krottendyll, id eſt anethum bufonum appellant, cui ego nihil cum bufonibus rei eſſe puto: & fictum Germanicum nomen à ſimili Latina voce cauta vel cotula: & ſimiliter ſimillimam ei, niſi ſuaui odore differret chamæmalum Krottenkraut, id eſt herbam bufonum aliqui vocant. Harum ſimilitudinem in floribus parthenium repræſentat, quam Hetruſci olim cautam vocitabant, vt inter nomenclaturas Dioſcoridis legitur. Sed in quibuſdam Heluetiæ locis herbam botryn appellant Krottenkraut: nimirũ quod folijs circa radicẽ priuſquam cauleſcit ſeſſilibus terræ incumbat: tuſi fortaſſis a rubetis etiã appetitur in hortis vbi ſeri aut ſponte naſci ſolet. Noſtri etiam lactariã quandã herbam, quæ tithymalis adnumerari poſſit, minimã in eo genere, denſam & fruticoſam, locis cultis prouenientem, Krottenkrut nominant: quæ veterũ chamæſyce videtur. Chamæbatum aliqui Krottenbeere vocitant, alij ſambucum aquaticam eodem nomine. Sunt qui linariam vulgò dictam, Germanice Krottenflachs, id eſt linum rubetarum interpretantur. Ruellius de nat. ſtirpium 3. 112. tertium genus ſideritidis a Gallis vulgo *herbam terrenam* vocari meminit, a nõnullis *crapodinam*, quod bufonis modo ſemper ſeſſilis humi reſideat. Cicutam nonnulli Krottenpeterle, id eſt petroſelinum ſeu apium bufonum dicunt, vt Laur. Friſius annotauit. *Garab* eſt arbor ſuper quã generatur borax, Vetus gloſſograph. Auicennæ. intelligit autem per vocem borax lanam xylinam ſiue goſſipium, quæ à nonnullis vulgo *borra* nominatur.

¶ φρυνολόγος ἱέραξ, id eſt rubetarius accipiter vocatur, qui rubetis inſidiatur vt deuoret. ¶ In littoribus Oceani Gallici *crappam* quaſi *crappaudam*, id rubetam nominari audio piſcem quem accolæ Baltlici littoris *torſch* vocitant, cuius corpus totum in capite & cauda eſt. (Hunc poſtea cognoui ranam piſcatricem eſſe.)

¶ Veteres (hoc eſt ſuperioris ſæculi apud nos pictores) ad denotandam auaritiam, mulierem bufoni inſidentem pingebant, (cæcam, cor manu comprehenſum rodentem,) quòd bufo licet totus in terra occultetur, non ſatis tamen terræ in cibo abſumere auſit, Mich. Herus. Gallorum reges inuenio olim inſigne regni habuiſſe tres bufones nigros in ſpatio flaui coloris: poſtea verò Clothoueum tria lilia aurea in ſpatio cæruleo tanquam cœlitus tranſmiſſum inſigne vſurpaſſe. Troiani Ilio deſtructo traiecto mari circa Mæotin habitarunt: vbi cum à Gothis infeſtarentur, Marcomirus rex eorum cum reliquis populi præfectis, nouam & quietiorem ſedem quærere ſtatuit. Et cum oraculo moneretur vt locum illum adiret vbi Rhenus in mare illabitur, à maga etiam Alruna nomine ad profectionem illam ſuſcipiendam impulſus eſt. Effecit enim muliercula arte ſua vt noctu appareret regi Marcomiro ſpectrum quoddam triceps, aquilæ, bufonis & leonis capitibus: ex quibus aquila his verbis eum allocuta eſt: Genus tuum ô Marcomire opprimet me, & conculcabit leonem & interficiet bufonem. Quibus verbis ſignificauit futurum, poſteros eius Gallis Romanis & Germanis imperaturos, Munſterus.

De tribus bufonibus Gallorum regum inſigni.

¶ Propria. Phrynis, cytharœdus Mitylenæus. Phrynichi duo Athenienſes tragici, tertius comicus, quartus ſophiſta Bithynus, quorum omnium Suidas meminit. Apud eundem Φρύνων proprium viri nomen. Phryne, meretrix olim famoſa. Euſtathius Iliados χ. interpretans, Phrynẽ meretricem alteram Theſpicam fuiſſe ſcribit: alterã Seſtum cognomine σηστὸν, διὰ τὸ ἀποσήθειν καὶ ἀποδύειν τοὺς αὐτῇ συνόντας. Alij verò, inquit, Phrynen alteram κλαυσίγελων cognominatam ſcribunt, alterã Saperdion. Mneſarete aurea fuit Delphis, ea ſcilicet quæ Phryne cognominata fuit propter pallorẽ, Plutar. in libro Cur Pythia non amplius carmine reſpondeat. Phrynondas, Φρυνώνδας, vir Athenienſis fuit, notæ improbitatis, non minus Eurybate, vnde homines malos Phrynondas cognominãt, Etymologus. Euſtathius quoque Phrynondam hominem improbum & malignum fuiſſe refert. Φρῦνοι populi ſunt Scythiæ Dionyſio in Periegeſi, alias Φρῦνοι ὁμωνύμως τῷ ζώῳ, id eſt ranis rubetis cognomines, Euſtathius in Dionyſium.

¶ *c.* Muſtelas fluuiatiles, quas noſtri thryſcias vocant, alij quappen, alquappen, cum ranis aquaticis maioribus coire putant aliqui: vel etiam cum rubetis aquaticis. nam & oris rictu ranas referunt, & ventriculus eorũ appendices quaſdã habet pedibus ſeu manibus raninis ſimiles. hinc Saxones di-

cunt prouerbio, Es ward ein quapp no nie ſo gůt, Sie heſt im ſick eyn patten fůt, vt Chriſtoph. Encel. annotauit. ¶ *Buffones gigno* (anas loquitur in poemate Io. Vrſini) *putrida tellure ſepulta, Humores plunij fortè quod ambo ſumus. Humet is & friget, mea ſic vis humet & alget Cum perit in terra quis prius ignis erat.*

¶ *e.* Archibius ad Antiochum Syriæ regem ſcripſit: ſi fictili nouo obruatur rubeta rana in media ſegete, non eſſe noxias tempeſtates, Plinius. Multi ad milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent, (Democritus iubet, Ruellius) priuſquam ſarriatur, defodiq́; in medio incluſam vaſe fictili: ita nec paſſerem, nec vermem nocere: ſed eruendam priuſquam metatur, alioqui amarum fieri, Idem. Sunt qui rubeta rana in limine hordei pede è longioribus ſuſpenſa, grana inuehere iubeant, (contra gurguliones,) Idem. Venerem euncitant nerui rubetæ dextro lacerto adalligari. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata, Plinius. Sunt & aliæ quædam ſuperſtitioſæ huiuſmodi nugæ ex rubeta aut partibus eius adalligatis, præſertim oſſiculorum quæ in lateribus eius reperiuntur, quas ſupra in *G.* recitauimus.

Superſtitioſa quædam de rubetis.

¶ *h.* Bufonem vndecunq; & quomodocunq; obuium veteres in auguriis feliciſſimum habuerunt. nam licet vel ſolo viſu moleſtus ſit, hominibus tamen nihil feliciores ſucceſſus enunciat bufone. auguria enim cum vel nomina ſint deorum, multoties per ea quæ primo aſpectu moleſta ſunt, hominibus deferuntur, Aug. Niphus lib. 1. de auguriis. ¶ In hominem ſtolidum & nullius mentis vulgus noſtrum prouerbialiter dicit, Du haſt aben ſinn/ wie ein frott haar: Tantum ſenſus tibi ineſt, quantum pilorum rubetæ.

Bufo obuius bonũ omen veteribus.

DE RANA VENENATA FOSSILI.

Rana venenata, quam metallici noſtri ex ignis colore qui inſidet ei, πυρίφρυνον, (Feurkrott,) nominãt, in ſaxis perpetuo quaſi cõdita & ſepulta latet. Alias intra terrã gignitur, & reperitur modo in venis, fibris, ſaxorum commiſſuris, cum hæ excauantur: modo in ſaxis ita ſolidis, vt nulla foramina, quæ videri poſſint, appareant, cum cuneis diuiduntur. Quo ſanè modo & Snebergi & Mannisfeldi fuit inuenta. Ea ex ſubterraneis cauernis elata in lucẽ primò turget ac inflatur, mox de vita decedit. talis etiã rana crebrius reperitur in Galliis Toloſæ in ſaxo arenario rubro candidis maculis diſtincto, ex quo molæ fiunt. quocirca id genus ſaxa omnia priuſquam molas ex eis faciant, perfringunt. quod ni fecerint, ranæ, vbi, cum molæ verſantur, concaluerint, inflari ſolent, & diſruptis molis frumenta veneno inficere, Georg. Agricola.

DE RANIS. RVRSVS EX BELLONIO.

Rana aquis innatat, ſaltando per terram graditur. Multorum quidem eſt generum, ſed paluſtris ac marina tantum edulis eſt. Venenata eſt quæ cœnoſis antris ac cloacis plantarumq́; radicibus, & ſub terra altè defuſſa reperitur, roſpum & buffonem nominant. è cuius capite detracti calculi, oculis ac venenatis poculis mederi falsò circulatorum vulgus autumat. hi enim potius à rubetæ cerebro detrahuntur: vulgus noſtrum crapodinas appellat: quas ab antiquis chelonites vocatas poſtea docebimus, cum de lapidibus nomen a piſcibus habentibus à nobis diſſeretur.

Rana venenata.

Rana marina ad paluſtrem accedit, ſed cartilagines habet oſſium loco, eſtq́; paluſtri procerior, atque æſtuariis frequens, vt ſuo loco tractabitur. (Vide in rana piſcatrice *G.*)

Marina.

Rana paluſtris paucis antehac annis in cibis apud nos expetita, ore eſt prægrandi, nullis dentibus prædito, quod foras ex aqua, teſtudinis modo, emittit, vt auram excipiat: chamæleonem in cibo capiendo imitatur, veſciturq́; muſcis, locuſtis, millepedibus, erucis, culicibus: quibus dum inſidiatur, linguam ternûm digitorum longitudinis foras exerit ac vibrat, in cuius extremo ſpongioſus quidam veluti mucus, viſci modo, quicquid contingit, agglutinat, vt integrum ſcarabeum plerunq; in aluum demittere conſpiciatur. Ad quod munus officula vtrinq; duo in radice linguæ (vt & ſerpentes) habet, quibus ipſa miro naturę artificio confirmatur. Ranæ oua pariunt, coeunt, fœtuſq́; emittunt continuo veluti filo ſibi cohærentes (carnes minutim conſciſſas ac nigras eſſe dixeris) gyrinos vocant, oculis & cauda inſignes, qui mox in poſteriores pedes abeunt. Ranæ hepar in tres lobos diſtinctum eſt, ſub quo vna vtrinque pulmonis pars apparet: lienem quoque rotundum & paruum habet: inteſtina nodulis intercepta, veſicam, teſtes, ac cætera ferè interiora membra reliquis animalibus terreſtribus ſimilia, Bellonius.

Paluſtris.

¶ Rana muta quam gibboſam cognominaui, ab Italis *ſconpiſſon*, id eſt permictrix appellatur. eam procul ſaltare aiunt, & interim permingere hominem.

Muta.

Vide plura in libr. de piſcib. in Cordylo. Item fra in Appendice p. 36.

DE CORDVLA SIVE CORDVLO.

Cordvla, κορδύλη, paluſtris eſt vel potius litaria vt rana quoq;, Ariſtot. 1. 8. hiſt. anim. Et alibi, Cordulus (κορδύλος) non pulmonem, ſed branchias habet, egreſſuſq́; cibum petit in terra ſolus aquatilium, & quadrupedes idem eſt vt ad ambulãdum idoneus. Et rurſus, Cordula (aliàs crocodilus, quod non placet) natat pedibus & cauda, quam ſimilem ſiluro habet, quoad paruum magno licet cõferre. Et lib. 4. cap. 13. de partib. anim. Corduli (κόρδυλοι) quamuis branchiis præditi, pedes habent, quoniam pinna carent, caudam etiam habent laxam & latam, μανὴν καὶ πλατεῖαν. Alia eſt cordyla ſiue

ſcordyla vel cordylus ſcordylúſve piſcis, de qua in Thunni piſcis hiſtoria dicemus. Cordula quidem quadrupes mihi ignota eſt. apparet autem eam ambigere inter piſces & ouiparas quadrupedes, ac ſui omnino generis eſſe. Cauda & pedibus ſcinci etiam ſiue lacerti aquatici natant, & in terram egrediuntur: ſed ij pulmone non carent, vt puto: nam Bellonius, qui lacertos aquaticos cordylos facit, pulmonibus eos carere aſſerit. Cordyla, κορδύλη, animal eſt paluſtre, τελματιαῖον, ſimile aſcalabotæ, id eſt ſtellioni, Heſychius. Albertus piſcem quendam diem appellat, qui eodem die quo natus eſt perficiatur moriaturq́;, pedibus duobus & totidem pinnis præditum. Corruptus eſt locus ab ephemero animali, cui pedes quatuor & totidem pinnas tribuit Ariſtoteles.

DE CORDVLO. RVRSVS EX BELLONIO.

CORDVLVM Ariſtoteles, κούδυλον Numenius vocat, id ſalamandrini amphibij genus, quod pharmacopolarum officinæ falſò pro Scinco exponere ſolent. viuiparum animal eſſe comperimus, admodum alacre, in quo ſalamandram excedit: ſcinco multò minus, branchiis præditum, pinnis lateralibus carens, caudam laxam & latam habens, ſiluri modo (quoad paruum magno licet conferre) minimè ſquamoſum, tergore nigricante, ac glabro, tuberculis tamen horridulo, quodq́ue facilè glubi poteſt, digiuſque attrectatum lacteum humorem vt ſalamandra emittit, qui naribus admotus virulentum quidpiam referat: roſtro obtuſo, dentibus aſperioribus communito, digitis anteriorum pedum in quaternos, poſteriorum in quinos articulos diuiſis: quod dum per aquam fertur, pinnam carnoſam erigit, quæ à vertice ſecundum dorſum vſque ad caudam protenſa, ipſam ambire conſpicitur. quamobrem ſinuoſo corporis impulſu, ſiluri, anguillæ ac murenæ modo natare ſolet. Proinde quòd ad eius interiores partes attinet, linguam ranæ fluuiatilis modo ſpongioſam habet, qua glutinis more facile ad os adducit hirudines fluuiales & terreſtres oniſcos & lumbricos, quibus præcipuè veſcitur: ob idq́; circa fauces fortaſſe id ipſi pulmo eſt. reſpirat enim eam partem mouendo, vt ranæ, vt obſeruaui in capta quam manu tenebam. quiddam veluti carnoſum ad linguæ radicem illi extuberat. Cæterum coſtis ac ſterno, vt & ſalamandra caret, oſſaq́; pro ſpinis gerit, cor ſpongioſum, dextro lateri incumbens, cuius auricula ſiniſtra maiorem pericardij partem occupat: pulmonibus caret, branchiis enim præditus eſt. hepate eſt nigerrimo, ad conuexam partem aliquantulum bifido, liene ſubrubro, ventriculi fundo adhærente: renibus ſpongioſis, cruribus ferè incumbentibus, qua in parte (& circa ſpinam) carnoſus tantum comperitur. alioqui ad pectus, & ſub ventre totus cutaneus eſt: oua gerit in bicorni vulua per ordinem, vt in viuiparis cartilagineis diſpoſita, quæ ruſo quodam adipe fouentur, ex quibus poſtea viuos fœtus, eoſque numeroſos, vt & ſalamandra excludit, Bellonius. ¶ Nos hoc animal non cordulum, ſed lacertum aquaticum nominauimus, & figuram eius hiſtoriamq́; inter quadrupeda ouipara poſuimus. Quòd ſi branchias habuerit (vt Bellonius ſcribit. nequedum enim id ſatis obſeruaui. in ſiccis quidem, quos hæc dum ſcriberem inſpexi, lacertus aquaticus quem vidi viuum, oculis aureolis, exiguum, ouis plenum ſubfuſcis, branchias nullas habebat. ſed neque pulmonem in eo reperire potui, nec lacteum vllum humorem emittebat. nullæ mihi apparuerunt) non dubitabo etiam ipſe cordulum eſſe fateri. Cordylum Ariſtoteles amphibium eſſe ſcribit, & perire illum Sole exiccatum (ἀναθέντα, lego αὐανθέντα.) Numenius eundem in Halieutico curylum (κύρυλον) vocat, his verſibus: Τοῖοί κεν ἄρμενα πάντα παροπλίσσαιο δὲ μύζης, Κύρυλον ἢ πυρλῶα ἢ εἰσαλίην ἑρπηλάς, Athenæus lib. 7. Ego de cordylo nihil tale apud Ariſtotelem legiſſe memini.

Vide ſupra in Quadr. Ouipar. pag. 79.

DE SALAMANDRA.

Pyro-

Figura prior ad viuum expreſſa eſt. altera verò quæ ſtellas in dorſo gerit, in libris quibuſdam publicatis reperitur, conficta ab aliquo, qui ſalamandram & ſtellionem à ſtellis dictum, animal vnum putabat, vt coniicio. & cùm à ſtellis ſtellionem dictum legiſſet, dorſum eius ſtellis inſignire voluit.

A.

Salamandra plerisq; ignota.

Nomina varia ſalamãdræ.

LACERTORVM genera plura ſunt, vt ſalamandra, ſaura, ſtellio, Iſidorus. Salamandra, non vermis vt inepti quidam literatores volunt, ſed lacerti genus, Σαλαμάνδρα Græcè vocatur. quod quidem nomen pleræq; omnes linguæ hactenus retinent: eò quod veram ſalamandram vbiq; opinor ſatis frequentem nemo ferè cognoſcendam ſibi curârit, & omnes neſcio quam peregrinam & portentoſam beſtiam ſibi finxerint. Videtur etiam Ariſtoteles tanquam de ignoto animali dubius de ea loqui, vno tantum in loco, cum inquit: Nonnulla corpora eſſe animalium, quæ igne non abſumantur, ſalamandra documento eſt: quæ vt aiunt, ignem inambulans per eum extinguit. Nam ſi nota ei fuiſſet, nec ex fama tantum de ea ſcribere, neque rem falſam, vt poſt dicemus, aſſerere debebat. Lacertum Arabes *ſamabras*, vel, vt Bellunenſis apud Auicennam legit, *ſaambras* vocant. vnde ſalamandræ Græcis Latiniſq; deductum vocabulum facilè coniicio. Accedit nonnihil etiam Hebraica vox *ſemamit*, quæ ſtellionem ſignificat, Prouer. 30. etſi alij araneam, alij ſimiam interpretentur, vt diximus in Simia *A.* Ridicula Iſidori opinio eſt, qui ſalamandram dictam ſuſpicatur quaſi *valincendram*, quòd contra incendia valeat. Idem & Albertus & alij quidam recentiores ſalamandram, ſtellionem & chamæleontem magno errore confundunt. Syluaticus dictionem *eac* ſalamandram interpretatur, & alio loco *odac*. *Koach* quidem alij chamæleonem, alij crocodili ſiue lacerti genus faciunt, vt pluribus docui in Chamæleone *A.* Salamandra, hoc eſt illud ipſum animal quod hic pictum damus, apud Italos & Rhætos qui Italicè loquũtur, vetus adhuc nomen retinet: alicubi tamen à Rhætis *roſada* dicitur. Ab Allobrogibus *pluuina*, a rore & pluuia. A Gallis *ſourd*, vt audio nominatur: non quidem puto quòd ſurda muta ve ſit, ſed a Græco ſaura fortaſſis. In Gallia Narbonenſi *blande*, a lento inceſſu, vt coniicio. blandum enim pro tardo & lento dicunt. & alibi in Gallia *alebrenne*, alibi *arraſſade*: quæ nomina fortè a ſalamandra interpolata ſunt. Neocomi *thet*. Normannis, ni fallor, *muron*. Hiſpanis *ſalamantegua*. Germani appellant eam Maal, alij Moll vel Molch, vel Moldwurm vt in Carinthia: alij Olm. Euricius Cordus vlmam & mulcham Latina terminatione. Harum ſanè vocum etyma certa non habeo, ſed coniecturas meas afferã. aut enim Maal conciſo & tranſpoſito ſalamandræ vocabulo dicta eſt, aut a maculis, & punctis, quibus toto corpore pingitur atque diſtinguitur. maal enim maculam, & maalen pingere noſtri dicunt. quare etiam ſtellatum hoc animal Plinius dixit: & forſan inde moti ſunt aliqui vt cum ſtellione confunderent: cui ſimiliter ſtellæ, id eſt maculæ nominis occaſio fuerunt: & ardea ſtellaris, & alia quædam eandem ob cauſam à ſtellis cognominata ſunt. Idcirco etiam Puntermaal, in quibuſdam Germaniæ locis appellatur, à punctis vt dixi, vt a lacertis aquaticis, quos Waſſermaalen, nominamus, diſcernatur. Aut fortè Molch rectius vocatur, quòd liquore lacteo turgeat, quod & Plinius teſtatur, & ipſe obſeruaui. Quanquam & aliud lacerti genus in alpibus reperi, figura & magnitudine ſalamandræ ſimile, cuius fortè ſpecies fuerit, quod in fine menſis Iulij virga a me percuſſum, lacteo humore copioſo manabat. Molchen noſtri & lac & omne opus lactarium indigetant. Et quoniam craſſo amploque capite lacertus hic eſt, homines ſimiliter capitatos Mollenkopff appellant. Salamandram Germani, quia propter crura breuia tardè graditur, Græco nomine μόλγην appellant, vt Georg. Agricolæ placet, nimirum ab adverbio μόλις deriuanti, aut quia Varinus μολγὸν interpretatur, τὸν βραδὺν. Sed cum etymologia Germanica non deſit, ſuperuacuum eſt externam quærere. & ſi dictio μόλγη Græcis in vſu eſſet, vt non eſt, facta videri poſſet a lacteo liquore, non minus quàm Germanica. μολγὸς enim & ἀμολγὸς à verbo ἀμέλγειν, quod eſt lac mulgere, deriuantur. Quidam in Heluetia Rhætis finitimi craſſo vocabulo, & per onomatopœiam, vt videtur, conficto, Quattertetſch hæc animalia vocant: quoniam plura ſimul aliquando, eaque craſſis corporibus, tanquam in vno cumulo circa vias cælo pluuio reperiantur. ¶ Anglicum eius nomen nullum adhuc reſciſcere potui. ¶ Albertus libro 26.

hiſtor. anim. in dictione Stelle (ſtellio ſcribendum) eadē omnino ſcribit quæ Plinius de Salamandra. nam, vt ſupra quoq; monui, duo hæc animalia confundit. Rimatrix eſt ſerpens ordinis primi, (id eſt acutiſſimi veneni, (vt dicit Iorach) [illegible]ans aquas & cibos, & inficiens: & ſi quis ex infectis aliquid guſtauerit, ſtatim moritur, Albertus. Ego apud idoneos authores de ſalamandra hæc & ſimilia tradi inuenio: nec obſtat nobis quòd ſerpens nominatur, cum barbari authores eorumq; interpretes, ſerpentium, vermium, lacertorūq; nomina more ſuo confundant. Quin & Albertus ſalamandram ſerpentem nominat, vt ſtellionem quoq; & ſautam.

B.

Deſcriptio Salamandræ. Salamandra lacertæ ſpecies eſt, Dioſcorides & Iſidorus. Lacerti figura, Plinius. *Ramarro,* (id eſt paruo lacerto, vt Itali quidam vocant: quanquam & bufonem a quibuſdam ſic vocari audio) ſimilis corpore & magnitudine ferè, maior tamen tum corpore tum capite, cruribus altioribus caudaque breuiore, Matthæolus. Auicenna etiam lib. 4. caudam breuem ei tribuit. Illæ quas vidi craſſiores erant lacerto vulgari, ventre pallido, craſſiuſculo, longæ circiter dodrantem: cutis pars nigerrima, pars flaua auripigmenti colore, vtraque ſplendens: linea (ſi bene memini) per dorſum nigra erat, punctis quibuſdam orbiculatis, ceu ocellis impreſſa. Dioſcorides animal varium, Plinius ſtellatum eſſe dicit. A coloris quidem varietate ſtellioni etiam & ardeæ ſtellari nomen impoſitum. Similis aſcalabotæ (id eſt ſtellioni, vt Nicandri Scholiaſtes quoque tradit) ſalamandra eſt Aeno, lacerta venenaria, hoc eſt pharmacitide velocior, Hermolaus in Corollario: Sed non rectè ταχύπορος pro τραχύπορος legit. neq; enim velocior eſt ſalamandra vllo lacerti genere, ſed tardiſſima omnium: aſperior verò ei cutis & ſcabrior eſt, in dorſo præſertim propter puncta quæ dixi: & fortè Nicander hanc ob cauſam ῥαγόεν δέρος ſalamandræ dixit, quòd cutis interrupta his velut oculis videatur. ex his in pelle eius rupturis, inquit Scholiaſtes, cum in igne fuerit, ſudor effluens, ignem extinguit. Præterea notandum quòd Aetius lacertam pharmacitidem à ſalamandra diuerſam facit, Nicander in Alexipharmacis eandem. Salamandra quadrupes eſt, ſimilis lacertæ aut crocodilo terreſtri: vel, vt alij, parua eſt vt lacerta, cauda breui, Scholia Nicandri. Maior lacerta viridi, Kiranides. ego craſſiorem reperiri puto, nunquam verò longiorem. Suidas ſimpliciter magnitudine lacertæ eſſe ſcribit: & Zoroaſtres in Geoponicis 15. 1. animal eſſe minimum. Subtile & paruum eſt animal, lumbricis aſſocium, flauo colore veſtitum, Hermolaus ex Caſſiodoro. Salamandræ toto corpore nigro flauoq; colore alternis diſtinguuntur, vtroque adeò ſplendente, ac ſi arte ſplendor ille inductus fuiſſet. ſed animal eſt ipſo aſpectu homini contrarium & abominabile, Matthæolus: hinc ſcilicet Nicandro cognominatur δίλαιν δόλιον αἰὼ ἀπεχθής. De maculis quibus quaſi depingitur, vnde nomen ei fortaſſis apud noſtros, dixi in A. Memini tamen aliquando in alpibus reperire vnam huius generis quæ tota erat fuſca, abſque ſplendore, corporis forma alioqui ſimili, cauda breui & lacteo ſucco percuſſa ſimiliter manabat, vt etiam lacerti aquatici, quos noſtri Waſſermollen, id eſt ſalamandras aquaticas vocant, de quibus ſupra priuatim ſcripſi. Videntur ſalamandræ in valle Anania per ſyluas vbique, & alibi paſſim in Tridentina ditione, Matthæolus. Apud nos quoque non ſunt raræ. & plures aliquando ſimul quaſi conuolutæ reperiuntur, vt dictum eſt in A. & alibi paſſim in Germania. Salamandram nonnulli dicunt cute & ſquamis carere, Gillius. ego in ſolis Nicandri ſcholiis hoc dictū reperio, quæ λιπόῤῥινον epitheton quod pœta huic lacertæ attribuit ſic interpretantur, διότι δέρμα οὐκ ἔχει, ὅτι λεπίδα. ἢ διότι λίπος ἀφίησιν ἀπὸ τοῦ δέρματος. γλίσχρος (γλίσχρα) γὰρ ἐστὶ καὶ λεπίδας. Sed alia quoq; multa ſæpe abſurda in iſtis Nicandri ſcholiis leguntur. Mihi ea interpretatio arridet, λιπαρόρινον cognominari, quod ſplendida & renitente tanquam pingui aliquo delibuta ſit pelle: & magis, quàm vt idem Scholiaſtes inquit, quoniam ſuccum pinguem è cute remittat, quo quidem manante ignem quoq; extinguat. nam ſi propriè pinguis eſſet hic humor, ignem aleret potius. Theophaſtus humorem ſalamandræ denſum, tenacem & frigidum eſſe docet. Salamandræ an ſexus differentia careant, quod Plinius ſcribit, vide circa finem capitis ſequentis. ¶ Caput eis magnum, venter lutei coloris, vt etiam ima caudæ pars. reliquum corpus totum alternis maculis nigris & luteis quaſi ſtellatum diſtinguitur, Georg. Agricola. In quibuſdam ſyluis paludoſis Germaniæ iuxta vias reperiuntur totæ nigræ in dorſo, & in ventre ruffæ, Matthæolus.

C.

Vbi degãt Salamãdræ. Salamandræ loca frigida & humida incolunt, qualia ſunt vmbroſa & opaca, & circa fontes, in pratis & circa ſemitas reperiuntur. Kiranides in vepribus & fruticibus eas degere ſcribit. ¶ Nunquam niſi magnis imbribus proueniunt, & ſerenitate deficiunt, Plinius. *Quando appareãt.* Idem noſtri homines teſtantur: nempe pluuioſa ſolum tempeſtate eas viſi, ſiue quòd tum naſcantur, ſiue potius quòd [illegible]bula ſua tum temporis deſerant, vt & inteſtina terræ. Vulgò etiam animal æſtiuum eſſe fertur, quòd primo vere apparens æſtatem aut ver potius prænunciet, vernum melius appellandum. Memini equidem videre hunc lacertum initio Februarij, & aliàs Aprilis, crepuſculo veſpertino in via inter riuum & ſæpem. Tempore pluuiali præcipuè verno & autumnali apparent, cum autem frigora verna ſunt, & æſtate calores intenſi, rariſſimè è terra prodeunt, Matthæ. *Iners eſt animal.* ¶ Animal eſt iners, νωχελής, Dioſc. ingreſſu tardiſſimum, Matthæolus: quod nos quoq; obſeruauimus: hinc Galli Narbonenſes

blan-

blandam nominant, vt videtur. ¶ Sunt qui ore hiante aërem ab ea captari dicant, quod ego in vna quam diebus multis domi in vaſe vitreo retinui, nunquam animaduerti. Vnde deceptos eos conijcio ab illis qui ſalamandram cum chamæleonte confuderunt. Sunt qui lac eam appetere mihi retulerint, & ſi fortè in ſylua cubantis vaccæ vber ſuxerint, emori vber, nec amplius lacte manare. Fauos exedit veluti promuſcide quadam, Iod. Willichius in quartum Georgicorum. ego nullam in ea promuſcidem obſeruaui.

Lac appetit.

Diuerſa authorũ ſententia de Salamandra in igne viuente.

¶ Salamandram aliqui illæſam per ignem tranſire ſcribunt, alij ſimpliciter nihil ab igne lædi, alij ignem ab ea extingui, alij viuere eam & nutriri ab igne, alij etiam generari in eo. quæ ſententiæ ipſę inter ſe pugnant. quomodo enim viuet in igne aut generabitur in eodem, ſi ignis ab ea extinguitur? Sed primum illorum qui hæc ſtultè affirmarunt verba recitabo, ſecundo loco aliorum qui tanquam falſa negarunt. Nonnulla corpora eſſe animalium quæ igne non abſumantur, ſalamandra documento eſt: quæ, vt aiunt, ignem inambulans per eum extinguit, Ariſtot. 5.19. hiſtoriæ anim. Apparet autem eum non ſuam ſed aliorum ſententiam retuliſſe, ex verbis, vt aiunt adiectis, quod philoſophum hominem decebat. alij enim incautius ſimpliciter quod audiebant tantum, nec vnquam viderant, aſſeruerunt. Hominem igne combuſtum ſignificantes Ægyptij, ſalamandram pingunt. hæc enim vtroque capite interimit, Horus in Hieroglyphicis 2. 60. vt interpretes verterunt, & Græcus etiam codex habet. mihi quidem locus obſcurus aut potius deprauatus videtur. quis enim ſalamandram legit bicipitem? & ſi ſalamandra igne non vritur, abſurdum & contrarium eſt ſalamandra picta hominem qui eodem vratur inſinuare. Nicander in Alexipharmacis ſalamandræ per ignem tranſeunti nullum inferri damnum canit, nec pelle eam nec pedibus vri. Scholiaſtes addit, meatibus quibuſdam patêre huius animantis cutem, (vnde poeta μυζῶν δέρος dixerit,) vnde humor deſtillans ignem exſtinguat. Et rurſus in Alexipharmacis idem poeta nihil eam ab igne pati ſcribit: vbi Scholiaſtes Andream quendam citat à quo proditum ſit, manum aut veſtem ſalamandræ ſanguine illitam, nihil damni ab igne accepturam: & lipóń hinon à poeta cognominari hunc lacertum quòd pinguem quendam ac tenacem ſuccum à cute remittat, quo deſtillante reſtinguatur ignis. Salamandra animal frigidiſſimæ eſt naturæ, adeò vt ignis quoque ſi in flammam irrepat, extinguatur ipſo interim illæſo, Suidas. Huic tantus rigor, vt ignem tactum extinguat, non alio modo quàm glacies, Plinius. An verò frigidum huius animantis temperamentum ſit, diſquiremus infra. Salamandra quanquam ex igne non naſcitur vt pyrigoni: contra tamen hunc ire audet, contráque illius flammam veniens, tanquam aduerſus hoſtem quandam, ſic eam expugnate aggreditur. Cuius rei teſtimonium fabri, quorum opera atque artificium igne nititur, afferunt: nam quandiu eis ex flammæ ſplendore ignis flagrare eorumq́ue artem fabrilem adiuuare videtur, huiuſmodi animal magna ſecuritate ipſi negligunt. Cum autem ignis euaneſcit, ac reſtinguitur, fruſtraq; folles flant, hoc ſibi tum animal aduerſari præclarè intelligunt. Quare hoc ipſum perueſtigant, atq; inueſtigatũ vlciſcuntur. ignis autem poſtea iterum ſuccenſus fabrile opus, modo vt ante erat ſolitus alatur, iuuare perſeuerat, Ælianus. *Seu ſalamandra potens, nulliſq; obnoxia flammis.* Serenus. Miramur animalia quædam, quæ per medios ignes, ſine noxa corporũ tranſeunt: quanto hic mirabilior vir qui per ferrum & ruinas & ignes, illæſus & indemnis euaſit? Seneca epiſt. 1.9. de Stilbone loquens. Salamandra minimum animal, ex igne generatur, & in igne viuit non vrente eam flamma, Zoroaſtres in Geoponicis 15.1. videntur autem hæc dicta potius ad pyrigonos muſcas quàm ad ſalamandras pertinere. Sed vide quàm nullus eſt ſtultitiæ finis: non ſatis erat nugari ſalamandrã in igne viuere, addiderunt quidam aſcendere eam ad ignem illum elementarem orbi Lunari finitimum. Quomodo poteſt ſalamandræ patête acceſſus ad ſphærã ignis? præſertim quum aues quæ altius iuſto euolant, relabantur deorſum. aer enim illic nimiũ ſubtilis, ictus alarũ ſuſtinere non poteſt, Ferdin. Ponzet. Salamãdra (inquit Aetius citante Hermolao) per ignem cadentibus flammis ambulat, eumq; non ſolum frigoris vi, ſed etiam pondere corrumpit quaſi obruens. Fertur in libro de proprietatibus rerũ, genus eſſe ſalamandrę aliud cuius pellis villoſa ac piloſa ſit, cuius pili poſt longam vetuſtatem, vt comperitur, in ignem proiecti, igniri extrahantur illæſi, Arnoldus de Villanoua in libro de venenis. ¶ Recitaui verba illorum, qui ſalamandras ab igne non lædi ſcripſerunt: nunc addam aliorum verba quibus hæc opinio improbatur, vt debet. exuri enim ipſam meo experimento noui, & cineris eius in re medica vſus eſt. Quæ magi ex ſalamandris tradunt contra incendia, quoniam ignes ſola animalium extinguat, ſi forent vera, iam eſſet experta Roma, Plinius. Sextius negat ignem reſtingui ab iis, Idem. Salamandra lacertæ genus fruſtra creditum eſt ignibus non vri, Dioſcor. Aetius ſcribit ſalamandra ignem tranſeunte, diuiſam flãmam ab ea diſcedere: ſi tamen immoretur, conſumpto frigido eius humore exuri. hoc nos quoq; experti ſumus. Salamandra ad certum vſq; terminum ab igni nihil patitur, vritur autem ſi longiore ſpatio igni ſit admota, Galen. lib. 3. de temperamentis. Theophraſtus etiam teſtatur ſalamandram igne comburi, ſi in eo diu manſitet, Niphus. Prunæ impoſita extinguit eam, quod experiri volui, vt cuiuſuis animantis caro cruda: at ſi in ipſum ignem flãmis vigẽtem inieceris, ibi non exuri eam, aut igne eam viuere vt chamæleon aere, nulla ratione credi poteſt, Matthæolus. quanquam ſunt qui in Cypro muſcas quaſdam in igne naſci & inde nutriri putent: de quibus inter inſecta loquemur.

Salamandræ aliqui (inquit Albertus) ineſſe dicunt lanam quandam quæ in igne non aduratur, quòd penetrare eam non poſſit. Sed ego expertus ſum id quod ad nos defertur pro huiuſmodi lana, non eſſe lanam animantis. quidam lanuginem cuiuſdam planete (vox videtur corrupta) quod etiam ego non ſum expertus. Hoc quidem expertus ſum, lanuginem eſſe ferri. vbi enim magnæ maſſæ ferri (vt pro incudibus) fabricantur, ſcinditur aliquando ferrum & euolat vapor ignis: qui cum panno vel manu colligitur, vel tecto fabricæ adhæret, lanam fuſcam & aliquando albam refert. hæc autem lanugo ignem non ſentit, & à nonnullis lana ſalamandræ vocatur. Multi autem ſequentes Iorach philoſophum dicunt quòd hoc animal viuit in igne, quod falſum eſt, ſimpliciter dictum. ad breue enim tempus, Galeno etiã teſte, in eo durare poteſt. Quòd ſi mediocris ſit ignis, vt inquit Iorach, extinguit eum: non ideo quòd vita eius in igne ſit, ſed quia frigidiſſimum eſt, vt placet Ariſtoteli (ego hoc nuſquam apud Ariſtotelẽ inuenio:) & pelle tam denſa, vt poros eius ignis non penetret, niſi diutius in eo remanſerit. Ego aliquando araneam ſpiſſæ pellis & frigidi humoris poſui in ferro candenti, quæ diu iacuit antequam moueretur, & ſentiret calorem adurentem: & ad aliam magnã adhibui lumen paruum, quod ab aranea tanquam flatu quodam reſtinctum eſt, Hæc Albertus. Craſſitiem ſane pellis in ſalamandra obſtare puto quo minus citò ab igne afficiatur. ſalamandris quidem aquaticis adeò duram tenacẽq; pellem eſſe deprehẽdi, vt cultro difficulter vulneretur. quod ſi etiam vi ignis rupta fuerit cutis, humor craſſus & copioſus erumpens, aliquandiu obſtare poteſt. multo enim humore abundare hoc animal, ipſa eius corporis craſſities ſignum eſt, & quòd humidis tantum pluuiiſq; temporibus apparet. idem humor an frigidus ſit, ad extinguendum ignem non multum refert. Iam corporis læuitas illa ſplendida, tanquam oleo aut vernice (vt vulgò vocant) delibuta, meatus omnes quam maximè clauſos eſſe oſtendit, ideoq; difficiliorem igni vrenti aditum. Ex ſalamandræ pilis, quos nullos habet, inextinguibilem telam fieri falſum eſt. Nam huiuſmodi materia eſt vel ex amiãto vel ex quodam apud Plinium lini genere, ſi non & id amianto lapidi idem fuerit, Euricius Cordus. Ipſe expertus ſum villos Salamandrę non conſumi igne, Ringelbergius. Salamandra propter frigus ignem non aliter ac glacies extinguit: quo modo etiam oua ſerpentium in ignem camini coniecta flammam ſolent extinguere. attamen tam ipſa oua quàm ſalamandra comburuntur, Georg. Agricola. Lini asbeſtini Plinius meminit libro 19. quod ſi in ignem proiiciatur, non vritur. ego id arbitror ex lapide quodam eſſe, qui amiantus dicitur. is, vt Dioſcorid. libro 5. inquit, in Cypro naſcitur, ſimilis alumini ſchiſto, id eſt de pluma à nobis vocato. ex eo theatris vela texuntur. hæc autem in ignem coniecta, inflammantur quidem omnino, ſed ſplendeſcunt magis exempta, & nihil igni deperdunt. Nos hunc lapidem habemus, & nẽdo in fila diduci certum eſt. Multi ex alumine ſchiſto, ſed fruſtra, conati ſunt lintea in hunc finem parare. Non deſuêre qui ex ſalamandræ cortice ſimiles mappas, quæ comburi non poſſunt, factas putarent: ſed falſò. vidi enim ipſe ſalamandram comburi parumq; aberat quin ignes eius in os mihi proſiliret, Ant. Braſauolus. De Caryſtio lapide ex quo mantilia fiebãt, quæ igne purgabantur non vrebantur, lege Varinum in voce Caryſtos.

De pãnis quæ igne non comburãtur, ſed purgẽtur.

In prouincia Chinchintal Tartarorum regi ſubiecta (vt ſcribit Paulus Venetus 1.47.) mons eſt in quo inueniũtur mineræ chalybis & audanici: itemq; ſalamandræ, de quibus fit pannus, qui in ignem proiectus comburi non poteſt. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, vt quidam è ſociis meis vir ſingulari induſtria, Turchus religione me edocuit, qui in prouincia illa rebus metallicis præfuit. Inuenitur in monte illo foſſilis quædã terra, quæ fila producit lanæ haud diſſimilia, quæ ad Solem deſiccata in mortario æneo teruntur: deinde ſic purgata & attenuata vt reliquum lanificij genus nentur, atq; in pannum cõtexuntur. Hos cum dealbare volunt proiiciunt ad horæ ſpatium in ignem, & tunc ex flammis illæſi educuntur niue candidiores. Eoſdem ſimiliter purgant quũ maculas aliquas contraxerint. nam lotura alia præter ignem illis non adhibetur. De ſalamandra verò ſerpente qui in igne viuere dicitur, nihil explorare potui in orientalibus regionibus. Aiunt Romæ mappam quandam haberi ex ſalamandra contextam, in qua ſudarium Domini inuolutum retinetur, quam rex quidam Tartarorum Romano miſit Pontifici, Hæc ille. Alexander papa, vt fertur ex huius animalis lana veſtimentum habuit, quod non aliter purgabatur, quàm igni iniectum, vnde candeſcebat, Obſcurus. Contextæ ex hac lana pallida zonæ, non exuruntur, vt recentiores quidam tradunt. Alumen *Scaiola* vulgò dictum, eſt aſter Samius apud veteres, nec eſt ex ſuccorũ genere: vt nec alumen plumæ: ex quo ſi fiant licinia, non ardent, ſed perpetuo oleum conſumitur, ipſa manent. Commune eſt hoc omni ferme generi cruſtati lapidis. Nam & in Eiſleba ex pyritide, tum lapide alio ſciſſili pyræ impoſito, liquor viridis emanat, qui cum igne extinctò cogitur, ignẽ amplius non ſentit. Sic & ex amianto lapide Romæ mappas, & in Verebergo Bohæmiæ mantilia eſſe affirmat Agricola, quæ non aqua ſed ignibus eluũtur. Et ex Magnesia lapide ſquammoſo argentei & plumbei coloris in Boldecrana menſæ fiunt, quæ igne purgantur, nec vitiantur: ex tenuiore autem thryalides pro lucernis, &c. Cardan. Et alibi, Aſterem Samium & calcem extinctam in maluæ ſucco aut mercurialis, efficere poſſe putant, ſi manus illinantur, ne ignis noceat, Georg. Agric. amiantum Germanicè interpretatur Federweiß/Salamander haar. Albertus lapidis iſcultos (aliàs iſcuſtos, quæ vox corrupta videtur à Græca asbeſtos) mentionem facit, qui an idem ſit cum amianto, an eius ſpecies, aliorum reliquimus iudicio. Verba Alberti hæc fere ſunt, Iſcuſtos lapis,

vt

vt Iſidorus & Aaron tradunt, in vltimis Hiſpaniarum partibus iuxta Gades apud Herculis Columnas frequenter inuenitur: is propter viſcoſum humorem in eo exiccatum, in fila deduci poteſt: e quibus facta veſtis non comburitur, ſed igne purgatur & nitet. & fortè hoc eſt quod pennam (plumas) vocant ſalamandræ, quæ eſt lanugo quædam tanquam lapidis humidi. Ignis tum alijs modis extinguitur, (inquit Theophraſtus in libro de igne, vt nos tranſtulimus,) tum infuſo humore aliquo: qui ſi frigidus etiam fuerit, validius extinguet: id quod circa ſalamandram accidere aiunt. eſt enim hoc animal natura frigidum: & quæ effluit ab eo humiditas tenax, ſed eius naturæ vt facilè poſſit procul penetrare argumento ſunt aquæ exitiales factæ, itemq́; fructus quibus admixta fuerit, præſertim mortua. eſt etiam nonnihil cauſæ in tarditate inceſſus eius. nam cum ſic diutius immoretur igni, magis extinguit. Extinguitur autem ab illa non quantuſcunq; ignis, ſed mediocris ſi conferas ad naturam & potentiam eius: in quo ſi non diutius verſetur, denuò excitatur (ignis.) Eiuſdem rationis eſt quòd viſco illita non vruntur, vtpote humore lento, denſoq́; & frigido: & quòd acetum præſertim cum albo oui liquore mixtum incendia validiſſimè extinguit, &c. Hæc ille. Ignis maximè extinguitur aceto & viſco & ouo, Plinius 33.5. Cor negatur cremari poſſe in ijs qui cardiaco morbo obierunt, negatur & veneno interemptis. Certe extat oratio Vitellij, qua reum Piſonem eius ſceleris coarguit, hoc vſus argumento: palamq́; teſtatus, non potuiſſe ob venenum cor Germanici cæſaris cremari: contra genere morbi defenſus eſt Piſo, Plinius. In epiſtola Æſculapij cuiuſdam ad Octauianum Auguſtum, legitur venenum quoddam eſſe tantæ frigiditatis quod cor hominis interempti illo veneno conſeruet ab igne. Etſi cor illud in igne ponatur tam diu donec aſſatione lapideſcat, lapidem illum vocari profilis (vox videtur corrupta) ab igne, à materia verò humanum: & pretioſum eſſe eò quòd victores faciat & à veneno præſeruet, &c. rubere aiunt candore admixto, Albertus de foſſilibus 2.14. Hæc de ſalamandra, & alijs quæ igni reſiſtere legimus.

De quibuſdam alijs quæ igni reſiſtunt.

¶ Frigidiſſimam eſſe ſalamandram apud Suidam legimus. Theophraſtus & Nicandri Scholiaſtes ſimpliciter frigidam eſſe ſcribunt. Plinius tantum ei rigorem eſſe ſcribit, vt ignem tactu extinguat non alio modo quàm glacies. Quod ſi verum eſt, falſum fuerit animalia omnia calida & humida eſſe, nimirum ſi conferas inanimatis. atqui ex inanimatis corporibus mixtis nullum eſt quod ęquè ac glacies ignem extinguat. Ipſe quidem agnoſco ſalamandram frigidam eſſe actu tactuq́; vt ſerpentes omnes: & hanc etiam magis, quòd & humoris plus habeat, & ſub terra frequentius lateat, neq; calidis & ſiccis temporibus prorepat, ſed vêre & autumno ferè tantum, idq́; tempore pluuio. Habet tamen in viſceribus ac venis calorem ſuum natiuum, eò fortaſſis efficaciorem per antiperiſtaſin. Ad hominem quoq; calida eſt, ſed calore humido putridoq́;, quare inter ſeptica venena ponitur, quæ corpus erodunt, non ſic vt calida & ſicca, ſed ita vt ſimul tabe quadam afficiant. itaq; pilos detrahit, quod nullum ex frigidis facit. Dioſcorides ei vim calefaciendi & vlcerandi adſcribit. Sed alios quoque ſerpentes, eorumq́; venena aliqui frigida crediderunt, quos reprehendit Albertus lib. 25. hiſt. anim. & Matthæolus in ſextum Dioſcoridis cap. 40. Videntur autem mihi omnino non ſerpentium tantum lacertorumq́; omnium, ſed quæcunq; ex animalibus venena ſunt, ſeptica eſſe, huc eſt cum calore humido ac putreſaciente coniuncta.

Salamandræ frigiditas.

¶ Quædam gignuntur ex non genitis, & ſine vlla ſimili origine: Ex ijs quædam nihil gignunt, vt ſalamandræ: neq; eſt ijs genus maſculinum fœmineumve, ſicut neq; in anguillis, omniaq́; quæ nec animal nec ouum ex ſeſe generant, Plin. In hoc genere non eſt maſculus neq; fœmina, ſed omnes gignunt, Obſcurus qui ex Plinio mutuatus videtur, & pro nihil, legiſſe omnes. Latet hybernis menſibus ſalamandra, (verba ſunt Geor. Agricolæ: latitare autem eas Ælianus quoq; author eſt.) Etenim hoc anno in Februario Snebergi maxima vis ſalamandrarum ex vicinis locis collecta agglomerataque in vltima cuniculi cuiuſdam parte fuit reperta. Et proximo anno in Nouembri ſalamandra viua ex fonte finitimæ ſyluæ per fiſtulas in hoc oppidum influxit. Pluuiæ autem & ſubſequens ſerenitas ſalamandras excitant ex venis, fibris commiſſuriſq́; ſaxorum. Huic animali nec maſculinum nec fœmininum genus falſò putant eſſe, Geor. Agricola. Salamandra catulos excludit iam perfectos, & protinus vt nati ſunt incedentes, quadraginta aut quinquaginta numero, omnes ſine vllo inuolucro, vt vipera quoq;, Petrus Bellonius. Quanquam autem viuos pariat, in vtero tamen primum oua concipit, ſola in hoc genere quod ſciam: vt ſola inter ſerpentes vipera. Zoroaſtres ſalamandram ex igne generari ſcribit: Ælianus non naſci quidem ex igne vt pyrigoni, in igne tamen verſari illæſam, vt ſuperius recitaui ac reprehendi.

De ſalamandra ortu & generatione.

D.

Salamandra irritata ſaniem euomit lacteam, Agricola. Audax eſt, neq; hominem fugit, ſed etiam perſequenti ſe opponit, vt quidam mihi retulit. Ego hoc in duabus quas domi per aliquot dies viuas retinui, non potui animaduertere. Et fortè cum propter tarditatem greſſus effugere non poſſit, audacior videtur, ac ſi ſponte non fugiat.

Salamandra audax.

E.

Salamandra viſa ſignum pluuiæ futuræ eſt.

Prognoſticon pluuiæ.

G.

Digitized by Google

Remedia ex ſalamandra.

Remedia ex ſalamandra. Vim habet erodentem, calfactoriam, exulcerantem. additur, vt cantharis, in medicamenta, quorum vis eſt exeſſe, & lepras abolere, ſimiliq́; modo reconditur, Dioſcor. Vide ſupra in C. vbi de temperamento eius docui. Raim. Lullius in libro de quinta eſſentia hoc animal adnumerat remedijs, aut venenis potius, illis quæ quarto gradu refrigerant. Galenus non ipſam, ſed vſtæ eius cinerem, medicamentis ſepticis, lepricis & pſoricis admiſceri ſcribit. Celſus inter ea quæ exedunt corpus & adurunt ſalamandram adnumerat. Pro ſalamandra ſubſtitui poteſt lacerta viridis, Author ſuccidaneorum. Liquefacta in oleo pilos euellit, Dioſcor. interprete Ruellio. Græcè legitur, ταχεῖσα μετ' ἐλαίου, hoc eſt in oleo macerata aut tabefacta potius. Marcellus Vergilius κανθεῖσα legere mauult, id eſt vſta. quoniam Paulus Ægineta quoque crematæ ſalamandræ cinerem tantum ad hos vſus adhibeat, cuius hæc ſunt verba, Σαλαμάνδρας δὲ καυθείσης τὴν τέφραν ἔνιοι μιγνύουσι: id eſt, *Crematæ autem ſalamandræ cinerem aliqui miſcent.* Ego ſalamandram non vſtam magis ſepticam eſſe puto quàm cum vſta eſt: quòd igne venenum illud ſepticum maiori ex parte conſumatur. Salamandræ cinis pilos in palpebris incommodos euulſos renaſci non patitur, Plinius. Salamandræ vſtæ cinerem terreſtrium herinaceorum felle excepto, ac pilis antea euulſis vtitor, Galenus de compoſ. medic. ſecundum locos 4. 7. ad pilos palpebrarum pungentes. Et rurſus lib. 1. inter ea quæ Crito ad pilos diſperdendos ſcribit: quin & fortiora iam dictis ex herinaceis & ſalamandra componunt in oleo coctis. Salamandræ cinis aſperſus myrmecias & clauos pedum breui extirpat, Kiranid. Inteſtina ſalamandræ pilos abolent, Nicandri Scholiaſtes. ſed apud Dioſcoridem aliter habetur, Exenterata detractis pedibus & capite in melle ſeruatur, ad eundem vſum, (ad euellendos pilos.) Verum Plinius hunc reponendi ſalamandras modum in alium vſum refert: Sextius (inquit) Venerem accendi cibo earum, ſi detractis interaneis & pedibus, in melle ſeruentur tradit. Mihi quidem Pliniana lectio magis probatur. nam ex ſcinco etiam & ſtellione, tum ſimpliciter tum tranſmarino, capite caudaq́; reſciſſis, medicamenta fiunt intra corpus ſumenda ad Venerem ciendam, & alios quoſdam vſus. Hæc ſcribo vt veterum ſcripta explicem, non quod huiuſmodi quicquam intra corpus dari approbem. Sextium ſanè Plinius alibi eòam ſæpe citat, ita vt ſemper ferè eadem apud Dioſcoridem quoq; reperiantur. Salamandræ ſanie quæ lactea ore vomitur, quacunq; parte corporis humani contacta, toti (totius corporis) defluunt pili: idq́; quod contactum eſt, colorem in vitiliginem mutat, Plinius.

Defluit expulſus morbo latitante capillus,
Seu ſalamandra potens, nulliſq; obnoxia flammis
Seu rarò lauitur, ſeu vis epota veneni,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Q. Serenus. *Hoc ſalamandra caput, vel ſæua nouacula nudet, &c.* Martialis mulieri imprecans. Plura vide mox in veneno eius.

Salamandra cor.

¶ Salamandræ cor circa genua mulieris geſtatum, conceptum impedit & menſtrua, ita vt extinguantur. Quòd ſi pelle in nigra cubito alligetur, tertianam & hemitritæum & quartanam, & omnem typum febris aufert, Kiranides. Perſuaſio quidem illa circa ſterilitatem inducendam mulieri hoc cor iuxta genua geſtanti, inde orta videri poteſt quòd ſalamandræ etiam ſteriles creditæ fuerint. nam & alias ſimiles falſas credulitates (vt ſic dicam) recitauimus in Lepore G. Salamandræ cor collo febrientis appenſum, ſtatim extinguit febrim, Kiranides.

De Salamandra veneno.

¶ Salamandram dicunt ſolo aſpectu nocere, & habere tot genera veneni quot colores. ¶ Contra ſalamandram aut aliquod ex ea venenum intra corpus ſumptum. Inter omnia venenata, ſalamandræ ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt, vt omittam, quòd perire conſcientia dicuntur homine percuſſo, neq; amplius admitti ad terras. Salamandra populos pariter necare improuidos poteſt. Nam ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ederint necat frigida vi, nihil aconito diſtans. Quinimo ſi contacto ab ea ligno vel pede cruſta panis incoquatur idem veneficium eſt, vel ſi in puteum cadat. Quippe cum ſaliua eius quacunq; parte corporis, vel in pede imo reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis & tanta vis veneni a quibuſdam animalium vt ſuibus manditur, domante eadem illa rerum diſſidentia. Venenum eius extingui primum omnium ab his quæ veſcantur illa veriſimile eſt. His verò ſimilia ſunt quæ prodantur (probantur à) cantharidum potu, aut lacerta in cibo ſumpta. Cætera aduerſantia diximus, dicemuſq; ſuis locis, Hæc omnia Plinius 29. 4. In quo non probo, quòd ſalamandræ venenum frigidum facit, & & aconito comparat. nam neq; illud frigidum eſſe ſupra in C. oſtendi, neq; aconitum in Lupo A. Deinde quod ſcribit venenum eius primum extingui ab his quæ veſcantur ea, veriſimile eſſe, de ſuibus tantum accipio, (Nicander quidem ſuillam carnem cum teſtudine elixam commēdat) vt præcipua alexipharmaca ex ſue petenda ſint, ijs verò ſimilia & proxima, nempe ſecundo loco, ea quæ aduerſus cantharides aut lacertas produntur vel probantur, id eſt laudantur. Multa enim, vt in ſequentibus patebit communem aduerſus ſalamandras & cantharides auxiliarē vim obtinent. quamobrem miror cum ſimile ſit cantharidum venenū, & remedia ferè eadem contra vtraſq;, quomodo Plinius rurſus (eodem capite inferius) cantharides ſalamandris reſiſtere ſcribat, his verbis: Salamandris cantharides contrariæ ſunt, vt diximus. Atqui hoc nuſquam alibi ab eo dictum reperio: neq; ſi reperirem approbaturus eſſem. Itaq; deprauatum eſſe dixerim Plinij locum, aut mutilatum. Codex iam olim Baſiliæ excuſus ſic habet, Solipugis cor veſpertilionis contrarium, omnibuſq́, formicis, ſalamandris reſiſtit.

Cantha-

Cantharides diximus: ſed & in ijs magna quæſtio, &c. Hermolaus nullam hic variæ lectionis mentionem facit, vt neq; Sigiſmundus Gelenius. Hic reprehendendus eſt etiam Matthæolus, qui miratur quomodo Dioſcorides iubeat iiſdem auxilijs contra ſalamandram vti, quæ aduerſus cantharides adhibentur, cum hæ calidiſſimæ ſint, illa, vt inquit, frigida: itaque non de particularibus remedijs, ſed tantum de communi venenis medendi genere intelligenda Dioſcoridis verba putat. Sed longè errat, cum neq; frigidum ſit, vt ſæpe iam dixi, ſalamandræ venenum, & particularia auxilia, vt in ſequentibus apparebit, multa eadem ſint. Interim tamen remedia illa quæ contra cantharides præſcripta ſunt tanquam communia, non omittenda eſſe, & de ijs præcipuè intelligenda eſſe Dioſcoridis verba non negârim, ſi ita legas vt codices noſtri habent, & Marcellus tranſtulit, ἐφ' ὧν πάντα ποιούμενον δεῖ καὶ ἐπὶ κανθαρίδων, ἰδιαίτερον αὐτοῖς προσφερόμενα, &c. Sin legas vt Ægineta, ἐφ' ὧν ἅπαντα ποιητέον ὅσα καὶ ἐπὶ τῶν κανθαρίδων, ἰδιαίτερον δὲ αὐτοῖς, &c. cui lectioni Plinius etiam aſtipulari videtur, de particularibus quoque medicamentis eum ſenſiſſe dici poteſt. Sed Aetius hac in parte cum Matthæolo facit, ſcribens, Danda verò & his quæ in cantharide ſunt relata, vt inde vomant. Ephemero ſumpto, quemadmodum & à ſalamandræ potu, remedio ſunt vomitiones & clyſteres, Dioſcorides. Qui biberit ſalamandram, patietur ſigna cantharidum, & cura eius & bezoar eſt vna, Aponenſis. Salamandra ab apris in Pamphylia & Ciliciæ montuoſis deuorata, qui edêre moriuntur, nec eſt intellectus vllus in odore vel ſapore, Plinius. Sus ſi quando ſalamandram comederit, ipſe extra periculum eſt: eos autem qui carnibus eius veſcantur, interimit, Ælianus. Et aqua vinumque interimit ſalamandra ibi immortua, vel ſi omnino biberit vnde potetur, Plinius. Aquas, quibus admixta fuerit, exitiales reddit, item fructus, præſertim mortua, Theophraſtus. Veriſimile eſt autem mortuæ venenum latius ſpargi propter accedentem putredinem, & emanantes inde vapores odore & flatu ſolo inficere. Noſtro etiam tempore venenoſa hæc eius vis non ignoratur. nam Galli quidam olim mihi narrarũt, vulgò apud eos ferri, ſi blanda (ſic ſalamandrã Narbonenſes vocant) in aceruo tritici reperiatur, totum infici, adeò vt vel gallinæ veſcentes inde pereant. Apud nos quidem non vſq; adeò maleaudit: & Antonius Braſauolus ſalamandram noſtram (inquit) non puto adeò venenoſam eſſe, vt vulgus & recentiores multi arbitrantur. Sed præſtat hac in re veterũ ſcriptis credere quàm experiri. Rimatrix eſt ſerpens ordinis primi, (id eſt peſsimi veneni,) rimans aquas & cibos, & inficiens eos: & ſi quis ex infectis aliquid guſtauerit, ſtatim moritur, vt dicit Iorach, Albertus. Hæc mihi omnino eadem quæ ſalamandra videtur, ex ſimili aut eadem potius vi veneni, eoq; magis quòd nec in ipſa ſalamandra & quem cum ea confundit ſtellione, nec alibi tale venenum Albertus ex Ioracho commemoret, cuius tamen verba in pleriſq; omnibus alijs ſerpentium generibus adducit. nec obſtat quòd ſerpens dicitur, cum his nominibus barbari abutantur vt monui in A. In obſonia aliquando dum coquuntur incidere ſolent, ſerpens, ſalamandra, erucæ, Aetius 13.9. In quibuſdam Heluetiæ locis lac a ſalamandris appeti aiunt, & ſi forte in ſylua cubantis vaccæ vber ſuxerint, emori id, nec amplius lacte manare. Saniem aut ſaliuam ore lacteã vomit, irritata præcipuè, vt Agricola tradit. Hæc vel calcata tantum, hominem inficit, Arnoldus. Ab huius in quacunq; corporis parte contactu toti (totius corporis) defluunt pili, idq; quod contactum eſt, colorem in vitiliginem mutat, Plinius. Quamobrem medici quidam vehementibus pſilothris ſalamandram aut cinerem eius admiſcẽt, vt ſupra ſcripſi. In herbis aut fructibus quos ore tetigerint, ſaliuam quandam relinquunt, venenum præſens, & eoſdem lacteo illo ſucco, quem toto corpore reſudant, tranſeundo inficiunt, Matthæolus.

Signa eorum qui Salamandrã ſumpſerunt.

¶ Signa eorum qui ſalamandram ſumpſerunt. Linguæ inflammatio conſequitur, Dioſcorid. Γλώσσης βάθος ἐμπρήθει, Nicander. Eſt autem periphraſis, inquit Scholiaſtes, γλώσσης βάθος pro ipſa lingua, quæ huius veneni vi craſſeſcit. Lingua exaſperatur, Largus. Mens & ſermo præpeditur, vt ex Dioſcoride Ruellius & Matthæolus tranſtulerunt. Marcellus Vergilius non mentis, ſed ſermonis tantum impedimentum fieri tranſtulit, eam quæ in Æginetæ libris habetur lectionem ſecutus, λαλιᾶς ἐμποδισμός. Et quanquam veriſimile eſt inflammata lingua ſermonem impediri, omnes tamen quos ego vidi, præter Æginetam, qui de hoc veneno tractarunt ſcriptores, non λαλιᾶς ſed διανοίας habent, Dioſcorides, Aetius, Nicander. & Auicenna 4.6.2.7. idem tamen 4.6.5.20. vbi de morſu ſalamandræ agit, & ſigna remediaq; ea repetit quæ ad venenum eius in corpus ſumptum pertinent, non ad morſum, Æginetæ lectionem ſequitur. nam vbi legitur & grauitas linguæ, & punctio eius, Bellunenſis reponit, & grauitas linguæ, & loquela difficilis in qua pronũciatur *mumu*. Verſus quidem Nicandri hi ſunt, Οἱ δὲ παρασφαλέοντες ἅτε βρέφεα ἑρπύζουσι Τετράποδες. νωθραὶ γὰρ ὑπὸ φρένες ἀμβλύνονται. Hoc eſt, Illi membris inualidi (aut titubantes) infantis inſtar reptant quadrupedes. mens enim eis obtuſa eſt. Tremor cum torpore (ſtupore) aut horrore quodam ac exolutione accedit, Dioſcor. Græcè legitur καὶ τρόμος μετὰ νάρκης ἢ φρίκης τινὸς καὶ ἐλκώσεως. apud Æginetam ἐλκώσεως, ſed video interpretes omnes, & rectè quidem meo iudicio, legiſſe ἐκλύσεως. eclyſis enim reſolutionem & imbecillitatem ſignificat. Cornarius etiam apud Aetium exolutionem vertit. Matthæolo neſcio quid in mentem venit vt pro tribus iſtis vocabulis, quæ ſunt, torpor, horror ac reſolutio, triſtitiam, pauorem ac debilitatem magnam reddiderit. Corpus inualidum fit, & torpet rigoribus quibuſdam, Largus. Ἄψ δ' ὑπὸ μάλκης δάμναται· ἰσοβαρὺς δὲ κακὸς τρόμος ἅψεα λύει, Nicander. hoc eſt, Mox

autem frigore corpus corripitur, & grauans malus tremor membra reſoluit. Ad hæc partes nonnullæ corporis liuoribus circumquaque ſugillantur: ſæpeq́; diuius immorante veneno putreſcentes defluunt, Dioſcorid. vt Ruellius, Marcellus, & Matthæolus vertunt. (hic quidem etiam clarius, corruptas in terram decidere:) item Auicenna, & ex Aetio Cornarius. Dioſcoridis verba ſunt ὡς πολλάκις σηπόμενα ἀπορρεῖν τὰ μέρη. Mihi quidem non videtur partes ipſas delabi integras, cum tantam putredinem [illegible]oriri in membris, vita & corde adhuc incolumi, vix ſit veriſimile: nec ab vllius alterius veneni ve[illegible]intra corpus ſumpti, vel per ictum morſum ve in ipſum translati, tale quid accidere legimus, quod meminerim. Et ſi enim Marcellus Vergilius à cenchro morſis carnes decidere transfert ex Dioſcoride: Græcè tamen legitur περιρρεῖν, quod eſt humore diffluere. Itaque ἀπορρεῖν malim ſimpliciter interpretari fluere & manare, humore ſcilicet putrido, & ſaniem ſtillare, pro περιρρεῖν. In hanc ſententiam induxerunt me Nicandri verſus iſti, Σαρκὸς δ' ἐπιτροχόωσιν ἀολλέες ἀκρα πελιδνοὶ Σμώδιγγες στίζουσι κακοφθορίης κεχόλωται. quod eſt, Per ſummam autem cutim liuentes maculæ paſſim apparent, couſq; ſcilicet diſperſa veneni malitia. Vbi interpres habet, Ἐπιτρέχει τῇ σαρκὶ πελιδνότης, ἐξ τῆς ἐργασίας, lego ἐνεργασίας. Et mox, Σμώδιγγας αὐτας κατὰ σύστημα τῆς σαρκὸς στίζουσι. Sed aliàs, inquit, ſcribitur σίζουσι, id eſt pungunt, vt ſenſus ſit, liuores illos multos & diſperſos in eis eſſe punctorum inſtar. Sed ego στίζουσι malim, quod conuenit cum verbo ἀπορρεῖν. Corpus liuoribus quaſi maculis variatur, Largus. Auicenna 4.6.2.7. alia etiam ſigna ex Aetio citat, ſed corruptè, quare omitto. Habet enim Aetius omnia vt Dioſcorides: niſi quod præterea addit hæc verba, Primum equidem maculæ albæ per corpus apparent, deinde rubræ, poſtea nigræ cum putrefactione & defluuio capillorum. quæ verba etiam ipſa cum Nicandri & noſtra ſententia faciunt. Sed hæc ſigna eueniunt etiam vbi pars aliqua corporis à ſaliua ſalamandræ contacta eſt, vnde toti defluunt pili, idq́; quod contactum eſt colorem in vitiliginem mutat, vt Plinius ſcribit. Et à morſu eius probabile eſt eadem fieri. A potu ſalamandræ accidunt dolores vehementes in ano (aliàs in ſtomacho, Bellunenſis) & apoſtema ſicut hydrops, & in ventre ſpaſmus, & retentio vrinæ, Auicenna: ex quo etiam Arnoldus repetit ſed corruptiſſimè vt excuſi codices habẽt, in libro de venenis. Video autem deceptum Auicennam, cum Dioſcorides hæc ſigna de iјs ſcribat qui bupreſtin ſumpſerunt, de qua proximè ante ſalamandram agit.

De remedijs aduerſus hauſtum ſalamandræ venenum.

¶ De peculiaribus remedijs aduerſus hauſtam ſalamandram, quæ ſcilicet poſt communia ſtatim (vt ſunt vomitiones & clyſteres, de quibus ſupra nonnihil dixi,) adhiberi debent. ¶ Auicenna 4. 6. 2. 7. eadem quæ Dioſcorides & Aetius remedia præſcribit, ſed deprauatius. Salamandræ cura communis, eſt vt cura opij: & dentur in potu theriacæ magnæ, vt theriaca alferuch, & Mithridatum & ſimilia, Auicenna. Quanquam autem curam eius communem eſſe dixit vt opij curam, non iccirco oportet ſalamandræ venenum eſſe frigidum, vt Matthæolus ratiocinatur, oblitus ſe paulò ante negaſſe calidum eſſe venenum licet eadem cura communis, quæ aduerſus cantharides, ei debeatur. nam & calidis & frigidis venenis vna eademq́; cura communis ferè omnibus debetur. ¶ Nunc particularia remedia, vt ab authoribus tradita ſunt, ordine alphabetico ſubiungam. Aqua mulſa, vide in Lino. Calamintha, vt Auicenna ponit, non rectè, vide in Rana. *Aiuga* ſiue chamæpityos decoctum, in quo nuclei pinei (ſtrobili, vel vt Ægineta habet ſtrobilia, vnde Auicen. tranſtulit grana pini parua,) conterantur, Dioſcorid. Chamæpityos folia coque cum conis, ὡς ἐρέψατο (ἐθρέψατο. Scholiaſt.) πίτυς, Nicand. Vide in pino infra. Cupreſſi folia, Auicenna: vide infra in Pino. ¶ Eruum, vide in Vrtica. Eryngium, vide infra in Rana. ¶ Galbanum ex melle linctum, aut reſina pinea ex melle, Aetius & Dioſcorid. Auicenna (aut eius interpres) ex Aetio, quem citat hunc locum male tranſtulit, his verbis: Priuatim conferunt, ammoniacum, (reſina, Bellunenſis.) & gluten albotin, & fumatur de eis, aut ambo cum ſtyrace. Galbani radix, Nicand. ¶ Lac recens, præcipuè bubulum, contra ſalamandræ venenum efficax eſt, Dioſcorid. Lac infunditur phthiſicis, cantharidum, aut ſalamandræ venenis, Plinius. infundi intelligo per clyſterem. nam potu remedia mox priuatim ſubiungit. Dioſcorides autem lac in potu dari vult: nec aduerſantur, ſed vtrunq; feciſſe profuerit. Lilium, vide in Vrtica. Lini ſeminis farina ex aqua mulſa ſumpta, quàm plurimum bene adiuuat, Largus. ¶ Mel quàm plurimum per ſe, vel cum reſin[illegible] pinu, Largus. Galbanum ex melle linctum, Dioſcorid. Muſtum cantharidum naturæ aduerſatur, & ſalamandræ, Plinius. à quo & ſapa commendatur. ¶ Oleum prodeſt contra cantharides; ſalamandras, &c. per ſe potum redditumque vomitionibus, Plinius. Reſina pinus, (ῥητίνη πιτυΐνη,) aut galbanum cum melle, in eclegmate, Dioſcorid. Aetius clarius, Reſinam pinus cum melle delingendam præbe, aut etiam galbanum cum melle. Δάκρυα πίτυος, id eſt lachrymæ piceæ, (quanquam Gaza ex Theophraſto πεύκην pinum vertit, πίτυν piceam,) cum melle, Nicander: & paulò pòſt, Reſina (ſimpliciter) cum melle. ſed hic mel apum, ἔργα μελίσσης, expreſſè nominat, ſupra vero mel τενθρήνης, quod genus inſecti ex apum genere vel api ſimile, vel ipſum aluearc interpretatur Scholiaſtes. Reſina ex pinu, cuius etiam tenera folia cum herba quam Græci chamæpityn appellant, decocta, ex aqua mulſa proſunt, Largus. Ἢ χαμαιπίτυος βλαστήμονος ἄμμιγα κώνοις φύλλα καθεψήσας, ὅσσ' ἐρέψατο πίτυς, Nican. vbi Scholiaſtes, Συνεψήσας δὲ φησὶ τοῦτο (τοὺς στροβίλους) τοῖς φύλλοις τῆς χαμαιπίτυος τῆς βλαστήμονος ἀναμι-

ἀναμεμιγμένως χεδρύπαις τὰ φύλλα καὶ τὰς κλῶνας ὅσους ἐθρίψατο πίτυς, δι᾽ ὃ καὶ πιτύ. ὁμωνύμως λέγεται ὁ χαρπὸς, ὁ στρόβιλος, καὶ ὁ κλῶν, Hæc ille. mihi quidem Nicander nullam ramulorum pinus, ſed fructuum tantum mentionem feciſſe videtur. neque enim vel ſtrobilum vel conum in alia quàm pro ipſo fructu ſignificatione legi dixerim. De re ipſa tamen non contendo, cum & Largus pini folia commendet, & cupreſſi folia Auicenna. quanquam is ſuper hoc remedio Aetium citat, apud quem nihil tale reperio. A iugæ decoctum in quo nuclei pinei conterantur, Dioſcorides & alij. ¶ Ranarum (βατραχίων, Ægineta βατράχων habet, quod magis probo, ne quis virides ranunculos terreſtres intelligat) ius cum quibus eryngij radix incocta ſit, Dioſcorid. & Aetius, qui remedium hoc præter opinionem auxiliari ſcribit. Nicander præterea ſcammonium addi & ſimul decoqui iubet: in cuius Scholijs non ſcammonium, ſed ammuniacum legitur, quod minus probo non admittente carmine. quanquam vetus etiam Auicennæ translatio ammoniacum inter remedia habet, tanquam ex Aetio ſed perperam. Bellunenſis legit, reſina, Aetius galbanum habet. Scammoniæ quidem liquor etiam contra leporem marinum à Dioſcoride commendatur. Ranæ decoctæ cum calaminthia, Auicenna tanquam ex Aetio: ſed ille cum eryngij radice decoquit, vt Dioſcorides, nulla prorſus calaminthæ facta mentione. De remedio ex ranis vide plura mox in Teſtudine. Reſina, vide ſupra in Pinu. Rutæ genera (vt ſatiua, & ſylueſtris) valent tum contra alia multa venena, tum contra cantharides ac ſalamandras, Plinius. ¶ Sapæ vſus contra cantharides, ſalamandras, & contra mordentia venenata, Plinius à quo & muſtum laudatur. Scammonium, vide paulò ante in Rana. Styrax, vt ab Auicenna ponitur, neſcio quàm rectè: vide ſupra in Galbano. Suis præpinguis carnes, (Γέντα, carnes, Thracibus, Euſtathio teſte, & Nicander alibi, Καί τι βοὸς τὰ γέντα) coctæ cum carnibus teſtudinis ſiue marinæ, ſiue terreſtris, Nicander. eſt & alia quædam lectio in Scholijs, vbi nulla ſuis mentio, quæ mihi nequaquam probatur. Sues quidem & apros ſalamandris deuoratis nihil pati, ſupra diximus: vnde Plinius etiam colligit primum ex præcipuum & ſuibus petendum eſſe remedium, vt ſupra expoſui. ¶ Oua teſtudinis marinæ aut terreſtris, cocta, Dioſcor. καὶ ὠὰ θαλερὰ χελώνης ἀλδαίνει, Nicander. Grammatici θαλερὸν tum aliter, tum feruidum apud Nicandrum interpretantur. ego hic oua cocta intelligo, vt Dioſcor. quæ ab igne aquæ vel cineris vbi cocta ſunt adhuc caleant. Contra ſalamandras carnium decoctarum teſtudinis marinæ ſuccum bibiſſe ſatis eſt, Plinius. Teſtudinum marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclarè auxiliantur: neque eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius, Plinius. Et alibi, (lib. 32. cap. 5) Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra ſalamandras. Sed cum ranæ ouiparæ quadrupedes nullæ in mari ſint, quæ autem ranæ marinæ (βάτραχοι ἁλιεῖς) vocantur ex genere piſcium planorum habeantur, neq; vlla earum vis contra venena prædicetur, quod ſciam, ſuſpectus eſt mihi hic Plinij locus, ita vt dubitem an potius legendum ſit, Teſtudinum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus, &c. nam & alibi teſtudinis marinæ ſuccum ſimpliciter decoctum (nimirum in aqua) vt ſuperius recitaui, contra ſalamandras commendat. Fieri autem poteſt vt hoc erratum (ſi eſt) commiſerit Plinius ipſe memoria lapſus: etſi de ranis illic omnino eum agere, ex ijs quæ ſequuntur patet, nempe de fluuiatilibus ranis. alibi ſanè nuſquam ranam marinam niſi pro piſce plano nominauit, longè diuerſi generis quam ranæ fluuiatiles ſint, vt neq; remedia comparari debeant. Contra rubetæ quidem venenum nullum ab alio quoquam ex rana marina remedium præſcriptum inuenio, ſed neq; contra ſalamandram, ex teſtudine vero marina contra vtrunq;. Teſtudinis marinæ ſanguis cum vino, &c. contra rubetam bibitur, Dioſcor. Aut igitur omnino apud Plinium pro ranarum marinarum reponemus teſtudinum marinarum: aut ſaltem nullum periculum eſt ſi id fecerimus, cum Plinius ipſe teſtetur nihil teſtudine aduerſius eſſe ſalamandris. Suis præpinguis carnes cum teſtudine marina aut terreſtri coctæ, Nicander. Apollodorus vrticæ ſemen ſalamandris contrarium eſſe affirmat cum iure decoctæ teſtudinis, Plinius. Vrticæ folia cum lilijs & oleo decocta, Dioſcor. Nicander vrticam cum oleo & crimnis coquit, & in cibo dat ad ſaturitatem. eſt autem κρίμνος farina craſſiuſculè molita, κρίμνα τοὶ τὰ παχύτερα τῶν ἀλεύρων, καὶ κρίμνος ἡ χεδρα. Scholiaſtes hic farinam erui exponit (cuius & proximè antè mentionem fecerat, cum ſicca erui farina ſemen vrticæ miſcendum pro remedio monens,) aut hordeaceam. facilis autem tranſitus eſt a κρίμνοις in vocem κρίνοις, id eſt lilijs, vt Ægineta, Aetius & Dioſcor. habent. Mihi Nicandri lectio placet. Vrticę ſemen etiam Auicenna inter remedia numerat, tanquam ex Aetio, apud quem hoc non legitur.

De Salamandra morſu.

¶ De morſu ſalamandræ. Hanc lacertam in quibuſdam Galliæ locis, vt dixi, *arreſſadam* vocant, cuius morſum adeò exitialem eſſe putant, vt nulla vitæ ſpes relinquatur. itaque vulgo hæc metra celebrant: *Si mordu t'a vne arreſſade, Prens ton linceul & ta flaſſade.* hoc eſt, Si te ſalamandra momorderit, accipe linteum tuum ac tuam lodicem. Rhæti qui Italicè hodie loquuntur, aiunt à ſalamandra morſum tot medicis opus habere, quot diſtinguitur maculis. Sic & apud Arnoldum de venenis, aſſices quidam ſerpens multis & varijs diſtinctus maculis, tot habet ſpecies nocendi, quot colores diſtinctos. Dentes vbi ſemel infixit ſalamandra, (vt quidam mihi retulerunt, neſcio an vere) nunquam remittit. & ſi auellatur, letale eſt. ita enim relinquitur venenum, (quod etiam de

bufone fertur.) Itaq; relinquenda eſt à morſu pendens, quòd homo interim viuere poſſit. Nicander in Theriacis ſalamandræ morſum doloſum & ſemper infeſtum eſſe ſcribit, Καὶ σαλαμάνδρειον δόλιον δάκος αἰὲν ἀπεχθές. Significat autem δάκος tum ſerpentem mordentem, tum morſum ipſum, vt Varinus docet. Salamandræ duæ, quas domi habui, cum ſæpe a me bacillis ligneis, herbarum caulibus aliterq; tentarentur, nunquam tamen ne os quidem tanquam morſuræ diduxerunt: morſum etiam ab eis apud nos nunquam audiui quenquam. ſed fieri poteſt vt non omni tempore aut non in quauis regione mordeant, vt ſtelliones quoq;. ¶ Quos ſalamandra percuſſit, eos dolor vehemens & cruſtæ productio conſequitur. adhibeatur autem eis communis cura iam prædicta, Aetius. Auicenna 4. 6. 5. 20. de ſalamandræ morſu ſcribens, (nam de alijs quoq; in eodem tractatu ictu mor[illegible] ve[illegible] uentibus venenum agit,) eadem tum ſignarum remedia ponit quæ Græci ſalamandræ [illegible] cor[illegible] pex veneno adſcripſerunt, & ipſe etiam ſcripſerat ſupra 4. 6 2 [illegible] niſi quod illic quæ [illegible] a [illegible], eò quod è Græcis malè tranſlata ſint. Vnicum eſt in hoc loco remedium quod morſui [illegible] uen[illegible], quod ranas decoctas edi iubet, & ius in potu dari, quanquam hoc etiam inter alexipharmaca ponitur: & inſuper carnem earum imponi, quod theriacum eſt, id eſt morſui conueniens. Cor veſpertilionis contra ſalamandras prodeſſe Aggregator citat ex Plinij lib. 29. vbi nos cap. 4. cor veſpertilionis non ſalamandris, ſed ſalpugis ſiue ſolifugis contrarium eſſe legimus. Idem Aggregator remedia [illegible] contra morſum ſalamandræ ſcribit, quæ ab authoribus contra venenum eius intra corpus ſumptum prodita ſunt. Morſus quidem ſalamandræ ſolus Nicander, Aetius & Auicenna meminerunt reme-dia verò ad eum particularia nemo ſcripſit, (nam Auicennam in hoc erraſſe oſtendi) nimirum quod cura communis ſatis factura videretur. Nicander quidem in Theriacis, cum animalia aliquot venenoſa, & ictu morſuve ab eis læſorum ſigna deſcripſiſſet, vt phalangia, ſcorpios, apes, veſpas, ſcolopendram, ſalamandram, venenata marina, & alia: mox remedia ſubijcit, tanquam communia contra hæc omnia, nihil diſtinguens.

Salamandra vſus apud chymiſtas. ¶ Curioſi quidam homines, in ſalamandris vim quandam ineſſe perſuaſi, qua argentum viuum in aurum mutetur, ipſas in olla ſuper carbonibus ignitis ponunt, & argentum viuum per tubum ferreum oblongum ſuperinfundunt: in quo opere interdum venenoſo vapore exhalante ita inficiuntur, vt corpore intumeſcant, vel alia noxa implicentur, vel etiam de vita periclitentur. His Theophraſtus Paracelſus remedio eſſe ſcribit neſcio quam axungiam Solis, (oleum auri fortaſſis,) quam inter arſenici & argenti viui alexipharmaca deſcripſerit. nos eam deſcriptionem in libris eius non reperimus.

H.

Homonymum. a. Ζωοφόρος, καὶ σαλαμάνδρα, καὶ ἀγγεῖον νεκρῶν, Heſychius & Varinus. videtur autem ſignificari vrna in qua crematorum funerum oſſa condebantur, aut ipſa cadauera integra: quam & ſarcophagum vocabant, quòd ex certo lapidis genere fieri ſoleret, qui carnes mortuorum [illegible] me[illegible]at: quo ſenſu ζωοβόρος potius dixerim à conſumenda animalium carne, quæ vis ſeptica & [illegible] xedens ſalamandris etiam in viua animalium corpora eſt.

¶ Epitheta. *Seu ſalamandra potens, nulliſq; obnoxia flammis*, Samonicus. Nicander cognominat λεπτόδειρον, & φαρμακίδα σὺν ἔργοισι πολυκηδέα. Et rurſus, Καὶ σαλαμάνδρειον δόλιον δάκος [illegible] non de morſu, ſed de ipſa ſalamandra. ſequitur enim, Ἣ τε καὶ ἀσβέστοιο, &c.

¶ Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem ſalamandræ, aliàs aliorum animalium, Georg. Agricola.

¶ c. Alchymiſtæ dicti ſalamandra neſcio quomodo in metallorum metamorphoſi & chryſo-

Superſtitioſa. pœia vtuntur, vt aiunt: Vide nonnihil ſupra in fine capitis ſeptimi. ¶ Salamandræ cor geſtatum, ſecuritatem ab igne præſtat, & audacem contra incendium & incremabilem reddit. Animal ipſum in caminum vel ignem immiſſum, omnem flammam extinguit, Kiranides.

DE STELLIONE.

A.

Diuerſa opiniones de ſtellione. GENERA lacertorum plura ſunt, vt ſalamandra, ſaura, ſtellio, Iſidorus. Hermolaus Barbarus conijcit ſtelliones eſſe quas Romanum vulgus *tarantulas* vocat, albas, innocuas, & puſillis lacertis ſimiles. Idem Perottus & Grapaldus aſſerunt, & Lucius Ioan. Scoppa. Stelliones nonnulli *tarantas, quaſi. tulas* eſſe putant, Niphus. Stellio multas maculas paruas in dorſo habet ſimiles ſtellis. non enim

eſt illa

eſt illa lacerta quæ aſpicit homines. iſta enim eſt viridis. illa habet colorem æruginis æris: & fortè eſt de genere earum, quæ verſantur in ædificijs & domibus antiquis, & rarò mordet. quia habet dentes tortuoſos, quos relinqueret in vulnere, Ponzettus cardinalis: uidetur autem non de alia quàm tarantula ſentire. Circa Romam inuenitur genus quoddam parui lacerti, dorſo per totum ſtellato, quod terrantulam vocant, quoniam ſub terra degere ſoleat. id quia valde venenoſum eſt, ſæpe cogitaui Dioſcoridis ſepa ſiue chalcidicam lacertam eſſe: aut ſi ea non ſit, veterum ſtellionem, Petrus Matthæolus Senenſis in Dioſcorid. 2. 58. Et rurſus 6. 4. Stelliones (inquit) in Italia venenatos eſſe & letales alicubi Ariſtoteles ſcribit, qui vero illi ſint, non facile dixerim, niſi fuerint tarantulæ quæ apud Thuſcos reperiuntur in domibus, præcipuè in cauis quibuſdam murorum prope terram. Paruis enim lacertis ſimile eſt hoc animal, & araneis viuit, vt Plinius & Ariſtoteles de ſtellione ſcribunt: & per dorſum totum ſtellis quibuſdam inſignitur, vnde forſan nomen inuenit: & in Thuſcia morſus eius peſtifer eſt, Hæc ille. Ponzettus tarantulas non à terra, ſed à Tarento ciuitate circa quam abundant, dictas ſuſpicatur. Stellio, id eſt lacerta viridis, Vetus gloſſographus Auicennæ, & Ant. Muſa Braſauolus de ſimplicib. cap. 524. Stellionem medici noſtri temporis magno errore putant lacertum eſſe, cum longè aliud animal ſit lacerta minus, Perottus & Grapaldus. Matthæolus in Dioſcor 6. 4. reprehendit illos qui lacertum minorem pro ſtellione accipiunt, cum lacertus ille ſanguinem habeat, & inter ſæpes ac macerias verſetur, quorum neutrum ſtellioni conuenit, qui etiam rore & araneis viuit, ille bruchis, cicadis, gryllis, cochleis, &c. homini beneuolus, nec vt ſtellio noxius. Stellio, id eſt lacerta ſacetana, ſed ſecundum quoſdam eſt lacerta viridis, Syluaticus. Stellio, vulgò lacerta vermicularis ruſticè, inuenitur in foraminibus domorum antiquarum, in quibus aranei quoq; manere ſolent, Niphus.

Nomina Græca.

¶ Stellionem Græci *coloten* (lego *colotem*) vocant, & aſcalaboten, & galeoten, Plinius. Lacerti ſiue ſtelliones qui per parietem repunt, curti ſunt, Græcè aſcalabotæ vocantur, Marcellus Empericus. Ariſtophanes in Nebulis fingit, dum Socrates ore hiante Lunæ motum noctu obſeruat, ἀσκαλαβώτην vel γαλεώτην (nam vtroq; nomine vocat) à tecto alui excrementum ei immittere. Nicandes in Theriacis ἀσκάλαβον vocat, nimirum carminis gratia. Aſcalabotes à Græcis dicitur, quòd apud eos ἄσκαλος circulus eſt. ſtelliones autem circulis quibuſdam depicti ſunt, & veluti lucentibus guttis in modum ſtellarum, vnde nomen, Perottus. Ego hanc etymologiam apud nullum idoneum authorem inuenio, vt neq; aſcalon pro circulo vſquam. Hebræi quidem *agil*, עגיל, circulum & rotundum vocant. Grammatici ἄσκαλα interpretantur impura, quod ſanè etymon animali impuro & venenato congrueret. Sed aſcalabotes fortè quaſi καλοβάτης dictus fuerit, quod artuum ſuorum digitis & vnguiculis innixus per parietes repat, & felium aut muſtelarum inſtar aſcendat. nam & colotes, vt iam ex Plinio dixi, vocatur, & καλαβώτης Suidæ: niſi quis malit à calis, id eſt lignis ſic dictum, vt & calopodion, pedem vel calceum ligneum dicimus. nam & xylobates & tecchobates à Kiranide nominatur, quòd ligna (aſſeres ſcilicet ligneos) & parietes ſcandat. Ξυλοβάτης (inquit) vel Τοιχοβάτης eſt ſpecies parua crocodili (id eſt lacerti.) Καλώτης, qui & γαλεώτης, δοκεῖ δὲ αὐτὸς εὐτόνως ἅλλεσθαι περὶ τοὺς μῦς, Varinus. hoc eſt, Videtur autem ſcitè & argutè circa mures ſalire: quaſi hoc etymon ſtatuat, vt inde nomen habeat, tanquam ὠπαλαβώτης. ſed hoc ſeli potius aut muſtelæ quàm ſtellioni conuenit, qui mures nihil curat. Sciendum itaq; veteres aſcalabotæ & colotæ nomine tum de fele ſeu muſtela potius, tum de ſtellione ex æquo vſos eſſe, vt Grammatici quidem in dictionarijs interpretantur, Varinus & Suidas. nam apud ipſos authores nuſquam inuenio his vocibus felem aut muſtelam ſignificari, quum illam ſemper αἴλουρον, hanc γαλῆν nominent. Recentiores tamen Græci γαλῆν etiam pro fele ſeu cato poſuerunt, vt in Cati hiſtoria docui. Videtur autem vulgus Græcorum hæc nomina de duobus ſeu tribus iſtis animalibus ideo confudiſſe, quòd ex æquo omnes in ſublime ſuis pedibus & vnguiculis reptando ſcandant, In plerorum genere arborum cauatores ſunt, ſcandentes in ſubrectum felium modo, illi verò & ſupini, Plinius 10. 18. Tranſtulit autem hunc locum ex Ariſtotele de hiſtoria anim. 9. 9. vbi ille Gaza interprete, Picus martius (inquit) ſcandit per arborem omnibus modis. nam vel reſupinus more ſtellionum ingreditur. Græcè pro ſtellionibus hic aſcalabótas legimus, Hermolaus etiam ſtelliones vertit. Sed Græca integra apponam: Ὁ δρυοκολάπτης περιέρχεται ἐπὶ τοῖς δένδρεσι ταχέως πάντα τρόπον, καὶ ὕπτιος, καθάπερ οἱ ἀσκαλαβῶται: In Mirabilibus eadem leguntur, ſed iſta clarius, καὶ ὕπτιος, καὶ ἐπὶ τὴν γαστέρα. atqui feles aſcendunt quidem commodè, minus commodè verò deſcendunt, vt deſilire plerunque vel omnino vel ex parte malint. ſtelliones vtrunque pari facilitate præſtant. Quare miror cur Plinius non potius ſtelliones tranſtulerit, vt debebat, quibus per parietes ingreſſus ſeu reptatio ſecundum omnes modos (ſurſum, deorſum, & in tranſuerſum obliquumque) contingit, vt & picis & ſciuris. Ὕπτιον etiam dixeris reptare animal, cum ſub aliquo tranſuerſo progreditur: vt ἐπὶ γαστέρα, cum ſuper eodem, hic dorſo ſurſum, illic deorſum ſpectante. Cæterum alibi vbique Plinius aſcalaboten & galeoten ex Græcis vel ſimpliciter ſtellionem, vel ſtellionem tranſmarinum reddit, vti nos obſeruauimus. Καλῶται, ἀσκαλαβῶται, Heſychius & Varinus. Colotæ quidem nomen non aliter à colis, id eſt artubus & pedibus factum eſt Græcis, quam ab iiſdem in hoc genere apud Latinos lacertus. Γαλαῖ & γαλεώτης, ἀσκαλαβώτης, Heſychius & Varinus. Galeotes igitur ſtellio vocatur, vel quod vt galæ, id eſt muſtelæ & feles,

pedibus in ſublime ſcandit: aut fortè quod corporis ductu ſit oblongiore, vnde & galeis piſcibus, id eſt muſtelis inditum nomen. ſed ſtellio tum longitudine tum humiditate etiam crurum muſtelas quodammodo refert. Aſcalabótes ſtellio eſt quem & χαλαβώτην vocant, ſed frequentius galeoten. ἢ καὶ ὁ ποντικὸς, καὶ ἡ κοινῶς λεγομένη νυμφίτζα, Suidas, & partim Varinus. Eſt autem *nymphitza* recentioribus Græcis non alia quam muſtela: ponticus verò, mus, cui aſcalabotæ nomen alius præter Suidam nemo quod ſciam attribuit. His tamen omnibus reptatio in ſublime conuenit. Aſcalabi etymon deduci poteſt etiam παρὰ τὸ ἀσκελῶς βαίνειν, à molli & tacito ingreſſu, (vt Etymologo & Varino placet) qui & felium & ſtellionum generi competit. Cæterum *aſcalaphos* per *ph*, dictus fuit Martis filius, παρὰ τὸ ἀσκελὸν ἢ τὴν ἀφὴν, ὅ ἐστι τὴν χροάν καὶ ἐπαφής. ἀσκελὲς enim eſt lene, molle, quietum, Varinus. At Suidas contra, Ἀσκάλαφος παρὰ τὸ ἀσκαλὴς (ἀσκαλὴς, τῆς ἀφῆς,) ὁ λίαν σκληρός. Æginetæ interpretes 5. 11. pro galeota, id eſt ſtellione felem non rectè tranſtulerunt, vt in Fele oſtendimus: & quòd aſcalabotes ac galeotes vnum ſit animal, licet Ægineta ſeparaſſe videatur, & Auicennæ 4. 6. 4. 13. Σοφῆς ὁ ἐχῖνος ἴσον εὗρε χελώνης, Καὶ λεπτὸν εἶδε φάρος, ἀσκαλαβώτης, Babrius apud Suidam. veſcitur autem ſtellio araneis, vt in C. dicam. Dormit colotes in præſepibus, & narem ſubiens aſini, ne comedat impedit, Ariſtot. Albertus neſcio quomodo coloten hic ratrum exponit, idq́; ſine authore. Apud Græcos hodie vulgo ſtellionē λιακόνι vocari conijcio: quem enim ſic vocant, lacertum eſſe aiunt paruum, argenteo lucido colore, in ſiccis & apricis locis: & nomen ipſum quodammodo ad ſtellionem alludit, ſed per aphæreſin. A nonnullis tamen ſtellio eſſe putatur, qui vulgo Græcis hodie ϑαμαμίϑες aut ψαμαμύϑη vocatur, quo nomine lacertum paruum ſignificari puto, ſed certum nihil habeo. ¶ De ſtellionis nominibus Hebraicis vide quædam ſupra in Lacerto A. nam Septuaginta letaah transferunt in aſcalaboten, id eſt ſtellionem, &c. Munſterus שממית *ſemamith* ſtellionem vertit, alij araneam aut lumbricum: Vide in nomenclaturis ſalamandræ & ſimiæ. Ego omnino aut ſtellionem ipſum aut ſimile lacerti genus eſſe puto. proxima huic eſt vulgaris hodie vox Græca *pſimamythe* & *thamamithes*, de quibus paulò antè dixi. Prouerb. 30. ſapientia animalia minuta quatuor numerantur, formicæ, cuniculi, locuſtæ, & ſemamith, quod manibus nititur & moratur in ædibus regijs, vt Hieronymus vertit: Munſterus araneam quæ manibus negotietur. ſed Hebraica vox *taphas* apprehendere & capere, non negotiari ſignificat. Manus quidem de ſtellione potius, qui manus digitatas habet vt lacerti, quàm de araneo dici poſſunt. *Semamith* Hebraicæ voci vicina eſt Arabica *ſamabras*, vel *ſaambras*, vt Bellunenſis legit, aliàs *ſenabras* vel *ſemabras*, vnde ſalamandræ nomen deductum videtur, non quòd idem ſed quòd ſimile & congener ſit animal. *Samabram*, id eſt ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ. *Senabras* idem eſt quod lacertus vel ſtellio qui in hortis reperitur, Bellunenſis. Videtur autem abuti ſtellionis nomine, vt & alij Arabum interpretes, idq́; generis loco ſtatuere, ſub quo ſpecies aliquot contineantur, quod rectius & Latinius lacerti quàm ſtellionis nomine facere poterant. *Samabras* quidem Auicennæ lib. 2. cap. 646. lacertam ſimpliciter ſignificat, vt ex adſcriptis ei remedijs clariſſimè conſtat. *Guaril* ſeu *vrel* apud Auicennam lib. 2. in capite de *athab* ſeu *aldab*, id eſt lacerto, vetus interpres ſtellionem reddit, Bellunenſis Arabicas voces relinquit. *Alurel* eſt animal terrenum, ſimile lacerto, coloris cinerei, longum ad quantitatem trium palmorum, Bellunenſis. *Guaril* lacerto ſimilis eſt, ſed corporis forma differt, cauda longa, & paruo capite, Obſcurus. *Guaſemabras*, id eſt ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ: qui fortè duas voces *guaril* & *ſemabras* in vnam confudit. *Guanſes* animal quoddam habens ſanguinem, & eſt ſtellio, Syluaticus. videtur & hæc vox corrupta. Verus quidem ſtellio, teſte Plinio, ſanguinem non habet. *Guaril* aquaticus, id eſt ſcincus, ſed verius ſtellio, Vetus gloſſographus Auicennæ. Sed ſtellionis aquatici ex bonis authoribus nemo meminit. *Epithetos*, id eſt ſtellio, Syluaticus. Aſcalabotes (id eſt ſtellio) & araneus pugnant, Ariſtot. vbi Albertus ineptiſſimè habet, Auis aſcalonius aliquando comedit *abachuc*. VASCA Arabicè ſunt reptilia, vt ſtellio, ſubnigra, dicta in Catalonia dracones domorum, quæ cum mordent, inflatur locus, donec denticuli infixi extrahantur, ſicut etiam denticuli ſtellionis vel lacertorum, Arnoldus in libro de venenis. Videntur autem mihi nihil ferè à veris ſtellionibus differre, præterquam colore. ¶ Albertus Magnus chamæleontem interpretatur ſtellionem maiorem, quod minimè probo. Idem chamæleontem, ſalamandram & ſtellionem impetitiſſimè confundit: & pro colote alicubi *arcolum* habet, ex Auicennæ interprete nimirum. ¶ Germani, Galli & Angli, nullum quod ſciam huius lacerti nomen habent, cum ipſo etiam animante careant. Errat qui ſtellionem Germanicè interpretatur Puntermolch/ quod animal omnino ſalamandram eſſe ſupra docui. ¶ Eſt & STELLIO tranſmarinus Plinio & Æginetæ, idem fortè qui ſcincus: de quo plura in *G.* & mox in *B*:

De nominibus Hebraicis & Arabicis.

B.

Vbi reperiatur.

Reperiuntur ſtelliones in Italia, etiam venenati morſus, Ariſtotele teſte: item in Thracia, Nicandro. Nos ſupra circa Romam & in Thuſcia ſtelliones tarantularum nomine haberi docuimus. Plinius in Italia naſci negat ſtellionis illud genus ſcorpioni contrarium quod Græci aſcalaboten & coloten vocent: (quod fortè alibi ſtellionem tranſmarinum dicit.) Eſt enim hic (Græcorum ſtellio, inquit) plenus lentigine, ſtridoris acerbi, & veſcitur: quæ omnia à noſtris ſtellionibus aliena ſunt.

Stelli-

Stelliones in Sicilia aiunt morſum habere letalem, non vt apud nos infirmum & leuem, Ariſtot. in Mirabilibus. ¶ Cortice integuntur, Ariſtot. Stellio terga depicta habet interlucentibus oculis in modum ſtellarum, vnde nomen, Albertus. *Figura corporis.* Et alibi, Piger eſt, dorſo & cauda latior lacerto: & guttatus, cum lacerta ſit vnius coloris. ſed hæc coniuncta, ad ſalamandram magis referenda videntur, quam, vt dixi, cum ſtellione confundit, Circulis quibuſdam depicti ſunt & veluti lucentibus guttis in modum ſtellarum, vnde nomen, Perottus. Vide plura in *A. Aptum'q́, colori. Nomen habet varius ſtellatus corpora guttis*, Ouidius. Tarantulæ, vt Romæ vocant, albæ ſunt, innocuæ, & puſillis lacertis ſimiles, Hermolaus. Audiui etiam ex oculato quodam teſte, tarantulam illam corpore lucido eſſe & fragili. Sed λιακόνι etiam vulgo apud Græcos dictus lacertus, ſiue idem ſiue ſimilis, argenteo colore lucido eſſe fertur. Vidi ego noſtros etiam communes lacertos in littore prope Venetias, albo colore, innoxios, nec mordentes licet digito in os inſerto. Aſcalabotes animalculum eſt lacertæ ſimile, Suidas. Similis aſcalabotæ ſalamandra eſt, Aetius. Lacerti ſiue ſtelliones qui Græcè *aſcalabota* vocantur, curti ſunt, Marcellus Empiricus. ¶ Stelliones ſanguine carent, lacertarum figura, Plinius. hinc forte albo & lucido colore apparent. Sunt qui & ranam in quadrupedum ouiparorum genere ſanguinem præterquam in oculis habere negent. Chamæleontem Ariſtoteles ſcribit ſanguine carere exceptis oculis & corde, & quibuſdam ex eo naſcentibus venulis. Quamobrem erraſſe videtur Syluaticus (aut librarius, qui negationem omiſerit) apud quem legimus, *Guanſes* animal quoddam habens ſanguinem, & eſt ſtellio. ¶ Stellio vel lacerta cum mordet, dimittit in loco ſui morſus dentes paruos, ſubtiles, nigros, Auicenna & Albertus: plura leges ſupra in Lacerto *B.* & *G.* Stellio fortè eſt de genere lacertarum, quæ verſantur in ædificijs & domibus antiquis, & raro mordet: quia habet dentes tortuoſos, quos relinqueret in vulnere, Ponzettus. Lacertorum etiam, qui Arabicè *vaſga* dicuntur, ſtellioni ſimilium dentes in morſu infixi hærent, vt Arnoldus ſcribit. ¶ Polypo brachia à congruo abroſa, renaſci, ſicut coloti & lacertis caudam, haud falſum, Plinius. Stellio Græcorum plenus eſt lentigine, quod noſtro non conuenit atqui alibi non ipſum lentigine plenum eſſe ſcribit, ſed faciem illorum qui medicamentum ex ipſo factum biberint, lentigine obduci, quod magis probo.

C.

Stellio eſt lacerta inhabitans domos, Ellucbaſem. Stelliones in nouis domibus cernuntur, vt *Vbi viuant.* Marcellinus inquit, Hermolaus. In veteribus domibus, Ponzettus. Cubilia eorum in locis hoſtiorum feneſtrarumq́; ſunt, aut cameris ſepulchriſve, Plinius. Aſcalabotæ aliquando ex ſuperioribus locis in cibos, dum præparantur, decidunt, Dioſcorid. Parietes ædificiorum rependo conſcendunt, Suidas & Marcellus Empiricus. In ſublime ſcandunt, felium modo: ſed & deorſum reptant & ad latera, vt in *A.* dixi Latebras petunt, Ouidius 5. Metam. *Senabras* idem eſt quod lacerta vel ſtellio, qui in hortis reperitur, Bellunenſis. Stelliones & aliæ quadrupedes ouiparæ quomodo ingrediantur, ex Ariſtotelis libro de communi animalium greſſu, in Crocodilo ſcripſi.

¶ *Nam ſæpe fauos ignotus adedit Stellio*, Vergilius 4. Georg. Foramina aluearium anguſtiſſima eſſe debent, vt nec venenatus ſtellio, nec aliud animalculum noxium intrare & fauos populari poſſit, Columella. *Quibus veſcantur.* Chamæleonum ſtelliones quodammodo naturā habent, rore tantum viuentes, præterq́; araneis, Plinius. Et alibi, Græcorum galeotes, ſtridoris eſt acerbi, & veſcuntur, quæ à noſtris ſtellionibus aliena ſunt. Puto autem eum ex Græcis hæc vertiſſe, & pro βρυγμὸς aut ſimili voce morſum ſignificante, ſtridorem reddidiſſe, homonymia deceptum. βρυγμὸς enim vtrunq; ſignificat, & ſtridorem qualis ex colliſione dentium fit, & morſum, vt apud Nicandrum de ipſo ſtellione, Ἔνθα καὶ ὑπνδεινῆ πυρ ἀπεχθέα βρύγματ' ἴασιν Ἀσκαλάβου. Inter ſtellionem & araneum bellum eſt. deuorantur enim aranei a ſtellione, Ariſtot. Σοφῆς ἀράχνης ἱστὸν εὗρε χωλώτης, Καὶ λεπτὸν ἐκ δοῦ φᾶρος, ἐκτεμὼν τοῖχον, Babrius apud Suidam.

¶ Stelliones menſibus quatuor frigidiſſimis latent, & nihil edunt interea, Ariſtot. *Hyeme latent.*

¶ Senectutem vere & autumno exuunt, vt & reliqua cortice intecta quibus mollis eſt cutis, Ariſtot. Tunicluam eodem modo vt anguis exuunt, Plinius. Exutam mox deuorant, vide in *D.* Γῆρας γαλεώτου, pellis ſtellionis, quam vt ſerpens per ſenectam exuit, Varinus. *Pellem exuunt.* ¶ Oua parit, quorum liquor, vt Plinius ſcribit, euulſos palpebrarum pilos renaſci non patitur. *Oua.* Animal eſt infirmum, Obſcurus. Hinc nimirum ὑπνδεινὸν ἀσκάλαβον Nicander dixit. ¶ Tarantulas in quibuſdam Italiæ locis *Siccitas.* dictas (id eſt ſtelliones) ſi deſuper alicubi cadant, caudam frangere aiunt: quod præ nimia corporis ſiccitate eis contingere videtur.

D.

Theophraſtus autor eſt, angues & ſtelliones ſenectutem exuere, eamq́; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia, Plinius & Ælianus. Ego id in libris Theophraſti qui extant non reperio, ſed in Mirabilibus quæ Ariſtoteli tribuuntur. Aduerſus comitiales magnificè laudatur tunicula ſtellionis. *Quomodo præripiatur tunica ſtellionum quā hyeme exuunt.* Operæprecium eſt ſcire quomodo præripiatur, cum exuitur membrana hyberna, aliâs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidère homini tradunt. Inde ſtellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Obſeruant cubile eius æſtatibus. Eſt autem

in locis hoſtiorum feneſtrarumq́;, aut cameris ſepulchriſve. Ibi vere incipiente fiſſis harundinibus contextas opponunt caſas, quarum anguſtijs etiam gaudet, eò facilius exuens circundatum torporem. Sed eo derelicto non poteſt remeare, Plin. *Inuidum animal ſtellio.* Inuidentiſſimum hoc animal intelligitur, quoniam ſenectutem ſuam deuoret, &c. hinc ſtellare verbum pro inuidere, Hermolaus. *Stellionatus crimẽ unde dictum.* Ab hoc animali (inquit Perottus) ſtellionatus crimen apud Iuriſconſultos nomen ſumpſit: cuius cognitio, vt Vlpianus ſenſit, ad præſidem ſpectat, eum ſcilicet aliquid dolo factum eſt: vt ſi quis rem alij obligatam, diſſimulata obligatione, per calliditatem alij diſtraxerit, vel permutauerit, vel inſolutum dederit: aut ſi quis merces ſuppoſuerit, vel obligatas auerterit, vel corruperit: aut impoſturam fecerit, cuius nulla alia ordinaria pœna eſt, ſed extraordinariè plectitur, Hæc ex Vlpiano de crim. ſtell. Cauſa autem nominis ſecundum quoſdam hæc fuit, quòd qui huiuſmodi criminis rei ſunt, aſtu & dolo velut quodam ſtellionis medicamento homines fallunt. fit enim è ſtellione malum medicamentum. etenim cum mortuus eſt in vino, faciem eorum qui biberint, lentigine obducit. Nos autem cauſam nominis veriorem hanc eſſe exiſtimamus, quòd nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. ideo nomen hoc verſum eſt in maledictum: & quoties inſidiatorem aliquem ſignificare volumus, ſtellionem nominamus. Scit ſtellio nihil tunicula ſua in comitialibus morbis præferri, &c. ex Plinio, Hæc Perottus. A ſtellione fraudulentiſſimo animali ſtellionatus crimen & ſtellatura dicitur, Hermolaus.

Stellatura nomen annonæ militaris. Stellatura nomen erat annonæ militaris, Lampridius in Alex. Annonas, inquit, militum diligenter inſpexit: Tribunos qui per ſtellaturas militibus aliquid abſtuliſſent, capitali pœna affecit. Spartianus in Peſcennio Nigro: Nam & Imperator Tribunos duos, quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui ab auxiliaribus iuſſit, Budæus. Mihi non videtur nomen eſſe annonæ in priori exemplo, in poſteriori poteſt. Sunt inter recentiores Grammaticos qui ſtellaturam interpretentur extortionẽ ſiue fraudem qua capitanei ſeu duces ſubtrahebant militibus partem annonæ ab Imperatore eis deſignatæ. Stellaturam ſunt qui in fraudum vſurpent ratione. Illud grauius, quod eruditis obſeruatum ſcio, Stellaturam in militaris annonæ erogatione videri frumentarijs teſſeris perſimilem, quibus acceptis, plebi gratuitum diſtribuebatur frumentum. quippe hac contributa, vilius conſtabat militibus annona. Meminit in Alexandro Lampridius. Frumentaria perceptio in ratione hac nuncupatur Iulio Capitolino in Antonini Philoſophi vita: Ob hanc, inquit, coniunctionem pueros & puellas nouorum hominum frumentariæ perceptioni adſcribi præceperunt, Hæc ex Antiquis lectionibus Cælij. *Quid ſit ſtellionatus.* Stellionatus igitur eſt quaſi furtum quoddam callidum & doloſum, quod fit malè erogando aut diſtribuendo aliquid: aut contrahendo, emendo, vendendo, quod forſan etiam à Græco verbo ϛέλλειν aut ὑποϛέλλειν, quod eſt ſubtrahere, deriuatum aliquis conijciat. Non ſolum autem circa ſenectam ſuam, vt diximus, deuorandam, calliditas ſtellionis notatur: ſed aliás quoq; aſtutum eſt animal. nam & apibus doloſè inſidiatur. quamuis enim Columella 9. 7. lacerto hanc fraudem tribuit, videtur tamen de ſtellione accipi poſſe, quem paulò antè peculiariter nominauit. aut vterq; forſan apibus inſidiatur. Οὗτος δὲ γαλεώτης γέρων, Menander, vt citat Suidas in Aſcalabote. vbi galeoten ſenem aſtutum fortè quis recte interpretetur.

Stellionis hoſtes Aſinus. ¶ Colotæ hoſtis aſinus eſt. dormit enim colotes in præſepibus, & narem ſubiens aſini, ne comedat impedit, Ariſtotel. Albertus hoc loco coloten ineptè tattum, id eſt murem maiorem exponit. *Scorpius.* ¶ Scorpionibus contrarius maximè inuicem ſtellio traditur, vt viſu quoq; pauorem ijs afferat, & torporem frigidi ſudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita quæ ſcorpio pupugerit loca inungunt, Plinius. Scalaboten, id eſt ſtellionem, hoſtem exiſtimat ſcorpius, νάρκα δὲ τοῦτον, Philes. lego ναρκᾷ δὲ τοῦτον. hoc eſt, afficit autem illum torpore. quamuis non ſcorpio ſtellioni, ſed ſtellio ſcorpioni torporem inſerat, vt iam ex Plinio diximus. Idem teſtatur Galenus in lib. de theriaca ad Piſonem. Stellio (inquit) viſus à ſcorpijs ὑποπήγνυσιν αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἀναιρεῖ: id eſt, torpore eos afficit, & ita interimit. Magnam aduerſitatem ſcorpionibus oleo merſis & ſtellionibus putant eſſe, innocuis dumtaxat ijs, qui & ipſi carent ſanguine, lacertarum figura. atq; ſcorpiones in totum nulli nocere cui non ſit ſanguis, Plinius. Vetus lectio habebat, magnam aduerſitatem cum ſtellionibus putant eſſe. &c. ſine his verbis, oleo merſis, ijs ad præcedentia relatis. Quòd ſi ad ſequentia referas, ſenſus erit, ſcorpios oleo merſos, ſtellionibus aduerſari, eorum ſcilicet morſui. atqui ſuperius ex Plinio recitauimus, ſtellionem in oleo putrefieri contra ſcorpionum ictus. Sed vt idem refert, inuicẽ contrarij ſunt, vt vtrunq; aduerſus alterius venenum valere probabile ſit. Stellionem ſcorpius hoſtiliter odit: ſcorpionem torpedo admota comprimit, Ælianus interprete Gillio: ſed perperam, vt ſupra ex Philæ verbis per nos caſtigatis apparet. Crediderim autem Æliani codicem, quo vſus eſt Gillius corruptum fuiſſe: vt & illum quo vſus eſt Philes, qui ſua omnia ab Æliano mutuatus eſt. aut ſi ita ſcripſit Ælianus, illũ ipſum erraſſe ex Plinij & Galeni verbis conuincemus. *Araneus.* ¶ Inter ſtellionem etiam & araneum bellum eſt. deuorantur enim aranei à ſtellione, Ariſtot.

E.

Fel ſtellionum tritum in aqua muſtelas congregare dicitur, Plinius.

F.

Stellio, præſertim tranſmarinus, editur etiam, ſed ad remedia tantum, vt proximè dicetur.

DE RE-

G.

DE REMEDIIS EX STELLIONE TVM SIMPLICITER VEL Italico, tum tranſmarino vel Græcorum ſtellione.

Remedia ex toto ſtellione.

Stellio & lacerta in cibo faciunt vt accipitres citius mutent pennas, Creſcentienſis. Aduerſus comitiales ſtellionem aliqui harundine exenteratum inueteratumq́; bibendum dedêre. alij in cibo in ligneis verubus inaſſatum, Plin. Hydrocelicis ſtelliones mirè prodeſſe tradunt. capite, pedibus, interaneisq́; demptis, reliquum corpus inaſſatur. in cibo id ſæpius datur, ſicut ad vrinæ incontinentiam, Idem. Dyſentericis ſtellio tranſmarinus medetur, ablatis inteſtinis & capite, pedibuſq́; ac cute, decoctuſq́; & in cibo ſumptus, Plinius. Lumborum dolori medetur ſtellio tranſmarinus, capite ablato & inteſtinis, decoctus in vino (ſic enim legendum) cum papaueris nigri denarij pondere dimidio eo ſucco bibitur, Idem. ego poſt dimidio diſtinxerim: & pro eo ſucco, legerim, & ſuccus: id eſt, decoctum vel ius, bibitur. Idem remedium alibi ſic deſcribit, Iſchiadicis ſtellionem potu prodeſſe dicunt, adiectis papaueris nigri obolis tribus. ¶ Aſcalaboten aiunt ictibus ſcorpij vulneri imponi, Galenus lib. 11. de ſimplic. Scorpionibus contrarius maximè inuicem ſtellio traditur, vt in *D.* retuli.

Ex oleo eius.

Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ca/ quæ ſcorpius inflixerit vulnera perungunt. Quidam oleo illo ſpumam argenteam decoquunt ad emplaſtri genus, atq; ita illinunt, Plin. Oleo ſtellionis ſi quis locum à ſcorpio ictum inunxerit, dolorem compeſcet, vt Democritus docet, Diophanes in Geoponicis. Oleum ſtellionis, id eſt lacertæ inhabitantis domos, illitum axillis adoleſcentium, pilos euulſos enaſci prohibet, Elluchaſem. Ad ſcrophulas non fractas. Recipe quatuor ſtelliones & octo vel decem lacertas & amputatis capitibus & caudis decoque eas in oleo oliuarum, quouſq; ſpinas ſpernunt (forte ſeparant) & carnes in oleo diſſoluantur, poſtea cola per pannum & exprime oleum bene, & cum hoc oleo inunge ſcrofulas & glandulas, quas ad maturitatem peruenire non vis, quod abſq; inciſione vel fractura aliqua expellit & conſumit eas optime inungendo eas mane & ſero. ¶ Magnificè laudatur contra comitiales ſtellionis tranſmarini cinis potus in aceto, Plin.

Ex cinere.

Ad vuluæ morbos, Stellionem viteis lignis crematum imponito, & bene facit, Galenus Euporiſt. 2. 14. Crocodili (ſtelliones. de his enim tractat, tanquam crocodilorum id eſt lacertorum ſpecie) in cibo ſumpti tanquam piſces, impudentes & inuerecundos (nimirum ad Venerem procliues) reddunt, Kiranides. Mirum & de ſtellionis cinere, ſi verũ eſt, linamento inuolutũ in ſiniſtra manu Venerem ſtimulare: ſi transferatur in dextram, inhibere, Plin. Ad Venerem ciendam Oribaſij apud Aetium: Stellionem vſtum quàm tenuiſſimè conterito, deinde oleum affundito: atq; ex eo magnum dextri pedis digitum inungito, & coito. vbi verò à coitu ceſſare velis, digitum ipſum abluito.

Medicamenta ex ſtellione ad Venerem excitandam.

¶ Antidotus ientiginem excitans, dextro aut ſiniſtro impoſita pedi, renibus item & ieneræ cuti, numero 69. apud Nicolaum Myrepſum, inter cætera medicamenta recipit ſtellionem, canthatides & ſcincum. Vnguentum entaticon, ad accendendam Venerem, quod Ægineta deſcribit cap. 17. lib. 7. inter cætera tres aſcalabotas accipit, qui viui macerari iubentur in aceto per dies quadraginta, vaſe deſoſſo in fimo. Vt in Venerem cum volueris ſis paratus, remedium tale facies. Lacerti appellantur ſiue ſtelliones qui per parietem repunt, curti ſunt, quiq́; Græcè *aſcalabotæ* vocantur. Ii quatuor infunduntur in acetum acre triduo vel quatriduo, quouſq; putreſcant. hoc teres in mortario, & adiunges galbani ſcrup. IX. Abrotoni, caſtorei, ſulphuris viui, reſinæ terebinthinæ, croci, ſingulorum ſcrup. XII. Euzomi ſucci, mentæ viridis ſucci, ſtaphiſagriæ, iris Illyricæ, aluminis ſciſſi, ſingul. ſcrup. VI. Myrrhæ, ſeminis herbæ ſymphoniacæ ſiccæ, vtriuſq; ſcrup. III. Hæc omnia ſeparatim trita ſimul miſcebis, & iterum ſimul teres. inde emplaſtrum facies vel pittacium, & pones in dextri pedis pollice cum vti volueris Venere: & cum ceſſare volueris, ad ſiniſtri pedis pollicem transferes, Marcellus. Dextra xylobatæ molla (forte, in collo) geſtata, arrectionẽ facit: ſiniſtra verò mulieribus delectationem æqualẽ, Kiran. Vt ex ſtellione, ſic ex ſalamandra etiam, veterũ aliqui remedia ad Venerem excitandam præſcribunt, ſed maximè ex ſcinco.

Ex pelle.

¶ Theophraſtus autor eſt ſtelliones ſenectutem exuere, eamq́; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia, Plinius. Vide ſupra in *D.* Nos hoc legimus in Mirabilibus quæ Ariſtotelis nomine feruntur. Tunicula ſtellionis, quam eodem modo vt anguis exuit, pota, magnificè laudatur aduerſus comitiales, Plinius. Et rurſus, Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. ¶ *Guarl, vrel,* vel *alurel,* aliqui ſtellionem interpretantur. nos quæ ei Arabes tribuunt remedia, (carni, ſanguini & fimo eius,) in Lacerto retulimus: quoniam lacerto Græci ferè eadem attribuunt.

Ex capite.

¶ Stellionis caput combuſtum & tritum, & melli Attico admixtum, oculos lacrymoſos inunctione aſſidua ſiccat & ſanat, Marcellus. Lachrymantibus ſine fine oculis, cinis ſtellionis capitis cum ſtibio eximiè medetur, Plin. Ad ſonitus & inflationes aurium, Viticem & ſtellionis caput pari pondere trita ammixto oleo inſtilla, Apollonius apud Galenum de compoſ. medic. ſec. locos. Idem planè remedium Plinius memorat ad clauos pedum.

Ex corde.

¶ *Mandecor, & tantus proſternet corpora ſomnus, Vt ſcindi poſſint abſque dolore manus*, Io. Vrſinus de ſtellione ex Arnoldo vt Scholiaſtes annotauit. Nos hoc apud Arnoldum de corde lacertæ legimus. Veteres quidam crocodili corio hanc vim adſcribunt: Vide ſupra in Crocodilo *G.* Xylobatæ frixura inunctus aliquis, ſine dolore erit ad verbera,

(vulnera, ſectiones,) Kiranides. Pilos in palpebris incommodos euulſos renaſci non patitur [illegible]

Ex ouis. [illegible] *Ex felle.* ſtellionis liquor, Plinius. In medicamentis ſuccidaneis, quæ cum Gale[illegible] & Æ[illegible] ha-bentur, pro felle cameli (malim chamæleontis) fel aſcalabotæ ſubſtituendum legi[illegible] ¶ [illegible]onis *Ex ſtercore.* ſtercus curat impetiginem, & ephelides faciei & alphos aufert, Serapionis interp[illegible] Gale[illegible]: quum Galenus de crocodili terreſtris ſtercore hæc ſcribat. Vide ſupra in Lacerti [illegible] x [illegible] batæ, vt & ſanguis, hebetudinem oculorum & albuginem ſanat, Kyranides.

DE VENENO STELLIONIS IN CIBO AVT POTV S[illegible].

Sæpe ex ſuperioribus locis in cibos dum præparantur decid[illegible] venenata quæ[illegible] u-la, vt phalangia, aſcalabotæ, & alia, Dioſcorid. Caro ſtellion[illegible] mo[illegible] icat. & quand[illegible] q; [illegible] o, cui immoritur & diſſoluitur. hoc qui biberit, vomitu & dolore ſtomachi vehem[illegible] e c[illegible] ue cibus autem ſiue potus hoc veneno infectus & ingeſtus fuer[illegible], cura commun[illegible] & c[illegible] ad-uerſus canthariδes adhiberi debet, Auicenna 4. 6. 2. 5. Aduer[illegible] us [illegible] lamandræ e[illegible] [illegible] num, eadem remedia valere, quæ contra canthandes, apud P[illegible] nium [illegible] egimus. C[illegible] ra[illegible] debet communis: hoc eſt per vomitus & clyſteres ab in[illegible] o, & exhibitionem th[illegible] ius antidoti, Matthæolus. • *Alharbe* (id eſt chamæleo) exitialis eſt, ſimiliter ſtellioni, Aui[illegible] a.

DE MORSV STELLIONIS ET REMEDIIS.

Stelliones fortè ſunt, quos Romanum vulgus *tarantulas* vocat, albas, innocuas, & p[illegible] tis ſimiles, Hermolaus. Venenatum ſtellionem Columella dixit, vbi aditus aluear[illegible] ſtos fieri iubet, vt hoc animal irrepere non poſſit. Theophraſtus authore[illegible] ne[illegible] pe[illegible] in Græcia morſus, innoxios eſſe in Sicilia, Plin. 8. 31. Nos hæc in Ariſtotelis de Mirab[illegible] gimus, contrario ſenſu: nempe in Sicilia morſum ſtellionum letalem eſſe, in [illegible] ve[illegible] um & leuem. Italiæ locis quibuſdam morſus etiam ſtellionum exi[illegible] ales ſunt, Ariſtote[illegible]s. N[illegible] quo-que in Theriacis, circa inſulas Thraciæ ſtellionis vtcunq; infirmi animalis m[illegible] ait, Ἐσῆκ καὶ ὑπόδαυσάπερ ἀπηχθῖα βρύγματ' ἴασι' Ἀσκαλάβω. Hinc Plinium tranſtuli[illegible] pu[illegible] bit ſtellionem tranſmarinum animal eſſe ſtridoris acerbi, vt ſupra dixi in C[illegible] mo[illegible] eſt lethalis, Paracelſus. Stelliones nonnulli tarantulas eſſe putant. horum morſus per[illegible] im[illegible] nem, tamen ſemiſtupidum efficit, varieq; afficit, Niphus. loquitur autem de taran[illegible] generis. Qui a ſtellione morſi ſunt, aſſiduè & contente dolitant, morſusq; loc[illegible] be[illegible] Iuuantur autem e veſtigio, ſi cæpe & allia cataplaſmatis modo eis imponantur. A[illegible] n comeſta, vino meraco poſt eorum acceptionem abſorpto. Vtiliter etiam ſeſam[illegible] r, aut melanthium aqua mulſa affatim affuſa, Aetius 13. 12. Eadem habet Ægineta. [illegible] brarius in hoc peccauit, quòd primum aduerſus aſcalabotæ morſum, ſeſamum [illegible] deinde reliqua, vt Aetius, ſubiungit, ad galeotæ tanquam diuerſi animalis morſ[illegible] n interpretes qui eo in loco pro galeota, id eſt ſtellione, felem reddiderunt. Q[illegible] na quoq; aut eius interprete commiſſus eſt 4. 6. 4. 13. vbi eadem habet Auicen[illegible] a, quæ ordine. ſed addit, curari à ſtellione morſos cura communi. & pro allio [illegible] n nominat, qui lapſus fortè interpretis eſt. Stellio & lacerta dimittunt[illegible] loco [illegible] s, ſubtiles, nigros: nec ceſſat locus pruritum & dolorem mouere donec extrahantu[illegible] B. & in Lacerto in *B.* & *G.* *Vaſga* Arabicè ſunt reptilia vt ſtellio, ſubni[illegible] ra, dicta in C[illegible] domorum, quæ cum mordent, inflatur locus, donec denticuli infixi extrahantur, [illegible] culi ſtellionis vel lacertorum, Arnoldus. Quum morſus ſtellionis manifeſtè appare[illegible] de-bet poni ſuper eo ſcorpio tritus, & pro antidoto dari modicum de ſtercore ſ[illegible] lconis, [illegible] -zettus qui ſtellionem & alia lacertorum genera confundit. Seſama ſtellionum mo[illegible] Pli-nius. Rhazæ Arabis verba de remedijs ad morſus ſtellionis & lacertæ, rec[illegible] Scorpio tritus ſtellionum veneno aduerſatur. Fit enim & è ſtellionibus malum me[illegible] Nam cum immortuus eſt vino, faciem eorum qui biberint, lentigine obducit. O[illegible] necant eum inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt oui luteum, & mel ac n[illegible]

H.

Synonyma & homonyma. a. Eſt & ſtellio araneorum generis, Perottus & Niphus. Ego Latinorum n[illegible] inter araneos ſtellionem nominârit. quare deceptum ſuſpicor Perottum, vel quia [illegible] pha-langijs adnumerant: vel quia tarantulam tum phalangij ſiue aranei genus vocita[illegible] ſtellio exiſtimatur. ¶ Ἀσκάλαβος, γαλῆς. ἀσκαλαβώτης, καὶ [illegible] αὐτος, Heſychius & [illegible] Nos γαλῆν pro galeota & ſtellione apud authores non reperimus, præterquam S[illegible] -λαγα, ἀσκαλαβώτης, Heſych. & Varinus. Καλαβώς, χαλαβώτης. Καλαβωτας, τὺς χυλω[illegible] A[illegible] -λαβώτης, piſcis quidam, & lacertus, Iidem. Κάλαφος, ἀσκάλαφος, μαγήτης, Iidem [illegible] d A[illegible] us per *ph.* proprium viri. Syluaticus ſcalabotas imperitè canthandes interpretatur. [illegible] -λαβωτας, λάκωνες, Heſychius. Καλωτάς, ἀσκαλαβώτας, Heſychius & Var[illegible], [illegible] σίτης, Iidem.

E

Epi[illegible] Venenatus ſtellio, Columella. Οἰνόδειος, Nicander. Ignotus ſtellio apud Vergilium, à Seruio ex[illegible] bilis, vel ex improuiſo veniens.

Icon. [illegible] eſt in Olympia, cuius dextrum humerum ſtellio (γαλεώτης, quamuis Loeſcheru[illegible] reddidit) aſcendit, & c[a]nis victima adiacet, Pauſanias Eliac.

Stellare, ſtellatura, ſtellionatus: Vide ſupra in *D.* ¶ Γαλεώτης γέρων, apud Menandrum, de ſene, vt videtur, callido vel inuido.

Γαλεώτης, nomen proprium, Suidas. Galeotæ dicebantur vates quidam in Sic[ilia] & Ar[cadi]a, vt ait Stephanus, à Galeote [G]aleo, Steph. apud quem tamen mox rurſus Galeotes legitur, Apollinis filio & Themiſtus, qui in [Si]cilia oracula obtinuit, vnde Galeotæ ibidem dicti eius ſucceſſores, Gyraldus, quæ Zabij regis Hyperboreorum filia fuerit. Hic autem Galeotes frater Thelmiſſi eius traditur, qui Telmiſſum vrbem in Caria condiderit oraculo ex Dodone accepto, vt alter orientem Solem verſus, alter occidentem [ver]ſus augurarentur, atq; vbi e[os] quæ ſacrificaſſent ab aquila rapi cernerent, in eo loco ſedem capeſſerent. Ælianus quoque Dionyſium tyrannum Galeotas ſolitum conſulere in Sicilia ſignificat. Cicero quoq; in primo Diuinationis lib. portentorum interpretes in Sicilia, Galicios appellat: ſed fortaſſe non Galicios, ſed *Galeotas* ſcribere oporteat, Hermolaus. Stephanus etſi galeon interpretatur aſcalabóten, id eſt ſtellionem in Galeotarum mentione: ipſos tamen dictos innuit à galeis, id eſt muſtelis piſcibus marinis longè callidiſſimis, aut obiter tantum hæc adi[ic]it propter vocis affinitatem, Galeotas vero ab eiuſdem nominis Apollinis filio tantum nominatos vult. aut potius dubitat ab illóne, tanquam vate, dicti ſint, an à b[e]ſ[tiis] animalibus, ſiue galeo terreſtri, ſiue galeis marinis, vt locus pro mutilo habeatur. Idem plura ſe de Galeotis in Telmiſſo dicturum pollicetur, vbi tamen nullam Galeotarum mentionem reperimus: mutilato nimirum codice, vt aliàs ſæpe. Hyblæ vrbis minoris in Sicilia, incolæ Galeotæ vel Megarei dicuntur, Stephanus. Galeotæ vates Siculi, Galei quoq; dicti Pauſaniæ grammatico, qui in Hybla [ha]bitarent, Hermolaus. [illegible] τῆς ὅτοι κατὰ τὴν Σικελίαν ὤκησαν. [illegible] Ταραντῖνοι Heſych. & V[illegible] ¶ Κωλώτης per *ω* magnum in prima & ſecunda ſyllaba, ſtellio eſt & Bacchus, vt Venus [Κ]ωλιάς. Κολώτης verò per *o* breue in prima, nomen eſt Epicurei cuiuſdam philoſophi cuius meminit Macrobius: & ſtatuarij apud Plinium 35. 8. Colotes in [illegible] Cyllene mira ſpecie fecit Æſculapium eburneum, Strabo lib. 8. Fuit etiam [alius] quidam pictor hoc nomine, cuius meminit Quintilian[us] l[ib.] 2. ¶ Aſcalabus per *b*, ſtellio eſt. Aſc[ala]phus per *ph*, Aſtyochæ & Martis filius: & alius Acherontis & Orphnes, in bubonem mutatus Ouid. Metam. 5.

b. Scordyle, animal quoddam paluſtre eſt, ſimile ſtellioni, Heſychius.

d. In fraudulentos Emblema Alciati.

Parua lacerta, atris ſtellatum corpora guttis
Inuidiæ priſcis, do[lique] fert ſymbola pictus:
Nam turpi obtegitur faciem lentigine, quiſquis,
Hinc vindict[a] frequens decepta pellice vino,

S[te]llio, qui latebras & [in]ana buſta colit,
Heu nimium nuribus cognita zelotypis.
Sit quibus immerſus ſtellio, vina bibat.
Quam forma amiſſo flore relinquit amans.

Vide ſupra in fine capitis ſeptimi.

e. Io. Vrſinus in carminibus ſuis de animalibus ſcripſit, ſi quis caudam ſtellionis amputatam manu contineat donec tota immoriatur, & eadem manu poſtea naturam mulieris attingat, neminem alium cum illa rem habere poſſe. Oliuarius Scholiaſtes addit, hoc tradere Marcellum in Empiric[is]. ego nihil tale apud Marcellum Empiricum reperi. Xylobates inſigne philtrum eſt, Kiran. *Superſtitioſa [illegible] magica ex ſtellione.*

g. Contra quartanas, Magi ſtellionem incluſum capſulis ſubijciunt capiti, & ſub deceſſu febris emittunt, Plinius.

h. Cererem Metanira mulier hoſpitio ſuſcepit, & cum ſacrificaret ei, Abas filius Metaniræ indignatus eſt matri quòd hoſpitio deam ſuſcepiſſet, & ſacrificium eius per[illegible] & contra deam locutus eſt: vnde illa irata, potum [illegible] κέρκον [illegible] cratêre te[illegible] ſuper e[um] effudit, & ſic in ſtellionem mutauit, Scholiaſtes Nicandri in Theriaca & Ouid. Metam. 5. paulo aliter. *Combibit os maculas, & mutato. qua modo brachia geſſit, Crura gerit. cauda eſt mutatis addita membris. Inq; breuem formam, ne ſit vis magna nocendi, Contrahitur, paruaq; minor menſura lacerta eſt.* *Fabula de Abate in ſtellionem mutato.*

DE TESTVDINIBVS IN GENERE.

A.

TESTV[DO], quam Græci χελώνην vocant, quadrupes eſt ouipara, & ſanguine prædita. Recétiores quidã, vt Albertus & interpres Raſis, teſtudiné pro limace ineptiſſime ponunt interdum. Anxie [illegible] ab eruditis id quæſitum, in piſcium decuriam veniantne teſtudines. Et non venire forſan liquido valet [illegible] comprobari, ac primum ratione principij, quoniam vti gallinæ oua ædunt, [c]olore ac ſubſtantia & [illegible] cortice fere eadem. deinde nec generatio eſt diuerſa, quum pe[r in]cubatione pulli es naſcantur. Spirant quoq; quod piſci non contribuit Ariſtoteles. ambulant item, ſquammas non habent, ſed o[ſſa], Cælius. ¶ Sed cum tria ſumma teſtudinum genera ſint, primum terreſtre, ſecundum quod in dulcibus *De nominum [illegible] guarum.*

aquis, tertium quod in marinis degit, dicam prius de iis quæ apud autores [illegible] ita vt cuius ex iſtis generibus accommodari poſſint, deinde priuatim de ſingulis. [illegible] Hebraice limacem ſignificat, vt mihi videtur, non teſtudinem vt quidam [illegible] fone limacem cum teſtudine [illegible] instar limacis defluentis [illegible] abeant, & [illegible] qui non videt ſolem, Pſalmo 58. Dauid Kimhi vocem [illegible] R. Salomon [illegible] Pſalmum iam citatum [illegible] Abraham [illegible] limacem intellexerunt. Chaldaica tranſlatio habet [illegible] Septuaginta [illegible] id eſt cera, vt & Hieronymus, [illegible] impetum aquæ interpretantur, teſte Munſtero. [illegible] ait, quod contegit ſe in medio teſtæ qua veſtitur, & [illegible] relinquit hoc reptile [illegible] & [illegible] Verbum quidē [illegible] *mas*, vel [illegible] *masas* [illegible] liquefieri ſignificat quod limaci ma [illegible] & ſale tacta, ſe [illegible] humorem ſoluitur [illegible] Auic [illegible] Arabica an Perſica voce teſtudinem vero *ſelhaf* [illegible] חמרט [illegible] cum teſtudinem aliqui transferunt, ego lacertum videri [illegible] ſignificari [illegible] certo [illegible] קיפר, *kipod*, quoq; Hebraicam vocem, non teſtudinem [illegible] ninino erinaceum deſignare ſuo loco oſtendi. *Kauken* & [illegible] apud Albertum, (vel Auicennam potius ex quo ille de [illegible] Auic [illegible] pit textum libri [illegible] interpretatur, teſtudo eſt, *ladach* [illegible] interpretatur. ¶ Teſtudo Italice vocatur *teſtuma* [illegible] *udine* [illegible] doc [illegible] alibi etiam *tartocos* & *toſerona* lego. Teſtudi [illegible] bis, ab aliis *tartugella*, a nonnullis *biſſa ſcutellaria* vocant [illegible] aliqui ſerpentem ſcutatum, Albertus. Taurini ſerpentem *cuparam* [illegible] *tellariam* a ſcutella. nos Galanam, Græcæ vocis veſtigio, quaſi [illegible] Luſitanis: *galapago* vel *tartúga*, reliquis Hiſpanis. *Tortue*, Gallice, vel *tartue*. [illegible] uaticus. vſurpant enim hoc nomen tanquam Latinum recentiores quidam [illegible] bertus & alij. Neocomenſes [illegible] Sabaudiam, qui lingua Gallica vtuntur, [illegible] rubetam truncatam. quoniam retracto [illegible] capite [illegible] cata videtur. Ge[illegible] Tällerfrott, [illegible] eſt rubetam teſta [illegible] aut orbis effigie [illegible] intectam. & [illegible] eadem [illegible] Angl[illegible] *rabb*, id eſt cancrum ſcutatum ſeu teſtaceum ſed nimis generali no[illegible] *torto* [illegible] & *tort*[illegible]. Aliqui Germanice Gſchertzetfider: nimirum quod pedes e[illegible] alas ret[illegible], præcipue marinarum. Vox [illegible] in Demetrij Conſtantino[illegible] libro, nit teſtudineum, vt coniicio ſignificet ignota mihi eſt.

B.

Teſtudinū generatrix. Teſtudinum genera, vt dixi tria ſunt, eden[illegible] omnia Chelonophagi [illegible] quibuſuis, ſed marinis tantum edendis hoc nomen inuenit. Quibus in [illegible] abundent, vide in [illegible]

De teſtudinis teſta. ¶ Teſtudo, quod teſta tectum hoc animal, Varro. Quæ oua pariunt, [illegible] mas, aut corticem, aut teſtam, vt teſtudines, Plinius. Gaza [illegible] inquit apparet, quam durus & rigidus cortex [illegible] ſit quo tegi[illegible] oſſe euadit. Memini audire tam firmam eſſe hanc teſtam, vt a pla[illegible] comminuatur. Palladius corium teſtudinis dixit, Marcellus Em[illegible] mentum, putamen, & ſuperficiem. Teſtudo operculum habet teſtaceum & [illegible] φολιδωτά numerantur, Ariſtot. Græci chelonium vocitant, & genera [illegible] cant. Germani ſua lingua ſcutum, vnde & animal ipſum rubetam [illegible] [illegible] Tortuca (inquit Albertus) ſcuta duo gerit, vnum in do[illegible] quæ quatuor iuncturis coniunguntur. Arbores quæ corticem tenuem [illegible] autem carne ſicca conſtant, ſanæ diuturnæq; ſunt, nec facile putre[illegible] nes, & quidquid eiuſmodi eſt, Hippocrates in libro de humoribus. Ali[illegible] [illegible]cant, vt Ælianus, negans teſtudinem exuere ſenectam: & Sui[illegible]

Deſcriptio teſtudinis. [illegible] ¶ Teſtudini pellis (cutis) ſcabra vt lacertæ, Albertus. ¶ [illegible] dam ſerpentis: quod ſi magna fuerit, habet etiam ſcutum in capite, [illegible] cognominat domiferas, capite breui, ceruice anguinea, aſpe[illegible] *Palpebræ.* [illegible] riunt, vt teſtudines, crocodili, inferiore tantū palpebra conniuent, ſine [illegible] ros oculos, Plin. *Pulmo.* ¶ Teſtudo quamuis prægrandem pulmonē & ſu[illegible] *Venter.* [illegible]ne tamen habet, Plin. ¶ Ventrem vnum & ſimplicē, vt & reliquæ oui[illegible] *Iecur.* ¶ Teſtudinis iecur vitiatum eſt, vt reliquum corpus eius praui [illegible] *Lien.* habet lienem, Idem & Plin. *Renes.* ¶ Teſtudo ſola ex corticatis renes habet. Gen[illegible] *Veſica.* [illegible]utariam vocant, & veſica & renibus caret. fit enim propter eius moll[illegible]

Teſtes. Oua. Cauda.

facilè diſſletur, Ariſtot. Id tamen negat Rondeletius.) Oua parientium teſtudo ſola renes habet, quæ & alia omnia viſcera, Plin. Sola ouiparorum (vel corticatorum) veſicam habet, Idem, & Ariſtoteles: qui etiam cauſam huius rei adfert lib.3.de partibus cap.8. Teſtudinum fœminæ ſingularem habent vtriuſq; excrementi foras pertingentem meatum, quanquam veſicam obtineant, Ariſtoteles. ¶ Teſtudini teſtes intus adhærent lumbis, Idem. ¶ De vulua teſtudinis, vide ſupra in Lacerto *B.* ¶ Oua durioris teſtæ, & bicolora ædit, quale ouum auium eſt, Ariſtot. Oua eius dicta ventri ſubdita ſunt, vide in Echinis. ¶ Cauda ei infra duo (dorſi & ventris) ſcuta procedit, ſerpentinæ ſimilis, Albertus. Et rurſus, Inter duo ſcuta exeunt quatuor pedes tortucæ, qui videntur pedes lacertarum, cum quinque digitis & vnguibus.

C.

Teſtudo amphibia. Greſſus tardus. Sibilus abruptus. Coitus.

Teſtudo amphibia eſt, Stephanus Aquæus. Geminus ſimiliter (vt fibrorum) victus in aquis terraq; & teſtudinum, Plinius 32.4. Sed forſan diſtinctius agendum erat. nam caſtor vnus & idem amphibius eſt. teſtudo verò terreſtris, aquatica & marina, tria genera ſunt diuerſa: ex quibus terreſtres, non rectè amphibiæ dici poſſe videntur: cæteræ poſſunt. nam cum in humore degant, reſpiratione tamen indigent: & in terra dormiunt, & propter partum foris morantur. ¶ Teſtudineum inceſſum de tardiſſimo dicimus. Pacuuius teſtudinem tardigradam dixit. Chamæleonti motus piger admodum vt teſtudinis eſt, Ariſt. ¶ Senectutem teſtudo non exuit, Ælian. ¶ Abruptum & perexiguum ſibilum ædit, Ariſt. Oua parientibus ſibilus, ſerpentibus longus, teſtudini abruptus, Plin. Sibilat alius quàm ſerpens, Albert. ¶ Teſtudines ideo incredibiliter timent & oderunt maritos ſuos, quod haudquaquam eis ſimiliter vt cæteris beſtiis iucundus coitus ſit, imò maximum dolorem eis affert. nam maris os & durum, & aculeatum, & inflexibile fœminam intolerabili doloris ſenſu afficit. Quamobrem dentibus inter ſe pugnant, quod hæc infeſtum coitum effugere contendat, ille inuitam tandiu conuellit, quoad robore victam ſubegerit, & tanquam longi belli præmium ceperit, & pulchram rapuerit in bello puellam. Earum coitus terrenorũ canum, & vitulorum marinorũ ſimilis eſt, Gillius. Quadrupedũ ouiparæ eodem coeunt modo quo ea quæ animal generant, mare ſuperueniente, vt teſtudo tam aquatilis quàm terreſtris, Ariſtot. Teſtudines omnes ſalaces eſſe magnopere compertum eſt, Volaterranus ex Ælian. ¶ Teſtudo animal eſt ouiparum, Ariſtot.

Oua.

Oua gallinarum ouis ſimilia parit, & in terra effoſſa reponit, donec ad calorem Solis exeat pullus, Albertus. Teſtudines & crocodilos dicunt cum in terra partum ediderint, obruere oua, deinde diſcedere, ita & per ſe naſcuntur, & educantur, Ælianus. Idem de teſtudine marina fertur.

¶ Teſtudinis iecur vitiatum eſt, vt reliquum corpus eius praui temperamenti, Ariſtot. de partib.3.12.

D.

Teſtudo hoſtis perdici & ſimiæ.

Sunt qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent, ſed cute operimentiſq; corporum magis aut minus bruta eſſe, vt oſtrea & teſtudines, Plin.

¶ Perdici hoſtis eſt teſtudo, Ælianus & Philes.

¶ Simia quantum oderit teſtudinem, aut potius limacem, ſcripſimus in Simia *D.*

E.

Vſus ex teſtudine. Ex teſtis.

Vt oleta animalia infeſta non generent, in corio teſtudinis omnia ſemina, quæ ſparſurus es, ſicca, Palladius.

¶ Teſtudinum teſtæ in laminas diſſectæ, operibus inteſtinis ornandis adhibebantur, ex quouis, ni fallor, earum genere, vt ex ſequentibus authorum locis apparebit. Teſtudinum putamina ſecare in laminas, lectoſq; & repoſitoria his veſtire, Carbilius (*Caruilius*, vetus lectio) Pollio inſtituit, prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenij, Plinius, qui plura de hoc Caruilio ſcribit lib.33. Nam fictili (olim) aut lignea, aut vitrea, aut ærea denique ſupellectili vtebantur: nunc ex ebore, atq; teſtudine, & argento, &c. Celſus ff. de ſupell. leg. Teſtudines terreſtres in operibus cherſinæ vocantur, Plinius. Et alibi, Luxuriæ placuit materiem & in mari quæri. Teſtudo in hoc ſecta: nuperq; portentoſis ingeniis principatu Neronis inuentum, vt pigmentis perderet ſe, pluriſq; veniret imitata lignum. Sic lectis pretia quæruntur, ſic terebinthum vinci iubent, ſic cedrum pretioſius fieri, ſic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi teſtudinem facit. Cum homines adhuc frugi eſſent, *nemo curabat Qualis in Oceani fluctu teſtudo nataret, Clarum Troiugenis factura ac nobile fulcrum*, Iuuenalis Sat. 11. Quam in teſtudineo lecto culcitra plumea in die dormire, Varro apud Nonium Marc. Teſtudineum hexaclinon, opere teſtudineato factum. nam id antiquis ſummo in pretio fuit, quod opus Carbilius Pollio primus inſtituit. *Et teſtudineum menſus quater hexaclinon, Ingemuit citro non ſatis eſſe ſuo*, Martialis lib.9. Plato dixit χελώνην πυξίνην· οὐδ᾽ ἂν καὶ ἐλεφαντίνην ὑπὸ τοῖς χηλαῖς, καὶ σφενδάμνον, Pollux. Chelonophagi orientales populi teſtudinibus (marinis) vitam agunt, vnde nomen. Earum quoq; teſta vaſorum vice & nauium vtuntur, domos eadem ſibi contegentes Chelonophagi in Carmaniæ angulo ſunt, teſtudinum ſuperficie caſas tegẽtes, carne veſcentes, Plin.6.25. Hæ adeò in Indico mari magnę ſunt, vt ſingularum ſuperficies habitabiles caſas integant, Plinius & Solinus. Strabo lib.16. tantas alio in loco reperiri ſcribit, vt Chelonophagi in eis nauigent. Sed hæc de marinis tantum teſtudinibus, quarum inſignis eſt magnitudo, intelligi poſſunt. Vide infra in Teſtu-

dine marina *E.* In Rhaphtis emporio iuxta mare rubrum, plurimum eſt ebur: καὶ χελώνη ... μετὰ τὴν Ἰνδικὴν, Arrianus in Periplo. Inſula Oceani vltima ad ipſum orientem Solem, teſtudinem fert omnium circa rubrum mare locorum optimam, Idem. Et rurſus, Inſula Serapidis in eodem mari teſtudinem multam & eximiam habet. In mari rubro paruæ quædam inſulæ teſtudines proferunt quæ ad Emporium exportantur, Arrianus in Periplo. Moſyllon locus ad mare rubrum χελώνην ἐξει pauca habet, Ibidem. Et alibi, Ptolemais τῶν θηρῶν, emporium eſt ad mare rubrum, quod habet χελώνην ἀληθινὴν καὶ χερσαίαν ὀλίγην: καὶ λευκὴν μικροτέραις τοῖς ... χαις, id eſt teſtudinem veram, & terreſtrem paucam: & candidam, teſtis (ὀστράκοις) minoribus. Et rurſus, Dioſcoridis inſula in mari rubro, teſtudinem fert veram, & terreſtrẽ & candidam. plurimam verò excellentem & maioribus teſtis. item montanam prægrandem, oſtraci, id eſt teſtæ craſſiſſimæ: ἧς τὰ ... τὴν κοιλίαν μέρη ... τε ἐγχεῖν ... τομὴν οὐκ ἐπιδέχεται, ... πυῤῥότερα ὄντα. ὁλοσχερῶς ... τε εἰς γλωσσόκομα, καὶ πινακίδια, καὶ μαγίδια ἐγχείροντα, καὶ τοιαύτην τὴν χρείαν κατασκευάζουσι. In Lybiæ deſertis curruum magnitudine viſendas aiunt teſtudines. Noctu procedunt in paſtum, adeò lento greſſu vix vt mutare locum videantur. Interdiu ſubductæ ſub ſua teſta non videntur. Narrant fabulam. Appetente nocte, viatori locum aliquem à feris tutum captanti oculis, viſam teſtodinem quam tumulum ratus (muſco enim obſita erat) conſcendit, atq; in excubiis aliquandiu fuit. Somno deinde oppreſſus, vbi noctis & quietis idem finis fuit, & ille ſeſe aliis in locis (proceſſerat enim illa) eſſe intellexit. percepta beſtiæ facie admirationem cum ſcientia nouæ naturæ commutauit. Iul. Scaliger.

F.

De cibo & alimẽto ex teſtudinibus.

Amazones lacertis ac teſtudinibus & id genus beſtiis veſcebantur, Cælius. Tortucæ caro eſt tardæ digeſtionis, & generat choleram nigram, Raſis. Caro teſtudinum inter carnem quadrupedum & piſcium ambigit, Stephanus Aquæus & Baptiſta Fiera. Teſtudines inſigniter nutriunt vt docuit Conciliator, Cælius. Qui citò obeſare voluerint equos, tortucas cum pabulo molli decoquũt, vnde equis magna ſed falſa pinguitudo accedit, Albertus. Aloyſius Cadamuſtus Nauigationũ ſuarum cap. 40. de inſula quadam Noui orbis ſcribens, Erant ibi (inquit) teſtudines innumeræ, quibus pro tegmento natura vaſtiſſimas teſtas dederat, magnitudinis tantæ, vt pro clypeo non inepte ſufficerent. Noſtri itaq; eſculentis huiuſmodi oblectari plurimum, exenteratis teſtudinibus multijuga eduliorũ genera parabant, aſſerentes eis aliàs ſe ſolitos vbertim veſci, & cum primis in ſinu Argino, qui huiuſmodi teſtudinibus ſcatet: hortabãturq; vt ego eis veſci vellem. Eſitaui igitur cibum inibi inſuetum, vt cõplura experirer. viſus eſt non inſuauis. albicat enim caro hæc, nec multum eſt abſimilis vitulinis carnibus: ſi fragrantiam & ſaporem ſpectes, Hæc ille: Videntur autem de marinis tantum intelligenda hæc verba. Obſeruatum nobis de teſtudine illud quinto Halieuticũ ex Oppiani interprete. Teſtudine, inquit ſi quis veſcatur degluti ave πλησμίως, multum inde iuuari: Si verò μὴ παρὰ κόρον, læſionem fieri manifeſtam, enata inde parœmia, χελώνης χρέας ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν, teſtudinea carne aut veſcendum, aut non omnino veſcendum. Paucitas ſtrophos facere narratur, id eſt tormina: copia vero detergere atq; expurgare, Cælius. Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν, ſenarius prouerbialis à Demone quodam, vel (vt alij) Terpſione vſitatus: in eos qui negotium aliquod ſubeũt quidem, ſed nimis cunctanter. (ſic enim emẽdo vitioſam Suidæ & Apoſtolij lectionẽ, vt legã, ἐπὶ τῶν ... προθυμουμένων μὲν τὸ πρᾶγμα, μὴ πραγματευομένων δέ.) quoniam hæ carnes ſi parcè ſumantur, ventrem torqueant: ſin copiuſius, purgent. Conuenit hic trimeter (inquit Eraſmus) in eos, qui negotium ſuſceptum frigidè ducunt, neq; explicantes, neq; relinquentes. Sunt qui putent hoc dictum ab authore Terpſione profectum eſſe. quorum eſt Athenæus lib. 8. declarans hunc primum præcepiſſe de gaſtrologia: æditis regulis per quas liqueret à quibus eſſet abſtinendum, quibus contra veſcendum. Inter quas erat & hæc de teſtudine, Ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν. Addunt teſtudinis carnem ſi modicè edatur, ventris tormina facere rurſum ſi copioſe, lenire. Nam pleræque res ſunt, quas ſi facias acriter, plurimum conducunt: ſin ignauiter, officiunt. Plinius teſtudinem deciſis pedibus, capite, cauda, & inteſtinis exemptis, reliqua carne ita condita vt citra faſtidium ſumi poſſit, inter hydropis remedia ponit. Simili modo decoctam, an... dotum eſſe ſcribit, aduerſus faſtidium aut cruditatem ex melle obortam, authorem citans Pelopem ... em ſanè modo ſerpentes etiam edendi parabantur, vnde apparet veteribus niſi remediorum ... hunc cibum, vt ranarum quoq;, ferè inuſitatum fuiſſe. Ariſtoteles certè teſtudinis iecur vi... eſſe ſcribit, vt reliquum corpus eius praui temperamenti. Teſtudines in cibo ætate noſtra mul... m appet...ntur, & inter delicias quidem: quod miretur aliquis, cum Apicius deliciarum omnium pater, ... m earum in ſcriptis ſuis mentionem fecerit. Videtur ſanè cibus ex eis inſalubris nec ſine periculo, a quo ferè ipſa natura nos abſterrere debebat, quæ adeò deforme & vel ipſo aſpectu aduerſum ... hoc animal (capite & cauda, ſerpentibus ſimile: pedibus, lacertis) produxit. Hoc etiam illi qui ... cet deliciis fruuntur, fateri videntur, multis illis & variis condimentis quæ adhibere ſolent, tanq... m ſine illis vel non placeret hic cibus, vel noxius foret. Nam quod ad morbos quoſdam commendatur, hoc ipſo conuincitur, eam pro medicamento potius quàm alimento homini datam. Hoc intelligens Oppianus lib. 5. de piſcibus, modicum eius vſum nocere dixit inductis torminibus, ... opio... im iu... re ac ventrem ſubducere, Hæc ferè Steph. Aquæus in libello Gallicè ædito de teſtudinibus, ranis, &c.

Prouerb. χελώνης χρέας ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν.

Ait autem ſe non ſimpliciter hunc cibum damnare, ſed nimiam vel curioſam eius & in deliciis affectationem. Porrò locum quem citat ex quinto Oppiani de piſcibus, ego nuſquam reperio. nihil enim aliud eo in libro Oppianus, quàm de capiendis teſtudinibus marinis docet. quare vel interpretem in quintum de piſcibus Oppiani, ex quo etiam ſuprà quædã a Cælio deſcripta retuli: vel Athenæi octauum dicere debuit. Sed de cibo, è ſingulis teſtudinum generibus, terreſtri, aquatico & marino, in ſingulorum hiſtoria dicetur.

G.

Remedia ex teſtudine tota.

Remedia ex teſtudine tota. Leonellus Fauentinus remedio cuidam ad phthiſicos carnem teſtudinis admiſcet, aut eius loco pulpam phaſiani cancrorúmve. Hydropicis medetur teſtudo deciſis pedibus, capite, cauda, & inteſtinis exemptis, reliqua carne ita condita, vt citra faſtidium ſumi poſſit, Plin. Ciconiarum, echinorum, & teſtudinum carnes ceu proprietate quadam articulorum doloribus conuenientes, non damnarem, Manard. 18. 4. Vrticæ ſemen Apollodorus affirmat ſalamandris contrarium eſſe cum iure decoctæ teſtudinis: item aduerſari hyoſcyamo, & ſerpentibus & ſcorpionibus, Plini. Si ex melle ſyncero (non venenato) faſtidium cruditáſve quæ ſit grauiſſima incidat, teſtudinem circunciſis pedibus, capite, cauda, decoctam, antidotum eſſe autor eſt Pelops, Idem. Teſtudo (terreſtris, Demetrius) & lacerta in cibo faciunt vt accipitres citius mutent pennas, Creſcentienſis. Falconibus malè affectis, ranam aut teſtudinem, &c. in cibo dari iubet Albertus. Puluis tortucæ in collyrio adhibitus cæcitatem inducit per albedinem quæ prouenit in oculis, Raſis. Quòd ſi in lebetem balnei tortuca proiiciatur, quotquot illic balneantur, obcæcabuntur, Idem. ¶ Si pili iumentorum tardius creuerint, viuam teſtudinem ſupra ſarmenta combures, & cineres eius in nouum cacabum mittes, additis vnciis tribus aluminis crudi, medullæ ceruinæ quod ſufficit, & vino infuſo decoques, & diebus plurimis impones, reuocare pilos creditur, Vegetius artis veterinariæ 2. 63. & Pelagonius cum Hippiatris Græcis cap. 55. Tortuca cremata & trita cum albumine oui, aut lacte aſinæ, ſi ventri, vberibus, aut femoribus mulieris illinatur, fiſſuras abolet, Raſis. Vide in terreſtri infra. *Ex cineribus.*

Ex ſanguine.

¶ Sanguis teſtudinis ad remedia colligitur hunc in modum, vt docetur in libro vulgari Nicolai Præpoſiti, ex Bulcaſi de præparat. medicamentorum. Teſtudinem aquæ (non exprimit dulcíſne an marinæ. ſed parum intereſſe puto, cum terreſtris etiam teſtudinis ſanguis in vſu ſit) ſupinam pone in paropſide, & abſcinde caput eius ſubito, & ſanguinem effluentem collige, & cum coagulabitur, tege paropſidem cum cribro ex ſetis vel ex panno lini, & expone Soli donec deſiccetur, & ſerua. Vide infra in Teſtudine marina. Plinius teſtudinis terreſtris ſanguinem farina excipi iubet, & pilulas inde fieri, quæ cum opus ſit in vino dentur contra venena ſerpentium. Teſtudinis tum marinæ tum terreſtris ſanguinem venenis reſiſtere legimus. Teſtudinis ſanguis cum aliis quibuſdam miſcetur pro medicamento aduerſus ſcorpiones & morſu noxias feras apud Galenum lib. 2. de antidotis. Teſtudinis ſanguis exiccatus cum ſyluestri cumino potus, mirabiliter facit contra viperæ morſum, Aetius. Vide in Marina. Cimicem cum ſanguine teſtudinis vtiliter illini morſibus quos ſerpentes inflixerint, aliqui prodiderunt. Aduerſum malidem, ſic dictum morbum peſtilentem in bubus: Paribus caſiæ myrrhæq; & thuris ponderibus, tantundem ſanguinis marinæ teſtudinis miſcetur, cum vini veteris ſextariis tribus, & ita parua res (*per nares*, legendum) infunditur. Sed ipſum medicamentum pondere ſex vnciarum diuiſum, portione æqua per triduum cum vino dediſſe ſat erit, Columella & Pelagonius in Hippiatricis Græcis cap. 4. vbi ſic legitur, *τοῦτο τὸ βοήθημα τὰς δύο οὐγγίας εἰς γ΄ διαμοίρας, προσφέρειν ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς.* Sanguinem marinæ teſtudinis colliges, & cum vino per os dabis: quam quia inuenire difficile eſt, vulgarium teſtudinum prodeſſe æſtimant. quod verum bene opinentur vſus viderit. Nam autbores de terreſtri (*marina*, legerim) teſtudine tractauerunt, Vegetius, &c. vt in Boue C. recitauimus. nam medicamentum cum caſia, myrrha & thure, hic abſque teſtudinis ſanguine infundit. Vide infra in terreſtri teſtudine G. Porrigini depellendæ, *Prodeſt & tarda demptus teſtudine ſanguis*, Serenus. Vide infra in Marina. Ad defluuium capillorum & ophiaſin, *Nonnunquam variant maculæ, paruiſq; parumper Orbibus aſperſum ducit noua vulnera tempus*, &c. *Tu teſtudineo mala permulceto cruore*, Idem. Vide in Terreſtri. Ad achôras, Apollonius (citante Galeno lib. 1. de compoſ. ſec. loc.) teſtudinis ſanguine caput illini iubet. Sed hoc pharmacum, inquit Galenus, curioſum & ſuperuacaneum eſt, neq; vnquam tẽtaui eius periculum facere. Ignem ſacrum, cuiuſcunq; generis teſtudinum ſanguine illini quidam iubent: item capitis vlcera, & verrucas, Plin. Vt pili alarum adoleſcentium non naſcantur, euulſis illis, illinãtur loca ſanguine ranarum vel teſtudinum, mixto cum ouis formicarum, vel cum oleo ſtellionis, Elluchaſem. Collyrium cum ſanguine tortucæ factum excæcat, & ſimiliter ſternutationes cum eodem factæ, Raſis. Arnoldus de Villanoua ſanguinem teſtud. per ſe vel cum vino potũ, aduerſus epilepſiam commendat. Raſis non ſimpliciter, ſed agreſtis (id eſt terreſtris) teſtudinis ſanguinem in hoc morbo laudat. Vide infra in terreſtri & Marina quoque. Praxagoras in Epilepſia, cum acceſſionem viderit cõmoueri, deprimit partes quæ fuerint in querela, & ſanguine teſtudinis aut aliis quibuſdã defricat, quod ipſum [illegible] Cælius Aurelianus reprehendit. Aliqui ſanguinem teſtudinum lethargicis illinunt, Plin. Teſtu[illegible]us ſanguis diu ore contentus, dentes (motus) corroborat, Galenus Euporiſt. 2. 12. Vt vino non

ſæpius ſit vtendum: Teſtudinem viuam ablue vino bono iuſto tempore (aliquandiu.) & accipe de ſanguine, ac illum cum vino miſceto, daq́ue clam bibendum menſura calicis dimidij mane ieiuno diebus tribus, & videbis diuinam vim, Nicolaus Myrepſus.

Ex teſta. ¶ Teſta teſtudinis ſicca & trita, vel etiam cõbuſta, fiſtulis immiſſa, ſanat eam prius mortificatam, Arnoldus de Villanoua in Breuiario 3.21. Teſtudinis tegumen concrematur, eiuſq; fauilla ex vino & oleo temperata, vlceribus pedum vtiliter inducitur, Marcel. Vt pili cicatricibus equorum renaſcantur, cinerem è teſtis auellanarum vel teſtudinũ cum vetere bombycino vſtarum, permiſce cum oleo & inunge, Raſis. Ad hæmorrhoides, Teſtudinis teſta ſuffita bene facit, Galenus Euporiſt. 3.197. ¶ Chelonitæ lapides geſtati cum radice pæoniæ compote (epilepſiam fortè) ſummè ſanant, Kiranides, ſtatim poſt facultates teſtudinis paluſtris.

Ex felle. ¶ Fel teſtudinum anginis, & in ore infantium nomis prodeſt: naribus inditum, comitiales erigit, Dioſcor. & Raſis. Auribus (lego, *Naribus* ex Dioſcor. & Auicenna) inſtillatum, epilepticos iuuat, Arnold. de Villan. Valet ad eola (fortè collyria:) Illitum prodeſt ad præfocationem (nimirum anginam: Vetus interpres habet *ſcrophulas*,) Auicenna. Cum melle optimo mixtum & diu agitatum, mirè caliginem tollit, ſi oculi inde aſſiduè circumlinantur, aut ſubtiliter ſuffundantur, Marcellus. Vide in Teſtudine terreſtri G.

Ex pede. ¶ Pes tortucæ poſitus ſuper pedem podagrici, dexter ſuper dextrum, & ſiniſter ſuper ſiniſtrum, expellit podagram. Et ſimiliter manus eius, dextra dextræ hominis chiragrici, ſiniſtra ſiniſtræ impoſita, ſanat, Raſis & Conſtantinus in libro de incantatione.

Ex vngue. ¶ Teſtudinis vnguis in maxillaris dentis exeſi foramen coniectus, multum proficit, Galenus Euporiſt. 2.12.

Ex fimo. ¶ Quidam promittunt teſtudinum omnium fimo panos diſcuti, Plinius.

Ex ouo. ¶ Ouum teſtudinis valet ad tuſſim infantium, Auicenna. Eraſiſtratus non iniuſta reprehenſione eos inceſſit, qui incognitas ad hunc vſum (ad remedia morſuum venenatorum) facultates conſcripſerunt, vt elephanti fel, oua teſtudinis, &c. Dioſcorid.

H.

Etymologia teſtudinis & Synonyma. ¶ *a.* Teſtudo, animal dictum quòd teſta tegatur, vt ait Varro. *Candelabra*, id eſt teſtudo, Syluaticus. *Pabmuſirich*, id eſt teſtudo animalis, Idem. Celon, id eſt teſtudo, Idem: voce corrupta a Chelone. Χελῶνα aliqui vocant teſtudinem marinam, Heſychius & Varinus, nimirum à recto χελών. ¶ Χέλυς, idem quod χελώνη animal, id eſt teſtudo (vt grammatici docent) vſurpatur ab Oppiano. Χιλιάς, teſtudo, Heſychius & Varinus. Κλεμμύς, & Σφραγὶς, pro teſtudine, apud eoſdem. Καλλίχρεπε, χελώνην, οἱ δὲ φώκην, Idem. Χραμαδίλαι, teſtudines, vel canes pigerrimi, vel cochleæ, Heſychius & Varinus. omnibus quidem iſtis tarditatis nota conuenit. Teſtudines paruas Arrianus χελωνάρια vocat.

Ænigma de teſtudine. ¶ Epitheta. Amphion apud Pacuuium ænigma hoc protulit: Quadrupes, Domiporta, tardigrada, agreſtis, humilis, aſpera, Capite breui, ceruice anguinea, aſpectu truci, Euiſcerata, inanima, cum animali ſono. (Crinitus 11.7 hos verſus ſic citat: Sanguine caſſa, domiporta, terrigena traditur, Quadrupes, tardigrada, agreſtis, &c.) Quod, cum hoc obſcurius dixiſſet Amphion, reſponderunt Attici, Non intelligimus, niſi apertè dixeris. Tum ille vno verbo reſpondit, teſtudinem eſſe. Huius ænigmatis meminit M. Tullius, & Tertullianus Septimius. Hæc tria quidem, euiſcerata, inanima, cum animali ſono, ad teſtudineam citharam pertinent, quam primum ex exiccata teſtudine Mercurius inueniſſe dicitur. Quidam non rectè de cochlea hæc interpretati ſunt, vt Crinitus,) Gyraldus in libro ænigmatum. Citatur autem hoc Pacuuij ænigma apud Ciceronem de diuinatione, & Tertullianum in libro de pallio. Idem me admonet alterius ſimilis, quod Moſchopulo tribuitur huiuſmodi:

Ξεῖνος εἰμὶ φύσεως ζῶον, πνέω δίχα πνοῆς,
Οἰστοῖς ἡγεμόνεσσι πόδεσσι πορεύω τὰ πρόσθεν,
Λευκόχροος κατακλείδεσι εἰκελή τε κλῃστή τε.
Ἡμιδύων, ὅτως λευκὰ κοιλίη ἔνδον ἔπεστιν.
Ὀφθαλμοῖσιν ἀτρεκέως οὐδὲ ἔχουσα τότ' ἤδη
Ἄφθογγος δέ τ' ἐοῦσα, πολύθροον ἐξεφάανθεν.
Δοιὰ μοι ὄμματ' ὄπισθε παρ' ἐγκεφάλῳ ἐπίασιν,
Κυανέην ἐπὶ γαστέρα βαίνω, ἧς ὑπὸ γαστὴρ
Ὄμματα δ' οὐ πάντως οἴγνυμι οὐδὲ πορεύω
Αὐτὰρ ἐπὴν αἱ τῆς κορέσωμαι, ἀμὸν φαίνονται
Δέρκεται ὄμματ', ... δὲ μοῦνον ὁδοῖς,

Hoc eſt, *Animal peregrina natura, ſine ſpiritu ſpiro, geminis oculis retro iuxta cerebrum, quibus ducibus antrorſum progredior. Super ventre cæruleo pergo, ſub quo venter latet albus, apertus & clauſus. Oculi non aperiuntur, neq; progredior, donec vẽter intus albus* vacuus) *eſt. Hoc ſaturato, oculi apparent inſignes, & pergo ad iter: Et quanquam mutum varias edo voces.* Sic de Mercurio inuentore teſtudinis Nicander, Αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἄναυδον ἐοῦσαν. ¶ Sed redeo ad epitheta. Tarda teſtudo, Serenus. Sunt & apud Textorem teſtudinis epitheta, ſanguine caſſa, minax, tumida. Sed teſtudinem ſanguine carere falſum eſt, & apud Ciceronem lib. 2. de diuinatione cochlea ſanguine caſſa dicitur. ¶ Ὀστρακόνωτος, apud Suidam. Κρατάρινος, in oraculo quod Crœſo datum Herodotus lib. 1. deſcribit. Ἀσπιδόεσσα, χραιμή, marinæ teſtudinis epitheta apud Oppianum, vt terreſtris χερσαία, de quauis teſtudine vſurpari poſſunt. Φερέοικος, χελώνη, Etymologus & Varinus. Sunt qui φερέοικον interpretentur cochleam, alij inſectum maius veſpa: alij animal ſimile muſtelæ, glandiuorum, Heſychius & Etymol. Χελώνη μωρά, Chercidas apud Stobæum.

¶ Teſtu-

Homonyma. *Teſtudines loca camerata.*

¶ Teſtudines (inquit Nonius) loca dicuntur in ædificiis camerata, ad ſimilitudinem aquatilium teſtudinum, quæ duris tergoribus ſunt & incuruis. *Tum foribus diuæ, media teſtudine templi*, Vergil. 1. Æneid. Caius Titinnius primò ante teſtudinem conſtitit: deinde apud conſulem cauſam atque excuſationem præferre cœpit, Siſenna apud Nonium. Nunc hoc vel honeſtate teſtudinis, vel valde boni æſtiuum locum obtinebit, Cicer. ad Quint. fratr. lib. 3. *Nec varios inhiant pulchra teſtudine poſtes*, Vergilius Georg. 2. de agricolis. Teſtudo (vt periſtylum tectum tegulis, aut rete) fit magna, in qua millia aliquot turdorum ac merularum includere poſſint, Varro: Qui etiam teſtudinem & cameram pro eodem accepiſſe videtur. Teſtudo ex duobus arcubus conſtat in centro ſe ſecantibus. Quattuor enim arcuatæ pilæ inuicem tranſuerſæ & crucem configurantes teſtudinem abſoluunt, Budæus in Pandect.

Teſtudo machina bellica.

Teſtudo, machina bellica. erat autem materia tabulatis, & coriis ciliciniis aut centonibus, & aliis quæ difficulter comburi poſſunt, contexta. Hæc intrinſecus habet trabem, quæ vnco præfigebatur ferreo, & falx vocabatur, ab eo quòd incuruata eſſet, & de muro extraheret lapides. Retro enim ducebatur trabs funiculis ſuſpenſa, vt reducta impetuoſius feriret. ideoque & teſtudo dicta à ſimilitudine reptilis, quòd caput nunc exerat, nunc reducat. Hoc etiam inſtrumentum arietem appellant, ab eo quòd aries fronte pugnet. Cæſar 5. belli Gallici, Reliquiſque diebus turres ad altitudinem valli, falces teſtudineſque, quas iidem captiui docuerant, parare ac facere cœperunt. Vergilius 2. Æneidos, *Obſeſſumq; acta teſtudine limen.* Et libr. 9. *Cum tamen omnes Ferre libet ſubter denſa teſtudine caſus.* Cum proximè ante dixiſſet, *Accelerant acta pariter teſtudine Volſci.* Aliqui hic teſtudinem, continuatam ſcutorum ſeriem, curuatam in formam teſtudinis, interpretantur, vt Gulielmus Budæus: qui & ſequentes Liuij & Cæſaris locos ſimiliter exponit. Galli teſtudine facta, conſerti ſtabant, Liuius 10. ab Vrbe. At milites legionis ſeptimæ teſtudine facta, & aggere ad munitiones adiecto, locum ceperunt, Cæſar 5. belli Gall. Sed in iam citato Vergilij loco ſimiliter interpretari non placet, *cum acta teſtudo*, vt proximè dixerat, de ea quæ continuata ſcutorum ſerie fit, accipi non poſſit, ſed de inſtrumento tantum quod in parietes agitur & impellitur. Si quis tamen de alia atque alia teſtudine, quanquam in proximis verſibus, poetam loqui contenderit, non admodum reluctabor. De teſtudine machina, quæ & teſtudo arietaria dicitur, plura attuli in Ariete *a.* & in Oryge *a.* Vide etiam mox inferius in χελώνη.

Teſtudo lyra.

¶ Teſtudo quoque lyra dicitur. quoniam Mercurius Apollinis citharam de teſtudine ſicca meditatus eſt, vt Aratus & Higinus referunt. Hinc Horatius illum curuæ lyræ parentem nuncupauit, & per apoſtrophen ad citharam, inquit: *O decus Phœbi, & dapibus ſupremi Grata teſtudo Iouis, ò laborum Dulce leuamen.* Lyram quæ poſtea in cœlum tranſlata eſt, vt Grammatici ſcribunt, Mercurius in Cyllene monte Arcadiæ ex reperta teſtudine effecit: inde Orpheo traditam dicunt. Alij putant conceſſam Orpheo ab Apolline, poſt repertam citharam. interfecto Orpheo Muſæ in cælo lyram collocauêre. Alij eſſe lyram Arionis Citharœdi omnium primi. Aliqui dicunt Mercurium (inquit Higinus) cum primum lyram feciſſet, ſeptem chordas inſtituiſſe, ex Atlantidum numero, quòd Maia vna ex illarum numero eſſet, quæ Mercurij eſt mater. Deinde poſtea eum Apollinis boues abegiſſet, deprehenſus eſt ab eo: & quò ſibi facilius ignoſceret, petenti Apollini vt dicere liceret ſe inueniſſe lyram, conceſſit, &c. *Ipſe caua ſolans ægrum teſtudine amorem*, Vergilius 4. Georg. de Orpheo: vbi Seruius, Periphraſis (inquit) eſt citharæ, cuius vſus repertus eſt hoc modo. Quum regrediens Nilus in ſuos meatus varia in terris reliquiſſet animalia, relicta etiam teſtudo eſt. quæ cum putrefacta eſſet, & nerui eius remanſiſſent extenti intra corium, percuſſa à Mercurio ſonitum dedit, ex cuius imitatione cithara eſt compoſita. Mercurius lyram fecit Apollini pro bubus. nam eum Apollo pro mercede ſeruiret Admeto, boues eius paſcebat: quos ſuffuratus eſt Mercurius, & deprehenſus dedit ei pro redemptione (ἀντὶ λύσεως, lego ἀντὶ λύτρων) citharam, quam & chélyn dicunt, ex chelona, id eſt teſtudine ab ipſo fabricatam. vnde lyra dicta eſt, quaſi lytra (redemptionis pretium pro bubus,) Scholiaſtes Nicandri. Dicitur & pars citharæ, teſtudo. Quocirca & in fidibus teſtudine reſonatur, aut cornu: & ex tortuoſis locis & incluſis ſoni referuntur ampliores, Cicero 2. de Nat. Teſtudinem organum, teſtudinis animalis formam habere docet idem Cicero de diuinatione, Budæus. Acuta teſtudo, Martialis lib. 13. Blanda, Claud. 8. Paneg. *Tuq; teſtudo reſonare ſeptem Callida neruis*, Horatius Carm. 3. 11. *O teſtudinis aureæ Dulcem quæ ſtrepitum Pieri temperas*, Idem Carm. 4. Et in libr. de Arte poet. *Saxa mouere ſono teſtudinis.* Cyllenæa, eburna, Apollinea, arguta, querula, vocalis, epitheta teſtudinis muſici inſtrumenti apud Textorem. Pacuuius in ænigmate quod ſupra recenſuimus, teſtudinem euiſceratam inanimam cum animali ſono, dicendo, non animal, ſed organum muſicum intellexit. Plura vide mox inferius in Chelona & Chely vocibus Græcis. Teſtudines maiores, aptæ ſunt ad compingendas lyras, Vide infra in Teſtudine terreſtri *E.*

Teſtudo proteſta.

¶ Teſtudo aliquando ſimpliciter pro teſta accipitur. *Ille licet digitos teſtudine pungat acuta, Cortice depoſito mollis echinus erit*, Martialis lib. 13.

Teſtudo nomē tumoris cuiuſdā caluariæ. *Teſtudineatus.*

¶ Teſtudo nomen eſt tumoris cuiuſdam caluariæ apud recentiores medicos, vt docuimus in Talpa *H. a.* Teſtudineatus, adiectiuum, quod concauum & incuruum eſt, teſtudinis more. Et inter ſe accliues teſtudineato tecto, more tuguriorum, inareſcentem ficum à rore, & interdum à pluuia defendāt, Columel. lib. 12. Sed & teſtudineatum in vſum veniſſe, Plin. lib. 33. Apud Vitruuium teſtudinatum legitur

quinq; ſyllabis, quod magis probo, lib. 6. cap. 3. Eſt autem id vnũ inter quinque genera canædiorum. Teſtudineus, adiectiuum, quod eſt teſtudinis. Teſtudineus gradus, greſſus, vel inceſſus, id eſt tardus, Plautus Amphitr. Teſtudineum, opere teſtudineato factum: vide in *E.* A teſtudine fit verbum teſtudinare, quo vtitur Politianus: *Qua cauus exeſum pumex teſtudinat antrum.*

Teſtudinare.

Varia huius vocis (χελώνη) ſignificata.

¶ Χελώνη, cithara. fit enim ea ex teſtudinum putaminibus, Heſychius: ſed non ſuo loco. Authores quidem tum Græci tum Latini, chelyn potius quàm chelonem, muſicum inſtrumentum appellant, vt mox apparebit. Χηλώνη, machina bellica, Heſychius & Varinus: malim χελώνη, cum & Latinè teſtudo dicatur, vt ſupra explicatum eſt. Χελῶναι & κριοὶ inter machinas bellicas à Polluce numerantur. Suidas interpretatur χελώνην, εἶδος πολεμιστήριον: ἐξ ἧς αἱ χελῶναι καὶ χῶστρίδες πελορχεπτοιαι μηχάνημα καὶ κριοί. Idem & παράταξιν, id eſt aciei militaris quandam ſpeciem chelónem vocari ait. ea fortè fuerit, quam continuata ſcutorum ſerie fieri, & Latinè quoque teſtudinem dici, ſupra ſcripſi. ¶ Χελώνη, ſcabellum, τὸ ὑποπόδιον, καὶ πελοποννησιακόν (addiderim, νόμισμα, de quo infra dicemus,) Heſych. & Varin. Ζηλοτυποῦσαι αἱ πολλαὶ γυναῖκες, τὴν Λαΐδα τὴν ἑταίραν ξυλίναις χελώναις ἐφονευσαν ... τῷ ἱερῷ τῆς Ἀφροδίτης ... ἱερὸν ... Ἀφροδίτης ... Suidas. qua verò ſignificatione χελώνη hic accipi debeat, taceo. mihi quidem ὑποπόδια accipi poſſe videntur. Eandem hiſtoriã Athen. refert lib. 13. Χ[illegible] tropis, id eſt carina nauis, propter figurã incuruã, Heſych & Varin. Cauũ pedis in vngula equi, G[illegible] χελιδόνα vocant, vel χελωνίδα, quod Ioachimus Camerarius vir eruditus Latinè etiam teſtudinem nominare voluit. Καταυλούμενοι πρὸς χελωνίδας πολυκρότῳ ψόφῳ, Poſidonius apud Athenæum alicubi, vt nos obſeruauimus. Sed rurſus alibi (lib. 5.) eiuſdem Poſidonij verba ſic citat, καταυλούμενοι πρὸς χελιδόνας πολυκρότῳ ψόφῳ: qui locus an de equinæ vngulæ parte intelligi debeat, dubito. Μαρμαρέης δ' ἑλικεσσι ... χελώνης, Tryphiodorus de vngulis equi Durij. Chelonia vtrinque ſuculam continent, à ſimilitudine teſtudinis dicta. Chelonium enim tegumentum eſt teſtudinis animalis, cuius ſimilitudinem habent chelonia, id eſt retinacula quibus intra tigna ſucula retinetur, Budæus in Pandect. Vtitur hac voce Vitruuius 10. 2. vbi Philander Scholiaſtes, Chelonia (inquit) ſunt veluti vmbilici aut anſæ quæ adpinguntur, id eſt affiguntur arrectariis, (den ſtöcken der ſeüllen,) in quas ceu in armillas, coniecti ſucularum (axium) cardines verſantur, atque adeò ipſæ totæ (ſuculæ:) dicta ſunt chelonia, à ſimilitudine tegumenti chelonæ, id eſt teſtudinis quadrupedis, quod ſimiliter chelonion vocatur. Celonia autem (κηλώνια, Vide in Ciconia *H. a.*) apud Ariſtotelem Mechanicorum quæſtione 28 ſunt machinæ iuxta puteos ad hauriendam facilius aquam, alteram partem prægrauante pondere. Tullenones, niſi fallor, vocauit Plinius lib. 18. cap. 2. & Sex. Pompeius, Hæc ille. Chelonia ſunt in ratione tollendorum onerum, quæ in quadris tignorum, quo loci diuaricantur, figi ſolent, vt in ea conijciantur ſucularum capita, vt verſentur facilius, proxime capita vectibus infixis, Cælius. Teſtudines in organis ad id collocatæ ſunt, vt corpora quæ reſtituuntur, paulatim & minimè concuſſa extendantur. quemadmodum enim teſtudines animalia lento gradu procedunt, ita machinæ quibus illa referuntur, Oribaſius in libro de machinis cap. 4. vbi & differentias teſtudinum inſtrumentorum indicat. Νῶτα τοίνυν ὑπ' αὐχένι ... τὸ μὲν ἔγκυρτον χελώνιον ὀνομάζεται, τὰ δὲ ἑκατέρωθεν ὠμοπλάταις πτερύγια, &c. Pollux lib. 2. Camerarius ſic vertit: Intra ceruicem eſt tergum: atque huius gibbera pars, chelonion, quaſi teſtudunculam dicas, vtrinq; iuxta omoplatas, pterygia nominantur, id eſt alæ, quæ fortaſſe ſcapulæ ſunt, inquit ille: ego pedes potius dixerim, quos in Teſtudine marina etiam Nicander pterygas nominat. Alius quidam ex Polluce vertit, chelonion ſummam partem dorſi eſſe iuxta ceruicem. Chelonium, tegumentum eſt teſtudinis animalis. Eius autem integumenti ſimilitudinem habent chelonia, id eſt retinacula, quibus intra tigna ſucula retinetur, Budæus. Χελωνίδες, χεῖλος (τὸ ὀστοῦν, Suid.) τῆς θύρας τῆς σελωῆς, Heſych & Varin. Chelichelone (inquit Pollux lib. 9.) ludus eſt puellaris, ſimilis illi quem *Chytran* vocant. Sedet enim puella aliqua in medio chelóne, id eſt teſtudo dicta. aliæ verò circa eam ſubinde currentes interrogant: Χελιχελώνη (Χέλει χελώνη, duabus dictionibus, quarum prior terminatur per ει diphthõgum, vt habet Euſtathius in Odyſſ. φ. Ἔστι δὲ ἐν τούτοις τὸ χέλει προσφωνητικὸν δῆθεν, παρηχούμενον τῇ χελώνῃ,) Id eſt τί ποιεῖς ἐν τῷ μέσῳ, Chelichelone quid rei in medio facis? Reſpondet illa, Ἔρια μαρύομαι (ἐγὼ κλώθω καὶ κρόκην Μιλησίαν. Deduco lanas velleris Mileſij. Tum rurſus illæ, Ὁ δ' ἔκγονός (ἔκγονος, Euſtath.) σου τί ποιῶν ἀπώλετο: Sed filium tuum quæ cauſa perdidit? Hæc verò, Λευκᾶν ἀφ' ἵππων εἰς θάλασσαν ἅλατο. Equis ab albis in mare ſe præceps dedit.

Chelichelone ludus.

Chelonia gemma.

¶ Chelonia gemma, oculus eſt Indicæ teſtudinis, vel portentoſiſſima magorum mendacijs. Melle enim colluto ore impoſitam linguæ, futurorum diuinationem præſtare promittunt, quintadecima Luna & ſilente tota die: decreſcente vero, ante Solis ortum, cæteris diebus à prima in ſextam horam. Sunt & chelonitides teſtudinum ſimiles, ex quibus ad tempeſtates ſedandas multa vaticinantur. Eam verò quæ ſit aureis guttis, cum ſcarabeo deiectam in aquam feruentem tempeſtates tueri, Plin. 37. 10. Cheloniæ lapides geſtati cum radice pæoniæ comitiale (fortè, epilepſiam) ſummè ſanant, Author Kœranidum. Chelonites gemma eſt purpurei coloris & varij, quæ dicitur in corde teſtudinis inueniri. Sunt enim quædam maximæ teſtudines, habentes domos, quæ ſunt vt veræ margaritæ, & nitentes, Albertus (lib. 2. de foſſilibus, vbi etiam addit negare aliquos hunc

lapi-

lapidem ab igne corrumpi)apud Syluaticum. Georg. Agricola Chelonitidas gemmas interpretatur, ſtein frottenſtein, hoc paruos lapides botacis ſiue rubetæ. ¶ Brontia gemma capitibus teſtudinum ſimilis, & cum tonitruis cadit, vt putant: & fulmine tacta reſtinguit, ſi credimus, Plin. Fortè à figura foris curua conuexaque, intus caua: qualis chelonij, id eſt teſtudinis teſtæ eſt. Vide ſupra in Rubeta. Chelonitides (inquit Georg. Agricola) ex eo quòd teſtudinum ſimiles ſint, intus enim cauæ, nomen inuenerunt. *Chelonitides lapides.* eas Germani vocabulo cõpoſito ex rana rubeta & lapide nominarunt, quòd ipſis perſuaſum fuerit ipſas in capite huius animantis venenati naſci. ex his quædam nigræ ſunt, quædam fuſcæ, & aliqua ſui parte candidæ. nigris in caua conuexitate interdum ſanguineæ & candidæ guttæ, interdum aureæ. omnes oculi figura exhiberant, ſed non omnes ſunt cauæ. cum tamen vtræq; ſint eiuſdem generis, rarò ſunt lupinis maiores, ſæpius minores, Sicille. Nuper quidam, vir alioqui diligens, chelonitas vocauit lapides quoſdam cochleis & ſtrombis figura ſimiles, quod nõ probo. nihil enim teſtudo cum iſtis præter teſtæ duritiem commune habet. nos eos lapides conchitas potius aut ſtrombitas nominabimus. de quibus ſuo loco inter aquatilia dicetur. *G.* ¶ Χελωνίας, ἡ ποικίλη κανθαρίς, Heſych. & Varinus, id eſt cantharis varia. quanquam maſculini generis eſt, vt cantharus ſubintelligatur.

¶ Χέλυς, muſicum inſtrumentum Polluci. Leui canoram verberans plectro chelyn, Seneca Troa. *Chelys muſicum inſtrumentum.* *Pulſatur manibus Phœbea chelys*, Ouidius ad Piſonem 35. Chelyn Grammatici Græci partim lyram, partim citharam interpretantur, vt Heſych. & Suidas. Χελυνιόεντα λύρα κ. χέλυς ἡ κιθάρα. ex teſta enim teſtudinis cithara fit, Heſych. Chelys, id eſt lyra organum, aliquando chordas habebat lineas. Dicta eſt autem lyra quaſi lytra, quòd Mercurius eam è teſtudinis teſta fabricârit, vt ſolueret iram Apollinis ei propter furtum irati, εἰς λύσιν μελῳδὸς, Varin. Χελὺς etiam & χελιὺς, haud ſcio quàm rectè, apud eundem & Heſychium pro cithara, vel organo muſico exponuntur. Quidam in Lexico Græcolat. chelyn propriè latiorem teſtudinis planitiem ſignificare ſcripſit. Χελώνη, labia, alij citharam interpretantur, & teſtudinem, & lyram, & machinam bellicam, Heſychius. *Χελώνη.* Etymologus author eſt χελώνην & citharam hac voce apud Æoles ſignificari. Idem chelyn citharam dictam ſcribit, quoniam ex chelonæ pelle à Mercurio facta ſit. Ὡς χέλυν Ἑρμάων, κιθάριν ὡς ἁδὺς Ἀπόλλων, Bion in Bucolicis. Sed de muſico inſtrumento huius nominis, vide plura ſuperius in Græca voce Χελώνη, & Latina teſtudo. Χέλυς etiam pro machina(bellica)accipitur, Heſychius. Quare apparet tria hæc vocabula χελώνη, χέλυς, & χελυώνη, pleraſque ſignificationes habere communes. Ἠλιγυρὴν φόρμιγγα χελυκελόνον Ἑρμάωνος, Orpheus in Argonauticis. Χέλειον, teſtæ inſtar induratum teſtudinis putamen, Heſychius & Varinus: apud quos ἀπεστρακωμένον legi debet, per ω magnum in ſecunda ſyllaba, non per ε breue. *Χέλειον.* Ἑρμείης. στερεὸς γὰρ ἀπηνέσφισι χέλειον Αἰολον. ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πέζαις. Nicander in Alexipharmacis. Hermolaus Barb. etiam & Cælius χέλυον legerunt per ypſilon, in penult. ego per ει malim. Χέλειος νῶτος, ὀστρακώδης, id eſt tergum teſtaceum, Heſych. & Varinus. Fiunt enim frequentia adiectiua in ειος per ει, per υ non item. Χέλυς etiam pectus ſignificat, vnde verbum χελύσσεσθαι, ferè pollens idem quod apud nos expectorare, Hermolaus. Ζηρὰ δ' ἐπιλλίζοντα λοιγὴ χελλύσσεται ἄτη, Nicander: lambda propter carmen geminato. Heſych. interpretatur βήσσειν, id eſt tuſſire: Scholiaſtes διὰ χέλυος, τουτέστι τοῦ στήθους τὴν ἀναφορὰν τῶν ἐρυγμάτων ποιῶν, id eſt eructare. Ἀναχελύσσεται καὶ ἠρύγγανε θερμὰ πνεύματα, Hippocrates. Galenus in Gloſſis ἀναχελύσσεσθαι, ἀναξηραίνεσθαι interpretatur, id eſt reſiccari, etſi codices impreſſi ἀναξαίνεται habent, qua voce præcedens etiam ἀναχαίνεται exponitur ab eo. Cornarius vertit, reſoluitur, refricatur: & ἀναχελύσσεται (ſic enim legendum, non ἀναχελίσκεται vt codices excuſi habent) ſimiliter. Varin. Ἀναχελώνεσθαι legit, (niſi librarij error ſit, ſi error eſt, poteſt enim hoc verbum formari a χελώνη, quæ vox idem quod χέλυς eſt) & rectè interpretatur ἀναξηραίνεσθαι. Videtur autẽ non ſimpliciter ſignificare reſiccari, ſed ſicca vel arida tuſſi laborare. Sic & χελίσκιον (melius per ypſilon in antepenult. vt Varinus habet) ξηρὸς, id eſt tuſſicula arida apud Hippocratem legitur, cum nihil humoris in os tuſſiendo aut ſcreando deriuatur. Χελύσσουσι, natãs, διὰ πλίνουσι, πηχομένη καὶ γὰρ οἱ πηχόμενοι τοῖς χείλεσι τὸ ὕδωρ ἀποβάλλουσι. Χελύσσειν (Varinus non rectè Χελόνειν habet,) βήσσειν, καὶ χελύσσειν (malim χελύσσειν) ὁμοίως, Heſych. *Χελύσσειν.* Χέλυσμα, lignũ quod carinæ (ζωστῇ, lego ζώματι) affigitur, ne atteratur aut labefactetur inter trahendum, Varin. Sed & ipſa carina chelóne dicitur, vt ſupra annotauimus. Quod ſub carina ſternitur, ne illa atteratur, chelyſma quaſi corium & tegumentum nomen habet, Cælius Calcagninus. Theophraſtus lib. 5. de hiſt. plant. cap. 8. nauium partes, & quæ quibus materia conueniat, deſcribens, χέλυσμα etiam nominat, quod ex ligno robuſto fieri oporteat, Gaza teſtudinem vertit. Labrum ſuperius inueni qui chelynen dici arbitrentur: quanquam alij in ambitu poſitam partẽ eo vocabulo intelligere malunt, vnde chelynidæ (apud Etymologũ) nuncupentur, quibus ea grandior portio eſt, Cælius. Labeones Latinè dixeris. Μύσταξ μυκτῆρος τῆς ὑπερῴας χελυνίδος κατάκοσμος, Etymologus. Ego labium ſimpliciter, ſiue ſuperius ſiue inferius, χελύνην vocari puto. nam ſi ſuperius tantũ ſignificaret, non opus foret ſuperioris vocabulũ adijci. Εἰς τὴν ὑπερῴαν χελύνην εἰσῶ; Μηδικὸς ἀπήρ ζωστὸ, Ariſtophanes citante Suida. Item in Veſpis, Πᾶς (aliâs Στοὺς) ἀνὴρ παρ' ἀνδρ' ὑπ' ὀργῆς τὴν χελύνην ἐσθίων· vbi Scholiaſtes (& Varinus) ἀντὶ τοῦ τὰ χείλη. οἱ γὰρ ῥηγνύμενοι ἐνδάκνουσι τὰ χείλη. Χελύνη, χεῖλος, ἢ μέρος τῶν ἱερείων, Heſych. & Varinus. *Χελ...*

Χελωνάζειν. Χελών.

Χελωνίον, labellum, Etymologus: & idem quod χελώνιον, teſte Heſychio. Ruellius ex H[illegible] cis cap. 34. & 108. χελώνια, labra tráſtulit. Χελωνίαι, χηλαί, forte χηλαί.)& Χελῶναι, χηλαί, [illegible] λαι, aut χηλαί, id eſt vngulæ. nam χηλὴ alioqui pars eſt ὁπλῆς, id eſt vngulæ ſolidæ. chela ver[illegible] biſulca eſt.) Heſych. Χελωνάζειν, χλευάζειν, Heſychius & Varinus, id eſt irridere, [illegible]bſannare. Χ[illegible] piſcis è mugilum genere apud Athenæum, nimirum à labiorum magnitudine. Nicander [illegible] la ribula ſerpentium vocauit, [illegible] τὸ χυῖσθαι ἐν αὐταῖς τὰς [illegible]φεις, vt Scholiaſtes annotauit.

Teſtudo nummus Peloponnenſium.

¶ Icon. Lego (apud Pollucem lib. 9.) Peloponnenſium nummum fuiſſe quendam a[illegible] an[illegible] nalis forma cheloneu, id eſt teſtudinem nuncupatum. Nam obolum Eupolis callichelon[illegible] a[illegible] pellauit, veluti teſtudinem dicas pulchram. Hinc emanauit illud, Τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν σοφίαν νικᾷ [illegible] Quod eſt, Virtutem ac ſapientiam teſtudo ſuperat, Cælius. Χελώνιον, τὸ [illegible], καὶ Π[illegible] χόν, (addiderim νόμισμα,) Heſych. Varinus. Καλλιχέλωνος obolus inſculptam [h]abebat te[illegible] Heſychius & Varinus. Eraſmus carmen ex Polluce iam recitatum prouerbiale faci[t] qu[illegible] gmate innuatur, pecuniam longè plus poſſe, quàm aut virtutem aut ſapientiam. Co[illegible] (inquit) dictum & illud multas noctuas ſub tegulis lautare, & bos in lingua.

Teſtudo ſecreti ac ſilentij ſymbolum. Venus teſtudinem pede calcans.

¶ [T]eſtud[illegible] ve[illegible]es ſecreti ac ſilentij ſymbolum fuit. Hoc enim argumento Elienſibus Phidias Venerem [illegible] dinem calcaret, opertius implicatiuſq; commonſtrans, eſſe muliebris decoris ædes [illegible] lentium, (ſilentium ac tardum & lentum ſermonem, Step. Aquæus,) Cælius è Plutarchi [illegible] præceptis, vnde & Stobæus citat. Iuxta forum Eleorum templum eſt Veneris Vraniæ [illegible] C[illegible]ſtis, cum ſimulachro deæ quod Phidias partim ex ebore partim ex auro fabricauit, et [illegible] pes alte[illegible] ſtudini inſiſtit. Cæterum in crepidine nemoris ibidem, Venus eſt Pandemos, id eſt popularis q[illegible] capro æneo inſidet, Pauſanias in Eliacis. Τῷ τῆς ἀφροδίτης ἐν Ἤλιδι ἀγάλματι Φειδίας τὴν χελώνην πατοῦσαν, ὡς τὰς μὲν παρθένους φυλακῆς δεομένας, ταῖς δὲ γαμεταῖς οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν [illegible]. Plutarchus in libro de Iſide. ¶ Chelonium inter cyclamini nomenclaturas apud Dioſcoridem reperi[illegible].

Chelonata inſula.

¶ Chelonitæ inſula in rubro mari, gentile ſimiliter Stephanus. Chelonates prom[illegible]m Achaiæ, quod Ptolemæo Chelonita dicitur, Idem. Poſt Cyllenem Chelonatas [illegible] pro[m]ontori[u]m [illegible] gnum ex tota Peloponneſo maximè in occaſum protenſum, Strabo lib. 8. Et rurſus, In medio Ch[illegible] natæ à Cyllenæ ſpatio Peneus effunditur.

Superſtitioſa.

¶ *b.* Chorus Veſparum Ariſtophanis aculeos cuidam minitatur his verbis, Ἀλλ' ἀφ[illegible] δὲ μὴ, φήμ' ἐγὼ Τὰς χελώνας μακαρίζω σε τοῦ δέρματος. oſſeum enim teſtudinum tergus aculeis veſparum pungi non poteſt. Volaterranus teſtudinis conuexum dixit pro teſta eius.

Prouerbia ex teſtudine deſumpta.

¶ *e.* Aliqui tradunt, incredibile dictu, tardius ire nauigia, teſtudinis pedem dextrum v[illegible]nius. Siquis poſuerit dorſum tortucæ euerſum ſuper ollam, non bulliet olla, R[illegible]

¶ *f.* Ὀδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης Ἑψομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέεσσι & [illegible]lum Crœſo Delphis reſponſum, Suidas in Κροῖσος ex primo Herodoti.

¶ *h.* Troglodytæ teſtudines conſecrarunt, Gyraldus. ſed hoc de marinis intelligendum.

Aquilā teſtudo vincit. Teſtudinē equus inſequitur. Prius teſtudo leporem præuerteris. Quam curat teſtudo muſcas. Teſtudinē pegaſo cōparas. Teſtudines vincūt ſapiētiam & virtutē. Domus amica, domus optima.

¶ Proverbia. Aquilam teſtudo vincit, Vide infra in terreſtri. Teſtud[illegible] tur: conueniet vti cum rem præpoſtere & abſurdè geri ſignificamus: finitimum [illegible] gaſo comparas: &, Citius teſtudo leporem præuerterit, Eraſmus. Vide in Equo inter [illegible] ſtudines edendæ aut non edendæ. Vide ſuperius in *F.* Ipſi teſtudines edite qui cep[iſtis]. A[illegible] [illegible] ἀπώλετο: In eos iacitur, qui poſteaquam incōſulte quippiam adorti ſunt, ali[illegible] rant auxilium, quos ſuo negotio admiſceant. Parœmiam ex huiuſmodi quodam apol[illegible] ſtimant. Piſcatores aliquot iacto reti, teſtudines eduxerunt. Eas cum eſſent inter ſe parti[illegible] ficerent omnibus comedendis, Mercurium fortè accedentem inuitarunt ad conuiuium. A[illegible] telligens ſe nequaquam humanitatis gratia vocati, ſed vt eos faſtidito cibo ſubl[e]uare[t], [illegible]uit, iuſſitque vt ipſi ſuas teſtudines ederent, quas cepiſſent, Eraſmus. ¶ Prius teſtudo leporem [illegible] uerterit, Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα, de re neutiquam veriſimili, [E]raſmus. Æ[illegible] fabulatur quòd teſtudo leporem curſu vicerit, vt pigros ad laborem impellere, & v[illegible] loc[illegible] nioſos) a torpore deterreret, Io. Tzetzes. ¶ Quam curat teſtudo muſcas. [illegible] μυιῶν. Suidas ex authore neſcio quo refert hæc verba, Τῷ δ' Ἀγαμέμνονι τῆς [illegible] ἐμέλησεν ἢ χελώνῃ μυιῶν· τὸ τῆς παροιμίας. Teſtudini nihil nocere poſſunt muſcæ propter [illegible] nita eſt. Cōſimile illi, Non curat culicem elephantus. Lepidius erit ad res animi detortu[illegible] rute ac philoſophia munitus, nihil plus timet fortunæ incurſum, quàm teſtudo mu[illegible] Huc pertinet quod ſuperius in *b.* recitaui ex Veſpis Ariſtophanis. Refertur à Suida in [illegible]

¶ Teſtudinem Pegaſo comparas, Χελώνην Πηγάσῳ συγκρίνεις: de rebus nequaquam [illegible] rendis. Pegaſus equus erat volucer, ſi fabulis credimus, teſtudine nihil tardius, Eraſm[us]. ¶ [illegible] nes vincunt ſapientiam & virtutem, Vide ſupra in *a.* inter icones. ¶ Domus amica [illegible] ma: Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Nuſquam commodius, nuſqua liberius, nuſquam lautius [illegible] ere contingit, quam domi. Quidam per iocum detorquent ad teſtudinem, de qua fertu[r] [illegible] iuſmodi. Iupiter cum animantium omne genus ad nuptias rogaſſet, veniſſentq; reliqua, præte[illegible]

teſtu[illegible] peracto conuiuio tum demum aduenit, Iupiter admirans percunctatus eſt, q[illegible] nora. Atq; ille reſpondit, [illegible]. Iratus ille, iuſſit [illegible] quoe nunquei[illegible] domum [illegible] ſecum circunferret. Ad Apologum alluſit M. [illegible] ius in Epiſt. quadam ad Dolobe[illegible] fuent, abdita certe, & ſi quid [illegible] libere vel [illegible] libera, ſed neſcio quo modo [illegible] me referunt pedem in [illegible] lanum. Huc adſcribendum quod refert Plutarchus [illegible] T. [illegible] dehortans Achæos ne ſibi vindicarent inſulam Zacynthiorum, diceba [illegible] Id eſt, Per [illegible] teſtudinibus [illegible] longius a [illegible] caput. His non [illegible] T. Liuius de bello Macedonico [illegible] vbi ſic loquitur [illegible] Si velem poſſeſſione [illegible] læ cenſerem Achaiſ [illegible] autor eſſem S.P.Q.R. vt eam vos habere ſineret. Cæte[illegible] em, vbi collecta in ſuum tegumen eſt, tutam ad omne[illegible] bi exeri partes al[illegible] que nudauit, obnoxium atq; infirmum habere [illegible] vobis Achæi clauſi vndique maris, quod intra Peloponneſum eſt, termino, ea & [illegible] vobis, & [illegible] facile: ſi ſemel auidita te plura [illegible] amplectēdi hinc excedatis, nuda v[illegible] ex[illegible], & expoſita ad omnes ictus eſſe, Hæc omnia [illegible] us. [illegible], Cercidas in Hem[illegible] ambis apud Stobæum in ſermone de [illegible] ranqui[illegible].

¶ Mulieris famam, non formam [illegible] ratam eſſe oponere, emblema Aleiati.

Alma Venus quanam hæc facies, quid denotat illa [illegible] quam pede dina premis?
Me ſic effinxit Phidias, ſexumq; referri [illegible] abeſ[illegible] te.
Quodq; manere domi, & tacitas decet [illegible] puellas, [illegible] ſigna meis.

D[illegible] TESTVDINE TERRESRTI.

Teſtudinis terre[illegible] putamen tantum h[illegible] tempore habuimus.

[illegible]A.

TESTV[illegible] terreſtris eſt, quæ ne[illegible] dulci nec in ſalſo humore degit, nec [illegible] & paludibus, ſed locis ſiccis. Recentio[illegible] quiparum Latini vocaue[illegible] campeſtrem, agreſtem & nemoralem. Græci [illegible]. Sunt & terreſtres, quæ ob id mopen[illegible] cherſinæ vocantur, Plinius. Nicander [illegible] dixit, O[illegible], id eſt montanam. Videntur autem mon[illegible] cæteris terreſtribus ma[illegible]. Vide [illegible] in E. Gal[illegible] *tortue de boys* id eſt teſtudinē ſyl-uarum appella[illegible]. Sed [illegible] conuenient ei eadem nomina quæ ſupra in T[illegible] ſimpliciter retulimus.

B.

Teſtudines terreſtres in Africæ deſertis repeniuntur, Plin. In quadam Libyæ parte (in Mauritania) in campis teſtaceorum [illegible] multitudinem eſſe dic[illegible], Strabo lib. 17. Terrenæ teſtudines apud Indos gignuntur magnitudine maxima[illegible] glebarum, quæ in altis arationibus terræ non difficilis excitātur, bene penitus intrante aratro, & ſulcum faciliime proſcindente, & glebas in excelſum excitante. Euiuſmodi teſtudinum genus aiūt teſtas exuere: ac ſane eaſdem ab agricolis ſic ligonibus abſtrahi, quemadmodum vermes ex ver[illegible]inoſis locis, Ælianus de anim. 16.4. Parthenius mons Arcadiæ teſtudines exhibet, Pauſanias. E[illegible] rurſus Soron & alia querceta Arcadiæ, ingenti magnitudine teſtudines alunt. ¶ Terreſtrium teſtudinū tergus luteo & nigro colore pul[illegible] hre di[illegible]is ſpatiis variare vidi, ferè inſtar pellis ſalamādræ. [illegible]eſtudines quas nos marinas dicimus albo co[illegible] ce tectas, & nig[illegible]is quibuſdam ſignis vermiculatas, ex mari non ſunt, ſed maritimis nemoribus & ſabuloſis. noſtra autē nemora & ſouearum aquæ nigras faciunt. Braſſauolus. [illegible], Nicander de teſtudine a Mercurio reperta. ¶ Terreſtres quadrupedes ouiparæ, vt lacerti, teſtudines, &c. pulmonem habent exiguum & ſiccū, ſed aptū ampliari ac extumeſcere cum inflatur, Ariſtot. Vrina earum ad remedia quædam commendatur. Hanc Plinius aliter quam in veſica diſſectarum inueniri poſſe non arbitratur. Teſtudo tam aquatilis quàm terreſtris, habent in quod meatus coniungant, & quo per coitum adhæreant, Ariſtot. Pulmonem ac ventrem habent ita, vt omne genus terreſtre ouiparum, Idem.

Vbi [illegible] gignantur.
In Africa.
In India.
In Arcadia.
Deſcriptio teſtudinis terreſtris.

C.

Teſtudines terreſtres teſtæ elegantioris, amant agros in quibus fruges conſitæ ſunt, vt audio, nimirum quod frugibus veſcantur: nam & domi quidam eas ciſtis incluſas farina nutriunt. Cochleas quoq; & lumbricos ab eis edi aiunt. Sunt & montanæ. Arrianus in inſula quadam maris rubri *Cibus.*

[illegible] haberi ſcribit. Nicander teſtudinem montanam [illegible] quod [illegible] ſum

Cunila. depaſcatur non enim probo ſcholiaſtæ [illegible] erpretationem, non ad cyti[illegible] ſed [illegible] mali [illegible] cæ flores, hanc dictionem refe[r]ens. Teſtudo cum viperam ederit, mox cunila[illegible] edit: quod eum ita ſæpius factum animaduertiſſet quid[illegible] um guſtata cunila viperam [illegible] peteret, herbam euulſit, quo facto teſtudo interiit, Ari[ſtot]e. in hiſtoria animalium, [illegible] bus & Zoroaſtres in Geopon[icis] 15. Teſtudo cunilæ quam bubulam vocant [illegible] ſerpentes refouet, Pl[inius]. Ælianus vel ipſe vel deceptus eius interpres [illegible] nilam [t]anquam diuerſa remedia teſtudini aduerſus viperæ eſum memorat. T[illegible] a-num ederit, viperam præclare contemnit. Quòd ſi eius facultatem non aſſeq[illegible] ita hoſtem armatur. Iam ſi vtri[u]sq; facultate caruerit, a ſerpente exeditur p[illegible] nus. Cunila bubula ſe muniunt te[ſt]udines cum ſerpentibus pugnaturæ, quidam [illegible] nacem vocant, Plinius. Teſtudines terreſtres ſunt in Africæ deſertis, qua parte [illegible] bus harenis ſqualent, roſcido vt creditur humore viuentes: neq; aliud ibi animal pr[illegible] s. ¶ Teſtudo tum marina tum terreſtris in dorſum inuerſa, ad p[illegible] tum ſtatum redire [illegible] p-

Latitatio hieme. pianus. ¶ Omne hybernum tempus teſtudo [in]tra terram abd[i]ta manet immo[illegible] ram non ignorantes homines, eam ineunte hyeme terræ operimento obducunt [illegible] mem ibi locatam ac ſitam, vbi terra obruerunt, tepe[illegible] t ſine cibo totam h[y]em[illegible]

Coitus. ¶ Quadrupedes ouiparæ pedeſtres, eodem coe[un]t modo quo ea quæ animal g[illegible] perueniente. vt teſtudo tam aquatilis quam te[illegible] habent vero in quod meat [illegible] per coitum adhæreant, Ariſtot. Teſtudines montanæ ex ventis concipiunt, v[illegible] & [illegible] ces, S[illegible] liaſtes Nicandri vbi poeta [illegible] teſtudinem cognominarat, quaſi ipſe legerit [illegible] aut ſi-milem quandam vocem, [illegible] terrenis teſtudinibus tnas[illegible] m inſlam matiſſimus eſt. Demoſtratus fœminam humi ad coitum ſtratam ait ſupinam iacere de[illegible] to coitu, propter teſtæ magnitudinem cum ſe conuertere non queat, eſcam [illegible] linqui cum alijs animalibus, tum aquilæ. Vide ſupra in Teſtudine in genere [illegible] t, v[illegible] eas ad coitum ideo illicere non poſſint, quod fœminæ magna moderatione [illegible] nineant, & ſalutem voluptati anteponant. At enim mares mirabili quadam natura illecebram [illegible] to iam [illegible] omnis metus obliuionem afferētem fœminis iniiciunt: neq; tamen huiuſcemodi [illegible] riunculæ, quales Theocritus, paſtoritiæ luſionis compoſitor, nugatur: ſed occulta her[illegible] ille nomen ſe ſcire dicit, neq; alium cognoſcere confitetur. itaq; mares eam ore continentes [illegible] dinem fœminas alliciunt: & quæ antea fugiebant, nunc exardeſcunt ad co[it]um, & [illegible] e

Oua. afficiuntur, Ælian. 15. 19. ¶ Oua non modo incubare ſolo aſpectu dicitur, ſed [illegible] perducere, Gillius. Sed authores de marina tantum hoc ſcribunt, vt in eius h[iſt]oria di[illegible] Al[illegible] vulgo putant quòd oris ſpiritu afflando, ea maturet. ¶ Teſtudo latibulis tegi[t]ur, ſene[illegible] non exuit, Ælianus. Et alibi, Teſtudines terrenas apud Indos aiunt teſtas exuere.

D.

Teſtudinis hoſtes, Serpētes, Aquila. Teſtudo contra viperas & ſerpentes pugnat. Vide in C. ¶ Aquilæ vt morbi[illegible] rant, teſtudines comedunt, Oppianus in Ixeuticis. Teſtudines terreſtres fœminæ [illegible] ia-cent, quo peracto cum ſe conuertere nequeant, prȩda cum alijs animantium [illegible] aq[illegible] tur, Ælianus. Χελωνοφάγοι ἀετοί τινες, Heſych. & Varinus. Tertium aquilarum [illegible]

Qua ratione aquilæ teſtudines raptas frangant. cant, &c. ingenium eſt ei teſtudines raptas frangere è ſublimi iaciendo. quæ [illegible] Æſchylum, prædictam fatis (vt ferunt) eius diei ruinam, ſecura cœli fide cauentem [illegible] Suidas in Χελώνη, vbi Æſchylum, ſic oppreſſum annorum quinquaginta octo fuiſſe refert [illegible] d[illegible] bæum hoc ei ſcribenti accidiſſe ait. Terrenas Teſtudines a ſe comprehenſas ex alto de[illegible] læ ad ſaxa allidunt, & ex contrita Teſtudinum teſta extractam carnem exedunt, [illegible]

Æſchylus a teſtudine ex alto deiecta interēptus. Eleuſinius Æſchylus tragicus poeta de vita migraſſe dicitur. Cum enim is in [illegible] gro aprico ſedens annos natus octo & quinquaginta, quod tabulati ruinā metueret q[illegible] præ dixerat, Gyraldus) ex conſuetudine inſtitutoq; ſuo & philoſopharetur, & [illegible] nudum, aquila ſaxum eſſe arbitrata, teſtudinem, quam in ſublime extulerat [illegible] ſi-ne aberratione ictum dirigens, virum interfecit, Ælianus. De Æſchylo inter[illegible] a-ria, meminerunt Valerius Maximus lib. 9. & Gellius lib. 13. & lib. 7. Idem hoc verſi[illegible] tus eſt: Αἰσχύλον [illegible] χελώνη.

E.

Vſus ex teſtudine. Teſtudines aliqui in hortis alunt, vt purgent eos à cochleis & lumbrici[s]. ¶ [illegible] cadiæ teſtudines exhibet, ad compingendas lyras aptiſſimas, Pauſan[ias] [illegible] en-tæ magnitudine teſtudines exhibent, ex quibus lyras conficeres, æqual[illegible] quæ ex [illegible] ne componuntur. Idem in Arcadicis. Et rurſus, Soron & alia querceta [Arc]adiæ, ingen[tis] magni[tudi]ne teſtudines alunt, ex quibus lyras conficeres, æquales illis quæ ex Indica teſt[udi]ne compon[illegible]. (Sed de teſtudine muſico inſtrumento diximus ſupra in Teſtudine in genere [illegible] Dioſc[illegible] a in mari rubro fert teſtudinem veram, & terreſtrem, & albam: & p[illegible] mam ex[ce]llentem, ac[illegible]

iotibus.montanam quoq; maximam,& teſtę craſſiſſimæ, Arrianus. Vide ſupra in Teſtudine in genere cap.5. Sunt & terreſtres, quæ ob id in operibus cherſinæ vocantur, Plin.& 32.4. Geminus, inquit, ſimiliter (vt fibrorum) victus in aquis terraq;,& teſtudinum, effectus quoq; pari honore habendi, vel propter excellens in vſu pretium, naturæq; proprietatem. Vide mox in *G.* ab initio.

F.

Eſus teſtudinis terreſtris.

Tortuca terreſtris magis eſt tẽperatæ carnis quàm aquatica. neutra tamen eſt venenoſa: ſed vtraq; in cibo multum impinguat. Dicunt tamen quidam quòd ſi quis ſuper renes mortuæ tortucæ calcauerit, veneno inficitur, Albert. Teſtudines aquaticæ meliores ſunt quàm terreſtres, pro equis qui cum ſatis pabuli abſumant non proficiunt, Laur. Ruſius. Terrenæ teſtudines in India maximæ gignuntur, eædemq; non amaræ vt marinæ ſunt: ſed & ſuaues & pingues habẽtur earũ carnes, Ælian. Amputato capite pedibuſq;, ex iure in cibo ſumuntur contra morbos quoſdã, vt mox in *G.* referetur.

G.

Remedia ex teſtudine terreſtri.

Geminus ſimiliter (vt fibrorum) victus in aquis terraq;,& teſtudinum, effectus quoq; pari honore habendi, vel propter excellens in vſu pretium, naturæq; proprietatem, Plinius: Videtur autem ſentire, effectus in re medica ſiue ex terreſtri, ſiue ex aquatica teſtudine eoſdem haberi: & teſtudinem amphibium animal non minus celebre eſſe quàm fibri ſint, cùm non ad remedia tantum diuerſæ eius partes, ſed etiam ad ornatiſſima opera tegumentum tum terreſtris tum aquaticæ requiratur. Oua ſanè teſtudinis vel marinæ, vel terreſtris ſimiliter, contra ſalamandræ venenum commendantur: & ius coctum ex ſuilla pingui cum teſtudine vtrauis, authore Nicand. Et pro ſanguine marinæ teſtud. vulgarium ſanguinem prodeſſe exiſtimãt quidam, (vt ex Vegetio citauimus in teſtudine in genere.) Quare etiam cætera remedia ex eis ferè indifferentia eſſe aliquis ſuſpicetur. [A]quilæ teſtudines pro medicamento vorant, Oppianus Ixeuticis. Teſtudines aquaticæ meliores ſunt quàm terreſtres, pro equis qui ex pabulo ſatis copioſo parum aut nihil proficiunt, Ruſius cap.156. Vide paulò ante in *F.* Idem Ruſius cap.165. teſtudines ad tuſſim ſiccam equorum laudans, ſic ſcribit: Teſtudines abiectis capitibus, caudis, pedibus & inteſtinis in aqua coques donec carnes ab oſſibus ſeparẽtur, & aqua bene pinguis fiat. Hac aqua equum potabis, ita vt aliud nihil bibat antequam eam abſumpſerit. Carnes ſi quæ remanſerint, mixtas cum annona equo in cibo dabis. hoc facies donec equum videas curatum. Et quamuis terreſtres teſtudines bonæ ſint, aquaticæ tamen præferuntur. Idem cum limacibus facere potes. Amatus Luſitanus pro puella quadam ventriculi eroſione chronica cum deſtillatione capitis & tuſſi ingenti ſicca, inter cætera tale remedium præſcribit. Teſtudines nemorales duæ bulliant in aqua feruentiſſima, demptis corticibus: deinde lauentur vino, ac poſtea aqua hordei vel roſacea: tandem interanea pulpamenta dicta, cum infra ſcriptis rebus coquantur. Rec. florum boraginis, capillorum Veneris, ſem. melonis, lactucæ ana vnc. ſemis. Radicum petroſelini, boraginis, ana ℥.j. tragacanthi, gummi Arabici, amyli. glycyrrhizæ ana drach. ſemis. Pinearum mundatarum, amygdalarum albarum, piſtaciorum mundatorum, ana drach. duas. Bulliant in libris ſex aquæ ad conſumptionem mediæ partis, & colentur. Huius decocti quinque vncias cum vna ſyrupi violacei quotidie ieiuna bibat. Syrupum quendã de teſtudinibus terreſtribus cum aliis remediis parandũ Guaynerius deſcribit in curatione febris hecticæ: Item liquorẽ ex capo gallóve, aut iiſdem teſtudinibus aut limacibus deſtillandum. Teſtudo terreſtris vſta tota, & cum melle ſumpta, vetuſtiſſima leucomata continuò purgat, & dolores nubeculaſq; illita ſanat, Author Kœranidum. Teſtudinem captam ex aridis locis (alij teſtudinem ſimpliciter nominant) accipitri da in cibo. ſic enim pennas citius mutabit, & pulcriores habebit, Demet. Conſtantinop.

Ex carnibus.

¶ Terreſtrium carnes ſuffuſionibus propriè, magiciſq; artibus refutandis, & contra venena ſalutares produntur. Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibuſq; pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo ſumptę, ſtrumas diſcutere, ac lienes tollere: Item comitiales morbos, Plin.

Ex teſtarũ cinere.

¶ Teſtæ crematæ cinis cum vino mixtus chimetla ſanat: & cum butyro vetere ſolutus, carbunculos curat, Author Kœranid. Tegumenti cinis vino & oleo ſubactus, pedum rimas vlceraq; ſanat, Plin. Raſis teſtudinis ſimpliciter cinerem cum albumine oui aut lacte aſinino, fiſſuras in ventre, vberibus & femoribus mulierum ſanare prodidit. Squamæ è ſumma parte deraſæ, & in potu datæ venerem cohibent. Eò magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem, Plin.

Ex ſanguine.

¶ Sanguis teſtudinis terreſtris additur acopis quibuſdam arthriticis Aſclepiadæ apud Galenũ de compoſ. medic. ſec. genera lib.7. Et apud Aetium lib. 12. cap. 44. teſtudinum decem ſanguis acopo ex rubetis adiicitur. Vide in Rubeta *G.* Teſtudinum terreſtrium decem ſanguis apud Galenum de compoſ. medic. ſec. genera lib.7. (vnde Actuarius etiam mutuatus eſt) miſcetur Acopo Piſcatoris primo: ſecundo verò ſimpliciter teſtudinum plurium ſanguis cum rubetis quinque, &c. Teſtud. terreſt. ſanguinem epotum tradunt prodeſſe comitialibus, Dioſcorid. Raſis, & author Kœranid. Auicenna in eundem vſum cum vino bibi iubet: & alibi caputpurgium ex eo fieri. Vide ſupra in Teſtud. ſimpliciter. Sanguis earum claritatem viſus facit, ſuffuſioneſq; oculorum tollit: (Non igitur veriſimile eſt quod apud Raſim legitur, collyrium cum ſanguine tortucæ factum excæcare. Et contra ſerpentium omnium, & araneorum & ſimilium, & ranarum venena auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pilulis factis, & cum opus ſit in vino datus, Plin. Sed de ſeruando ſanguine teſtu-

dinum ſimpliciter, diximus ſupra in Teſtudine in genere, initio cap. 7. Sanguis teſtud. terreſt. potus, ab echidna vel ſcorpione percuſſos, ſummè adiuuat, Author Kœranid. (Alij teſtudinis ſimpliciter, alij marinæ, ad eoſdem ferè vſus commendant.) Cum ſpolio ſerpentis & aceto ſolutus, dolores aurium & vſturas ſanat: Inunctus capiti alopeciam denſat, & furfures abſtergit, Idem. In teſtudine ſimpliciter, ſanguinem eius ad capillorum defluuium, ophiaſin & achôras, à quibuſdã prædicari ſcripſimus. Galeno curioſum & ſuperuacaneum hoc remedium non placet. Vide infra in Marina. ¶ Teſtud. *Ex iecore.* terreſt. iecur tritum in peſſo naturalibus impoſito, aduerſus vteri ſtrangulatum, Galenus Euporiſt. 2. *Ex felle.* 72. ¶ Felle teſtudinum terreſt. cum Attico melle glaucomata inungi prodeſt: & ſcorpionum plagæ inſtillari, Plin. Cum melle cicatrices & leucomata ſummè ſanat, Author Kœranidum. Si miſceatur fel tortucæ agreſtis cum pari melle, & hoc collyrio illinatur aliquis triduo, mane ter, & nocte ter, confert hoc aquæ in oculo coeunti, (ſuffuſioni,) Raſis. Vide ſupra in Teſtudine in genere. Fel agreſtis tortucæ permixtum lacti mulieris, ſi deſtilletur in nares vel aures à quibus fluit ſanguis, confert, Raſis. *Ex vrina.* ¶ Vrinam earum aliter quàm in veſica diſſectarum, inueniri poſſe non arbitror: & inter ea quoque eſſe quæ portentoſa magi demonſtrent aduerſus aſpidum ictus ſingularem, efficaciorem tamen vt *Ex ouis.* aiunt cimibus ammixtis, Plinius. Vide in Marina *G.* ad finem. ¶ Oua durata illinuntur ſtrumis & vlceribus frigore aut aduſtione factis. Sorbentur in ſtomachi doloribus, Plin. Oua teſtudinis marinæ aut terreſtris cocta, proſunt contra ſalamandram, Dioſcorid. Nicander in Alexipharm. ſimpliciter teſtudinis oua commendat. Καὶ ὤεα θερμὰ (ab igne adhuc feruida) χελώνης Ἀλθαίνει. Oua teſtud ſylueſtris aiunt prodeſſe comitialibus, & ad tuſſim infantium non ſine experimento laudantur, Auicenna. Author Kœranidum marinæ oua in cibo ſumpta lunaticos ſanare ſcribit.

H.

a. Epitheta. Οὐρείη & κωτιλοῦμος, Nicandro. Τραχεῖα & ὑγροφαντος, Oppiano. Vide ſupra in Epithetis Teſtudinis in Genere.

c. Bœus ſcribit ex Gerano (muliere quondam inter Pygmæos inſigni in gruem mutata) & Nicodamante, teſtudinem terreſtrem natam eſſe, Athenæus.

e. Teſtudinem muſicum inſtrumentum Mercurius fabricaſſe dicitur reperta Teſtudine in Cyllene monte Arcadiæ, (nimirum terreſtri:) vel in littore decreſcente Nilo, (nimirum aquatica.) Vide ſupra in Teſtudine in genere *H.a.*

h. Teſtudines Parthenij Arcadiæ montis, accolæ tum ipſi verentur capere, tum peregrinos tollere non patiuntur: Pani enim ſacras eſſe arbitrantur, Pauſanias.

PROVERBIVM. Aquilam teſtudo vincit. Diogenes Laertius in vita Menedemi Philoſophi, ex Achæi poëtæ Satyra, cui titulus Omphale, refert hos ſenarios: Ἡλίσκετ᾽ ἄρα γε καὶ πρὸς ἀσθενῶν ταχύς, Καὶ πρὸς χελώνης αἰετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ. Hoc eſt, *Captus aliquando eſt celer ab imbecillibus, Et aquila tempore in breui à teſtudine.* Eoq; ait vſurpare ſolitum Menedemum in illos, qui ſecum in ciuilibus honoribus contenderent. Accipi poteſt per ironiam: aut ſimpliciter, vbi quis potentiorem arte vincit, aut quod viribus non poteſt, aſſiduitate conficit, Eraſmus.

DE TESTVDINIBVS QVÆ IN AQVA dulci viuunt ſiue paluſtri ſiue fluente.

A.

TESTVDO aquatica nominatur à Marcello Empirico, quod nomen commune videri poteſt ad omnes teſtudines quæ in aquis degunt, vel marinis vel dulcibus: & his ſiue fluentibus ſiue ſtantibus: & fortè etiam lutarias, quæ non tam in aqua quàm in cœno paludum degunt. Plinius teſtudi- *Quatuor teſtudinũ genera.* num genera quatuor numerat. Sunt enim (inquit) terreſtres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua viuunt. Has quidam è Græcis *emydas* appellant. Gaza Ariſtotelis de animalibus librorum interpres teſtudinem lutariam & murem aquatilem pro vno genere accipit, Ariſtotelis *emyde*, quod non pro- *De Emyde.* bo: deceptus fortè, quòd codices quidam Plinij in loco iam recitato, ſic legant: lutariæ, quæ in dulci aqua viuunt, &c. Sed ſic tria tantum genera eſſent, cùm Plinius diſertè genera quatuor ſtatuat. Muris quidem nomen pro teſtudine, non quauis, ſed aquatili aut marina apud Plinium vſurpatur, imitatione vocis Græcæ vt conijcio, μῦς, cuius genitiuus eſt μυὸς, ſi rectè μύδης in Lexico Græcolatino vulgari legitur. mihi quidem non placet, vt neq; ὠμὺς & ὠμύδης per ω magnum, quas voces in Græcorum Lexicis non reperias. Author Kœranidũ tamen ὠμὺς legit & Ariſtoteles lib. 3. de partibus cap. 9. Ἐμὺς verò per epſilon ſcribi placet, quod à librariis fortè alicubi omiſſum eſt, aut in ω mutatũ. Ἐμὺς, ζῷον ἐν λίμνῃ ἢ ἐν πηγῇ γινόμενον. οἱ δὲ χελώνην τὴν ἔχουσαν οὐράν, Heſychius & Varinus. Apud Galenum de compoſitione ſec. locos, lib. 2. cap. 2. ἀμύδα per alpha legitur, in verbis Archigenis. interpretatur autem χελώνην λιμναίαν, id eſt teſtudinem paluſtrem ſeu lacuſtrem. & ſimiliter Euporiſton 1. 9. Author Kœranidum de tribus duntaxat generibus ſcribit, terreſtri marina, & paluſtri quam vocat *emyda.* Mydæ de genere teſtudinum à colore luteo dictæ, quæ in aquis inueniuntur, vt inquit Plinius,

Niphus.

Niphus. Sed apparet illum myde pro *emydes* legiſſe apud Plinium 32. 4. vbi codices antiqui *emydas* habent, recentiores aliqui *emydas*, (minus rectè.) item Ariſtoteles ac Theophraſtus, teſte Hermolao Barbaro. Et rurſus in eiuſdem libri caput vndecimum: Tria (inquit) inuenio in mari quæ μῦς dicuntur: primum teſtudines ſunt, ideoq; non μῦες in plurali ſed μύδες & ἐμύδες vocantur. (Atqui Oppianus dicit μυῶν γένος in genere plurali de teſtud.) Genus hoc aquatilis mus, & lutaria teſtudo à Theodoro, marinus mus à Plinio quandoque lib. 9. vertitur. alterum inter piſces. tertium inter oſtrea pro mytulo, Hæc Hermolaus. Sed marinus mus Plinij marina teſtudo eſt, (diſtinctius hæc tradidimus in libro de piſcibus.) non ἐμύς, id eſt paluſtris aut dulcis aquæ. Et non in plurali tantum numero ἐμύδες, ſed in obliquis etiam ſingularibus ἐμύδος, ἐμύδι & ἐμύδα rectè dici aſſeruerim. Iam quòd Niphus ait mydas à luteo colore dictas, propter Græcæ linguæ imperitiam eum ſomniaſſe puto. Amphibia quædam propter victum aquas relinquunt, vt phoca καὶ ὁ μῦς, Theophraſtus in libello de piſcibus. Marinum genus μυῶν, id eſt murium, pro teſtudinibus marinis, Oppianus lib. 1. de piſcatione nominat: niſi fortè ſpecies diuerſas eſſe vult, genus autem vnum: Χελώνην enim poſtea ſeorſim nominat. In Caſinate fluuius appellatur Scatebra, frigidus, in quo, vt in Arcadiæ Stymphali, enaſcuntur aquatiles muſculi, Plin. quæ verba de muribus viuiparis accipio, qui & alibi in Arcadia aquatici eſſe traduntur, vt in Quadrupedum viuiparorum hiſtoria in Mure aquatico ſcripſimus. Quod ſi quis teſtudinem lutariam ad verbum Græce reddere velit, χελώνην πηλαμύδα dixerit: & per aphæreſin ἀμύδα. Vtrunq; eſt, ſiue ε ſiue α ſiue ο primam ſyllabam facias, id potius placet quàm monoſyllabum μῦς, homonymiæ vitandæ cauſa. Μῦς enim, id eſt mus aquatilis etiam viuiparus eſt, & mus ſiue muſculus piſcis: & genus oſtrei, Gaza mitulum vertit. Μῦς, id eſt mures dicuntur tum domeſtici mures, tum marini, Heſychius. per marinum verò an teſtudinem vel piſcem vel oſtreum intelligat, quærendum. Nemora noſtra & fouearum aquæ teſtudines nigras producunt, Braſſauolus Ferrarienſis. Teſtudinum tertium genus in cœno (vnde lutarias ſuperius appellauit) & paludibus viuentium. Latitudo his in dorſo pectori ſimilis, nec conuexo incurua calice, ingrata viſu, Plin. Et mox, Ex quarto genere teſtudinum quæ ſunt in amnibus, &c. ſanguis inſtillatus crebrò, capitis dolores ſedat. Has ſuperius ſimpliciter in aqua dulci degere dixerat. Nam in lacubus frequentius quam amnibus aut fluuiis reperiri puto, niſi qui fluuij admodum magni ſint, ita vt aqua circa ripas eorum ſtagnet. Idem remedium aduerſus capitis dolorem emydi ſiue lymneæ, id eſt lacuſtri teſtudini Archigenes attribuit. Itaq; teſtudinum genera quatuor eſſe apparet, & lutariam ab emyde diuerſam, quod Gaza & alij quidam non animaduerterunt. Marinæ etiam teſtudines, authore Plinio, circa Phœnicium mare ſtato tempore in amnem Eleutherum ſe recipiunt. Teſtudines India in Gange fluuio fert maximas. ¶ Teſtudinem fluuialem Luſitani *cagado* vel *gagado* vocant, cæteri Hiſpani *galapago* Itali *garandre de aqua*. Sed nomina teſtudinis in genere, ſupra nobis enumerata, huic etiam attribui poſſunt.

B.

Teſtudines Heluetia etiam in lacubus quibuſdam habet: Tigurinus quidem ager in exiguo lacu iuxta Andelfingam pagum. In Gange fluuio Indiæ teſtudines naſcuntur, quarum teſta non minori magnitudine ſit, quam dolium capax viginti amphorarum, Ælianus duobus in locis, interprete Gillio. Et rurſus, Teſtudinis Indicæ & fluuiatilis teſta, non minor eſt quàm ſcapha iuſtæ magnitudinis. decem enim leguminum modios capit. Nicolaus Damaſcenus prodit, Antiochiæ ſibi viſos Indorum legatos, qui Cæſari Auguſto inter cætera munera teſtudinem fluuiatilem trium cubitorum attulerint, Gillius. Sunt & in Nilo teſtudines, Æliano teſte. ¶ Aquatilium tegumenta plura ſunt: alia corio & pilis teguntur, vt vituli: alia cortice, vt teſtudines, Plinius. Teſtudini quæ in cœno & paludibus viuit, latitudo in dorſo eſt pectori ſimilis, nec conuexo incurua calice, ingrata viſu, Idem. Mus aquatilis (*Emys*) tegmen habet teſtaceum, & inter operta cortice recenſetur, ſicut & teſtudo, Ariſtot. Lienem perexiguum habet, Idem. Teſtudo ſola ex corticatis renes habet. genus tamen teſtudinis quam vocant lutariam (emyda, id eſt in dulci aqua degentem) & veſica & renibus caret. negat hoc Rondeletius. fit enim propter eius mollitudinem teguminis, vt humor facilè diffletur, Ariſtot.

Vbi reperiantur teſtudines aquaticæ. In Heluetiis. In Gange. In Nilo. Deſcriptio.

C.

Mures aquatiles dicti parere educareq; ſolent in ſicco, prorſus tamen ab aquæ natura diſcluſæ viuere nequeunt. In humore etiam intereunt, niſi interdum reſpirent. non ſecus & marinæ teſtudines, Ariſtot. In terra ſcrobe effoſſa dolij amplitudine pariunt oua, quæ deferunt terra obruta, dieq; triceſimo repetunt, refoſſaq; aperiunt, fœtumq; continuò ducunt in aquam, Idem. Oua teſtudinum in ſicco maturãtur, Plinius. Teſtudo mas in coitu ſuperuenit: Vide in Terreſtri C. Aquatiles teſtudines ortæ extra aquam, ſimulac primum niti poſſunt, aquam perſequuntur, Gillius.

Partus. Ouorum excluſio. Coitus ratio.

D.

Teſtudines, cancri & crocodili, futuram Nili inundationem præſentientes, in loca Nilo inacceſſa oua transferunt, Ælianus.

F.

Ad cibum præferendæ videntur amnicæ aut lacuſtres iis quæ in cœno & paludibus diuerſantur.

Vide ſupra in Terreſtri.

G.

Remedia ex Teſtudine aquatica.

Accipiter nimium carnoſus & obeſus, attenuabitur cibo teſtudinis aquaticæ, Demetrius Conſtantinop. Teſtudines aquaticæ ad tuſſim ſiccam equorum commodant, Vide ſupra in Terreſtri *G.* ex Ruſio. ¶ Cinis huius teſtudinis cum cerato roſaceo illitus, igne combuſta, eryſipelata, calidasq́ podagras ſummè ſanat. Idem cinis inſperſus omnem ſanguinis eruptionem ſiſtit, & narium & plagarum, Author Kœranidum.

Ex cinere.

Ex ſanguine.

¶ Ad capitis dolorem, Teſtudinis lacuſtris, quam quidam amyda vocant, ſanguis ſincipiti inſtilletur, Archigenes apud Galenum ſecund. locos, 2. 2. inter amuleta. vbi Galenus, Hoc (inquit) ſi verum eſt, inter pharmaca & cum diſcrimine referri conueniebat: niſi ſanè hoc vult quòd omnem capitis dolorem iuuet, idq́; omni temporis occaſione. Idem remedium inuenio in Euporiſtis Galeni 1. 9. non ad quemuis capitis dolorem, ſed ex ebrietate tantum ac Solis æſtu obortum. Teſtud. paluſtris, quæ dicitur emys, ſanguis hemicraneam & omnem capitis dolorem ſanat, illitus fronti, Author Kœranidum. Et rurſus, Capiti illitus veteres cephalalgias ſanat, & eos qui nocuum quid ſumpſerunt, (potius nimirum, vt terreſtris etiam & marinæ.) Teſtudinum quæ ſunt in amnibus ſanguis inſtillatus crebro, capitis dolores ſedat: item ſtrumas. Sunt qui teſtudinum ſanguinem cultro æreo ſupinarum capitibus præciſis, excipi nouo fictili iubeant, Plinius. Suffuſiones oculorum emendat teſtudinis marinæ fel cum fluuiatilis ſanguine, & lacte mulierum, Plinius.

Ex pinguedine.

¶ Ex eodem genere teſtudinum quæ ſunt in amnibus diuulſarum pingui cum aizoo herba tuſo, admixto vnguento & ſemine lilij, ante acceſſiones ſi perungantur ægri, præter caput, mox conuoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicũtur. Hanc teſtudinem quintadecima Luna capi oportere, vt plus pinguium reperiatur: verum ægrum ſextadecima Luna perungi tradunt, Plin.

Ex Hepate & felle.

¶ Fel emydos illitum, omnem caliginem abolet. Hepar potum phthiſicos ſanat, Author Kœranid. ¶ Ad iſchiadem phyſicum remedium: Teſtudinis aquaticæ crus præcide, & phœnicio inuolutum ex ea parte qua quis iſchiadem patitur adpone, potenter remediabitur, Marcellus Empiricus. Vide ſupra in Teſtudine terreſtri ſimpliciter.

Ex teſtudine paluſtri.

¶ Ex hac quoq; teſtudine quæ in paludibus viuit, aliqua contingunt auxilia. Tres namq; in ſuccenſa ſarmenta deiectæ, diuidentibus ſe tegumentis rapiuntur. Tum euulſæ carnes earum coquuntur in aquæ congio, ſale modice addito. Ita decoctarum ad tertias partes ſuccus paralyſin & articularios morbos ſentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, ſanguinemq́; vitiatum. Siſtitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu, Plinius.

H.

a. Mydia inſula, quæ etiam Delos dicitur, Stephanus. Sed fuerit hæc nihil ad mydes ſiue emydas teſtudines.

Superſtitioſa quædam de teſtudine paluſtri.

e. Grandini creditur obuiare, ſi paluſtrem teſtudinem dextra manu ſupinam ferens vineas perambulet & reuerſus eodem modo ſic illam ponat in terra, & glebas dorſi eius obiciat curuaturæ, ne poſſit inuerti, ſed ſupina permaneat. Hoc facto fertur ſpatium ſic defenſum nubes inimica tranſcurrere, Palladius. Teſtudinem muſicum inſtrumentum Mercurius primum fabricaſſe dicitur inuenta teſtudine in littore decreſcente Nilo: Vide ſupra in Teſtudine in genere *H.a.*

DE TESTVDINE MARINA.

A.

Nomina diuerſa.

Mus marinus.

Miles.

TESTVDO marina, à Plinio etiam mus marinus appellatur: & Albertus quoq; murem marinum rectè teſtudinem interpretatur. Vide ſupra in Teſtud. aquæ dulcis *A. Aſfulhaſch*, id eſt teſtudo marina, Syluaticus. Luſitani *tartarugam* vocant. Cæteræ gentes nuncupare poſſunt generali teſtudinis nomine, adiecta tantum differentia marinæ, vt Germani ein Meerſchiltkrott. Tortuca maris eſt id quod vulgus militem vocat, nigerrima, Albertus. *Barchora* (vide ne corruptum ſit nomen ab oſtracodermo) animal eſt duræ teſtæ, ſub quo tortuca maris, cum aliis quibuſdam ſpeciebus continetur, Idem. Et mox, Hoc animal piſcatores Germaniæ & Flandriæ militem vocant, eò quòd gerit ſcutum & galeam.

Zytyron.

Zytyron animal maris eſſe dicunt, quod antiqui (fortè aliqui) militẽ vocauerunt. magnum eſt ac fortiſſimum. Anterius quaſi armati militis figuram præfert. Caput enim ceu caſſide galeatum eſt ex cute rugoſa & dura. & a collo eius veluti ſcutum dependet, longum, durum & firmum, valde cauum inferius. Venæ enim & nerui quaſi de collo eius & de ſpondylis procedunt, quibus hoc ſcutum alligantur, forma triangulum. Anteriora crura ei quaſi brachia longa ſunt, perquam valida & bifurcata, quibus validiſſime pugnat. Captum vix niſi malleis opprimitur. Apparuit hoc animal in mari Britannico, & eſt de genere tortucarum, Albertus.

B.

Teſtudines cornigeræ apud Troglodytas.

Troglodytæ teſtudines cornigeras habent, vt in lyra, annexis cornibus latis, ſed mobilibus, quorum in natando remigio ſe adiuuant: Celtium genus id vocatur, eximiæ teſtudinis, ſed raræ. Namq; ſcopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant, vt ſacras adorant, Plinius.

DE TESTVDINE MARINA.

Plinius. Codices quidam Plinij *Celtinum* habent. Hermolaus *celetum* non celtium ſcribi poſſe iudicat. Et rurſus in caſtigationibus capitis decimi lib.9. Fuit (inquit) quando chelytium genus putauerim ſcribẽdum, ἀπὸ τῆς χέλυος, quę vox & teſtudinem ſignificat & pectora, quaſi magnas & pectoroſas intelligi voluiſſent. Vtcunq; celetas credo teſtudines dicẽdas, hoc eſt κέλητας, quæ vox equitũ genus ſignificat apud Græcos. nam & cancrorum eſt genus quoddam ἱππεῖς Ariſtoteli: itemq́; formicarum alterum, quas Plinius pennatas vocat, à velocitate omnia, quoniam remigio, inquit, cornuum adiuuant ſe natando, ceu equites videri poſſint, non pędeſtres vt cherſinæ a terra nominatæ, Hæc ille. Et rurſus in Gloſſematis, Et nauigia quædam, inquit, celetes appellantur, authore Polluce: vt mirũ ne ſit teſtudinum quoque id genus celetes vocatũ fuiſſe. ¶ De alijs quibuſdam generibus, *barchora*, & *Zytyron*, vide in *A*. ¶ Tortuca maris ſimilis eſt terreſtri, niſi quod in magnitudinẽ excreſcit, ita vt aliquando octo cubitorum inueniatur, & ſcutum dorſi eius quinque cubitorum, Albertus. Scutum eius octo vel nouem pedum inuenitur, Idem. Teſtudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, vt ſingularum ſuperficies habitabiles caſas integant: atq; inter inſulas rubri præcipue maris nauigent his cymbis, Plinius. Nymphes author eſt, apud Troglodytas teſtudinum tegmẽta ea eſſe magnitudine, vt ſex modios Atticos ſingula capiant, Ælianus. Qui incolunt Taprobanam inſulam, (Thraciæ populi, obſcuri quidã hic legunt) marinas teſtudines capere gaudẽt; quarũ tanta eſt magnitudo, vt ſuperficies earum domum faciat, & numeroſam familiã non arcte recepter, Solinus. Taprobanę inſulę tecta aiunt non ex ligno facta, ſed ex integumentis maximarũ teſtudinũ, quę in eo mari procreantur. Vniuſcuiuſq; ſuperficies integrũ tectum pręſtare poteſt. Nam ſingulę teſtæ ad quindecim cubitorum magnitudinem procedũt, vt ſub eis nõ pauci habitare queant, ac nimirum vehementiſſimos ſolis ardores defendant, & prolixã vmbram efficiãt; ſicq; ad perferendos imbres reſiſtũt, vt melius quam omnes tegulę pluuiarũ vim repellãt. Neq; enim ſic eas habitatores, quemadmodũ tegulas fractas farcire habent neceſſe, nam totum tectum ex ſolida teſta conſtat, vt ſuffoſſo ſaxo & cauernoſo & natiuũ tectũ efficienti ſimilis eſſe videatur, Ælian. Incolę Sumatrę (id eſt Taprobanę) ędes humiles ex lapidib. conſtruũt, loco imbricum piſcis tartatucæ pelles ſuccedũt. mittit.n. eum piſcem (inepte & improprie piſcẽ vocat) pelagus Indicũ. Nam illic agẽs vidi adeo vaſtum belluæ corium, vt pondo librarum centũ triumq́; eſſet, Ludouicus Roma. Ad Taprobanã Teſtudines marinæ tam ſunt grandes vt vna centum tria pondo pependent, Iul. Scaliger. De Chelonophagis & earum teſtudinibus vide in *F.*

De magnitudine teſtudinum marinarum.

ALTERA FIGVRA TESTVDINIS MARI-
næ a Valerio Cordo m.ſſa.

Deſcriptio teſtudinis marinæ.

¶ Marinæ teſtudines præter magnitudinem & pedes terreſtribus ſimiles ſunt, Pauſanias. Nigerrimæ, Albertus. Cornu(corium) habent in capite ſicut tortuca agreſtis: & hoc circundat caput ad modũ galeæ, Idem. Scutum eius quodãmodo de quinq; aſſerib. cõpoſitũ videtur, Idem. Teſtudini marinæ lingua nulla, nec dẽtes, ſed roſtri acie cõminuit omnia. Poſtea arteria & ſtomachus denticulatus callo, in modũ rubi ad conficiendos cibos, decreſcẽtibus crenis quicquid appropinquat ventri. Nouiſſima aſperitas vt ſcobina fabri, (tã modicis ſcilicet eminẽtijs,) Plinius. Et rurſus, Dentes ei non ſunt, ſed roſtri margines acuti ſuperna parte inferiorẽ claudente pyxidũ modo. oris duritia tanta vt lapides cõminuant. Oppianus tamẽ libro primo De piſcatione mures marinos contra homines etiã certare ſcribit, duritia tergoris & crebris dẽtibus fretos, forte ipſos roſtri margines dentium nomine appellans. Oculi teſtudinis marinæ longè lateq; fulgorem iaculantur: quorum pupillæ candidiſſimæ ac ſplendidiſſimæ cũ exiſtant, eruuntur, vt vel auro includãtur vel monilibus imponantur, Ælianus. an lapides Chelonitę potius? ſed ij non ſunt albi. ¶ Teſtudo marina, Rondeletius, omnis teſtudo. ſola ex quadrupedibus ouiparis renes & veſicã habet, magnitudine ad cęterarum partiũ rationem. Similes bubulis renes ei omnino adhærent, quaſi ex multis exiguis conſtituti, Ariſtot. ¶ Pedes vt phocæ habent, Pauſanias. ad ambulandũ ineptos, quippe alæ videntur quibus pro remis vtũtur, Braſſauolus. ¶ Crura longa, & digitos & vngues fortiores habẽt quã leo, Albert. Pedes quatuor multorum digitorum, caudam inſtar ſerpentis, Idem.

C.

Teſtudines marinæ amphibiæ.

Mures marini in petris & arenis degunt, Oppianus. Teſtudines marinæ ne viuere quidem poſſunt diſcluſæ ab aquę natura. intereunt autẽ in humore, niſi aliquãdiu (per interualla) ſpirent: parere tamen educareq; ſolent in ſicco. ſic & lutariæ teſtudines, Ariſtot. Vituli marini ſpirant ac dormiunt in terra: itẽ teſtudines, Plinius. Paſtũ egrediũtur noctu, Idem. Et 9 19. Exeunt in terram & qui marini mures vocantur. ¶ Summa in aqua nonnunquam obdormiſcunt, & ſonum ſtertentes ædunt, Plinius. Conchulas petunt. habent enim os omniũ robuſtiſſimũ. quicquid nanq; in os ceperint, ſiue lapidem, ſiue quoduis aliud, perfringunt ac deuorant. exeunt etiam in terrã, & paſcunt herbam,

Cibus earum. herbam, Ariſtot. In mari viuunt conchylijs, tāta oris duritia, vt lapides cōminuant, Plinius. Piſciculos paruos venātur, & his aliquādo ligatis filo deceptę capiuntur, Albertus. In Attica rupes ſunt maritimæ quas Scelestas vocant. Accola enim ipſarū Sciron, quoſcunque cōprehendit, peregrinos in mare ibi præcipites dedit. Teſtudo autem ex ſcopulis vt pronatauit, abiectos eo dicitur rapuiſſe, Pauſanias in Atticis. ¶ *Coitus.* Fœminam aiunt coitum fugere, donec mas feſtucam aliquam imponat aduerſæ, Plinius. Teſtudo marina diu in terra viuit, & illic coit, Oppianus. *Incubitus ouorum.* In terrā egreſſæ in herbis pariūt oua, auium (anſerum, Albertus. auium cortaliū, Solinus ni fallor) ouis ſimilia. eaq; defoſſa extra aquas, & cooperta terra, ac pauita corpore (aliàs pectore, vt Albertus quoq; legit) & cōplanata, incubāt noctib. Plinius & Ariſtoteles. Teſtudo oua durioris teſtæ & bicolora ædit, quale ouū auium eſt: eaq; defoſſa & cooperta terra ac pauita & complanata (epicroto) incubat, crebrius repetens: fœtumq; ſequente anno excludit, Ariſtot. Cælius Rhodiginus epicroton terrā interpretatur pauitam & cōplanatā vbi incubet teſtudo. ſed quæuis plana & pauita terra inſtar areæ, rectè epierotos dicetur, qualis etiā apta eſt equorū curſibus. *Partus.* Mus marinus in terra ſcrobe effoſſa parit oua, & rurſus obruit terra. triceſimo die refoſſa aperit, fœtumq; in aquā ducit, Plinius. Idem Ælianus ſcribit, & ita per ſe naſci ac educari. *Educationis cura.* Alibi tamen, Teſtudinū (inquit) amor circa curam fœtuū ſuorū ex eo perſpicitur, cū parturiunt, ex aqua egrediuntur, atq; in arido ex ſeſe ſecundū mare oua pariunt, quæ cum vel ad incubanda infirmæ ſint, vel diu in terra verſari nō poſſint, ea primū leui & molli arenarū cumulo obruunt, deinde notā pedibus imprimunt, qua poſt reuerſionē locū recognoſcunt. Alij vero dicunt fœminam triginta dies oua perſeuerare cuſtodire, eandemq; interea à mare nutriri: poſteaq; libenter & promptè ſic ſuos fœtus, tanquam aurū defoſſum homines, refodere, Hæc ille in hiſtoria anim. In Varijs, verò lib. 1. cap. 6. Tantū (inquit) habent rationis, vt quadraginta dies numerare poſſint intra quas fœtus compactis ouis in animalia iā euadit. Tunc redeuntes ad eundem locū, terram ſuboli repoſitæ iniectam effodiunt, & illam iam ſequi valentē ſecū abducunt. Teſtudo marina (inquit Plutarchus) mari egreſſa haud procul, ſabulo primum deponit oua, mox harena tenuiſſima molliſſimaq; obruit, ac vbi iā contumulauit probè, pedibus, vt alij putant, inſculpit ſignatque locū cognobilē ſibi reddens: vt alij, ab ipſo reſupinata marito fœmina, teſtæ proprię characterē ſphragidemq; inſcribit. iam quod longe mirabilius eſt, præſtituto die quadrageſimo (nā hoc interuallū ad maturitatem oua perducendi iuſtum eſt) redit, ac ſuum quæque theſaurū agnitum lōge quàm illos auri argentive loculos homines, alacrius lætiusq; recludit. Ouorū numerus maximus eſt nā ad centena pariunt oua, Ariſtot. & Plinius. centū vel amplius, Albertus. ad ducenta numero, Cicero 2. de Nat. Educant fœtus annuo ſpacio. Quidam oculis ſpectando quoq; oua foueri ab ijs putant, (quod falſum eſt, Albertus,) Plinius. *De teſtudinibus inſulæ Hiſpaniolæ.* Læuo Hiſpaniolę lateri ad meridiem portui Beatæ proxima inhæret inſula, Altus bellus appellata. Mira ferunt de huius inſulæ belluis marinis, ſed de teſtudinibus præſertim. Magno ancili ſcuto inquiūt eſſe grādiores. Quo tēpore genitalis & improbus eas furor exagitat, è mari prodeunt. Egeſta in profundam ſcrobē arena, ter & quater centū oua dicitur in ſcrobem demittere. Genitali vulua iā exhauſta, remittit arenæ tantū, quantum ad oua cooperienda ſufficiat, reditq; ad marina paſcua, de ſobole nil ſolicita. Ad ſtatutos illi belluæ procreādæ a natura dies, pullulat, vti è formicario, teſtudinū multitudo, ſolo calore Solis ſine parētum adminiculo generata. Anſerina ferè oua inquiunt æquare magnitudinem, Petrus Martyr lib. 9. Oceaneæ Decadis 3. ¶ *Robur harum teſtudinum.* Teſtudo marina tres homines inuadere non dubitat. reſupinata verò inualida redditur, quod ſurgere nequeat, Albert. Mus marinus etſi nō ita magnus, præcipuè tamē animoſus eſt, vt auſit etiā contra homines pugnare, & contra alios piſces, duritia tergoris & crebris dentibus fretus Oppianus. Et alibi, Teſtudini marinę non auſit aliquis temerè obuiare in vndis. ¶ *Vis vitalis.* Caput marinæ teſtudini abſciſſum non continuò moritur, ſed & videt, & ſi ante oculos ei manus obuerſetur, illos claudit: & paulò etiā propius ſi manū admoueas, mordet, Ælianus. ¶ *Interitus.* Laborant plerunq; & intereunt quoties innatantes ſiccantur Sole. deferri enim in gurgitē facilè nequeunt, Ariſtot. Vide mox In E. Si quandoq; egrediuntur ad Solem, ſcutū dorſi exiccatur, quod poſtea niſi diu remolliatur, pro arbitrio flectere non poſſunt, Albertus.

D.

Mures marini adeò animoſi ſunt vt auſint etiā contra homines certare & alios piſces, Oppianus, vt in C. retuli. Verum hoc fortè non ad animum eorū referri debet, ſed potius ad naturā virium ſuarum robur ſentientem, quæ quantumcunque poteſt ad corporis ſui conſeruationem experitur.

E.

De modo teſtudines marinas capiendi. Capiuntur multis quidē modis, ſed maxime euectæ in ſumma pelagi ante meridiano tēpore blandito eminēte toto dorſo per trāquilla fluitātes: quę voluptas libere ſpirandi, in tantū fallit oblita ſui, vt ſolis vapore ſiccato cortice, nō queāt mergi, inuitæq; fluitēt opportunæ venantiū prædæ. Ferunt & paſtū egreſſas noctu, auideq; ue ſaturatas laſſari: atq; vt remearint matutino, ſumma in aqua obdormiſcere: id prodi ſtertentiū ſonitu, tūcq; leuiter capi. Adnatare enim ſingulis ternos, a duobus

in dorſũ verti, a tertio laqueũ inijci ſupinæ, atq; ita ad terrã à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud vlla difficultate capiuntur, vltroque veniunt ſtato tempore anni in amnẽ Eleutherũ effuſa multitudine, Plinius. Teſtudines marinę ſæpe nocẽt piſcatorib. laniatis retibus, vnde & ipſæ & piſces alij euadunt. Capiuntur autẽ facilè, ſi quis natando aliquã ſubiens inuertat, vt ſupina ſit & pedibus erectis: neq; enim ad ſuũ ſtatum redire poteſt. itaq; à piſcatoribus aut percutitur ferreis telis, aut alligata fune attrahitur quò voluerint. Sępe etiã radijs Solis exiccata eius teſta, cũ mergere ſe amplius nequeat, facilè à piſcatoribus capitur, Oppianus. In inſula quadã maris rubri nauiculę paruę monoxylæ ſunt, quibus vtuntur περὶ ἁλίαν καὶ ἄγρας χελώνης. Ἐν δὲ ταύτῃ πλοῖα καὶ γυργάθοις αὐτοῖς ἰδίως λαμβάνουσιν, ἀντὶ δικτύων χρώμενοι αὐτοῖς περὶ τὰ στόματα τῶν περιοχῶν, Arrianus in Periplo. ¶De marinis teſtudinibus quod ad ornatũ & caſas tegẽdas, vide ſupra in Teſtudine ſimpliciter *E.* Teſtudines tantæ magnitudinis Indicũ mare emittit, vt ſingularũ ſuperficies habitabiles caſas integãt, atq; inter inſulas rubri pręcipuè maris nauigẽt his cymbis, Plinius. Vide euã ſupra in *B.* ex Solino & Æliano. & mox in *F.* in mentione Chelonophagorũ. Cũ exirem è Damiata (id eſt Peluſio) vt viderẽ mare (inquit author innominatus, qui iter Hieroſolymitanũ Italicè perſcripſit) inueni mercatorẽ quẽdã cũ plurimis teſtudinibus, inter quas erat teſta (*chera* Italicè ſcribitur) vna tres vlnas longa. Teſtę ſuperiores perquam validę ſunt, quamobrem emuntur a Sarracenis in vſum ſcutorum: nullo enim ferro cõcedũt. nã cũ ex eis vni altus ſecuris ictus inflictus eſſet, (vt vidi,) nihil tamẽ reſoluebatur, ſed rũpebatur ſecuris, Hæc ille. Hiſtoria prodit, id in Cæſarũ familia peculiarius ſeruatũ, vti domus paruuli teſtudineis abluerẽtur a lueis: & inde Clodio Albino factũ imperij præſagiũ. nã eo recens nato, teſtudo magnitudinis viſendæ ab piſcatore patri eſt allata. quã is homo impenſe litteratus, ad pueriles deſtinauit excaldationes, Cælius. Teſtudinis marinæ oculi longè lateq; fulgorem iaculantur: quorũ pupillæ candidiſſimæ ac ſplendidiſſimæ cũ exiſtant, eruuntur, vt vel auro includantur, vel monilibus imponantur: quamobrem mulierum admiratione plurimi æſtimantur, Ælianus.

De vſu ex his teſtudinibus percipiendo.

F.

De alimento ex teſtudine marina.

De alimento ex teſtudine marina vide nonnihil ſupra in Teſtudine ſimpliciter. Teſtudinis marinæ carnem vitulinæ comparant ſapore, Petrus Martyr. India habet genus hominum, qui non alia quã teſtudinis carne viuũt, hirſuti omnia facie tenus, quæ ſola leuis eſt. Iidẽ corijs piſciũ veſtiũtur, Chelonophagi cognominati, Solinus. Chelonophagi teſtudinũ teſtis contegũtur, quę adeò magnæ ſunt vt vel in eis nauigent, Strabo. In Oceano inſulæ ſunt iuxta continentẽ numero plures, ſed paruæ humileſq;. Inter has magnus habetur teſtudinum numerus, quę eo confugiũt ob maris tranquillitatẽ. Noctu in profundo cõmorantur intentæ cibo. Die inter inſulas diuertẽtes iacẽt, reſpicientes ad Solẽ, inuerſiſq; nauiculis piſcatoriis aſpectu ſimiles. excellunt.n. magnitudine pręcipua inter marinas cõchas. Barbari inſulas incolẽtes, interdiu paulatim ne ſentiãtur, verſus teſtudines natãt. Eas adorti, quidam ab vno latere ad terrã premũt, quidã ab altero ſurſum leuãt, quo reddãt reſupinas, ne vertere ſe, neve effugere queant. Tũ lõga reſte per caudã ligatas, nãdo ad terrã deducũt. in inſula expoſitis, omnia interiora, paruo tẽpore ad Solẽ aduſta comedunt. Teſta, quæ cõcaua eſt, tũ veluti cymba ad continentẽ nauigant, tũ pro aquæ receptaculo, tũ pro tẽtoriis vtũtur, quib. natura admodũ opitulata eſt, vt vna res vario vſui accõmodaretur. Cibo enim, vaſe, domo, naui, vitã illorũ adiuuãt, Diodorus Siculus lib. 4. de fabuloſis antiquorũ geſtis. Teſtudines terrenę in India nõ amaræ vt marinæ ſunt, ſed & ſuaues & pingues habẽtur earũ carnes, Ælianus. Prouerbium, ipſi teſtudines edite qui cepiſtis, ſupra inter prouerbia ex teſtudine in genere explicatum eſt.

G.

Remedia ex Teſtudine marina.

Ex carne.

Ex ſanguine.

Teſtudinũ marinarũ carnes ammixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclarè auxiliãtur. neq; eſt teſtudine aliud ſalamãdrę aduerſius, Plinius. Nicander ad idẽ remediũ laudat ſuillã coctã cũ carne teſtudinis marinæ. Et rurſus, Contra ſalamandras vel ſuccũ decoctæ bibiſſe ſatis eſt. ¶In alopeciis cutẽ replet muris marini cinis cũ oleo, Plin. Teſtudinis marinæ ſanguinẽ antidotis quibuſdã cõtra morſus venenatos adijci obſeruaui, vt apud Scriboniũ Largũ cap. 177. in antidotũ Marciani. Pręparatur autẽ, vt docet Aetius lib. 13. cap. 24. hũc in modũ: Teſtudinẽ ſuper ligneũ aut fictile vas ſupinã reclinato, eiusq; caput ſtatim ãputato, & leuata ipſa ſanguinẽ ſuppoſito vaſe excipito, & cõgelatũ deinde per harũdinẽ in multas partes ſecato, atq; operculi vice cribrũ vaſi ſuperponito, & ad Solẽ locato: (Vide ſupra in Teſtudine ſimpliciter *G.*) ſiccatũ vero reponito, ac vtitor ad viperę morſum drachmis duab. exhibitis, ex poſcę cyatho vno: ſequẽti deinde die ſicci ſanguinis drachmas quatuor cũ aceti cyathis duob. dato: & 3 deinceps, ſanguinis drachmas octo, ex aceti cyathis trib. Eadẽ habet Ægineta lib. 5. cap. 24. ſed quędã paulò aliter: Sãguine (inquit) arido vtere ad morſos a vipera vt dictum eſt (nihil autẽ in mentione morſorũ a vipera dixerat, quã dandũ eis hunc ſanguinem cũ cymino ſylueſtri) drachmas duas, ꝓpinãdo cum aceti duobus cyathis: tertio vero die drachmas duas cum aceti cyathis tribus vt codex noſter impreſſos habet, ſed mutilus (vt apparet) & ex Aetio reſtituendus. Teſtudinis marinę ſanguis omnibus feris eſt remedium, & omnis feræ morſus & aſpidis magnificè ſanat, author Kœranidum. Et rurſus, Iuuat percuſſos ab echidna & potus & illitus vlceri. cum pultibus conditus & potus, ſanat eos qui nocuum aliquid ſumpſerũt. Sanguis teſtudinis marinæ cum vino & leporis coagulo cuminoque contra ſerpentium

morſus & hauſta rubetæ venena conuenienter bibitur, Dioſcorides. Apud Aetium idem remedium contra ranam rubetam inuenio. Ægineta teſtudinis marinæ ſanguinem aridum cum cymino ſylueſtri morſis a vipera dari iubet: aut coaguli leporis hinnuliue tres obolos per ſe. Auicenna hunc ſanguinem cum coagulo, nulla cumini mentione facta, contra morſus venenoſos, & contra venenum ex herbis quibuſdam lactariis, celebrat. Nicander in Theriacis ad quoſuis ſerpentium morſus ſanguinis huius amputato capite excepti, defæcati & arefacti drachmas quatuor, cumini ſylueſtris drachmis duabus admiſcet, & coaguli leporis drachmæ dimidiæ. Inde drachmam ex vino propinat. Ad viperarum morſus Dorothei Heliæ remedia, deſcripta à Galeno lib. 2. de antidotis: Teſtudinis marinæ exiccati ſanguinis drachmæ (duæ) ex aceto potæ commendantur: Inter compoſita verò id quod ab Apollodoto compoſitum eſt, & a Soſtrato laudatum, ac omnibus qui ab eo acceperunt, quod ex ſanguine teſtudinis conſtat, ita habet: Cumini ſylueſtris ſeminis acetabulum, teſtud. marinæ ſanguinis aridi drachmas quatuor, ſtatêres duos coaguli hinnuli, ſin minus, leporini, tres: hœdini ſanguinis drachmas quatuor: omnia mixta vinoq; optimo excepta, reponito: in vſu magnitudinem oliuæ ſumens, conterito: ex vino quàm præſtantiſſimo cyathi dimidium potui dato: ſi medicamentum reuomat, ruſus oliuæ dimidium, ſicuti prædictum eſt, exhibeto: ac rurſus ſi reiicit, tertio fabæ Ægyptiæ inſtar porrigito, quemadmodum dictum eſt prius. Sed de remedio teſtudinis marinæ contra peſtilentem morbum in bobus, vide ſupra in Teſtudine ſimpliciter. Sanguine teſtud. marinæ alopeciarum inanitas & porrigo, omniaq; capitis vlcera curantur. Inareſcere autem eum oportet, lenteq; ablui, Plinius: & Serenus qui hanc vim teſtudini ſimpliciter adſcribit: alij terreſtri. Alopecis teſtud. marinæ ſanguinem illine. ex laudatiſſimis enim hic eſt, Archigenes apud Galenum ſec. locos & Galenus Euporiſton 2.86. Atqui Crito apud eundem lib. 1. de compoſ. ſec. locos, marinæ teſtud. ſanguinem pharmacis pilos diſperdentibus addi ſcribit. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Quòd ſi dentes per annum colluantur teſtudinum ſanguine, immunes a dolore fiunt, Plinius. Anhelitus diſcutit, quaſiq; orthopnœas vocant: ad has in polenta datur, Idem & author Kœranidum. Aduerſus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti hemina vini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoq; admixto, vt ſit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & veſpertina dantur, dein poſt aliquot dies veſpera. Comitialibus inſtillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur, Plinius. Serapion pro epilepticis ordinat quæ ſpecialiter paſſioni congrua medicamina nuncupauit, & inter cætera medicamento cuidam teſtudinis marinæ ſanguinem admiſcet, Cælius Aurelianus, non probans hoc Serapionis remedium. Et rurſus, In Epilepſia bibendum dant aliqui lac aſininum cum ſale, vel ſanguine teſtudinis marinæ aut humano, Idem, hoc quoque improbans. Ad comitialem iumentorum conſulunt aliqui in nares infundi teſtudinis marinæ ſanguinis dimidiam cotylam cum pari aceto, & vino pari, admixta liquoris Cyrenaici drachma, Abſyrtus in Hippiatricis Græcis 109. Vide ſupra in Teſtudine ſimpliciter, & in Terreſtri quoq;. Hippocrates lib. 1. de morbis muliebribus glandem ſeu medicamentum ſubditiuum deſcribit, quod recipit Teſtudinis marinæ cerebrum & crocum Ægyptium: & ſalem Ægyptium: nec exprimit eius vim. videtur tamen factum vt aperiat vterum, fortaſſis & fœtum immortuum extrahat. *Ex felle.* ¶ Fel efficaciſſimum eſſe creditur ſcorpionis marini, & callionymi piſcis, marinæq; teſtudinis, & hyænæ, &c. Dioſcorid. Et paulò poſt, Teſtudinis fel anginis, & puerorum vlceribus quæ paſcendo ſerpunt, medetur. Comitialibus in nares vtiliter inditur. Caprino felli (inquit Galenus 10. 13. de medic. ſimplic.) ſimile fermè eſt vrſinum & bubulum. taurinum verò validius eſt iſtis, ſed inferius felle hyænarum, vt hoc rurſus imbecillius eſt quàm fel callionymi, & ſcorpij mar. & teſtudinis marinæ. Fel teſtudinum (inquit Plinius) claritatem oculorum facit: cicatricesq; extenuat, tonſillas ſedat, & anginas, & omnia oris vitia: priuatim nomas ibi: item ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales erigit, attollitq;. Idem cum vernatione anguium aceto ammixto, vnicè purulentis auribus prodeſt: Quidam bubulum fel admiſcēt, decoctarumq; carnium teſtudinis ſuccum, addita æqua vernatione anguium: Sed diu in vino teſtudinem excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat. ſuffuſiones etiam marinæ fel cum fluuiatilis ſanguine & lacte mulierum. Capillus inficitur felle, Hæc Plinius. Ad ſuffuſos prima ferè omnium compoſitionum eſt, quæ ex fœniculi ſucco, & hyænæ felle ac melle Attico conſtat. quidam verò etiam caprinum fel addiderunt. Verum poſtea alius aliud fel ammiſcuit, alius galli, alius viperæ, alius teſtudinis marinæ, Galenus libr. 4. de compoſ. ſec. locos. Ælij Galli remedium ad ſuffuſiones: Fellis teſtudinis marinæ drachmas octo, mellis Attici tantundem, fellis taurini drachmæ duæ, &c. apud Galenum de compoſ. ſec. locos 4. 7. inter liquidas oculares compoſitiones Aſclepiadis. Et mox 4. 8. ex Archigene aliud ad ſuffuſiones præſcribit huiuſmodi, Fellis teſtud. marinæ partem vnam cum Attico melle quadruplo illine. Fel ipſum etiam per ſe ſufficit cum aqua illitum. Ad auditus grauitatem ex Apollonio apud Galenum de compoſ. ſec. locos: Senecta anguium cum felle bubulo, aut caprino, aut teſtudinis marinæ, aut callionymi diluta vtitor. Idem ferè locus à Plinio expreſſus eſt, his verbis: Senectus ſerpentum feruente teſta vſta inſtillatur auribus roſaceo admixto, contra omnia quidem vitia efficax, ſed

contra grauecolentiam præcipuè: aut ſi purulentæ ſunt ex aceto, melius cum felle caprino, vel bubulo, aut teſtud. marinæ. ¶ Medicamentum quod puerperij purgamenta expurgat: Teſtudinis marinæ hepar viride adhuc viuentis, in lacte muliebri terito, & cum vnguento irino ac vino ſubigito & apponito, Hippocrates libr. 1. de morbis mulieb. ¶ Teſtes marinæ teſtud. ſumpti multum prodeſſe traduntur morſis à Serpentibus, Dioſcorides 6. 39. Item oua teſtudinis aliqui ad eundem vſum commendant, Ibidem. Et inter remedia aduerſus ſalamandram, Proſunt etiam (inquit) oua teſtudinis marinæ aut terreſtris, cocta. Vide in Terreſtri ſupra. Oua eius aſſa (aliâs eſa) lunaticos ſanant. Author Kœranidum. ¶ Vrina quoq; eius ſexus pota, morſos ab aſpide vel echidna ſanat, Idem. Vide in terreſtri. ¶ Medicamentum quod infunditur vtero ſi non concipiat mulier: Lac mulieris maſculum alentis, grana mali punici recentis terito, ac ſuccum exprimito: & teſtudinis marinæ partem inter anum & pudendum comburito ac terito. & hæc in pudendum muliebre infundito, Hippocrates de morbis muliebr. lib. 1.

Ex hepate. *Ex teſtibus.* *Ex ouis.* *Ex vrina.*

H.

χέλυδρος teſtudo marina. *χελών.* *ὀμύς.*

a. Χέλυδρος eſt teſtudo marina, ὡς ξαχύδρυμα διὰ τὸ ὕγρας, Varinus. Etſi verò chelydros propriè colubrum ſignificat, vt inter ſerpentes dicemus: fortaſſis tamen pro teſtudine aquatica accipi poteſt, vt ſic dicatur quaſi χέλυς ἔνυδρος: ſed authorem non habemus. Χελώνα aliqui marinam teſtudinem vocant, Heſychius & Varinus. Omys (ὀμὺς) marina quæ *hybenbras*: aliud autem eſt *hymbras*, tenue animal quod in cibum venit, menida vocant, Kiranides libr. 1. litera vltima. Ibidem ὀμίδα ſcribit a quibuſdam ſic vocari, quòd in humeris magnam vim habeat. nam ὦμος eſt humerus. Videtur autem mænida piſcem, & emyda ſiue omyda quadrupedē ouiparam confundere. nam quod animal tenue eſſe ſcribit ac ſpinas habere, piſci conuenit: cætera teſtudini.

¶ Epitheta. Χέλυς τραχεῖα, de marina, Oppianus: ſed cuiuis teſtudini conuenit vt τραχεῖα, id eſt aſpera dicatur. Βροτολοιγὸς, Nicander in Theriacis: fortè quòd contra homines pugnare audeat. Εἰναλία χέλυς, Eidem. Πόντιαι χελῶναι, Crates Comicus apud Athenæum. Ἁλιοδίνας, χελώνη θαλασσία. Oppianus. Μυῶν χαλεποὶ γένος, περὶ πάντων θαρσαλέοι πάντων, Oppianus. Reliqua epitheta communia teſtudinum generi ſupra retulimus.

¶ Apud Chelonophagos inſulæ tres ſunt deinceps, quarum vna teſtudinum appellatur, Strabo.

¶ *c.* Ἡ ταχινοῖσι (aliâs ἄκροισι) διαπλώει πτερύγεσσι, Nicander de marina teſtudine, id eſt, Quæ celeribus (aliâs *ſummis*) natat pedibus.

¶ *e.* Ἀθαλασσία λεπὶς, Callias Mitylenæus in Oda apud Alcæum. vbi Ariſtophanes pro λεπὶς legit χέλυς: & Dicæarchum ait non rectè λεπάδα legiſſe. addit etiam pueros his ori applicatis (inſertis) vti pro fiſtulis per ludum, vt etiam tellinis alibi, Athenæus. Kiranides lib. 1. litera vltima, de omyde, id eſt teſtudine marina, multa ſuperſtitioſa adfert, indigna relatu.

¶ *h.* Troglodytæ teſtudines cornigeras habent. Celtium genus id vocatur eximiæ teſtudinis, ſed raræ. Nanq; ſcopuli præacuti Chelonophagos terrent: Troglodytę autem ad quos adnatant, vt ſacras adorant, Plinius. Circa Trœzenem olim polypos & teſtudinem marinam attingere nefas erat, Athenæus ex Clearcho.

DE TESTVDINIBVS RVRSVS EX BELLONIO.

OVIPARORVM amphibiorum quadrupedum naturam habent omnes ferè teſtudines. Hæ verò etſi præter aliorum, quos deſcripſimus, aquatilium quadrupedum morem, concha longè duriſſima contegantur, quia tamen lacertoſi generis eſſe nemo negauerit, poſt crocodilorum ſpecies iure deſcribendas eſſe duximus. Marinæ teſtudines duorū ſunt diſcriminum, longæ ac rotundæ, ambæ litorales. Longæ tamen magis pelagiæ, quæ (vt & reliquæ omnes) dum paulum in aqua ſteterunt, per eius ſummū tantiſper caput exerunt, dum externo aere (quod & vitulis marinis accidit) pulmones, quos carnoſos & ſanguineos habent, ſaturauerint. Teſtudines enim in mari per nares ſpiritum trahere neceſſarium fuit, cum branchiis careant, veſicam quoque vt & reliqua quadrupeda terreſtria habent. Omnibus itē teſtudinibus hoc eſt peculiare, vt mortuæ ſicut & delphini ſupinæ fluctuēt. Mares planam ſubtus teſtam, fœminæ concauā habent. Oblongas teſtudines omnium maximas in portu Torræ rubri maris ciuitatis frequentes vidimus, quarū teſtæ vanni bene magni longitudinem ac latitudinem exæquant. Caput habebant admodū ſolidum, atq; os ita durum, vt vel craſſiſſimos aſſeres eroderēt. Proinde omnes edules ſunt, atq; optimi guſtus, (ſed Græcis per religionem his non licet vti,) fluuiatilesq; præter magnitudinem omnino imitātur, quemadmodū & marinæ rotundæ ad terreſtres ac nemorales ipſa forma accedunt. quarū plurimas in foro Veneto me vidiſſe memini, calice conuexo, multis tuberculis elato, inæquali tegmine, in gyrū crenato, duro, rigidoq;, vtrinq; decliui, ac cataphracti clypei modo in rotunditatē deſinente: cauda breuiore, capite admodum duro, roſtro aquilino, ferè oſſeo, dentibus & lingua carēte, adunco, cuius margines cultelli in morē ſecare poſſent.

Marinarū teſtudinum duæ ſpecies. *Teſtudines rubri maris.*

Fluuiales teſtudines, Ariſtoteles hæmydas (emydas) vocat, quas à cheloniis ſecernere videtur: ob id (ita enim puto) quod lato neq; ita cōuexo dorſo appareant. Græci ποτάμια χελώνια vocauerunt.

Teſtudines fluuiales.

Plinius

Plinius Lutarias teſtudines appellare maluit, quod luto ac cœnoſis paludibus oblectentur: à marinis teſtudinibus ipſa tantum teſtæ vaſtitate diſtant. Sunt enim harum, quemadmodum & marinarum, quædam longæ, aliæ etiam rotundæ, Bellonius. Atqui nos teſtudinem lutariam à fluuiatili diuerſam eſſe ſuo loco oſtendimus.

Montanæ. Montanas teſtudines Græci ὀρεινὰς, noſtri nemorales, alij terreſtres appellauerunt, omnium longè delicatiſſimas, ac magis ſalubres: quamobrem à medicis in reſumptiuo victus genere, hecticis, & maraſmo ac tabe laborãtibus præcipi ſolent. offerunt autem eas capitibus ac pedibus ablatis, vel furno, vel teſta exſiccatas: vel cum pineis, piſtaciis & ſaccharo ſubactas, ex quibus alimenti genus conficiunt quod tortugatum nominant. Multæ ſunt in Thracia, Macedonia, & apud noſtros Linguoſcythonicos, quarum forma ad marinas rotundas, ſola magnitudine dempta accedit.

Inauditũ teſtudinis genus. Inauditum antiquis teſtudinis genus apud Turcas è longinquis regionibus allatum vidi: cuius teſta rara eſt ac pellucida, chryſolithi colorem mentiens, ex qua Turcæ cultellorum manubria efformant, tanti pretij, vt etiam clauis aureis exornare non dedignentur, Bellonius.

DE TESTVDINE POLYPODE.

INSVLA ab Iambolo reperta in Oceano verſus meridiem animalia producit, magnitudine quidem parua, ſed natura & ſanguinis virtute admirabilia. Corpore ſunt rotundo ac teſtudinibus ſimili, duabus lineis inuicem per medium tranſuerſis, in quarum cuiuſlibet extremo ſit auris & oculus, vt quatuor oculis videant, totidemq́; audiant auribus. Vnicus venter atq; inteſtina, in quæ comeſta confluunt. pedes circumhabent plures, quibus in vtranque partem ambulant. Huius beluæ ſanguis mirabili aſſeritur virtute. Omne enim corpus conciſum dum ſpirat, hoc tinctum ſanguine cohæret, Io. Boëmus.

FINIS LIBRI DE QVADRVPEDIBVS OVIPARIS.